49

PETR CHELČICKÝ

SÍŤ VÍRY

1950

ORBIS PRAHA

THEORETICKÝ DOVRŠITEL HUSITSKÉ REVOLUCE

Z pohnutých dějin husitské revoluce vynořuje se jméno Petra Chelčického zdánlivě jako osamělá skála. Teprve bližší rozbor jeho díla ukazuje nám, že to není osamělá skála, nýbrž nejvyšší vlna revolučního vlnobití. Nevíme skoro ničeho o Petrovi — člověku. Dohadujeme se jen, že to byl buď svobodný sedlák, nebo zchudlý zeman, víme, že nějaký čas navštěvoval pražskou universitu, zúčastnil se plamenných diskusí počínající revoluce, aby se vrátil do svých jihočeských Chelčic, kde byl navštěvován mnoha vynikajícími představiteli husitských stran a skupin a kde napsal své knihy, v nichž nekompromisně rozvedl husitské učení a dovedl je na sám vrchol čistoty a důsažnosti.

„Síť víry pravé", která se tímto vydáním dostává opětně do rukou českého čtenáře, je jeho dílem stěžejním, protože je v ní obsažen celý jeho světový názor beze zbytku. I když některé otázky blíže vysvětlil v jiných zachovaných spisech (v „Postile", „O základech zákonů lidských" atd.), v „Síti" shrnuje své učení v ucelený celek. Můžeme proto „Síť víry" nazvati úhelným kamenem jeho učení a její nové vydání uvítati jako nejdůležitější splátku dluhu, který má český národ k tomuto velkému synovi, v němž je zosobněna nejčistěji a nejlépe jeho veliká odhodlanost k nápravě lidské společnosti, odhodlanost, která předznamenává dějiny celého lidstva na jejich zlomu ze středověku do novověku.

Od doby, kdy byla zapomenutá památka Chelčického obnovena v paměti národa na počátku jeho znovuzrození, žije v ní Petr jako smělý náboženský reformátor. Chelčický, veliká postava husitismu, sdílí, pokud se týče ocenění jeho velikosti, osud celé té veliké epochy našich dějin, která jej zrodila: do života a do zápasu o hospodářskou a politickou moc nastupující česká buržoasie vyzdvihuje na husitství jeho boj proti Římu, jeho boj o svobodu svědomí, jeho stránku národní. Vyzvednutí těchto stránek husitského hnutí ze zapomenutí je mladé české buržoasii zbraní v jejím vlastním boji, v němž je až do dobytí rozhodujících hospodářských a politických posic nositelkou důležitých životních zájmů celého národa.

Teprve rostoucí hnutí uvědomělé dělnické třídy odkrývá ostatní stránky husitské revoluce, teprve dějepisná věda zvítězivší dělnické třídy je s to, narýsovati nám pravý a pravdivý obraz tohoto velkolepého vzepětí sil českého lidu, které pro Evropu patnáctého a šestnáctého století mělo podobný význam, jako francouzská revoluce pro rozhraní století osmnáctého a devatenáctého a Veliká revoluce ruská pro století dvacáté. Byl to stejně smělý útok lidových mas na nespravedlivé řády společenské a jméno „husita" uvádělo světovou reakci ve stejný strach a ve stejnou zuřivost, jako později „jakobín" a dnes „komunista".

Teprve po vítězství dělnické třídy může věda svobodně zhodnotiti velikost této společensky revoluční stránky husitství. A to platí i pro Chelčického.

Pročtěte si „Síť víry pravé". Poznáte, kolik místa je tu věnováno věroučným hádkám a kolik kritice nespravedlivého společenského řádu, rozboru současné společnosti a návrhům na její spravedlivější uspořádání! Právě v těchto otázkách Petr jde nejdále ze všech husitských myslitelů. Právě v zžíravé kritice společenské nespravedlnosti je jeho největší síla, právě v rozboru společnosti a jejích zařízení je Chelčický myslitelem moderním. Z převážné většiny zabývají se Chelčického spisy státem a jeho zřízeními, církví jakožto společenskou organisací, poměrem různých společenských skupin k sobě navzájem, vztahem jednotlivce k organisaci lidské společnosti, právním řádem a jeho prováděním, ba, vysloveně politickým programem, t. j. programem, jak zlepšiti, jak změniti dosavadní společenský řád. I ti badatelé, kteří Chelčického prohlašují za náboženského reformátora, musí přiznati, že v řešení těchto otázek je vlastní těžisko jeho činnosti.

Nesmí nás mýlit, že Chelčický vyjadřuje své myšlenky náboženskými pojmy. Jako syn doby, v níž se vyžíval středověk, jemuž teprve husitské hnutí zasazuje první smrtelnou ránu, nemohl se jinak vyjadřovat. Pro středověk je základem a vlastně souhrnem všeho vědění Písmo svaté („Čtení", jak říká Chelčický). Proto všechny proměny materiálního života společnosti, vytyčující před ní nové společenské ideje a theorie, halí jejich tvůrci do roucha náboženského názvosloví. Jen na základě Písma a v jeho rámci se rozvíjí lidské myšlení, rozvíjí se středověká věda. Spor, který zvedá husitství, není ještě sporem s touto zásadou. Teprve o tři sta let později vypuká takový rozpor mezi vědou a náboženstvím. Ale, aby mohl být vybojován boj o svobodu myšlení a vědeckého bádání, musel nejprve být vybojován boj o svobodný výklad Písma, boj vyjadřující touhu mas po novém a spravedlivém životě. A tento úkol vzal před dějinami na sebe český národ, pro jeho naplnění zemřel Jan Hus, pro jeho dosažení bojoval český lid s celým tehdejším světem, pro jeho uskutečnění pracoval v Chelčicích sedlák Petr. Nejprve musel být zlomen monopol na výklad Písma, tohoto souhrnu vědomostí o světě, který si osobovala římská církev. Nejprve musela být probojována zásada, že výklad zákona Božího přísluší všem a ne jen majitelům hospodářské a politické moci. Teprve po provedení tohoto průlomu do vězení, v němž feudální středověk držel lidskou mysl, mohlo lidstvo přikročit k dalšímu vzestupu, k dalším výbojům ve vědě a v umění.

A tato první bitva o svobodu myšlení musela být svedena na poli myšlení náboženského, protože v době, kdy se rozhořela, lidé jinak myslet neuměli. Svět byl pro ně dílem Boží prozřetelnosti a tak otázka po tom, jak by měl svět vypadat, byla jimi formulována jako otázka, jak by měl vypadat podle vůle Boží, čili, zda současný svět odpovídá vůli Boží, či nikoli. A o tuto

otázku se sráží evropská společnost na přelomu středověku do novověku. To je základní otázka reformace a proto i základní otázka husitské revoluce, kterou reformace začíná. Církev, nejmocnější hospodářský činitel feudalismu a proto i rozhodující činitel politický, velká šlechta i městští patriciové v tomto ideovém boji zastávají názor, že lidská společnost, taková, jaká je, odpovídá plánu Boží prozřetelnosti, je jí zřízena a řízena. Nerovnost společenská, vyjádřená feudálními stavy, výlučnost moci v rukou hospodářsky nejsilnějších, prelátů a pánů, útisk nejnižších tříd společnosti, jejich povinnost pracovat pro mocipány — to vše je výsledkem moudrosti Boží, taková je vůle Páně a kdo proti tomu brojí, je kacíř, vyvrženec z církve, t. j. ze společnosti, protože pro středověkého člověka naše dnešní pojmy církve a společnosti splývají v jedno, neboť církev ovládala společnost tak, že se s ní ztotožnila. Naproti tomu husitství tvrdí, že plán Boží prozřetelnosti je jiný. Hledá a nalézá v Písmu důvody k tvrzení, že všichni lidé jsou si rovni, protože jsou syny a dcerami božími, tedy bratry a sestrami navzájem. Kde tedy nalézti důvod toho, že svět nevypadá podle vůle Boží? Středověký člověk, zajatý v náboženském způsobu myšlení, usilovně hledá východisko z tohoto rozporu. Jestliže Bůh stvořil svět, jak věří, jak to, že tento svět odporuje jeho vůli, obsažené v Písmu? Středověký člověk nemůže se vzepnout až k popření Boha stvořitele. Z bolestného rozporu mezi vírou v Boha a poznáním nespravedlnosti společenského řádu nalézá východisko středověké: Plán Boha Krista pokazil Antikrist, který s ním bojuje o svět, o duše lidí. A tak se mu svět rozdělí na ty, kdo následují Krista, jsou jeho nástroji při uskutečňování spravedlivého společenského řádu, „království Božího na zemi" a na ty, kdo slouží Antikristu, udržujíce nespravedlivý řád společenský, „vládu Antikristovu". Náboženskými pojmy je tak vyjádřen celý spor o uspořádání společnosti. A to nejen v tomto svém hlavním protikladu, nýbrž i v jednotlivostech.

A právě stanovisko společenské vypracoval husitům nejčistěji a nejradikálněji Chelčický, který ne nadarmo prohlašuje sám, že z husitských stran nejbližší je mu táborská levice. Také jemu vývoj světa jeví se jako boj Krista

s Antikristem, v němž člověk, jednotlivec, musí zaujmouti nutně jednu z bojujících stran. A celé dílo Chelčického je vášnivým útokem na „řád Antikristův", současnou společnost a obhajobu nového řádu, království Kristova na zemi.

Chelčický zná dva právní řády: Kristův, obsažený v evangeliích, a Antikristův, obsažený v zákonech státu a církve. Kristův zákon je prostý: Miluj svého bližního jako sebe sama. V tomto zákoně je plnost ctnosti, plnost spravedlnosti, takže všechny zákony jiné jsou nadbytečné a škodlivé, zastírajíce zákon Boží a svádějíce lidi, aby se domnívali, že, činíce zadost zákonům „lidským", dosti činí. Původní společnost křesťanská řídila se jen zákonem Kristovým, praví hned na počátku „Sítě víry pravé", a prospívala a rostla „bez práva městského a bez zákona kněze nejvyššího", tedy bez práva státního (světského) i církevního, která ovládala středověkou společnost. Zákon Kristův je právním řádem svobodných lidí — k jeho zachovávání není nikdo nucen, rozhoduje se sám, „aby ze své svobodné vůle zlého nečinil", jak praví Petr tamtéž, kdežto k plnění zákonů lidských musí být lidé přinucováni. Všechno zlé na světě pochází právě z toho, že lidé opustili Kristův zákon milování bližního svého (i nepřítele). A učinili to z pýchy a „přichýlení k časným věcem", tedy z lakomství. V lásce k majetku vidí Chelčický pramen právního řádu lidské společnosti a dopracovává se tak čistě moderního chápání této otázky.

Chelčický (v dílech „O základu zákonů lidských", v „Postile" a v „Řeč a zpráva o těle Božím") popírá středověkou theorii o tom, že právní řád společnosti je emanací zákona Božího. Odkrývá ji jako podvod majitelů moci, kteří chtějí takto povýšiti své zákony na úroveň zákona Božího. Pravá křesťanská společnost nepotřebuje zákonů kromě onoho jediného zákona Kristova. Nepotřebuje ani soudů, v nejkrajnějším případě používá soudů smírčích před nejmoudřejšími svými členy. Nezná trestů. Nepolepšitelný rušitel řádu společnosti může být potrestán jedině vyloučením ze společnosti, všeobecným opovržením jako „odpůrce svého stavu a své víry křesťanské".

Právní řád lidský je potřebou nedokonalých, křesťanství nedorostlých lidí. Ti na první místo kladou své starosti hmotné a pro ty nemá právní řád Kristův předpisů. Proto přijali za své pohanské zákony, výmysly Antikristovy, jimiž se řídí ve svých sporech, a nedovedouce se zbaviti sobectví, odplácejí zlé zlým a nazývají toto vršení zla na zlo spravedlností. Odpláceti zlé zlým je však nejtěžším hříchem proti zákonu Kristovu a tak každý, kdo používá světského práva a soudu, hřeší a nejvíce hřeší ten, kdo se osměluje podle světských výmyslů souditi svého bližního.

Pravý křesťan má tedy bojkotovat světský zákon i soud. Ty jsou však nutny pro lidi „zhovadilé", „od křesťanství poběhlé", protože, kdyby nad těmi nebylo světských zákonů a soudů, přivedli by lidskou společnost k úplnému rozvratu a zkáze. Opět dochází Chelčický k modernímu názoru na právní řád: Jeho úkolem je udržeti lidskou společnost, zabrániti, aby se rozpadla ve vzájemném boji. Tento úkol není však dán nějakou ideovou zásadou, nýbrž sobeckým zájmem majitelů moci: „nebo to již musí král sám pro sebe učiniti, aby jemu království nepadlo; když by jeden lid druhý zkazil, tak by jeho panství přestalo" („Síť víry"), a: „Také církev římská, nemohouc pýchy své veliké, svatokupectví, rozkoší a panování pohanského spravovati zákonem Kristovým, i má k tomu ustanovení zákonů svých" („Postila"). Tento právní řád, rostoucí ze sobeckých zájmů majitelů moci, je tedy jen relativně dobrý, zakazuje lidem škoditi bližnímu. Zakazuje to však jen v míře minimální, jen pokud takové činy ohrožují samu jsoucnost společnosti, „ale jiné věci zlé trpí ten zákon, když se o ně může obec nebo množství pokojně srovnati, ať by to byla modloslužba, rouhání, kacířství, sodomské hříchy, pýcha, rozpustilost, nestydaté veselí, pohoršení, lakomství, lest (podvod), lichva i cožkoli takového jest" („Síť víry pravé"). Konečně, praví Chelčický, předbíhaje tak moderní právní vědu o celá staletí, úkolem soudu není trestat, nýbrž napravovat („vésti ku pokání"). Trest smrti je mu pak přímo legalisovanou vraždou, nejvyšším hříchem, největším proviněním.

Za nejúžasnější kapitolu Petrova učení považuji jeho učení o státě. V „Síti

víry", v „Postile", i jinde jsou vyloženy jeho postřehy, které teprve staletí po něm byly objevovány vědou jako základní poučky vědy o státě. A celá velikost Chelčického vyroste nám před očima, uvědomíme-li si, že tento český sedlák ke svému pronikavému rozboru pojmu státu neměl k disposici ani současnou literaturu, která v tom či onom směru zaznamenává tápavé kroky k rozluštění problému, který rozluštiti beze zbytku bylo dáno až vědě marxleninské.

Přistupuje k rozboru státního zřízení své doby, Chelčický měl před sebou feudální stát, ovládaný církví, jejíž zřízení splývalo se státním v jeden nerozdílný celek. Chelčický také kritisuje církevní zřízení a zřízení státní jako celek, jak v jeho době ani jinak býti nemůže. I v této otázce vychází Chelčický z rozporu mezi ideálem, který se domnívá odkrývati v Písmu, a mezi skutečností. Pro něho je jediným vládcem světa Kristus, proti němuž Antikrist zřídil světské panování. Smysl pro realitu, který je u něho silný, nedovoluje mu však přestati na zjištění tohoto rozdílu, nýbrž nutí jej, aby, jako u práva, uznal relativní, dočasnou nutnost státního zřízení. Náboženskému způsobu myšlení své doby odvádí daň ideovou konstrukcí asi tohoto smyslu: Antikristovi se podařilo pokazit křesťanskou společnost tím, že do ní zavedl pohanské státní zřízení. Ale Bůh používá i těchto pohanských řádů k svému cíli alespoň jako prostředku k udržení trvání lidstva do předurčeného konce světa. Ale ve své podstatě stát, středověkou církví prohlašovaný za zřízení Boží, je Chelčickému zavrženíhodným zřízením pohanským. „V této řeči počátek jest o králi Ježíšovi, jehož správa je zcela odporná (protikladná) správě králů světských a správě městské," praví v „Síti víry pravé".

V „Síti" i v „Postile" líčí ideál uspořádání lidské společnosti jako pravý protiklad světského státu. V této společnosti není daní a jiných břemen, jejími základy jsou klid, mír a svoboda, které světský stát může zaručit jen nedokonale. Stát musí lidi nutiti svou donucovací mocí, aby se chovali určitým způsobem, kdežto ideální společnost je tvořena lidmi, kteří překonali všechno sobectví a proto nemají potřeby nějaké správy. Je to společnost bez státu.

Rozbíraje současný stát, Chelčický dochází k poznání, jež ještě dnes je posledním slovem nemarxistické vědy o státě: podmínkou existence státu je jednak násilí, jednak souhlas ovládaných. V „Postile" říká výslovně: „Nebo jinak král nemůže vlásti, ani spravovati lidu, jedině leč se jemu poddá v poslušenství v těch věcech, kteréž on přikazuje." Vládcové však své moci zneužívají, násilím donucujíce poddané plniti příkazy, nesoucí se k uspokojení jejich sobeckých zájmů a přizpůsobujíce tomu i právní řád („Postila" a „Řeč a zpráva o těle Božím"). Vládcové mají se považovati za pouhé správce státu, říká v „Postile", ale v traktátu „O trojím lidu" zjišťuje, že „moc nemůže býti leč s ukrutnostmi. Jestliže odpustí, zhyne sama od sebe, protože se jí nikdo nebude báti." Sám počátek, vznik státu, je spojen s násilím. „Protož počátek moci aneb panování se strany žádosti lidské ihned loupeží a násilím kvetl," praví v „Síti víry pravé".

Stát je nutný, podle Chelčického, za prvé mezi nekřesťany, za druhé proto, že t. zv. křesťané ještě nedospěli toho stupně vývoje, kdy donucující moc státu stane se zbytečnou. Kdyby nebylo státu, nedokonalí lidé by svými rozbroji rozvrátili lidskou společnost. „Ten lid zhynul by jeden od druhého, protož to pokolení lidské podlé takových zlostí přestalo by býti na zemi. A protož k tomu jest moc světská Bohem uvedena, aby mohla pokolení lidská její pomocí trvati v časném životě, dokud vůle Boží chce" („Síť víry pravé"). Je tedy účelem státu zachování lidské společnosti, zabránění jejímu rozpadu. Je to zřízení Boží, kterým je lidstvo zachováváno, aby mělo možnost se napravit, aby mělo možnost dospěti „království Božího na zemi", společnosti svobodných lidí, v níž nebude třeba státu. I toto pojetí relativity úlohy státu ve vývoji lidské společnosti je zcela moderní. Odmyslíme-li si jeho náboženské odůvodnění, připomíná nám marxistické určení role státu jako přechodné formy organisace lidské společnosti před jejím vstupem do komunistické společnosti, státu neznající.

Odsuzuje-li Chelčický stát, ale přiznává mu relativní nutnost, staví se naprosto odmítavě proti církvi, pokud její zřízení splývalo se středověkým

zřízením státním, jak o tom v jeho spisech nalézáme četné doklady. Ve své naprosto odmítavé kritice církve jako části, vlastně vrcholu světské moci, je Chelčický zajedno s celým husitským hnutím. Právě toto splynutí se světskou mocí, podpora, skýtaná světskou mocí církvi i jednotlivým kněžím, je vlastní příčinou zkažení a zesvětštění církve a kněží, které vedou až k tomu, že církev a kněží zúčastňují se útisku lidu a jeho vyssávání.

Ale většinou, vysloví-li Petr slovo „církev", má na mysli to, co my, když dnes říkáme: lidská společnost. Pro středověk církev byla společenstvím všech křesťanů a kdo nebyl křesťan, nepatřil vlastně k lidské společnosti. Teprve křtem se stával jejím plnoprávným členem. A tu je opět jeden z rozporů mezi římskou církví a reformací. Jde o otázku, kdo je členem církve, tedy pravé, opravdu lidské společnosti, směřující k spasení, tedy k vyššímu stadiu vývoje. Je to každý, kdo přijal křest, jak tvrdila církev, nebo jen ten, kdo nekompromisně zachovává zákon Boží, jak tvrdili husité a s nimi Chelčický? Otázka tato měla velký význam politický. Podle ní se dělily strany té doby, rozlišujíce se podle toho, co pokládaly za náplň zákona Božího, tedy za svůj program, který jejich příslušníci měli zachovávati.

Daleko důležitější je však rozpor o vnitřní organisaci „církve", čili lidské společnosti. Kdežto církev tvrdila, že nerovnost společenská, vyjádřená feudálními stavy, je výtvorem vůle Boží, husitství a s ním i Chelčický proti tomu staví přesvědčení o rovnosti všech lidí a brojí proti nerovnosti společenské, ať se jeví v jakékoli formě. V „Síti víry pravé" mluví o tom Chelčický velmi jasně: „Než tak tělesně smýšlí o církvi svaté, jak to kněžstvo Antikristovo praví, že církví svatou je tělesné spojení papeže s kardinály a s jinými preláty. Anebo jinak, že kněží jsou oči, páni ruce a sedláci nohy; zřízením toho těla pak že jest, aby jedni bili, druzí se modlili a třetí pracovali. aby dva nenasytní žráči vozili se po sedlácích a tyli z jejich potu a bolesti. Takovým způsobem Antikrist vykládá svatou církev." A na jiném místě téže knihy odkrývá Petr vlastní podstatu tohoto církevního učení, jemuž jde o to, „aby sedláci dělali a krmili tyto dva Bély tlusté a nenasytné, kteří žerou a sežrali

všechnu zemi. Jedním tím tlustým a početným Bélem jsou páni světští; druhým páni duchovní. Ti dva Bélové pospolu hltají půdu a pijí krev z třetí části společnosti, která, zalévajíc se potem, opatřuje oběma Bélům rozkošný život". Církev hájí tuto nespravedlnost ze sobeckých pohnutek, a to i podvodným výkladem Písma. Tu je, to Petr říká jasně, důvod, proč třeba bojovati za svobodný výklad Písma, proti církevnímu monopolu na něj.

Na mnoha místech právě „Sítě víry pravé" čteme vášnivé útoky Petrovy proti takovému výkladu Písma, který hájí nespravedlivé rozvrstvení společnosti. Petr staví proti němu idealisovanou prvotní křesťanskou společnost, v níž „apoštolové ten lid v rovnosti ustavili, aby ničím sobě dlužni nebyli, jediné, aby se spolu milovali a skrze lásku sobě sloužili jako jedno tělo spojené z mnohých údů, hlavou majíce Krista... aby jako mnohé údy jednoho těla spolu povolně, bez násilného donucování, sloužili z lásky a užitečni sobě byli, napomínajíce jedni druhé" atd. Jsou tedy všechny vyšší stavy výmyslem Antikristovým. Rozdělení společnosti na stavy pramení ze sobectví a z lásky k majetku. Lidé „se mezi sebou dělí a srocují tak, že moc světská má co dělat, aby jim zabránila vrhnout se jedni na druhé; tak jsou zlobou narušeny ty roty, že jedny druhé kazí, jsou jim břemenem a vidí svůj zisk ve škodě druhých. Některé mají moc; ty odírají jiné a utiskují je násilím. Někteří pak mají světské obchody; ti okrádají těmito obchody jiné. Jiné pak požívají duchovenského postavení; a ty roty pomocí tohoto duchovenství jiné žerou a svádějí." Toto své základní zhodnocení současné společnosti rozvádí pak Petr v „Síti víry pravé" na mnoha místech v krásných odstavcích, které jsou mistrným rozborem a vášnivou kritikou feudální společnosti, ale i každé společnosti, rozdělené na třídy.

Jediným stavem, který již svou existencí není strhován do osidel ďábla, je Chelčickému stav robotných sedláků, nejdůležitější výrobní třída té doby. Vášnivě útočí na sám základ feudální společnosti, na poddanství. Odstavce „Sítě víry", kde o tomto thematě mluví, jsou nejkrásnější z celé knihy. Zde se Chelčický povznáší daleko nad svou dobu, pro tyto své názory vysoko

přečnívá všechny „náboženské" reformátory, kteří přišli po něm. Museli bychom jíti až do doby velké revoluce francouzské, abychom našli tak vášnivou a tak dokonalou obhajobu zásady rovnosti všech lidí. Ve jménu této rovnosti Petr rozvrací sám právní základ poddanství. Dokazuje, že nelze *koupit* člověka, že nelze vlastnit člověka. Člověk je Boží, Kristus jej koupil svou obětí. A co víc: ani půdu nelze držet v soukromém vlastnictví, protože „Páně je země a plnost její". A tak: „Pakli otcové vaši koupili vám lidi s majetkem, s dědinami, koupili vám cizí na cizím... To ovšem udělali špatný obchod a prodělali. Nebo kdo může koupit lidi s takovým bezprávím, aby je tak dřel a trápil bezprávím jako dobytek, určený k zabití, a pásl se s rozkoší na jejich bolesti, pyšně jimi pohrdaje?" Všechny tyto kupní smlouvy jsou neplatné, protože lidi nejprve vykoupil Kristus svou krví. „Potom je pán kupuje a ten bez milosti se po nich vozí, zapřahá je jako hovada, jak mu napadne. Pak je tu třetí kupec na tu koupi, farář. Ten u papeže kupuje ten lid," jakož i u biskupa a u patronátního pána. Právě v této otázce ukazuje se nám Petr jasně, vedle prvotního Tábora, jako zástupce nejkrajnější husitské levice, nejradikálnějšího křídla lidové revoluce.

Ideálem uspořádání, ke kterému lidská společnost spěje, je Chelčickému společnost lidí sobě rovných, synů a dcer božích, bratří a sester, založená na společenství majetku, neboť Bůh je jediným majitelem všeho na světě a lidé jsou jen jeho správci. Tvrdí, že v prvotní křesťanské společnosti bylo vše společné všem a k tomuto stavu zase společnost dojde v „království Božím na zemi".

Cestou k tomuto ideálu je převýchova lidí v „pravé křesťany", nesobecké, pracovité občany jednolitého celku. Úsilí o přebudování společnosti ovšem naráží na odpor majitelů moci. A tu se Chelčický rozchází s ostatní husitskou revolucí. Ve své důslednosti nemůže přejít přikázání: „Nezabiješ!", nemůže přejít přikázání, milovati i nepřítele jako bližního. Zavrhuje revoluci, zavrhuje branný odpor. A nezbývá mu, než odpor trpný. Křesťan, t. j. ten, kdo usiluje o přerod společnosti, má poslouchat vrchnosti, pokud její příkazy

neodporují přikázáním Božím. Odporují-li, má odepřít je vykonat. Chelčický ví, že to není cesta lehká. V „Síti víry pravé" říká, že „musili by potokové krve jíti od mučedlníků od těch mocí zpohanilých", ale věří v úspěch tohoto způsobu boje.

V tomto zamítání násilí jako prostředku reformy společnosti je hlavní dělítko mezi Chelčickým a ostatními husitskými směry. Ale není to rozdíl jediný. Nekompromisní stanovisko Petrovo o poslání světské moci nebylo sdíleno ostatními husity (zejména nikoli Husem), v potírání rozdělení společnosti na stavy a tedy v zastávání úplné rovnosti všech shodoval se Chelčický z význačnějších husitských směrů jedině s Tábory, kteří však později (jak o tom svědčí jejich manifest z roku 1431) toto učení opustili. Konečně husitství upíralo jenom církvi a kněžím právo na světský majetek a na výkon světské moci, kdežto Chelčický přímo prohlašuje společenství majetku za cíl vývoje lidské společnosti a upírá „pravému křest'anu", i laikovi, právo vládnout jiným lidem, prohlašuje za cíl vývoje lidské společnosti zánik jakékoli vlády člověka nad člověkem. (Podrobněji o jeho vztahu k jiným husitským směrům viz: Foustka, „Politické názory Petra Chelčického", Práce 1948, kde také jsou Petrovy názory na stát, společnost a pod. blíže rozvedeny.)

Uprostřed vzplanuvší lidové revoluce musel Chelčický se svým odmítáním revoluce zůstat osamocen. Utiskované vrstvy tehdejší společnosti, sedláci a městská chudina, vedeni zchudlým zemanstvem a zproletarisovanou inteligencí — chudým kněžstvem, vymýtali „Antikrista" se zbraní v ruce a budovali „království Boží na zemi" v urputném boji s mocí církve a domácích i zahraničních feudálů. Věřili ve vítězství pravdy v tomto boji, věřili v sílu bratrství. Sedlák Chelčický je v této době mluvčím jen těch selských mas, které zůstaly na půdě a trpěly tehdejším způsobem válčení, které z valné části pozůstávalo z „kažení zboží" protivníkova, t. j. jeho majetku, do něhož byli počítáni i jeho poddaní. Jeho nářky na zpustošení země občanskou válkou, v „Síti víry pravé" obsažené, nám to ukazují.

Teprve později přichází čas, kdy dílo Petrovo zachvacuje širší masy. Je to

až po Lipanech, kde husitská pravice, páni a bohatá města, rozdrtila selská vojska, rozdrtila sílu lidové revoluce. Je to až tehdy, kdy husitští páni uvrhávají třídu robotných sedláků do ještě tužšího poddanství, než jaké kdy zažila. Tehdy vyrůstá Jednota bratrská jako společnost robotníků a chudiny vůbec, vedena zchudlým zemanem Řehořem. Robotníci, kterým byl vyražen z ruky meč, vidí před sebou jedinou cestu k ideálu, který si uchovali: cestu trpného odporu, kterou hlásal Chelčický.

Ale čistota a radikálnost učení Chelčického přitahují k Jednotě i příslušníky ostatních vrstev. Tyto stránky jeho učení vystupují tím více do popředí, čím více upadá oficiální kališnictví, čím více se ztrácí v oficiální církvi dědictví husitské revoluce. A Jednota musí prodělat svůj velký vnitřní boj, v němž překonává všechny nepraktické a záporné stránky Chelčického učení: trpnost methody boje o uskutečnění ideálu, odpor k vyššímu vzdělání a pod. Pak je Chelčického učení otevřena cesta. Pak rozkvétá v Jednotě bratrské v nejkrásnější květ české reformace. Když čeští stavové povstávají proti Habsburkům, Čeští bratři již nepohrdají státními úřady. Jejich představitelé jsou v revoluční vládě. A jejich příslušníci umírají nejen na popravištích jako mučedníci, nýbrž i jako vojáci revoluční armády a jako vojáci českých oddílů v saské a švédské armádě.

S porážkou českých stavů, kteří za dvě stě let po počátku husitské revoluce dovedli udusit revoluční sílu svého lidu, takže přihlížel celkem lhostejně jejich boji s Habsburky, mizí i památka Petra Chelčického s památkou slavné husitské revoluce z paměti českého národa. Řekli jsme již, jak je pozvedána ze zapomenutí na počátku obrození a jak dnes čeká na své úplné vzkříšení. Nové vydání „Sítě víry pravé" budiž k tomuto vzkříšení jedním z rozhodných kroků.

DR RADIM N. FOUSTKA

V Praze v červenci 1949.

PŘEDMLUVA

(Z tisku r. 1521)

Kniha tato v těchto velmi zkažených a zpustlých časech potřebná jest. A obdržela jméno aneb titul Síť víry. Sepsána a složena byla od muže ctného a šlechetného a v naději Boží svatého, k tomu dary Páně a moudrostí Ducha svatého bohatě naplněného, jménem Petra z Chelčic. Tento muž skvěl se vnitř dary Božími za času mistra Rokycany,[1] s nímž byl velmi známý a s nímž se často stýkal. Tento Petr mnoho jiných rozličných a velmi potřebně užitečných knih ze zákona Páně sepsal a zůstavil církvi svaté k prospěchu proti Antikristu a jeho zavedení. A protož, kdožkoli v knihách těchto často čítati a v ně nahlédati budeš, říci musíš, že všemohoucí Bůh a Pán nad předky našimi neráčil se zapomenouti, ale že ráčil v nich Ducha svého svatého složiti a jím je naplniti, aby, Písmům svatým zákona jeho podle ducha Pána Ježíše rozumějíce, jiným také potomním památky těch darů sobě svěřených pozůstavili. Jestliže knihy téhož muže Petra z Chelčic nebyly až dosavad veřejnosti náležitě přístupny, to nebylo zaviněno ničím jiným, než kněžstvem od Antikrista papeže svedeným, kteřížto kněží, sami nepříkladně a nešlechetně mnozí živi jsouce, nepřestávali a ani podnes nepřestávají mnozí Antikristovi kněží knihy téhož muže výborného a dary Božími naplněného haněti lidu obecnému, bludnými a kacířskými je nazývati, a to pro nic jiného, než že jim prebendy s talířův ujímá a od tučné polévky je

[1] Jan Rokycana, po Husovi a Jakoubkovi ze Stříbra hlava reformního náboženského hnutí českého, proslulý kazatel, narodil se asi r. 1397 v Rokycanech, zemřel r. 1471 v Praze. Byl zvolen českým sněmem za arcibiskupa, ale papežem přes časté urgence potvrzen neby!; přesto vykonával úřad tento až do své smrti. Vybrané posluchače svých kázání seznamoval s učením Petra Chelčického, ti pak stali se zakladateli Jednoty bratrské.

odhání, právě o nich, že umění zákona Božího projedli za tučnými stoly a světlo příkladného života že ulili a udusili drahým a rozkošnickým pitím. Ti a takoví kněží na Petra se hněvajíce za bludného jej z nenávisti prohlašují; ale dobří a ctnostní kněží, ti jej milují a knih jeho užívají. Ale protože všemohoucí Pán a velmi milosrdný Bůh milostí svých hledajícím neupírá, ze štědrého obdaření svého vnuknutí jim ráčí dávati, aby Antikristových pohrůžek a strachů jeho málo škodných nedbajíce, pravdy v knihách těchto sepsané a složené Duchem Páně se chytíce, ji milovali a jí se spravovali jakožto z daru Pána Boha všemohoucího v časech těchto posledních a ve dnech Antikristových.

Tuto knihu i jiné Petra Chelčického mnozí lidé a téměř všech stavů — stav kněží Kristových, stav panský i stav rytířský, stav městský i mnohých učených i z lidu obecného — oblibují, přijímají a pravdě místo dávají, aniž sobě Petra oškliví proto, že byl laik a v latině neučený; neboť ač nebyl mistr sedmera umění, ale jistě byl plnitel osmera blahoslavenství[2] i všech božských přikázání i byl také pravý doktor český, v zákoně Páně vyučený bez pobloudění od pravdy. Na něm se vyplnilo písmo proroka:[3] „Blahoslavený člověk, kteréhož bys ty vycvičil, Hospodine, a jehož bys z zákona svého vyučil"; — a opět v jiném žalmu:[4] „Bože, učil jsi mě od mladosti mé, a až dosavad budu vypravovati divné věci tvé; až k starobě i do šedin, Bože, neopouštěj mne"; — ano i sám Pán Ježíš dí v evangeliu svatého Jana:[5] „Budou všickni učiti se od Boha; každý, kdož slyšel od Otce a naučil se, přijde ke mně." Ó, co to šťastní a blahoslavení učedníci jsou, kteříž se tak od Pána Boha učí ve škole Ducha svatého, mistra nejlepšího, v zákoně Páně se vyučují a důvtip i rozum Kristův mají! Ti a takoví k Pánu přicházejí a v pravdě učedníci Páně bývají, následujíce Pána Ježíše v pokoře a v tichosti, jakož tak sám ráčil vysloviti:[6] „Rozveseliv se v Duchu svatém řekl: Chválím tě, Otče, pane nebe i země, že jsi skryl tyto věci před moudrými a opatrnými, a zjevil jsi je maličkým; ovšem, Otče, neb se tak líbilo tobě." — To se plnilo na prorocích svatých, na samém Synu Boha nejvyššího, Pánu Ježíšovi, na apoštolech svatých ze všeho světa vyvolených, když ne ze školy lidského učení toliko, ani z koleje logikářského a pohanského umění, ale z řádu chudého a z řemesla rybářského, z prostých lidí byli povoláni k apoštolství. Jakož v Skutcích

[2] Sr. Mat. 5, 3 nn. [3] Žalm 94, 12. [4] Žalm 71, 17—18.
[5] Jan 6, 45. [6] Luk. 10, 21.

apoštolských o tom svědectví máš:[7] „Vidouce stálost Petrovu a Janovu, shledavše, že jsou lidé neučení a prostí, divili se," totiž takové moci v učení Páně a v zázracích, kteréž Pán Bůh skrze ně působil; nebo velmi daleké a vysoké jest učení Boží od lidského, jako nebe od země, neboť umění Boží činí člověka tichého a pokorného, ale umění lidské, to nadýmá[8] a povyšuje se pýchou.

A protož tento muž výborný, Petr Chelčický, nádoba vyvolená Páně, maje dary veliké a sobě svěřené z milosti Boží, učiv se také v té škole nejvyšší Ducha svatého, vynáší staré i nové věci z pokladů Páně,[9] sepsav a složiv tyto přeužitečné a velmi potřebné knihy jednomu každému člověku ze všech stavů. Neboť všech stavů se v nich dotýká, počna od nejvyšších: císařských, královských, knížecích, panských, rytířských, městských, řemeslných i všeho lidu rozličného stavu, ani sedlákům neodpouštěje, a všecky z nepravostí kárá — ale zvláště a nade všecky stavů duchovních jméno majících: papežů, kardinálů, biskupů, arcibiskupů, opatů i všech řeholních mnichů a bosáků, také děkanů, farářů, kaplanů i všeho pokolení kněžského neřádného, nešlechetného, pyšného, lakomého, smilného, svatokupeckého, ožralého a všech hříchů smrtelných a bludů kacířských, kteréž jsou a v nichž neústupně kněží leží — proti takovým všem Petr píše a jejich zlořády oblašuje, kazí a ruší je. Dobrých pak a ctných a věrných kněží, těch se nedotýká. Ale proti nálezkům papežským a ustanovením lidským nejistým i proti jiným všem nejistotám zmužile píše a mluví; neboť ti a takoví všickni svrchu jmenovaní trhají a dráti nepřestávají sítě apoštolské, až s nich hadry a cancoury visí atd.

První pak díl knihy této zavírá v sobě, kudy a kterak zavedení tak hrozné přišlo v církev svatou. A také, kdo by chtěl pravého gruntu a základu — a tím jest Kristus Ježíš[10] — dokopati se, musil by mnoho rumu — to jest nálezků v církev svatou lidmi vnesených a uvedených — ven za město vyvézti, a tak se dobereš pravého gruntu.

Druhý pak díl knihy této zavírá v sobě, kterak povstaly a náramně se rozmnožily stavy mnohotvárné rozličného učení a nekřesťanského náboženství. A ty všecky stavy jsou veliká překážka pravému poznání ve víře Pána Ježíše, neboť oblekli na se ducha pýchy, pokornému a chudému Pánu Ježíši, pokudž mohou, se protiví.

[7] Skutk. 4, 13. [8] Srovnej 1. Kor. 8, 1. [9] Srovnej Mat. 13, 52.
[10] Sr. 1. Kor. 3, 11.

DÍL PRVNÍ

Kapitola první

„A když přestal Ježíš mluviti, řekl Šimonovi Petrovi: Vez na hlubinu, a rozestřete sítě k lovu. A odpověděv Šimon Petr řekl jemu: Mistře, přes celou noc pracujíce nic jsme nepopadli; avšak k slovu tvému rozestřu síť. A když to učinili, zahrnuli ryb množství veliké, takže se trhala síť jejich."[1]

Ta slova pověděná jsou v evangeliu napsána jakožto základ těch věcí, kteréž by měly potom užitečně pověděny býti, snad některým k potřebě, a některým k sváru a k potupení a k popuzení hněvů a nepřízní. Avšak nic jiného nebude jednáno v té věci s pomocí Boží, jen to, že my poslední žádáme spatřiti první věci a k nim se přivinouti, jestli nám toho Bůh popřeje. Neboť již se stal skutkem čas nejhorší, čas bouře, čas volání a pláče hodný a čas všelikého oklamání, tak že by to mohlo býti, aby všickni lidé do jednoho oklamáni byli skrze divy a zázraky, kteréž jsou uvedeny od falešných Kristů, před nimiž by žádný neobstál, kdyby Bůh pro své vyvolené těch časů neukrátil.[2] Protož my nejposlednější jsme jako po vyhoření, když dům spálený se sesype a vznikne hromada ssutin a jen znamení nějaká zde i onde ještě se ukazují, že tu někdy pokoj stál, ale na základ se všecko sesulo a porostlo lesem, v němžto zvířata se pasou a příbytek mají. Protož kdo se základu dobere u toho domu, kterýž jest spálen a základ se hluboko zasypal a na povrchu dávno protivnými věcmi zarostl? A nejvíce proto nesnadno v tom rumu základ pravý může nalezen býti, že ty věci protivné,

[1] Luk. 5, 4—6. [2] Sr. Mat. 24, 22—24; Marek 13, 20—22.

kteréž na tom zasypaném základu vyrostly, nazvány bývají ústy mnohých základ, aby mnozí, vztahujíce na sebe ten vzrůst na ssutinách zbořeného domu, říkali: „Totoť jest základ a cesta, jíž mají všickni jíti," a jiní opět též. A tak při mnohých jest, kteří základ zasypaný v novotách vyrostlých a základu odporujících ukazují, rozdílně základ. Protož to je obtížení k nalezení pravého základu. Neboť, kdyby ho žádný nikde neukazoval a kdyby pravili to, že se základ zasypal a že není nač stavěti, snad by mnozí kopali, chtíce se základu dobrati, aby pravé dílo řádně mohli stavěti, jako po spálení chrámu Božího od Idumejských pohanů Nehemiáš a Zorobabel s proroky, po sedmdesáti letech vrátivše se z vězení babylonského, stavěli nesnadno město a chrám na spálených zbořeninách.[3] Ale tuto tíže duchovní zbořeniště dávno zašlé opraví se a v předešlý stav uvede, ke kterémužto základu jiného nižádný položiti nemůže, jen Krista Ježíše,[4] od něhož množství uteklo k jiným bohům a v nich si základů nadělali, zapřevše Jezukrista, Syna Božího, pod pokrytectvím.

[3] Ezdráš 4. [4] Sr. 1. Kor. 3, 11.

Kapitola druhá

Ale majíce předložena slova svatého evangelia, o nichž chceme mluviti, tři částky budem v nich znamenati. Jednu, kdež dí Šimon Petr: „Mistře, přes celou noc pracujíce nic jsme nepopadli." Za druhé to, že dí: „Avšak k slovu tvému rozestřu síť." Za třetí to, kdež se dí: „A když to učinili, zahrnuli ryb množství veliké, takže se trhala síť jejich."

To tělesně položivše, obrat'mež se ke smyslu duchovnímu při těch slovech, a zvláště, kdež ta slova duchovně nejsou jako tělesně. Namáhavé lovení Petrovo marné, v němž přes celou noc ve vodách se koupaje nic nepopadl, je znamení i příklad noci duchovní, v níž všeliké práce lidské marné jsou, takže nic k odplatě nebeské žádný uloviti nemůže. Protož nám k užitku se praví: „Noc pominula, a den se přiblížil; protož, odvrhnouce skutky temnosti, oblecme se v odění světla, abychom ve dne poctivě chodili."[1] Noc nevědomosti pohanské a slepoty židovské minula, když Kristus, Syn Boží, pravé světlo,[2] přišel na svět, aby osvítil ty, kteříž v stínu smrti bydleli.[3]

[1] Řím. 13, 12—13. [2] Sr. Jan 1, 9. [3] Sr. Lukáš 1, 79.

Protož z řeči počaté na ty věci k užitku mnohému pohleďme. Nejprve přední řeč, že v noci slepoty duchovní všeliké práce lidské marné jsou těch, kteří nedošli světla v Kristu jako dne jasného. A v tom se dotýče stránky nejpotřebnější, k nížto křest'an rozumný především z víry má zříti. Poněvadž všeliké pokolení lidské zaneprázdněno jest úsilími těžkými, z těch úsilí čekajíc užitků časných, a mnozí věčných užitků nadějí se, ale v noci to vše konají: protož rozumní lidé, kteří věří, že nyní jest čas práce, kterouž se zasluhuje věčné radosti, vždy se mají báti, aby v noci nevědomosti a slepoty díla jejich nebyla dělána, neboť jsou marná. A tu se škoda pozná marných děl, když se přestěhuje člověk na onu stranu s prázdnýma rukama. Čeho se chytí tu, kdež se dí: „Kopati nemohu, žebrati se stydím?"[4] Neboť tam bohatec nemohl jediné krůpěje míti ani vyžebrati.[5] Protož co hroznějšího než to, upadnouti do věčnosti chudoby s prázdnýma rukama? Kterézto věci líným se přihodí, kteří čas užitečný zameškají pro lenost; neboť líný nechtěl v létě dělati, protož v zimě bude žebrati, a nebude jemu dáno.[6] A druhým se přihodí upadnouti do věčnosti chudoby s prázdnýma rukama, o nichž jest již pověděno, kteří, ač mnoho dělají prací těch, o nichž se domnívají, že by radosti nebeské za ně hodni byli, ale v noci hříchů a slepoty přebývajíce, neuloví to, což se domnívají. Protož nejprvnější potřeba jest, aby sluha pečlivý na to pozor měl, aby dělaje ve dne dělal.

Ale k těm věcem, které jsou pověděny o nedostatku lovu a práce marné noční, dostatečná jest tato řeč svatého Petra, jenž dí: „Avšak k slovu tvému rozestřu síť." V tom ukazuje moc slov Kristových, že, což noc nemohla míti, to slova Kristova v hojnost rozmnožila. Neboť jeho slova tak jsou dokonalá a mocná, že netoliko ty věci, kteréž jsou učiněny, skrze ně prospěch a užitek mohou míti, ale také i ty, kteréž nejsou, k jeho přikázání musí býti, podle Písma, jež dí: „Slovem Božím nebesa utvrzena jsou a duchem úst jeho všecka moc jejich. Protož boj se Hospodina všecka země a před ním pohněte se všickni, kteříž bydlí na zemi na světě. Neboť on řekl, a stalo se; přikázal, a stvořeno jest."[7] Taková slova sama se vykládají, jaké moci jsou, aby mohla přikazovati takovému bytí na zemi a zřízení nebeskému a ustavení všeho světa s jeho plností. Protož písař tohoto písma dí: „Boj se Hospodina všecka země a před ním pohněte se všickni, kteříž na světě bydlí."

[4] Luk. 16, 3. [5] Sr. Luk. 16, 24 nn. [6] Přísl. 20, 4—
[7] Ž. 33, 6, 8—9.

Neboť, poněvadž přikazuje tak mocně nebesům i všemu světu, aby nebyvše ihned k jeho přikázání ustavily se se vší krásou a plností svou, tím spíše vám, hliněným lidem, kteří jste jako komáři před ním a jako kapky, které s okovu na zem tekou, může přikazovati.

Ale snad slova Ježíšova nejsou tak mocná? Dí svatý Pavel o moci slova jeho: „Kterýžto jsa blesk slávy a obraz podstaty jeho a nesa všecky věci slovem moci své..."[8] Všeckny věci nosí aneb spravuje, nebo jim přikazuje, aby nebyvše k jeho slovu byly. Neboť skrze něho svět učiněn jest; protož slova plná moci má. Ale tuto svatý Petr na zvláštní moc jeho slov to vztahuje dí: „Avšak k slovu tvému rozestřu síť." Spatřiv práci marnou celé noci, má za to, že k slovům jeho rozestra síť hojně uloví. Tyto věci jsou základ, na nichžto má přestati mysl lidí rozumných, že toliko v slovech Kristových jest moc dobrým a záslužným skutkům, na věčnosti k radování dostatečným. Neboť jen mohla jeho slova přikazovati dobré skutky a moc jim dáti, aby bylo platné to, což se bude dělati.

Za druhé proto jsou dostatečná slova jeho k dělání skutků dobrých, že slova jeho jsou světlo v sobě podle Písma, které dí: „Svítilna nohám mým jest slovo tvé, Pane Bože."[9] To jest: kam bych měl kročiti nohama svýma v světle slova tvého, to uzřím, uprostřed temností jsa postaven; spravím kroky noh svých, abych nepadl a nezabloudil. A netoliko cestu dobrým skutkům ukazuje světlo slova Božího, ale také ukazuje to, jakým řádem má člověk dobré skutky činiti, aby s nimi libý byl. „Neboť kdož v boji bojuje, nebude korunován jinak, leda když řádně bude bojovati."[10]

Za třetí proto jsou dostatečná slova Boží k dělání dobrých skutků, že Bůh nic nemiluje aniž se jemu co líbí, jen to, což on vyvoluje a co chce. Protož nic nemiluje aniž se jemu co líbí, jen to, což on přikazuje, co velí a čemu učí; to zvolil, to chce a to se jemu líbí. Protož nejprve nalezl sám u sebe sobě libé věci. Ty chce a ty přikazuje a k těm všeliké slovo své vydal, aby činíce je vůli jeho naplnili; a netoliko, aby vůli jeho tak naplnili, ale aby ze slov jeho mohli znáti, kde a v čem jeho vůli plniti mají; a kdyby v čem se vzdálili od jeho vůle nebo ji potupili přestoupením, aby věřili, že ho rozhněvali, milost jeho ztratili a v hřích smrtelný že upadli. Protož k poznání a k naplnění líbezné vůle Boží jest slovo jeho. Protož ať by měl člověk jakékoli skutky veliké svatosti anebo slavné pověsti, nevzešly-li z pravdy slov

[8] Žid. 1, 3. [9] Ž. 119, 105. [10] 2. Tim. 2, 5.

Kristových, nemůže v nich vůle Boží naplniti ani se jí zalíbiti. Neboť žádný člověk ze všech lidí nebyl v radě Boží, aby se otázal na dobré skutky a ukázal lidem správnější cestu než tu, kterouž on prvotně sám u sebe nalezl, zvolil a v slovech přikázání vydal a oznámil všem, kdož chtí jeho vůli líbeznou naplniti a milost jeho nalézti, aby to činili, a pakli tím pohrdají, aby jeho hněv nad sebou vzbudili a jej věčně s d'ábly protivnými nesli; na tom jest víra člověku zavázána.

Protož tuto užitečné jest promluvení svatého Petra, jenž dí: „Avšak k slovu tvému rozestřu síť," aby nás naučil pravému užitku v práci dobrých skutků, abychom se nepokoušeli síť pouštěti k dílům duchovním, jen toliko k slovům Kristovým, neboť jinak marná práce bude. A těch prací marných nyní je plný svět, které podle výmyslů dávných a slovutných pokrytců tak koná svět a naděje se spasení v nich; a každý podle svých výmyslů hledá Boha v činech podle své vůle, jak chce a kdy chce a v čem chce, nedbaje na to mnoho, líbí-li se Bohu s tím, či nelíbí.

Třetí částka té řeči předložené jest toto: „A když to učinili, zahrnuli ryb množství veliké, takže se trhala síť jejich." Ta slova mají částku divu tělesného z moci slov Kristových v polapení množství ryb, pro něž se trhala síť Petrova. A mohou ty věci zevnější tělesné Petrovy býti příklad jiných duchovních jeho, jako lovu jeho duchovního, sítí jeho duchovních a trhání těch sítí duchovně. Neboť zjevno jest tuto i jinde v evangeliu, že Pán Ježíš, povolav jeho od lovu tělesného ryb tělesných, řekl: „Pojd'te za mnou, a učiním vás rybáře lidí."[11] Protož, poněvadž Petra a ostatní apoštoly udělal rybáři, aby lidi lovili, tedy i sítě k tomu lovení jim dal. A ty sítě nejprve jsou Kristovy a potom Petrovy; a ty sítě jsou slovo Kristovo anebo zákon jeho a tak všeliké Písmo svaté od Boha vydané, z něhož rozumní lidé mohou naučeni býti. Protož ta svatá písma, podobně jako síť rybářská plete se a váže, jeden uzlík k druhému, až veliká a celá síť bude: právě tak pravda Písma svatého jedna k druhé se připojuje, až tak všecky spolu obsáhnou množství věřících a každého zvlášť se všemi jeho věcmi duchovními i tělesnými, aby, jsa celou zahrnut sítí, vytažen mohl býti z moře tohoto světa. A může ta síť vytáhnouti z moře hlubokých hříchů a těžkých, když se kdo sítí táhnouti dá.

Ale že se trhala síť pro množství, můžem rozuměti, že ne pro množství

[11] Mat. 4, 19.

věřících trhala se síť víry, jež jest Petrova síť. Ale jako v moři skutečném do sítě mnohé věci odporné vcházejí, tak i zde se přimísí zatracenců, kacířů a pohoršitelů, kteří nejprve vcházejí do sítě víry, jsouce po vůli některak víře, ale v čas pokušení pohorší se anebo v kacířství se obrátí. A takoví síť víry trhají; a čím více takového zlosynství do sítě víry vejde, tím více tu síť zderou, takže mezi nimi víra Boží spojená se slovy Božími zahyne, takže jen ústy vyznávají Boha a Pána Jezukrista a znamení posvátná na nich zůstanou zevně. Neboť d'ábel opatrně zachází s těmi odpadlými lidmi, kteří do sítě víry vcházejí falešně a trhají ji; ale tak, aby některé částky těch sítí na sobě měl, jako křest tělesný a jiné věci posvátné, aby tak docela nahý neostal, jako zjevný pohan; ale jinak všeliké pravdy Písma svatého trhá.

Ale množství věřících a vyvolených může obsáhnouti ta síť. A byť jich bylo bez čísla tisíců, oniť přes to množství netrhají síť víry té, spojené z mnohých pravd Písma svatého. Neboť není oslabována ani soužena nebývá víra množstvím věřících, ale více se posiluje a pevnější i tvrdší bývá; neboť každý z nich sám ze sebe rozmáhá tu víru a tvrdí ji, neboť z víry živ jest[12] a jest příčina pomocná i příkladná jiným k věření. Pakli by kdo polehčil z nich víry, ihned jiní hledí opraviti to. Protož množství věřících jest moc a síla víry.

A tato síť víry jen ty vytáhne z moře tohoto světa a z hlubokosti hříchů, kteříž do konce ostanou v síti, netrhajíce nižádné částky těch sítí. Neboť kdežkoli protrhnou tu síť zrušením některé pravdy, z nichž jest ta síť svázána, tuť pak neostanou aniž mohou ostati v té síti, a hlubokost moře potopí je. Aniž také bude vytažen kdo touto sítí, jen ten, kdož se dá táhnouti sítí tam, kamž správa rybářů Kristových síť míní táhnouti; a nedá-li se kdo táhnouti tou sítí víry, nemůže vytažen býti.

[12] Habakuk 2, 4.

Kapitola třetí

Ale tuto jest pochybnost o rybářích, kteří jsou Kristovi. Neboť mnozí jsou, o nichž se zdá, že by Kristovi byli, a pouštějí síť do moře v noci rok, dvě léta, deset let nebo více, a nic nemohou uloviti, neboť v noci loví a sítě mají potrhané a slátané provázky shnilými, s rozumy smíšené

rozličných lidí a nejisté, z nichžto si sítě vážou. A mnozí by mohli říci: „Po vše časy v noci lovíce, nemůžem jisti býti, že bychom jednoho k pokání ulovili." A mnozí uloví celou obec sobě k užitku, aby břicho pásli jejich majetkem a aby vlnu stříhali a mléko dojili a stádo na roztrhání nejhorší zvěři dali. Běda jim bude s takovým lovem!

Tuto mluvíme, že sítě Petrovy jest víra Kristova, založená na slovech jeho, kteroužto sítí má člověk vytažen býti z moře hlubokého tohoto světa a z jeho nepravosti. Neboť podobně jako v moři skutečném ryby kdes tam v hlubinách temných přebývají, tak i lidé zde ve světě jakožto v husté tmě přebývají, nemohouce viděti ani za sebe ani před sebe aničto nalevo ani napravo, ničehož nic nikde nemohou s jistotou tvrditi ani jednou nohou bezpečně stoupnouti, kdež by pád, úraz a blud jim nehrozil. Protož Petrova síť víry jediná k zachování života ostává člověku v takovém nebezpečenství, aby se v takové tmě jako v hlubokosti mořské mohl víry chytiti a utéci před zlým, které obklíčilo člověka na každém místě, aby jeho chytíc v zahynutí postavilo. Neboť člověk naplněn jest proměnami, jimiž jest puzen sem i tam jako lod' prudkými větry, jemuž ty proměny nedopustí malou chvíli v témž postáti, vždy jím hýbají a jakás chtění nová jemu přinášejí, aby něco jinak chtěl, pro něco v nevázanost upadal, ze sebe v daremnosti vycházeje, v lehkovážnosti se obraceje, pro něco se vznečuje horlivostí, bez moci ostávaje v potupě, pro něco se rmoutě, něčeho se boje a v něčem se bláznivě raduje, něčím obtížen jsa, na to sobě stýskaje. A tak tím i jiným zlým vždy hýbán bývá a s tím stojí v případnostech světa, pomocných tomu všemu zlému, a uprostřed d'áblů, kteří patří na člověka, aby jej v těch věcech umrtvili, bud'to skrze zlé libosti anebo skrze zisk tělesný nebo skrze nelásku nebo skrze zlou lásku a přízně tělesné nebo skrze stud a ostýchavou skromnost nebo skrze pýchu a smělost nebo skrze bázeň a pochybování nebo skrze nevěru a zoufání anebo skrze jiná přestoupení chtíce člověka od Boha odraziti. To kromě těch osidel, kterážto v světě běží skrze svody a bezpráví smysly vnímatelná. Protož sítě víry Petrovy potřebí jest, jíž on mnohé vytáhl z hlubokosti moře, ukrutných vlnobití d'ábelských.

Protož kdož jsou v té síti a kdož se jí dají táhnouti z hlubokosti toho moře? A nemůže o jiném to řečeno býti než o tom, kdož chce a žádá z víry živ býti v každé částce svých věcí, aby mohl porozuměti z víry, kam aneb kterými proměnami anebo d'ábly hýbán bývá, aby se v tom na víře Písma

svatého zastavoval jako slepý, který by v husté tmě byl, že by nemohl nikam jistě kročiti, leč by kdo jemu ruky podal a vedl ho bezpečně. Tak jest víra, bez níž nemůžem ničemuž říci zlé ani dobré, leč dříve na to skrze víru pohledíme a poznáme skrze ni, co dobré anebo zlé jest. Tak ani o duchovních a božských věcech nic nemůžem jistiti správně, jen věřiti, jakož dí svatý Pavel: „Víra jest o věcech neviditelných, k nimžto naději máme."[1] Věříme, že Bůh jest Trojice svatá, Otec, Syn i Duch svatý, jeden Bůh, stvořitel nebe a země, a že Kristus, Syn Boží, jest pravý Bůh a pravý člověk, Duchem svatým počatý v životě Panny Marie a z ní narozený; a tak i o jiných věcech duchovních a nebeských a o budoucích, o vzkříšení dobrých i zlých. A těch všech věcí dalekých a neviditelných můžem se dotýkati skrze víru, položenou v slovech Božích, postaveni jsouce jako ve tmě, daleko od těch věcí, ježto ani viděti ani o nich nic s jistotou tvrditi nemůžem, jen skrze víru mdle. Protož ke všem věcem víry potřebí jest, neboť bez ní nižádný se Bohu líbiti nemůže.[2] Kamž se bez ní pohne člověk, jako by do temné propasti padl, že ihned v tu chvíli blud se chopí člověka.

[1] Žid. 11, 1. [2] Žid. 11, 6.

Kapitola čtvrtá

O víře se tato úvaha užitečná předkládá, že na slovech Božích stojí, aby snáze člověku bylo; když věří Bohu, tedy věří i slovům jeho. Jakož věří, že jest pravý Bůh, tak věří i, že jeho slova pravdivá jsou. A jakož věří, že on neproměnný Bůh jest, tak věří i, že jeho slova nemohou se proměniti v tom, čehož potvrzují, a že jinak nemůže býti to, čehož ona potvrzují, totiž v tom: kdo je splní, má milost Boží a jest požehnaný se vším, což má, a kdož přestupuje slova Boží, hřeší smrtelně a upadá v hněv Boží a jest proklatý se vším, což má. A tato jedna částka víry mohla by mnoho dobrého přivésti lidem, aby takový závazek drželi z víry, že beze vší pochyby upadají v hněv Boží a do viny hříchu smrtelného zrušením kteréhokoli slova Božího, a zachováním jeho činí vůli Boží a mají milost Boží, a požehnání jeho toliko ti mají, kteří tak věří a tak činí. Ale ty věci mohou státi v těch, v nichž víra rozumná a živá jest, v nichž bázeň Boží a milování jeho přebývá; mrtvá víra a slepá toho nemůže míti.

Svatý Pavel o víře dí, že víra ze slyšení jest, a slyšení ze slova Jezukristova.[1] Tu smysl může býti, že, ač víra na každém slovu Božím založena jest, ale toliko podle úmyslů Kristových užitečně nám víra na nich stojí, to jest: nám křesťanům. Neboť proti zákonu židovskému jest v zákoně Kristově o to méně, že se tu nezabíjejí zvířata k obětem ani nevykonávají jiná práva těla se týkající, která jim zákon starý tělesně v podobenství ukazoval; a jakož ta podobenství znamenala Krista aneb ukazovala svým znamenáním, tak v Kristu pravdu mají. Protož k těm věcem hledíce, můžem rozuměti, že mnohá slova Boží v zákoně prvním nejsou víra nám k následování telat; ale jelikož telata znamenala Krista, oběť pravou za hříchy, protož v Kristu jsou nám víra telata, neboť on nám náležitou víru těch telat přivedl sám sebou. Protož pravé jest, že víra jest ze slyšení slova Jezukristova, aby Písma tak slyšel a tak držel, jakož jejich smysl ze slov Kristových a jeho pravdy nám k užitku potvrdí, jakož všemi věcmi, kteréž se k naučení předkládají, máme se ujistiti v slovech Kristových, aby nám jako víra ostalo, uzříme-li, že nám slova Kristova toho potvrdí, že ta naučení mají spojení se slovy Kristovými a v nich jsou založena neklamně. Neboť i písma židovská i jiná lidská mohou zakládána býti v slovech Kristových i v jeho příkladu lstivě s oklamáním, kterážto písma proto přiměšují ke Kristovi a k jeho slovům, aby lhali pod lepším pláštíkem lidu v těch písmech a skrze Krista. Protož nezbytně musí všeliké učení zkušeno býti skrze slova Kristova a skrze jeho život, shoduje-li se s jeho příklady i slovy. Ty věci opatře moudrý, porozumí, stojí-li ta naučení v slovech Kristových; tehdyť budou vírou.

[1] Řím. 10, 17.

Kapitola pátá

Mnohé věci k věření příslušejí a mnohé se o věření praví nebo potvrzují o věření, jež nejsou víra ani k věření pravděpodobné. Neboť čas nejhorší přišel, že se tak zle ve víře lidé znají, že víru pravou křesťanskou za blud a za kacířství mají a ve mnohých částkách pouhé kacířství za víru drží. A o to jest rozdělení veliké v lidu nyní, a dvě strany jsou, jež kacеřují jedna druhou.[1] Neboť hnutí veliké stalo se ode dávna a zabloudění ve víře,

[1] Rozuměj stranu pod jednou (katolíky) a pod obojí (kališníky).

že lid tak daleko zašel od víry, že jen obyčeje lidmi zavedené, mrtvé a bludné, za víru má, a víru pravou tak málo zná, že se mu zdá bludem kacířským. A o to již boje a sváry, mordy, pálení a mnohé hříchy staly se mezi tím lidem. A tím více zatvrdili se zlí lidé s těžší nenávistí proti pravé víře. A z té příčiny nesnadně nyní poznají víru, ana již smrdí všecka kacířstvím a nepřízní, hanění pro ni všudy rozmnožené. Ale tento smysl dávný moudrých lidí potřebí jest zachovati v takových zápletkách, kdež se bludy ctí jako víra, aby hotovi byli rozumně věřiti všemu, což Bůh chce, aby věřeno bylo, a nic aby nevěřili, což Bůh nechce, aby věřeno bylo, a takť se shodnou s Bohem ve vůli ve věření, nic nechtíce držeti za víru, což jim on nerozkázal za víru míti, a což jim on věřiti velí, tomu věříce.

Pak komuž se zdá v takových věcech pochybnost, že by řekl: „Nevím, co on chce, aby věřeno bylo, a čemu nechce, aby nebylo věřeno," — k tomu má pravého rozumu používáno býti; neboť kdyby to neznámo bylo, tedy nikdy od nižádného nebylo by naplněno. Ale množství věřících již tu bylo, kteří věřili, jak on chtěl, neboť víra, jednou daná svatým, mnoho již následovníků měla, a poněvadž jednou dána jest víra, z tohoť může známo býti, v čem a kterak dána jest, a že ne jinde, jen skrze Jezukrista, rozmnožitele víry, a to v zákoně jeho skrze apoštoly jeho. Protož totť chce, aby věřeno bylo, což v zákoně svém skrze apoštoly své za víru ostavil a co první písma za víru o Bohu neb o jiné pravdě za víru věřícím v Krista ukázati mohou; totť jest víra Boží a křesťanská. Neboť při těch při všech věcech, kteréž se přikazují a mají drženy býti, víra musí býti; neboť ani držeti ani plniti nemůže nikdo, musíť nejprve věřiti Bohu a jeho slovům, jakož ona učí a vedou člověka. Protož čině člověk tak a drže, jak mu Kristus v zákoně svém přikazuje, z víry jest živ. Protož doptání na víru jest v zákoně Božím ostaveno, a což on za víru ostavil, to chce, aby věřeno bylo, a což nám ten zákon za víru neukazuje, abychom nevěřili. Neboť jako by víra od Boha vydaná pohaněna byla, kdo by jí pohrdal, nechtě jí býti po vůli a ji držeti v skutku, tak bývá pohaněna víra Boží od toho, kdož drží za víru věci cizí, víře Boží odporující. A poněvadž on vydal jednou víru svatým dostatečnou, tedy každá víra, kterou on nevydal jednou svatým, odporuje víře Boží. Protož on nechce toho věření jakožto věci, která jest jemu na odpor; neboť dí Pán Ježíš: „Mějte víru Boží."[2]

[2] Marek 11, 22.

A poněvadž tak mnohotvárná věření a cizí dávno rozseta jsou a množství lidské jest donucováno k ní a zavazováno pod klatbami k těm novým a zavedeným věřením, lidem pečlivým o své duše tím pilněji ptáti se sluší na víru Boží v zákoně jeho a k ní se srdcem přivinouti a na ta věření nová pilně pozor míti a jim porozuměti, kam množství lidí vedou. Neboť papež chce, aby věřili jemu, jeho listům a zákonům jeho více než zákonu Božímu. Neboť píše v svých listech zemím a krajinám, posílaje jim v listech za peníze všech hříchů odpuštění a muk zbavení; a kdož by v tom nevěřil a on jeho dosáhl, upálil by ho. Právě tak tomu je s jeho listy a s zákony rozmnoženými, že chce, aby jim věřeno bylo více nežli zákonu Božímu; neboť on pro své zákony mstí, ale pro Boží zákon nemstí, ale pálí lidi pro něj ty, kdož jej plní. A netoliko ta věření jsou, ale množství knih jest, které jsou zjevně proti zákonu Božímu, a ty se za víru drží. Co zázraků lživých v passionálech[3] a v jiných záznamech, které za víru drží lidé svedení! A co jest domněnek nejistých v lidských písmech a rozumů nejistých i nepravých, které jsou za víru utvrzeny lidem! A náramně zapletli lid vírou i těmi rozumy a domněnkami nejistými, takže pro dávné držení ty zápletky jako víra utvrzená stojí, a víra živá zatemněna jest a pohrdá se jí pro ně. Protož z potřeby apoštol dí: „Prosím, abyste statečně bojovali o víru, kteráž jednou dána jest svatým; neboť vloudili se někteří lidé bezbožní, kteříž dávno zapsáni jsou k tomuto soudu, kteříž milost Boha našeho přenášejí v smilství."[4] Napomenuv anebo prosiv, aby bojovali o víru jednou danou svatým, příčinu uvádí, proč by to měli učiniti: prý proto, poněvadž se vloudili tak bezbožní lidé, milosti Boha našeho přenášejíce v smilství a Pána Ježíše Krista zapírajíce. Ti velmi škodlivě porušili víru. A kdyby dnes měl někdo ohledati, co takových odpůrců se dostalo pod víru a porušili ji mnohonásobně a zapletli, takže jejího počátku ani konce lidé nemohou věděti, a naseli do ní zlých věcí, odporujících té víře, totť by měl proč říci: „Bojujte o víru jednou danou svatým!" Ale s kým by o ni bojovali, když jsou to velicí odpůrcové, kteří panují nad vírou i nad lidem, a víra jest to, což oni chtí? Protož nebude-li kdo trpěti od nich pro víru, krátký jest svár s nimi; neboť jsou mocní nepřátelé víry pod pláštíkem víry, a malý s nimi nebojuj, nebo nalezneš odpověď rovnou. Ale nemá se tomu rozuměti tak, že by někdo měl zápasiti o víru

[3] Passionály jsou sbírky životopisů svatých a světic.
[4] Judas 3—4.

způsobem karbaníků, ale může-li někdo pravdou přemoci nemoudré odpůrce víry, bez hanění svárlivých, učiň to. Protož tuto z toho sporu o víru můžem sobě zachovati k užitku, že odpírati máme nepovolujíce takovým, kteří potrhali síť víry, každý chtě po svém víru táhnouti a nad ní panovati a jiné tak učiti víře, jak ji sobě vhod skrojil a obroubil. Protož takovým nepovolovati, abys chtěl tak věřiti, tak víry následovati, jakož se působitelům zmatků líbí. Znaje správně víru, šel bys za nevěřícím?

Kapitola šestá

Ale této řeči následuje ihned nepřízeň, poněvadž mocní odpůrcové víry, kteří panují nad vírou a meze jí ukládají a činí z ní, což chtí, nebude-li ubožák věřiti, jak mu velicí odměří, upadne jim v ruce jako svévolný kacíř, který po své hlavě v bludech se kálí a staré a plné hlavy zamítá; a tut' pod tím skrytým místem smrt sedí. A bude-li kdo z nás, jehož by z toho skrytého místa smrt vystoupíc uškrtila, zastraší se jiní. Protož v pokoji zdá se některým, že jsou bohatější ve víře nežli velicí kněží, kteří panují nad vírou; ale když budou zrazeni, Bůh vládne tím, kdož obstojí v času pokušení. Než jistě pravím: kdo nebude moci umříti od domácích nepřátel pro víru, neostane ve víře, leč Bůh ukrátí nad kým toho času zlého.

A tyto řeči, kteréž jsou pověděny napřed o věření, na tom jsou založeny, že Petr jest rybář duchovní a síť jeho jest zákon Kristův anebo víra Kristova na něm založená a na zákonu jeho svázaná nebo spletená uzlíky rozličné pravdy slov Božích, aby celá síť jsouc a dostatečná, mohla uloviti hříšné a vytáhnouti je z hlubokosti mořské hříchů a světa tohoto a konečně ryby připraviti — svaté lidi — k užitku Pána nebeského. To držme z víry o svatém Petru i o ostatních apoštolech, že jsou rybáři ustanoveni takového lovu od Pána Ježíše a že on jim dal takovou síť víry v slovech svých, jakož o nich řekl: „Já jsem jim dal řeč tvou; a oni ji přijali a svět je v nenávisti měl."[1] A proto jim poslal Ducha svatého, kterýžto Duch svatý způsobil v nich všelikou řeč Boží, v nížto víra dostatečná založena jest v apoštolech k zpravování všeho světa anebo všech, kteří měli naučeni býti víře k spasení dostatečně. Protož ti rybáři duchovního lovu, majíce sítě zřízené skrze Ducha,

[1] Jan 17, 8 a 14.

posláni jsou od Pána Ježíše, aby jdouce po celém světě kázali evangelium všemu stvoření rozumnému lidskému, a kdož ze všech uvěří evangeliu a bude pokřtěn, spasen bude, a kdož neuvěří a jeho skutkem nenaplní, zatracen bude;[2] neboť víra bez skutků mrtvá[3] a marná jest, prázdná a d'ábelská jest; víra skutečná jest živá, užitečná a křesťanská jest. A tak s tou vírou a s tou zprávou poslal Pán Ježíš apoštoly do celého světa, aby naučili každého člověka, skrze pravdu evangelia Kristova hodného, k každému skutku dobrému prospěšného. Jakož svatý Pavel o sobě i o ostatních apoštolech vyznává řka: „Kristus Ježíš, jenž jest u vás; jehož my zvěstujeme vám, učíce a kárajíce každého člověka ve vší moudrosti, abychom vydali každého člověka dokonalého v Kristu Ježíši."[4]

Protož neztenčeně apoštolé skrze pravdu evangelia naučili lidi věřící. A poněvadž tak naučili, aby skrze jejich učení byl každý člověk dokonalý v Kristu Ježíšovi, protož, poněvadž jim řekl Pán Ježíš: „Já' jsem vás zvolil,"[5] abyste šli a užitek přinesli a užitek váš aby ostal, protož, poněvadž Pán Ježíš ustanovil a poslal Petra a ostatní apoštoly s tou sítí víry, aby v tom lovu měli zdar a užitek mnohý přinesli a užitek jejich aby ostal: tu vizme, kde v kom jejich práce padla, zůstala a prospěla k životu věčnému. Kterýžto lid, jsa skrze kázání apoštolské dokonalý založen ve víře i v životě, zůstal vzorem všem věrným budoucím křesťanům, aby se potomní jako k cíli utíkali k prvním, v nichžto neklamně práce kázání apoštolského zůstala a prospěla k užitku na věčnosti trvajícímu a k opoře budoucím na jejich jistotě. Rozum o tom může zprávu dáti, že práce apoštolská v těch jest zajištěna, od kterýchžto potomně jest přijata; kteříž víru svatého evangelia od nich přijali a v ní prospěli podle úmyslů apoštolských, v těch zajištěna jest víra Kristova a apoštolská. K ní potomní přistoupíce mohou bezpečně čekati života věčného.

Protož již dále sluší popatřiti, kde by ten lid byl upevněný skrze apoštoly ve víře, a kterak by zřízen byl. To ze Skutků apoštolských a z jiných záznamů můžeme poznati, že to byl lid věřící za časů apoštolských, jakož i jejich kázání šlo po všem světě, a nebylo lidu, v němž by nebylo slyšeno hlasu jejich.[6] Protož podle toho řečeno může býti, že všudy mezi každým národem a jazykem byl některý, jenž věřil evangeliu v kázání apoštolském. Netvrdím, že všichni všudy věřili evangeliu, kde je apoštolé kázali, ale někteří, které

[2] Marek 16, 15. [3] Jakub 2, 26. [4] Kolos. 1, 27—28.
[5] Jan 15, 19. [6] Sr. Žalm 19, 5.

Bůh vyvolil — někde více, a někde méně. Protož podle Skutků apoštolských sluly sbory věřících po městech, po vsích a po krajích světa, kteréžto sbory byly a shromáždění mnohých věřících v jednu víru. Ty sbory vyloučili apoštolé z ostatních lidí nevěřících zvlášť. Ač netvrdím, že by tělesně místem mohli mnozí věřící v jednu ulici v městě odloučeni býti, ale v jedno společenství víry že se spojili a společně účast místem v duchovních věcech a v slovu Božím měli. A podle takového společenství a účastenství ve víře a v duchovních věcech nazvány jsou sbory věřících. A za času kázání apoštolského Římané a knížata římská panovali široko po světě, v zemi židovské, v Řecku i v Syrské zemi a jinde, kdež se hlásalo kázání apoštolské, jakož se to shledává ze Skutků apoštolských, že zmínku činí o Římanech a o jejich panství. A s tím také všudy smíšeni byli Židé s pohany. Protož věřící třetí částka byli, jakožto podruzi mezi pohany a mezi Židy, platíce daně Římanům. A když apoštolé kázali, tehdy tomu dvojímu lidu kázali evangelium. Protož někteří uvěřili z Židů i z pohanů jejich kázání, a ti věřící, odloučení od pohanů a od Židů, byli třetí lid a jiné víry.

A ten lid věřící v Krista apoštolé zřídili dvojím způsobem aneb dvojí stránkou. Jednou zevně k přebývání tělesnému, aby mezi tím dvojím lidem nepřátelským, sobě protivným, mezi pohany a mezi Židy, mohli náležitě přebývati, jakož sluší na svaté. Protož nejprve aby vrchnostem nejvyšším daně platili a jinak v náležitých věcech a služebných jim poddáni byli tak, jakož je i učili apoštolé,[7] aby odtud útok na ně nemohli učiniti pohané, páni těch statků, řkouce: „Pyšní jsou, chtí sami páni býti, v našich statcích sedíce"; a tak by ihned sáhli násilně na ně i na víru a nedovolili by víru Kristovu na svých panstvích kázati. A protož k tomu pečlivě hleděli apoštolé, aby jim poddáni byli ve věcech služebných těla: daně a mýta jim platili a úctu jim příslušnou prokazovali. Za druhé v obcování mezi pohany a Židy aby pokorně s dobrými příklady byli. Jakož jim svatý Petr takové naučení dával řka: „Dobré obcování majíce mezi pohany, aby v tom, co mluví o vás jako o zlých, z dobrých skutků vás poznajíce, chválili Boha z toho, když je Bůh také navštíví milostí svou."[8] Protož tím obcováním pravým a krotkým mohli snáze mezi pohany přebývati a mezi Židy, aby neměli na ně žaloby pro jejich věci nepokojné a k žalobě podnět dávající, když by jim na čem škodili nebo jich popouzeli k hněvům, rozbroje nepříkladné nebo nepoctivé před

[7] Řím. 13, 1 nn. [8] 1. Petr 2, 12.

pohany jednajíce. Protož dobrotivé přebývání a neškodné i pohany mohlo ukrotiti, aby se nepopouzeli a nesahali na ně. A to přebývání pokorné a laskavé bylo příčina k obrácení pohanů i Židů k víře, neboť příklady dobré k obcování někdy hnou nevěřícími více nežli zjevné kázání samotnou řečí, neboť obecně skutkům více věří a dojímají se jimi nežli samotnou řečí. A apoštolé těmi věcmi zřídili je zevně, aby mezi tím lidem protivným bez žaloby byli, aby svým nemoudrým zaviněním zlých lidí proti sobě nepopouzeli k hněvům, ale spíše svou dobrotou aby jim k dobrému příkladem byli; pakli by jim ta dobrota nebyla nic platná, že by z Božího dopuštění na ně sáhli násilně pohané s Židy, aby nebráníce se pokorně trpěli bezpráví od nich.

To tak zevně zřízeni jsou, ale k Bohu zvláštními řády jsou zřízeni dostatečně. Jako sami apoštolé síť víry dokonale měli, tak je v tu dokonalost z hlubokosti moře hříchů a bludů táhli, aby v samé síti víry ostali. Neboť, kohož ta síť vytáhla z hlubokosti moře, jinde ho neostavila než v sobě, aby z víry živ byl, čistě k Bohu víru a lásku zachoval a u sebe svědomí nevinné. Tak se ty věci hojně v učení apoštolském jako v jejich síti nalézají. Ale jakožto první dobrota na obrácené z pohanů ke Kristovi sluší, aby obnoveni byli, svléknouce s sebe starý život Adamův porušený[9] a prokletý a velmi žaloby plný před Bohem, oblekli se v nového člověka Jezukrista.[10] Jako dříve obtíženi byli modlosloužením a životem nestydatým v smilstvích, v hodováních, v opilstvích, v rozkoších těla, v nelásce, v svárech i ve vraždách a v jiných zlých činech, jež jsou skutky starého člověka, prvního člověka prokletého, skrze něhož všickni mrou a v hněvu Božím se rodí: protož toho hříšníka poskvrněného s sebe aby nejprve svlékali vždy a v nového člověka Jezukrista se oblekli, počestnost života jeho na se berouce, jak kdo nejvíce může podle obdarování milosti Boží. Aby se připodobňoval kdo takové počestnosti života jeho nevinného v pokoře, v pokloně božské, v spravedlivostech jemu podobných, toť může někdo hojněji míti nežli jiný, který menší dar má; ale vždy musí přijíti k novotě života, tak aby starý život místa neměl, na němž by hřích smrtelný místo měl. Neboť, kdežkoli ctnost bývá zrušena, kterouž člověk nutně měl zachovati, tu na tom místě vždy hřích smrtelný zůstává. Protož tak mnoho člověk musí starého člověka s sebe svlékati, aby jeho činy nestály na člověku s přestoupením přikázání Božích; neboť kterékoli by přestoupil podle žádosti starého člověka, vždy by smrtelně hřešil. Ale v nový

[9] Efez. 4, 22—24. [10] Řím. 13, 13.

život se obléci, Krista následuje, může se díti dokonalým způsobem a může se díti nižším obyčejem, držíce přikázání Boží v každé stránce, v které jest zavázán k němu pod pokutou hříchu smrtelného.

Ty věci původně lidu tomu byly předloženy, ale na základ Krista. Neboť by i Žid mohl takové věci nebo k těm podobné činiti, kteréž jsou pověděny; ale, poněvadž nemá základu Krista, mrtvé by byly Židu. Protož základ Kristus musí založen býti, aby se na něm skrze víru a lásku zřídili, a živé věci naň dělati budou. Protož svatý Pavel ten základ těm prvotním lidem předkládal řka: „Základ jiný nižádný nemůže položiti mimo ten, kterýž jest položen, jenž jest Kristus; ale každý viz, kterak na to staví."[11] Protož základ nejpravější a nejjistější položen jest tomu lidu, aby všeliké dílo dobré a jisté mohlo bezpečně naň bez oklamání stavěno býti. Tak jim předkládá základ, na němž jsou založeni praví apoštolé Kristovi a proroci, kteříž, i ti prvotní, byli na Kristovi založeni. Protož i my poslední tyto lidi prvotní si předkládáme k ujištění: poněvadž oni na základu Kristovi a na základu apoštolů a proroků založeni byli, abychom na tom stáli, na čem nezklamaní skrze apoštoly oni založeni byli. Neboť potom jiných základů nejistých mnoho jest založeno, na nichž zle stojí množství, a zle stojí. Papež chce býti základ církve svaté i hlava i kámen úhelný; roty mnišské každá jednoho mnicha prvního za základ své řehole má; a již jest mnoho základů jiných. A lid odpadlý nehledá, jen obyčejů mrtvých následuje, jichžto následují jako i jejich otcové, kteréž nalezl, narodiv se v nich jakož i pohané v svých modlách. Protož v takových okolnostech moudrým sluší nejbedlivěji hleděti k tomu základu, na němž apoštolé prvotní lidi založili, aby s nimi mohli jistě dobrá díla dělati.

[11] 1. Kor. 3, 11 a 10.

Kapitola sedmá

Dále můžem viděti, že apoštolé ten lid v rovnosti zřídili, aby ničím sobě povinni nebyli, jen aby se spolu milovali[1] a skrze lásku sobě sloužili jako jedno tělo spojené z mnohých údů, za hlavu Krista majíce. Jakož jsou učeni tomu, že mnozí jedno tělo jsme,[2] kteří z jednoho chleba účastnost těla Kristova přijímáme: protož aby jako mnohé údy jednoho těla

[1] Řím. 13, 8. [2] 1. Kor. 12, 12.

spolu sobě povolně, bez nucení násilného, sloužili skrze lásku a prospěšni sobě byli, napomínajíce jedni druhé. Neboť v ten čas panování pohanské s mocí donucující mezi tím lidem nebylo, ani těch správců s úřady pohanskými, rychtářů, konšelů k soudům svárlivým. Ačkoli pod vrchnostmi pohanskými byli, ty byly stranou od víry; a oni jim s platy poddáni byli. Ale vrchnosti víru a mravy skrze moc pohanskou neřídili; protož úředníků pohanských, katů, biřiců a konšelů, rychtářů ani knížat s panováním pohanským neměli ze sebe, kteří by téže víry byli, bratří jejich, spolu účastní Krista, ale cizím knížatům poddáni byli ve věcech služebných podle těla. Neboť ty sbory Kristovy trvaly mezi pohany bez moci světské více než tři sta let až do Konstantina; ten první vmísil se mezi křesťany s panováním pohanským a s úředníky takovými, jací na pohana příslušejí. Ale apoštolé ten lid k věcem vyšším a dokonalejším přivedli, než je pohané mají k svým správám. Tak se z učení apoštolského shledává, které je učí, aby důstojně chodili v tom povolání se vší pokorou, s tichostí, s trpělivostí, shovívajíce sobě v lásce. „Snažte se zachovati jednotu ducha v svazku pokoje, neboť jste jedno tělo a jeden duch, jakož jste povoláni v jedné naději povolání vašeho. Jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech."[3] Ta správa daleko jest od správy pohanské, kteráž se děje skrze práva městská a skrze úředníky pohanské. Ale býti jedno tělo a všickni týmž duchem Božím se spravovati ve věcech božských a duchovních i mravních, majíce jednoho Pána Jezukrista, toť jest vysoko převýšenější zákon nežli mocí pohanských, které spravedlnost pozemskou mdlou činí s násilným nucením v lidu nemoudrém, dobrého nechtivém; ale aby skrze lásku a dobrou vůli dělali spravedlnost Bohu milou a lidem užitečnou k přebývání zdejšímu i k věčnosti, toť daleko přesahuje správu pohanskou a světskou.

[3] Efez. 4, 1—6.

Kapitola osmá

Křesťané nemohou víry Kristovy následovati podle jiné správy, pohanské a městské, na rathouzech navzájem se žalujíce, nemohli by Krista účastni býti aniž spaseni by mohli býti v tom umírajíce. Ale tento odpůrce, mající ducha pohanského a světského, může to popírati řka: „Poněvadž ty sbory Kristovy nejsou zřízeny skrze moci pohanské ve věcech víry a mravů,

jen toliko skrze lásku měli všecky věci říditi mezi sebou, kterak tedy, když se jim lásky nedostalo a bezpráví se jim přihodilo, čím to napravili? Vždyť soudy někteří ještě mívali! Protož jim říkal svatý Pavel: „Budete-li míti o světské věci soudy, kteříž jsou nejzadnější ve sboru, ty ustanovte k souzení.[1] Proto užívali úřadu pohanského i úředníky k tomu stavěli, a tu jim láska nestačila."

K tomu tato odpověď může býti: že jest pravda to, že apoštolé k dokonalým věcem ten lid přivedli a v nich je ustavili, aby se v nich všecky věci skrze lásku Boží konaly, ale ta správa není proto pohaněna, že jsou v ní někteří nedokonalí jako malé děti, které nemohou tvrdého pokrmu jísti, mléka žádajíce.[2] Protož ten obrácený z pohanů a z Židů k víře Kristově, zlému navyklý a k časným věcem nezřízeně náchylný, i když uvěřil v Syna Božího i pravdě jeho, ale v tom věření nebyl dokonalý ihned. Ale při té víře měli někteří nedostatky po mnohých stránkách, pro něž byli káráni od apoštolů a dílem se jim shovívalo dočasně pro naději napravení potomního těch nedostatků. Jako tuto svatý Pavel, vida zlořád některých těch věřících, ještě mdlých, že křesťan s křesťanem na soud chodí před úředníky pohanské, káral je z toho, že oni víru majíce chodí k pohanům na soud s pohoršením pohanů, a řekl jim: „Zdali nevíte, že svatí tento svět souditi budou? Protož, poněvadž skrze nás svět souzen bude, nehodni jste, abyste o nejmenších věcech soudili?"[3] A pokárav je těmi slovy, ještě shovívaje jejich mdlobě v naději polepšení, dovoluje jim soudy doma, aby, nechodíce před pohany na soud, některé ze sebe nejzadnější k souzení ustanovili. Poněvadž pro jejich mdlobu nemohl je docela k dokonalosti přivésti ihned, aby, nechajíce těch soudů, bezpráví trpěli na časném statku, aspoň tu vybírá, aby, zlo větší opustíce, menší zlo drželi, dokudž i toho neopustí. Větší zlo jest křesťanům sváry vésti na soudě před pohany o časné věci, ale menší zlo jest doma před svými hanbu svou odkrýti. Ale vždy to zlo bylo. A že jejich hanba byla takové zlo, ihned jim to pověděl, když jim dovolil soud skrze domácí. Dí: „Toť k vaší hanbě pravím!"[4] Protož vám za zákon věčný nedovoluji soudů, ale hanbu vám dovoluji, abyste ji nesli, dokud by se mysl vaše neobřezaná, k zemským věcem neřádně přichýlená, hanbu nosíc, nezarděla studem a neodešla od zlého, pro hanbu jsouc obtížena, takže by potom mohl rozumný

[1] 1. Kor. 6, 4. [2] Sr. 1. Kor. 3, 2 a Žid. 5, 12. [3] 1. Kor. 6, 2.
[4] 1. Kor. 6, 5 (ostatek nejsou slova sv. Pavla, Chelčický jen rozvádí jeho myšlenku).

samou hanbou od toho odvrácen býti anebo správněji z daru milosti Boží tím pohrdati, což ho k soudům táhlo.

Protož z toho patrné jest, že zákon věčný ty soudy k hanbě jejich nedovolil. Neboť, kdyby jim za zákon soudy s hanbou zůstavil, tak by věčně chtěl, aby, soudem sváříce se o zemské věci, věčně se za ten zákon styděli, a stydíce se zaň nemohli by naději míti z něho budoucí odplaty, ale strach pekla. Ani svatý Pavel nemohl by se chlubiti ve sborech Božích pro jejich víru a poslušenství, když by vždy tak s hanbou stáli, sváříce se na soudě o statky tělesné. Protož potom jim správnější věc praví a k napravení různic mezi bratřími bližší, praví jim: „Tak není mezi vámi žádný moudrý, jenž by mohl souditi při mezi bratrem a bratrem svým? Ale bratr s bratrem se soudí, a to před nevěřícími? Už to jest jistě hřích mezi vámi, že soudy máte mezi sebou. Proč raději křivdu netrpíte? Ale vy křivdu činíte i ubližujete, a to bratřím."[5] „Není mezi vámi žádný moudrý, jenž by mohl souditi mezi bratrem a bratrem?" Tuť nemá na mysli soud rathouzní pohanský, aby někdo moudrý z nich, rychtářem se učině, na soud zasedl mezi bratrem a bratrem; neboť k takovému soudu musí býti moc donucující, z nutnosti, aby musili úředníkům poddáni býti ti, kteří se chtí svářiti na soudě. Protož skrovnější věc toto jest a pravdy bližší, kterou dí: „Není tak žádný mezi vámi moudrý, aby mohl souditi mezi bratrem a bratrem? Tak jste již chudi v moudrosti?" A nemíníť to, že by tolik rozumu neměli, poněvadž jim napřed dí, Bohu za ně děkuje, že ve všem učiněni byli bohatí, v každém slovu i v každém umění.[6] Protož bohatým v umění každém k pokárání dí: „Proč, majíce moudrost a umění, nesoudíte mezi bratřími podle rozumu evangelia, abyste rozhodli mezi bratry o bezpráví a ukrocení toho bezpráví?" Protož to souzení jest rozeznání bezpráví a ukrocení toho bezpráví nejvíce káráním a přivésti potom bratry k pokoji smířením a odpuštěním bezpráví. Pakli jest takové bezpráví, že je může napraviti navrácením hmotné věci, to má učiniti bratr uškodivší druhému. A pakli jsou hanění křivá, že jeden druhého na dobré pověsti zhyzdí před jinými křivě, má k tomu nucen býti, aby pro své svědomí to hanění napravil tam, kdež bratra pomluvil, aby tu pomluvu aneb pověst zlou s bratra sňal, může-li to napraveno býti; pakli jest nemožná náprava, protože se ta pomluva rozšířila po celém kraji, tedy i to zlé mají sobě odpustiti. Neboť ke všelikému bezpráví, kteréž se mezi

[5] 1. Kor. 6, 5—8. [6] 1. Kor. 1, 5.

bratřími přihází, nejvíce kárání má předcházeti vinného, a vinný, poněvadž by nemohl jinak bratru křivdy odčiniti, má odprositi pokorně, a s tím mají si odpustiti ze srdce a smířeni býti, aby tak zlé věci ukroceny byly a mezi bratřími aby láska a pokoj ostal. Tak rozumnější mezi bratrem a bratrem mají bezpráví rozsouditi a roztržky urovnati. A ta věc jen mezi lidmi dobré vůle může býti, kteří pokoru a bázeň Boží v sobě mají a mohou se pravdě pokorně poddati, kteráž jim od rozumných ukázána bývá o těch rozepřích, kteréž mají mezi sebou. A k takové dobrotě nakloňuje smysl apoštolský ty, kteří mají spolu bratří v Kristu býti, jsouce od světa odloučeni. Ale kozlové rohatí, ukrutní, lakomí a mstiví, kteří jsou oděni moudrostí tělesnou, umějíce se z viny na soudech vyvléci, nepravosti své přikrývati a na jiné je sváděti, tit' na rathouz příslušejí na soud, kdež je spravedlivá věc potká, aby se zarděli studem, stojíce před bohy, k nimž se s žalobami uchýlili, ani je vyšetřují a pokutu vymáhají, v kládu posazují. Ale první soud mezi bratřími byl by nejpotřebnější v dobrotě, nebot' ten by ctnostně s polepšením svědomí bratrských mohl jednán býti.

Kapitola devátá

Ale rathouzní soudy s hříchy se projednávají, a jestliže v nich časné statky zase získávají, tedy na svědomí v škody hříchů upadají. Protož svatý Pavel, káraje mladé křesťany jako dítky v Kristu, protože se soudili před nevěřícími pohany o statky pozemské, dí jim: „Již zajisté naprosto hřích jest mezi vámi, poněvadž soudy máte mezi sebou. Proč křivdu netrpíte raději?“[1] Tu zjevně jim klade za hřích, že se soudí o statky pozemské. A poněvadž hřích na ně upadl pro soudy, což tedy víra jim platná jest? Vždyť proto uvěřili v Syna Božího, aby skrze smrt jeho vysvobozeni byli od hříchů a tak z moci d'áblovy; a poněvadž pro zisk tělesný uvalí se v hříchy, již to ztrácejí, čeho dobyli skrze smrt Kristovu, a smrt Kristova není jim nic platná, leč by k ní opět práva dosáhli skrze pokání. A z těch hříchů, do kterých skrze soudy upadli, nemohou jinak pokání činiti, leda když nadobro soudů nechají. Protož z těch věcí může patrno býti, že člověk nemůže křesťanem býti v této straně, o níž mluvíme, leč by křivdy a škody nižádnému nečinil, a kteráž křivda a škoda jemu se stane od jiných, aby ji

[1] 1. Kor. 6, 7.

strpěl, zlého za zlé nečině podle přikázání Kristova; ani smrt jeho nemá moci v nižádném.

Tyto věci z té příčiny byly obšírněji vyloženy, aby mohlo známo býti, že apoštolé, dokonalé věci uvádějíce v ty prvotní lidi, nemohli je ihned k té dokonalosti míti, totiž některé, protož byli k nim dočasně shovívaví, majíce naději, že k lepšímu přivedou ty lidi. Jako ted' svatý Pavel i soudy ty dovoluje aspoň doma, stranou od cizích pohanů, a ještě i ty s hanbou jim ponechal; ale z posledních listů jeho k těm lidem vyplývá, že jest to všecko napraveno na nich. A také tato věc proto se obšírněji vypisuje, aby známo bylo, že všecky strany soudní zákon k soudům a k svárům v soudech si založili na těch slovech, která dí svatý Pavel: „Máte-li soudy mezi sebou, nejzadnější v sboru vyberte k tomu souzení. To k hanbě vaší pravím.“[2] Protož tyto strany soudní na té hanbě zákon pro své sváry v soudech nalezli, jinak v opak to obracejíce proti slovům svatého Pavla. Nejzadnější nevybírají k soudům, ale kteříž se zdají nejznamenitější mezi těmi odpadlíky. A kněz, který by měl býti vůdce evangelia a ten blud měl by skrze evangelium potupiti, vejda na rathouz, pokládá jim tu hanbu za zákon a volí konšely k té hanbě, maje to za prospěch ve víře, když oni moudře tu hanbu provedou.

[2] 1. Kor. 6, 4 a 5.

Kapitola desátá

Počátek těchto řečí jest o tom, kterak apoštolé ten lid prvotní ve víře řídili skrze dokonalost práva božského stranou těch řízení, kteráž se skrze moc světskou dějí podle práv pohanských. To může patrno býti v tom, čemu je zákon Kristův učí tam, kdež se zlá věc stane mezi věřícími křesťany, když z vlastních členů se zjeví odpůrci, pohoršitelé, kacíři. A k tomu přikázání Kristovo jest, aby takové učili, napomínali a kárali, žádajíce napravení jejich. A to moudře učí Pán Ježíš, aby ho mezi čtyřma očima napomínal a pokáral, a jestliže uposlechne a přijme kárání, praví Pán Ježíš, získal jsi bratra svého. A pakli by se zatvrdil a nechtěl povoliti kárání, vezmi k sobě jednoho nebo dva, aby v ústech dvou nebo tří plné svědectví bylo; a poslechne-li těch, získal jsi jeho. Pakli se však neobrátí, tedy pověz celému sboru

věřících, aby se množství věřících zastyděl, a mnohou pravdou jejich přesvědčen jsa, může získán býti. Pakli i mnohých napomínáním a káráním pohrdá, tedy buď tobě jako pohan a zjevný hříšník, varuj se ho, neměj s ním obcování křesťanského.[1] V témž smyslu svatý Pavel dí: „Psal jsem vám v epištole, abyste se nepřiměšovali ke smilníkům, zejména ne ke smilníkům tohoto světa anebo k lakomcům nebo k lupičům nebo k modloslužebníkům. Ale nyní psal jsem vám, abyste se nepřiměšovali k tomu, jenž bratrem slove mezi vámi, ale jest smilník nebo lakomec nebo modloslužebník nebo utrhač nebo opilec nebo lupič; s takovým ani nejezte.“[2] Velí s nimi neobcovati ani jísti, ani píti a tak sebe od nich odlučovati a je od sebe; kteříž by nemohli podle první správy Kristovy napomínáním a káráním napraveni býti z takových hříšníků, aby se od nich odloučili a měli je za odpůrce svého stavu a své víry křesťanské. Stejně mluví o zahalečích, kteří by mezi věřícími pobývali lenošíce a vedouce si nepěkně vznešeně,[3] aby s nimi neobcovali, nechtí-li dělati a s mlčením svého chleba jísti, nehledíce na cizí chléb.

Tyto věci jsou pověděny podle čistoty a dokonalosti Kristovy, kteréž apoštolé Kristovi řídili v prvotních lidech, zakládajících se prostě na slovech Kristových. Ty věci když se řídí podle dokonalosti Kristovy, mohou rozumní poznati, kterak ta správa evangelia padlému pokolení lidskému jest užitečná k napravení jejich úpadku nad správu pohanskou skrze krále pozemské a rychtáře městské. Neboť, jak napřed pověděno jest o zlých, podle správy Kristovy k ničemuž zlí po svých proviněních a hříších nemají nuceni býti, ani čím přikazuje nad nimi se mstíti, jen dobrotivostí bratrskou aby napraveni byli a k pokání přivedeni. A to jest prostě dobrá správa, podle níž hříšný může milosti Boží dobýti zase, kterouž ztratil svými hříchy, a může spasen býti, kdežto naopak podle správy městské všudy takovým smrt hrozí za taková provinění bez polepšení. A jest skutek nemilosrdných lidí tohoto světa, že, želíce bezpráví a škod tělesných, hotovi jsou mnohé lidi usmrtiti pro ně. Protož to usmrcování lidí jest věc světských lidí, kteříž to o svět pečují, svět milují, světa želejí, která křivda se jim na něm děje, kteříž to Krista nemohou účastni býti. Ale v první církvi Kristově, nemůže-li koho dobrota bratrova napraviti, tedy ten bratr může ho beze škody pominouti, varuje se jeho; když mu nemohl dobře učiniti a přivésti ho k pokání, nemá mu také zle učiniti,

[1] Mat. 18, 15—17. [2] 1. Kor. 5, 9—11.
[3] 2. Tes. 3, 11—12.

v hříších ho zabíjeje, ale aby se ho zbavil, zůstávaje při tom nevinen. Ale správa městská a pohanská — ta naopak proti tomuto nic dobrého zlému nečiní, jen aby zlého usmrtila a hříchy jeho prvotní uvalila na ty, kteříž zlé za zlé činí.

Kapitola jedenáctá

Protož, hledíme-li na ty křesťany prvotní, viděti jest, že dostatečně ve víře byli zřízeni skrze apoštoly podle zákona Kristova. Neboť ten zákon prostě je užitečný ke správě spasitelné lidu Božímu; neboť toliko skrze správu toho zákona může přivedena býti nevinnost pravá lidu Božímu, kterouž Bůh miluje na nich, aby neomylně, plným srdcem hledali jeho a zachovávali spravedlivost a lásku ke všem lidem, k přátelům i k nepřátelům, nižádnému zlého nepřáli ani nečinili a bezpráví, sobě učiněná od jiných, strpěli bez pomsty, nečiníce zlého za zlé ani dobrému ani zlému, neboť takové věci i k těm podobné pečlivě učí zákon Kristův. A kdož takové věci nechtí zachovávati, nemohou spravedliví býti před Bohem. Protož pravdě nepodobné jest, že by lid světský, který svět miluje a chce živ býti světu, ten zákon vzal na se. Musíť se docela světa zříci, chce-li ten zákon plniti. Neboť tak měli prospěch prvotní sbory Boží v zákoně Kristově, že opustili úplně bludy pohanské i nevěru židovskou a všelikou marnost tohoto světa; a rostli v prospěchu duchovním a rostli ve množství až do každého spravedlivého nebo až do počtu nejvyššího mezi tolika protivenstvími bez práva městského a bez zákona kněze nejvyššího, toliko prostě spravováni jsouce zákonem Kristovým.

Ale potom, když byly tyto dva zákony, městský a papežův, přimíšeny, ihned stav křesťanský v své pravé čistotě upadal a hynul. A na to kladou váhu ti, kteříž píší kroniky, a my to na vlastní oči vidíme, že ty dva zákony jsou nejškodlivější porušení a umrtvení víry a zákona Božího. Protož my poslední, sedíce jako pod skrytým místem těch zákonů, mdle mluvíme o zákonu Božím aneb o správě jeho, protože nám tma těch zákonů zastřela oči. Protož nějak tápajíce a dovtipujíce se říkáme: „Jest-li zákon Kristův dostatečný bez zákonů lidských přidaných založiti a říditi zde na cestě náboženství plné křesťanské?“ To snad třesouce se díme, že tak jest, podle

toho, že ten zákon Kristův byl dostatečný zříditi člověčenství Kristovo se všemi jeho učedníky bez přimíšení ustanovení lidských. Protož ten zákon není nyní méně dostatečný, než byl v tu dobu, ani není zeslabován odporem nebo množstvím obrácených k tomu zákonu, ale tím se posiluje. Protož vždy jest dostatečný. Opět, poněvadž dostatečnost zákona Kristova není zrušena z obcování, jímž obcoval lid velmi odporný v prvotní církvi svaté, k životu apoštolskému byl dostatečný obrátiti jich více, a tak až do každého vyvoleného Božího, neboť nemohou jinak, jen skrze ten zákon obráceni býti. Protož dokavadž byl dostatečný obraceti nevěřící na víru, také byl dostatečný v životě i v mravech spravovati, neboť to jest lehčí. Protož zákon Kristův sám sebou byl dostatečný založiti a říditi všecku církev Bohu v každé stránce tělesného způsobu života i duchovního. Správa náboženství Kristova jest lepší nežli správa lidských příměšků. Protož kdo pochybuje, že chot'[1] Kristova byla by dokonalejší, to jest podle správy zákona Kristova, než napájejíc se zákony přimíšenými jako jedem, dokonalejší by byla podle správy zákona Kristova? Ani jí život Boží není bezpečný, když se v ty zákony vměšuje, pro něž brzy nemůže porozuměti zákonu Božímu anebo se ho musí zříci, popletena a zeslabena jsouc zákony cizími. Ten zákon Kristus přikázal zachovati choti své pod pokutou hříchu smrtelného, to jest, že jej nikdy nemůže opustiti anebo zrušiti jinak než s hříchem smrtelným.

[1] Chot' = církev.

Kapitola dvanáctá

Protož my tuto, jakž můžem, chabě tak mluvíme o dostatečnosti zákona Kristova, přiměšujíce jej k bolestem raněných, kteří jsou stranou od toho zákona, upadnuvše mezi lotry pro veliké zranění. Ačkoli však ten zákon všudy jako světlo ve tmách svítí jasně, přece apoštolé neomylně dostatečnost toho zákona oznámili tomu lidu protivnému prvotnímu. A v tom je zřídili tak jistě a tak daleko a tak široce postavili je ve správě toho zákona, že potom mohli říci: „Tak stůjte, nejmilejší!"[1] Jinak by to nebyli mohli říci, kdyby byli měli nedostatek ve správě nebo ve ctnostech anebo ve víře nebo v čemkoli; stání bezpečného nebyli by jim mohli potvrditi, kdyby nebyli

[1] Filip. 4, 1.

již v tu dobu dobře stáli. A netoliko tak, jakož je pověděno o stání bezpečném, ale ještě výše je zavazují, čemu je naučili. Tak velikou jistotu praví a říkají: „Ale kdybychom pak my nebo anděl z nebe kázal vám jinak, než jsme kázali vám, bud' prokletý! Jakož jsem napřed řekl a nyní opět pravím: Bude-li vám někdo kázati mimo to, co jste od nás přijali, bud' prokletý!"[2] Tu netoliko potvrzuje těch věcí, kterým je naučili skrze evangelium Kristovo, aby v něm tak stáli, ale také klatbu vydává na ty, kdo by jimi pohnul od toho kázání nebo naučení, jinak chtě je naučiti. A netoliko ty proklíná, ale, kdyby již sám jinak chtěl je čemu jinému učiti, než je dříve učil, aby i sám prokletý byl, a netoliko on sám, ale, kdyby anděl z nebe chtěl je jinak učiti, aby i ten v klatbě ostal. Tím utvrzuje to učení v prvotních křest'anech, které se dálo podle zákona Kristova, že by anděl z nebe nemohl lépe učiti, nežli Syn Boží učil a apoštolé jeho slovo učili. Protož kde jest to slovo evangelia přijato od nich, tam jest víra jistá a zákon Boží tu byl utvrzen.

Tyto sbory Kristovy mezi pohany stály, následujíce evangelia, s velikými pokušeními více než tři sta let po Kristovu vstoupení na nebesa toliko v naučení apoštolském podle učení Kristova. A trvajíce v tom naučení velmi prospívaly v duchovních dobrých věcech. Neboť skvěly se v častých a vítězných mučednictvích; neboť pro víru trpěli všickni nejvyšší biskupové, kteří byli od Petra až do Silvestra, jichž bylo v římském městě pětatřicet v počtu na místě svatého Petra, jedni po druhých až do nadání Silvestra trpíce mučednictví od knížat římských, a množství veliké kněží a duchovních, také i prostých lidí obojího pohlaví. Ti všickni pro jméno Kristovo muky a ukrutenství směle až do nejukrutnější smrti s radostí trpěli. A v těch dokonalých skutcích křest'anských jest důkaz pravého základu ve víře; neboť ta jest jistota pravé víry, trpěti mučednictvo pro ni a jiná bezpráví od světa. Jako nyní jistota jest velikého odstoupení od víry, že nechtějí trpěti kněží ani ostatní lid; vesměs jakousi ošemetností a lstí si vedou v tom, což se víry týká, aby v ní lecjaks stáli a břicho hojně pásli; přízně a pokoje se světem hledajíce, aby od něho nic netrpěli, libé věci světu mluví. Protož náš život nyní ve víře jest proti prvnímu jako tma proti světlu nejistý. Protož tuto si přivodíme na paměť ty první, v nichž neomylně víra vštípena jest skrze apoštoly, zdali by se ještě někteří křest'ané napravili na ty cesty prvních křest'anů, aby beze lsti víry následovali v trpělivosti a v upřímnosti srdce.

[2] Galat. 1, 8—9.

Kapitola třináctá

Ale což jsem tuto pověděl pochvaly o první církvi Kristově, to vše smrdí v církvi římské jako ohyzdné kacířství. Neboť takové důvody byly v Basileji odsouzeny od mistra auditora,[1] kdyžto Čechové dokazovali kalich Boží[2] prvotní církví svatou, že ta církev v skutku držela tu pravdu o kalichu Božím. Protož ten mistr posluchač soudů papežových[3] odsoudil ten důvod jako křehký, slabý a škodlivý a mnoho chytrých námitek a těžkých proti tomu uváděl. A to pravil o církvi první mezi mnohou jinou řečí, že církev svatá prvotní byla hloupá a zarmoucená, ačkoli ve mnohých věcech svatých a v horlivosti víry byla podivuhodná. Neboť jakož po barvených kožích[4] stánku neb chrámu sláva přišla, tak po prostém naučení první církve svaté skvělost v uctívání Boha a při obyčejích svátostí uhlazená a rozkošná a krása přišla. Netoliko při uctívání Boha a obyčejích svátostí, ale i při víře v prodlení časů mnohé věci byly oznámeny aneb vyloženy, kteréžto v prvotní církvi v pochybnosti aneb v neznámosti byly. Ty všecky věci od církve svaté až do konce světa oznámeny budou a jsou téže moci a platnosti jako ty věci, kteréž držela a učila prvotní církev svatá; neboť přítomnost Pána našeho Ježíše Krista pevně zaslíbila řkouc: „S vámi jsem až do skonání světa."[5] Neb to vykládá svatý Augustin, jehož cituje svatý Tomáš: „Celé církvi svaté, v níž jedni mřou a jiní se rodí, až do nynější doby i do konce světa řečeno jest: S vámi jsem až do konce světa." To vše auditor mluví.

Protož těm věcem pověděným od toho mistra měla by býti věnována pozornost od rozumných lidí. Neboť, když tak důvtipně rozlišuje poslední stav církve od prvotní církve a povyšuje poslední nad první stav ve mnohých věcech slavně a připisuje první ten nedostatek, že hloupá byla, ale potomní že nad ni vynikla moudrostí a že v prodlení časů mnohé věci byly oznámeny aneb vyloženy skrze moudrou církev, kteréžto věci v prvotní církvi v pochybnosti anebo v neznámosti byly: protož jest to nedostatek a škoda na prvotní církvi, hloupost s pochybností, pročež bez jistoty stála, poněvadž poslední církev napravuje po ní hlouposti a chyby její.

[1] Byl to doktor práv Jan Palomar, arcijáhen barcelonský, auditor (= posluchač, soudní úředník) papežský; na koncilu basilejském hájil proti Čechům světského panství duchovních osob ve velké řeči od 23. do 28. II. 1433, k níž dodatky pronesl 7. a 8. IV. t. r.

[2] T. j. že se v prvotní církvi podávala svátost oltářní pod obojí způsobou.

[3] T. j. papežský auditor. [4] Sr. 2. Mojž. 26, 14. [5] Mat. 28, 20.

Dále praví ten mistr: „Neboť jako po barvených kožích stánku Mojžíšova[6] sláva přišla, že jej okrášlil kožemi rozličných barev, zlatem a jinými okrasami, tak i po prostém naučení prvotní církve svaté nádhera při božských poctách a při obyčejích svátostí uhlazená a rozkošná a krása nastoupila skrze moudřejší církev poslední, která dovedla domysliti pravé uctívání Boha a řádů při svátostech. Prvotní hloupá sloužila bez ornátů a bez oltářů i bez kostelů,[7] jen Otčenáš při sloužení říkajíc. Ale poslední, která umí Boha ctíti, obstarala veliké kameny a nákladné kostely a oltáře a ornáty krásné a všecko vysvětila, modlitby a zpěvy na mších rozmnožila, a to vše skvostně ozdobila a zřídila, aby pocta Boží hojná byla skrze okrášlené kostely, malované stěny koberci pokryté, se světly, zvony, varhanami, písněmi s vysokými hlasy a s notami prolamovanými.[8] To vše opatřila moudrá církev k poctě Bohu. Neboť on velmi žádá tak ctěn býti a je smutný, když málo vosku shoří a stěny se neskví pěkně. Protož v takovém ctění měl újmu v hloupé církvi. A poslední církev řád veliký pro svátosti vymyslila, aby všecko vysvětila, což přísluší k těm svátostem, skrze vážné žehnání a říkání velikých biskupů a po tom po všem požehnání těch svátostí aby je prostým lidem za peníze rozdávala. To jest veliká čest Bohu při těch svátostech, způsob svatokupecký a kacířský, a tím rozumem bludným převyšuje poslední církev moudřejší hloupou církev. Hloupá bláznivě dávala zadarmo svaté věci, ale moudrá dovede s nimi provésti obchod, aby své na nich utržila.

A praví ten mistr, že první církev byla zarmoucená. Ale já pravím, že nebyla zlá v svých zarmouceních. Neboť od času umučení Kristova až do času císaře Konstantina všickni ti, nad kterými jméno Kristovo vzýváno bylo, byli živi v opovržení a ve velikých zkouškách byli jak od Židů, tak od pohanů, takže jméno Kristovo i jeho věrných bylo prokleté a všickni věřící Kristovi od jiných národů byli trápeni až do smrti. Protož ty věci měla prvotní církev, jež nemoudrým bez pochybnosti byly by veliké zarmoucení. Ale poslední církev je moudrá v Kristu, kdežto první bláznivá pro Krista a zarmoucená. Ale poslední potěšená rozkvetla bohatstvím a chválou tohoto světa, potěšená ohradila se mocí a obranou tohoto světa, aby za tím v pokoji odpočívala, když za ni meč snáší pokušení. Potěšená, v kostele

[6] 2. Mojž. 26, 14.

[7] V tisku r. 1521 na okraji strany čteme: Tuto posmívá se Petr auditorovi Basilejskému.

[8] Písně s notami prolamovanými jsou písně dvojhlasné a mnohohlasné.

zpívající sladce Bohu k poctě, potěšená za stoly rozkošnickými a na ložích měkkých, potěšená a moudrá církvi v Kristu, kterak jsi nejlepší stránku zvolila, dokud od tebe nebude odňata!

A praví ten mistr, že což moudře vymyslila poslední církev, že právě takové moci a platnosti jsou ty věci jako ty, které apoštolé drželi a učili. Kdyby to nebyla lež, náramně by lidem rozmnoženo bylo spasení skrze poslední církev a chvála Boží široce by vzrostla od ní — kdyby ji Bůh přijímal od ní, od té šeredné církve, která jest sama plna nemilých věcí Bohu. A tuto řeč potvrzuje ten mistr, že s tou církví přítomen jest Kristus a Duch svatý a nyní, v Basileji se usadiv v té církvi, řídí skrze ni spasení lidské. Jakož ten koncil píše v listu a praví: „Svatosvatý sněm obecný Basilejský, v Duchu svatém řádně sebraný, obecnou církev představující..., protož ta církev, kterážto se spravuje Duchem pravdy, majíc ho s sebou přebývajícího na věky, a také s nížto Kristus přítomen jest až do skonání světa..." Kdyby nelhal, dobrá by píseň byla. A ta církev, majíc Ducha svatého, má říditi a způsobiti spasení lidské; neboť ta v soudu nepobloudí ani neumenší rozmnožovati čest Boží a chválu jeho, když u ní spočinul Duch svatý a poklady své složil v jejím pokoji, na věky hodlaje své utěšení v jejích stanech zařídíti hojněji než v apoštolech. Ó toho lhaní! Kdo kdy komu tak pěkně lhal, a který čert kdy výše a marně a lživě se chlubiti mohl, jen ten, jenž se povyšuje nade všecko, což slove Bůh?[9] Protož, může-li kdo rozuměti, pohleď, jaké jsou to zázraky — jimiž množství jako povodní velikou uchváceno bude — takovou slávou a bohatstvím přisvojiti si Ducha svatého, že by všecko jejich dílo Duchem svatým řízeno bylo; a tak všem to spasení neomylně jisté jest, kdežto se Duch svatý s příbytkem věčným uložil. A kdo tu horu přeskočí z nynějšího lidu zapleteného, kterýž po zázracích leze, kterýžto zázrak s takovou září se vleče jako půl nebes otevřených, aby se divili a báli všickni opilí země tak jasnému divadlu? Protož, jest-li kdo maličký, pojď a viz tak vysoké pozdvižení pýchy. Neboť sbor kurevníků udělal smlouvu s Duchem svatým a Duch svatý spravuje je v zástupech kurev, prolévače krve spravedlivých lidí, a těch správce jest Duch svatý, kteří mají na svědomí všeliká přestoupení přikázání Božích. Avšak ten naháč hanby plný nechtěl se ničím lacinějším odíti, než Duchem svatým, a činí se správcem všech dobrých věcí Kristových ne hloupě, ale skrze Ducha svatého, ne méně, ale hojněji a moud-

[9] Sr. 2. Tes. 2, 4.

řeji nad apoštoly. Protož se má d'ábel več odívati, přebývaje tu jako pod skrytým místem. A kdož odkryje tvář oděvu jeho, poněvadž ho pod tím skrytým místem Duch svatý chrání, tvářnost svou mu dávaje?

Kapitola čtrnáctá

Ale již se vrátím při těch věcech pověděných k řeči počaté, jež jest o síti Petrově, kterážto jest síť víry, s níž jest poslán na lov duchovní a do níž množství ulovených vešlo. A kterak ti ulovení v té síti skrze ty rybáře apoštoly byli řízeni, to již napřed pověděno jest. Ale zde jest řeč, že pro množství ryb polapených síť se trhala.

Ale nic v jejich lovu přítomném není známo, že by množství odporujících polapila ta síť víry; neboť dlouho ulovení od Petra a ostatních apoštolů setrvávali v celé síti. Ale po nich během časů, když lidé spali a ubezpečili se, přišel nepřítel jejich v noci a nasel koukol mezi pšenici.[1] A potom ten koukol vzrostl a rozmnožil se tak velice, že již přemohl pšenici a zeslabil ji, že stěží může tu a tam nalezena býti pšenice pro množství silného koukolu. Protož kde by tak tvrdé spaní od doby apoštolů mohlo nalezeno býti jako tu, kdež se stalo nadání kněze majetkem a panstvím od císaře?[2] Ti lidé spali a snem těžkým omráčeni byli, že se odvážili po své chudobě, kterou z víry drželi a to kázali o chudobě Kristově i všech jeho apoštolů i ostatních kněží věrných po apoštolech, zavrhnouti tu chudobu a přijmouti panství a hodnost císařskou, ba vyšší než císařskou. Tu chudobu přijali za víru z přikázání Kristova i z jeho příkladu. A když to ten kněz snadno a směle učinil, musilo to býti z velikého omráčení snem a zatemnění srdce, aby se pokusil po té ubohosti o takové zvelebení a povýšení ve světě. Předtím po jámách, ve skalách, po lesích se skrýval pro jméno Kristovo, a ejhle, císař ho po Římu vodí, posadiv ho na bílou kobylu — anebo ať to byl bílý kůň, vždy to bylo zlé — učinil mu poctu na odiv celému světu. Neboť tak praví ti, kteří ty věci pro paměť budoucí psali, že mnozí v Římě běželi se dívat na ten div řkouce: „Papa, papa! Co je to? Co je to? Hle, císař, osedlav koně a vsadiv

[1] Sr. Mat. 13, 25.

[2] Ve středověku se věřilo — a věřil tomu i Chelčický — že císař Konstantin, stav se křesťanem, přiřkl zvláštní listinou papeži Silvestrovi vyvýšené postavení a obdařil ho světským panstvím. Listina tato je falsifikát z VIII. století.

JEDNOTA BRATRSKÁ CHELČICKÉHO

naň kněze, vodí se s ním po městě!“ Protož zdá se mi, když to tak směle učinil, že tím velmi pohaněl čistotu a nevinnost stavu apoštolského, že sám nic náležitě a upřímně víry nenásledoval. A pravděpodobno jest k tomu, že sobě stýskal s tím, když se ukrýval po jámách a po lesích před pohany; neboť je zabíjeli pro víru Kristovu v tu dobu, a proto se skrývali, kde mohli.

A to je i dnes těžké kněžím rozkošnickým s teplým srdcem, kteří navykli poctě a svobodě těla, býti jakoby zběhem nejopovrženějším na světě, a jsa nejvyšším správcem v úřadu apoštolském, býti místo psa na světě, skrývaje se před Konstantinem. A k takovému přebývání v úřadu kněžském vzali bychom, kdyby tak dva lidé chtěli v Čechách kněžími býti. Ale sytý a nečinný život množství jich nasvětí na kněžství. Protož tuto srdci tělesnému Silvestrovu a neplnému ve víře libo bylo, když již císař pod ním koně vedl. Již v tu chvíli se ho nebál jako dříve. Protož tu byla síť Petrova velmi zedrána, když ty dvě veliké velryby do ní vnikly, to jest kněz nejvyšší s panováním královským a se ctí nad císaře, a druhá velryba císař s panováním, s úřady a s mocí pohanskou pod pláštík víry vevalil se. A když se ty dvě hrozné velryby v té síti již obracely, tehdy ji tak potrhaly, že jí máloco v celosti ostalo. A od těch dvou velryb tak protivných síti Petrově narodilo se stavů[3] šibalských náramně protivných té síti, od nichž jest tak velmi zedrána ta síť, že jí zůstala jen znamení a jména falešná. A nejprve stavy šibalské mnišské, mnohotvárného kroje a pestrosti, potom stavy školní universitní, potom stavy farářské, pak z neučených mnohé stavy se šlechtickými erby, potom stavy a šibalstva městská, a s těmi stavy šibalskými vešel celý svět do sítě víry Petrovy se vším zlosynstvem, což ho může ten svět míti v sobě. A ta všecka šibalstva těch stavů mnohých osobují si panování pohanské a světské a táhnou se k němu všemi silami, chtíce každý panovati. Co nejdále může kdo z nich zemi obsáhnouti, o to usilují, jakoukoli mocí nebo lstí nebo násilím si osobují panství slabších, buď koupí nebo dědictvím, chtíce vždy panovati, což nejšíře kdo může.

Protož v tom panování se rozdělují; jedni jsou páni duchovní a druzí světští. Páni duchovní: papež, pán nad pány, kardinál pán, legát pán, arcibiskup pán, biskup pán, patriarcha pán, farář pán, opat pán, probošt pán. A těch opatů a proboštů tolik jest pánů, kolik jest klášterů o řeholí nadaných

[3] Stavy (třídy); těchto výrazů užíváme tu i dále za Chelčického „roty“, názvu přiléhavějšího, ale v nové češtině nemáme slova tak výstižného.

panstvím; jest provinciál pán, převor pán, mistr universitní pán. Pak světský pán císař, král pán, kníže pán, páni korouhevní,[4] pán purkrabí, pán rytíř, pán panoše, pán rychtář, páni konšelé, pán purkmistr, páni měšťané. A ti všickni páni tak k sobě ta panování táhnou, že netoliko tak zedrali víru mezi sebou, ale i království zemské tak rozsápali mezi sebe, že hlavní pán, král, nemá nad kým panovati, ani majetku nemůže k tomu dosti míti, aby se živil se svou čeledí. Neboť páni opatové zaujali zemi široce, kanovníci, jeptišky města, hrady, krajiny, vsi, a páni korouhevní a panoši na druhou stranu, takže zde v celém kraji ve mnoha mílích ani jediné vsi nemá král k svému panování. Protož ti páni zemané chtěli by krále nějakého cizího, Němce bohatého, který by cizí země dral k svému panství; neboť oni, zmocnivše se králova panství, nepustí se ho, než chtěli by krále takového, který by jim přidával, naloupě to na jiných zemích.

Protož zjevné jest, že mezi pohany lépe stojí království zemské nežli mezi těmito zapletenými křesťany, kteří si osobili ta panství. Neboť mezi pohany není těch duchovních pánů rozmnožených a velmi zbytečných jako v těle hlíz, které jen bolest působí. Proto králové pohanští snáze panují, nemajíce nižádných pánů duchovních, kteří jsou bohatší, zaujavše sami zemi k svému panství. A u Židů také nebylo těch panství rozlitých; býval jediný pán hlavní, král. Pánů korouhevných nebylo, jen rytířstvo aneb lid bojovný, který král držel k své ruce, více anebo méně, a z těch si nadělal úředníky. Ale kněží židovští z příkazu Božího neměli žádného panování míti, ani dědičného majetku na pozemcích, než toliko desátky na lidech jim k obživě Pán Bůh odevzdal.[5] Protož u Židů i u pohanů snáze mohlo se dařiti království zemskému nežli mezi těmito zmatenci, kteří se domnívají něco býti v Kristu, nedosahujíce nejmenší spravedlnůstky s pohany, z nichžto se tak mnoho zvláštních pánů nadělalo všelikému úmyslu Kristovu odporných. A poněvadž panování zemské nemůže existovati náležitě pro množství pánů, tím spíše víra nemůže existovati ani zachována býti pro množství stavů šibalských a pro množství pánů zbytečných a víře odporných, pro něž musí býti rozdělení, nerovnost, pohrdání, utiskování, nenávisti, sváry, násilné sahání jedněch na druhé! Ačkoli vyznání jedné víry mají, takže aspoň jedno-

[4] Páni korouhevní byla nejvyšší šlechta, nazvaní tak proto, že měli korouhve se svými erby a pod nimi vodili své lidi do války.

[5] 4. Mojž. 18, 20 nn.

tou jsou nad pohany, ale na různo ji trhají svými šibalskými stavy. Neboť víra naše může zahrnouti množství věřících užitečně k spasení, ale jen takové, kteří jsou jednoho srdce a jednoho ducha, kteréžto věci nikdež nejsou více vzdáleny od jednoty ducha nežli mezi těmi stavy rozdělenými; daleko se liší od ducha Ježíšova, daleko jedni od druhých, daleko mezi těmi pány mnohými, kteří všickni žádají dále a dále povýšeni býti v panství nad jiné, pýchou se nadýmajíce, což jest hned samo sebou věc nejprotivnější víře. A ty všecky stavy šibalské a ti páni mnozí všecky zvláštní vlastnosti mají na sobě a každý stav jiné a jiné, jimiž míří na víru, aby ji těmi zvláštnostmi porušili a zedrali síť Petrovu. Protož jakož ty stavy podléhají rozličným zákonům a právům lidským, každý z nich jak si zvolil zákon zvláštní nad zákon Kristův, jako by byl správnější jejich než Kristův: tím způsobem couvá každý od zákona Kristova nebo od něho docela odstupuje. A jako každý ten stav skrze svůj zákon odchyluje se od zákona Božího, tak se odchyluje od víry; a jakož se od ní odchyluje a dělí jeden stav od druhého, tak ji trhá aneb ji rozdírá. A jako se může každý stav odchylovati od zákona Kristova pro zvláštnost svých zákonů, tak se odchyluje a dělí jeden stav od druhého, každý svůj zákon velebě nad jiné zákony, protože se mu zdá, že jejich zákon má větší zásluhu pro roucho laciné, které velí jejich řehole nositi, jedni že masa nejedí, jedni že nemluví, jedni že smutnými notami zpívají, jedni že časně vstávají, jedni že se mnoho postí, jedni že dlouhé hodinky odříkávají. Ty i jiné zvláštnosti jejich zákonů dělí na různo ty stavy, aby se každý sobě nejlépe líbil skrze svůj zákon a jiné stavy aby sobě znevážil a jimi pohrdal, špatně o nich mluvil a jich nenáviděl. A jakož se tak s pohrdáním oddělují jedni od druhých, tak se oddělují od jednoty, kterouž víra volí a zaujímá. A jakož se oddělují od pravé jednoty, kterouž víra drží v sobě, tak daleko víru urážejí a ruší ji. Tak i ti všickni páni, kteří vzali původ z Konstantina a postaveni jsou skrze lež pod víru, poněvadž milují panování pohanské i život pohanský sodomský a těmi skutky oddělují se od Krista a nemohou ho účastni býti a nadýmají se jedni nad druhé pýchou více než ďáblové a utiskují se navzájem bezprávím skrze moc a škrtí slabé násilím, ti všickni se svými zvláštnostmi odpornými urážejí víru, trhajíce tu síť vítry tak daleko, jak jejich zvláštnosti nepravé vzdáleny jsou od víry a jí odporné.

Protož i to ocenění a rozsouzení těla Kristova duchovního aneb církve římské nebude správné po této stránce, když je přirovnáme k víře, kdežto

se ta církev na tré dělí, majíc pány, krále, knížata — stránku první, která brání, bojuje a hájí; a druhou stránku má duchovní kněžstvo, které se modlí; třetí stránku má robotné dělníky, a ti mají živiti tělesnou potřebou tyto dvě. A jest-li to tělo Kristovo duchovní takovým řádem rozdělené, jaká nerovnost v něm jest! Dvěma stranám je příjemná, neboť obě lenoší a mnoho žerou a snadno utrácejí, neboť leží na třetí straně, položivše ji pod sebe, a ona nese na svých bolestech rozkoše těch dvojích žroutů, jichžto náramné množství jest. Neboť jako za velikého vedra touží pocestní po odpočinku pod střechou v chládku, tak žádostivě chvátají k tomu, aby páni byli. A nemohou-li páni býti, aspoň žádají sluhy u nich býti, aby byli účastni jejich stolů hojných a rozkošnických, v lenošení postávajíce a posedajíce. Také kněží velmi v kněžství pospíchají, mnozí i slouží rádi u kněží pro syté stoly. Protož ti dvoji lenošící žrouti hojně pijí krev robotných lidí v svých rozkoších a šlapou je jako psy s velikým pohrdáním. Protož mělo-li by to tělo Kristovo býti neb jeho církev, velmi by to nepravděpodobné bylo, hledíce k řeči svatého Pavla, který mluví o duchovním těle Kristově i o zvláštnosti údů toho těla. A v tom těle neukazuje takových bezpráví, aby jedni druhé utiskovali, násilí jim činíce, ale dí o nich: „Raduje-li se jeden úd, radují se s ním všickni; pakli co trpí jeden, trpí s ním všickni, neboť se milují spolu."[6] A protož mají-li co dobrého mezi sebou, rozdělí se o to; pakli co hořkého na ně upadne, pijí spolu, litujíce jedni druhých. Ale v tom těle třírohém jedni se rmoutí plačíce, a druzí se jim posmívají; jedni se potí v těžkých robotách, a druzí v nečinnosti leží v chládku. Protož ty všecky nerovnosti a věci pravdě odporující existují v těch stavech šibalských rozdělených. Ty stavy těmi všemi zvláštnostmi odlišují se od slov Kristových, v nichžto víra křesťanům jest založena, a zvláště od těch slov, kteráž mluvil na smrt se připravuje a modle se za své učedníky, aby ve víře zůstali, i za všecky vyvolené, kteříž mají býti spaseni. Protož praví v té modlitbě: „A netoliko za ně prosím (to jest za učedníky), ale i za ty, kteříž skrze jejich řeč uvěří ve mne, aby všickni byli jedno, jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli, aby svět uvěřil, žes ty mě poslal. A já slávu, kterouž jsi mi dal, dal jsem jim, aby byli jedno, jakož i my jedno jsme. Já v nich a ty ve mně, aby byli dokonalí v jednotě."[7] V té řeči Kristově dává se znáti, že ten lid, kterýž se má Bohu líbiti a spasen býti skrze smrt Kristovu, za kterýž se tuto modlí, má býti v jednotu

[6] Podle 1. Kor. 12, 26. [7] Jan 17, 20—23.

božskou spojen a v té jednotě dokonalý býti, za niž se tuto modlí k Otci, aby ti všickni, kteříž měli věřiti v něho skrze kázání apoštolské až do nás, aby spolu jedno byli a v té jednotě dokonalí byli, podobní v té jednotě; jakož mnohé údy v těle mohou se srovnati láskou, povolností, pomocí, shovívavostí, a což tu může nalezeno býti řádně v takové jednotě, to k nim přísluší, aby měli ti jednoho Boha, jednoho Pána a Otce všech, jednu víru, jeden zákon k své správě. Poněvadž jsou jedno všickni, všem jedna každá věc božská přísluší; neboť jinak by nemohli jedno býti, když by se dělili v božských věcech, nějaké zvláštnosti v nich si osobujíce nebo se povyšujíce jedni nad druhé anebo se utiskujíce násilím. Takovou jednotu z víry Kristovy máme za správu; a což z té víry vybočuje, všecko hřích jest.

Protož ty stavy napřed uvedené, jež se mezi sebou dělí zvláštnostmi svých zákonů a panováním pohanským, žádajíce každý panovati a na jiných se voziti, takoví ani jedni nepřísluší k modlitbě Kristově, poněvadž nejsou spojeni v jeho duchu a v jeho zákoně s ním. Neboť, ačkoli v takové jednoty takoví šibalové vstoupili, nemohou pro ty jednoty Kristovi učedníci býti, ale kterou jednotu může zavésti zákon Kristův a srovnati je v pravé dobrotě ctnostné, jakož má býti srovnán lid Boží, skrze pravdu slova jeho ve víře a v lásce jako čeleď jednoho hospodáře, v pravém poslušenství Božím stojíce, toliko všickni jeho za pána majíce. A nic tak nemůže jistě vyjeviti veliké odstoupení od Boha a od jeho zákona jako to rozdělení těch stavů a osobení těch zvláštností, Bohu i jeho zákonu odporných: každý stav, táhna sobě zvolené zvláštnosti, jimiž se dělí od zákona Kristova, uráží jej. A takové stavy, v sobě rozdělené, nemohou vstoupiti pod zákon Boží. Neboť zákon Boží nepotvrdí jejich zvláštnosti sobě odporující, aby každý stav potahoval jej na sebe, chtěje své zvláštnosti potvrditi zákonem Božím. Neboť zákon Boží toliko ty věci může potvrditi, kteréž rostou z něho; a což z jiného kořene roste, to nemůže potvrditi. Zákon Boží jest jeden a jedno má v sobě a má takovou dobrotu, že v ní může množství největší zahrnouti, aby všickni jedno byli. Kdyby celý svět věřil zákonu Božímu a jemu povolil, mohli by všickni jedno býti v Kristu; neboť to uvádí ve množství, aby rovností přistoupil jeden k druhému a miloval jeden druhého jako sám sebe, jeden druhého břímě nesl, a což každý chce od jiných, to aby jim činil. A ta věc mohla by učiniti z tisíce světů jedno množství, jedno srdce a jednu duši. Protož nemůže lepší správa býti pokolení lidskému, putujícímu zde na světě; neboť uvádí člověka v nejpra-

vější život a činí člověka nejmilejšího Bohu a činí člověka člověku v zisk, aby jemu druhý on byl. Protož kdo by jej náležitě poznal, neodvažoval by se jiný zákon ustanoviti ani jej zvoliti ani v něm setrvati; neboť nemůže žádný pravý býti. Když jeden pravý jest od Boha vzešlý, nemůže jiný takový býti, ale jemu odporující. A v tom se odpornost zákonů lidských zjevuje zákonu Božímu, že, když zprvu jeden věřící lid byl pod zákonem Božím, potom, když ty zákony vznikly, nadělaly stavů mnohotvárných pod jednou vírou s domněnkami a s učením mnohotvárného smyslu a zvláštnostmi, následováními od sebe rozdílnými, aby na těch rozdílech a domněnkách mohly mnohotvárné nepravosti vzrůsti, jako ze zlého semene aby rozličných snopů koukolu narostlo a všecky aby poskvrnilo. Ale zákon Boží jest neposkvrněný, obrací duše.[8] Protož jest té dobroty a dokonalosti, že, jakéžkoli poskvrny nebo hříchy nalezne na lidech, přichýlí-li se k němu a uvěří jemu, očistí je ode všech hříchů a zachová je v nevinnosti bez hříchů a obrání je, aby je nemohly přemoci hříchy. A může napraviti a srovnati, jakékoli stavy rozdělené kacířské nalezne; jestliže uvěří zákonu Božímu, on je postaví v pravé víře a spojí je v jeden lid, v jednu víru, v jeden smysl víry, v jednu lásku, v jednu naději, aby všickni k týmž věcem svolili, jakož Pán za to prosil, „aby všickni jedno byli jako my", jakož Otec a Syn jedno jsou. Protož zákon Boží může obrátiti hříšného člověka k Bohu a může ho očistiti od hříchů a všecky věci jeho spraviti a zříditi podle vůle Boží, což zákony lidské nemohou učiniti. Protož ať by se skvěli lidé jakoukoli dobrotou podle správy zákonů lidských, nebudou-li míti tu dobrotu, kterou Bůh zvolil v naplnění svého zákona, pořád zůstanou zběhlí a oddělení od Boha i od jeho zákona. Neboť Bůh zvolil jedinou dobrotu všemu lidu, tomu, kterýž chce míti milost jeho v naplnění zákona jeho, a jiné nižádné zákony neustanovil ani nezvolil, pod nimiž by se rovnaly ty stavy mnohé, od sebe rozdílné domnělými obyčeji, rozumy i skutky.

Tyto věci pověděny jsou společně o stavech mnohých pod jednou koží víry, které odpadly od zákona Božího a potrhaly síť víry, toliko pod jménem víry a vyznáváním ústním stojíce, zakryvše se znameními posvátnými jako pod leskem víry, pod nímž jsou přikryty, jako by byli křesťané, ač jsou domácí nepřátelé víry i Božích vyvolených.

[8] Ž. 19, 8.

Kapitola patnáctá

Protož již o těch stavech šibalských o každém zvláště bude řeč, kterak každý zvláště uráží zákon Boží svými zvláštnostmi, jimiž se dělí jedni od druhých a trhají jimi síť víry. Ale nejprve o dvou silných velrybách, které nejtíže potrhaly síť víry a stále ji trhají, to jest o pánu duchovním a předním a o pánu zemském a předním.

Nejprve o pánu duchovním,[1] který se vevalil v záležitosti života zemské a v panování pohanské, chtě s tím následovati víry apoštolské aneb úřadu apoštolského a chtě vládnouti světem i vírou.

Ten kněz veliký tím nejprve urazil zákon Kristův, že opustil počestnost a nevinnost stavu apoštolského, kterouž měl z povinnosti víry držeti do smrti, aby v chudobě jsa, práci, v kázání a v jiných služebnostech, jež přísluší k úřadu apoštolskému, v těch trval. Protož tu prostotu pracovitou v chudobě a v pokoře zavrhnouti není lehká urážka zákona Božího a stavu apoštolského. A jinak by nemohl uraziti tím tak velmi zákon Boží a stav apoštolský, když by sám nebyl na místě apoštolů v jejich úřadu. A za druhé proto nemohl by tak uraziti zákon Boží odstoupením od prostoty, od chudoby, od pokory a od práce, kdyby k těm věcem nebyl zákonem Božím zavázán, aby je do smrti zachovával; nebo to jest pohaněti zákon Boží, opustiti jej a činiti věci jemu odporující. A že jest zavázán člověk apoštolský k chudobě, k pokoře a k práci kázání zákonem Božím, příkladem Kristovým i apoštolským, to jest v evangeliu velmi zjevné, že tak povolal apoštoly od věcí pozemských a řekl jim: „Pojďte za mnou, a učiním vás rybáře lidí."[2] A oni tak přijavše slova Kristova, drželi je do smrti; živnosti pozemské v polnostech a v hospodářských pečlivostech, ani panství světské si neosobujíce, tak zachovávali přikázání Kristovo. Protož i ta povinnost na Silvestra se vztahovala. A protož, čím povinen byl, to pohaněl, opustiv to.

Za druhé kněz veliký uráží zákon Kristův a služebnost apoštolskou tím, že vstoupiv ve věci velmi odporující stavu apoštolskému, domnívá se, že důstojně užívá služebnosti apoštolské, přijav panství císařské a slávu světskou nad císaře, nejvyšší pýchou jsa obtížen, aby před ním klekali, padali jako před Bohem, vplet se ve správu panství, v rozkoše tělesné. A s tím se vším domnívá se nástupce apoštolů býti a jejich služebnost konati, pokálev tak odpornými věcmi

[1] Rozuměj: o papeži. [2] Mat. 4, 19.

kněžství své a pohaněv těmi odpornými zvláštnostmi tu služebnost. Neboť čím odpornější věci apoštolům drží, tím více pohanění na služebnostech těch uvádí, jejichž nástupcem se nazývá, kdežto málo jejich služebnosti v skutku koná: mše zřídka slouží a nekáže nikdy, ani jiné práce s lidem nekoná, jen si za práci ustanovil žehnati a klatby vydávati na ty, kdož se mu nelíbí. Protož vůbec leží v rozkoších a žere jako svině, ležící v chlívku. Pakli se zdá, že Silvestr zprvu v své osobě takový sviňský život nevedl, aspoň po sobě všecko pohanství zavedl. Přijav panování pohanské a slávu světskou nad císaře, tu všecko zlé zakořenil v tu stolici, kterou nazývají stolicí svatého Petra, ač neviděli, že by on kdy tak pyšně seděl na ní. Protož, poněvadž byl štěpován od císaře v takovém panování pohanském k užívání nejvyššího kněžství, to má větší vážnosti býti, neboť v něm jest všecko štípeno, což po něm roste na té stolici. A o tom štípení císařském téže stolice kněz, papež Melchiades,[3] vyznává, že Konstantin, první přijatý do víry, dal dovolení a svobodu po celém světě těm, kteříž byli v jeho království, aby netoliko byli křesťané, ale aby dělali kostely a aby zřizovali záduší statky k tomu kostelu. Také týž císař dary veliké dal a kostel první stolice svatého Petra postavil. A tak, stolici císařskou opustiv, svatému Petrovi a jeho nástupcům budoucím ji ostavil. A tak kořen hluboký, silný a roští všeho jedu zasadil, aby z něho ovoce smrti mnohotvárné silně rostlo a umrtvilo svět.

[3] Melchiades (311—314) byl první papež, který bydlil v Lateránu, jejž mu císař Konstantin daroval, a poslední, který byl pochován v katakombách.

Kapitola šestnáctá

Protož z těch věcí i z jiných zjevno jest, že ten nejvyšší kněz skrze císaře štípen jest a v panství uvalen a tak v největším kněžství moc přijal skrze panství císařské tak, aby netoliko prostě nejvyššího kněžství pro svou osobu užíval, ale aby z jeho moci všelikému aneb každému musilo to plynouti, aby jinak nižádný lid ani národ nemohl kněží míti, než toliko z jeho moci a z povolení. A může sesaditi s kněžství, i kdyby to byli kněží nejhodnější, jakmile by proti jeho pyšné stolici mluvili. Protož musí býti téhož úmyslu a téhož ducha jako on, panství přijímajíce s kostely jako on a spravujíce vždy jeho stolici, aby všudy se ctí zůstali, a moc jeho vždy povyšujíce již nad Krista jako synové toho těla. Protož tu jest rána nevyléčitelná víře

Kristově od toho kněze. A lidé bolesti té necítí ani neželejí, umrlí a necitliví ke všem škodám, v nichžto duše hynou. Protož ten kněz veliký jest studnice, z nížto moc kněžství všelikému lidu teče, a netoliko moc kněžství, ale plné spasení všem teče z té studnice odporné Kristu. Protož, jakož on sám počítán jest od císaře skrze panství v nejvyšší kněžství, tak i on kněžstvo v témž duchu štěpuje, aby ve víře Kristově kněžstvo v služebnostech víry štípeno bylo z kořene od císaře založeného na pozemských věcech a na cizím duchu, protivném a vzdáleném od ducha Ježíšova, zato plní ducha Antikristova. Protož, poněvadž cizím duchem vcházejí v ty služebnosti apoštolské a křesťanské z moci toho kněze nejvyššího, kdož může při tom mluviti o škodách víry anebo o úrazech, poněvadž z něho plyne jako ze studnice všeliký stav toho kněžstva škodlivého, které se táhne v kněžství pro pozemské věci, pro sytý život a zahálčivý, aby mohl v tom kněžství uniknouti těm pracím, v nichž si lidé pracně chleba dobývají, kdežto takovému lotrovstvu, mimo dveře[1] v kněžství vešlému, není nižádná péče o duše lidské? Jen, že jest kostelům zdechlina přidána, protož se havranové k zdechlině táhnou. Tu, kdež by měli státi svědkové Kristových utrpení, tu stojí Jidášové, aby Krista a jeho pravdu zrazovali a prodávali a lid aby otravovali jedem bludů mnohých. A to vše stojí velikým knězem a rodí se z něho, neboť on sám takový jest, moc si osobiv mezi křesťany, aby jen z jeho moci kněžstvo křesťanům mohlo se dostati. Protož, jak jest skrze něho v té straně víra urážena, kdo by to vypravil? Neboť již nejsnáze to mohou všickni spatřiti, že již víry není, že takové lotrovstvo odpadlické a z císaře vyrostlé víru umrtvilo na světě; kdež dříve byla, již uhašena jest. Protož hřích hlavy všude po údech rozlit jest.

[1] Ohlas Jana 10, 1.

Kapitola sedmnáctá

Třetí zvláštnost kněze velikého, jíž víru velmi pohaněl, a netoliko víru, ale i samého Spasitele, rozmnožitele víry, jest v tom, že v svém kněžství bohatém a velmi pyšném osobil si moc božskou aneb moc samého Spasitele, aby hříchy lidem odpouštěl, což Bůh sobě zůstavil a osobil i lidem dokazoval, že on sám hříchy odpouští a nepravosti lidské shlazuje[1] a Kristus, Syn Boží, jenž za hříchy lidské umřel. O tom jest svědectví víry, že on jest

[1] Izaiáš 40, 2.

beránek Boží, jenž snímá hříchy[2] aneb je odpouští světu, maje právo vlastní k odpouštění hříchů, protože jest spolu Bohem i člověkem. A protož jako člověk umřel za hříchy a tak sebe v oběť za hříchy Bohu dal na kříži. Protož sebou a svými bolestmi dobyl odpuštění hříchů světu. A tak jediný on toliko má moc a právo odpouštěti hříchy lidem. Protož kněz veliký loupeží sáhl v to právo Kristovi z pýchy nejvyšší, jíž se povyšuje nade všecko, což slove Bůh.[3] A to hojně dělá, otevřev pouť do Říma všem zemím, kteréž pod jeho korouhev náleží, dávaje a dosvědčuje všem k sobě putujícím odpuštění všech hříchů a muk zbavení. Měj kdo jakékoli hříchy nejtěžší a největší, jen je dodej tam, bude čistý od nich právě tak, jako by se ze své mateře narodil. To se tak mluví a tak se slibuje bláznu, jenž se opil vínem smilství kurvy veliké. Protož ze všech zemí běží zástupy opilé, a on, otec všech nepravostí, pěkně se připravě a natáhna si rukavičky perleťové na ruce, vysoko stoje, dá požehnání všem zástupům, aby měli odpuštění všech hříchů a muk zbavení; což by měli v očistci po smrti trpěti muka, ta již nepřijdou na ty, které on požehnal a vše spolu jim odpustil. Protož on může svou mocí zbaviti pekla i očistce, poněvadž hříchy všecky odpouští; již nemají proč do pekla jíti. A očistec jen proto jest: kdož zde za hříchy dosti neučinili pokáním, to již musí utrpením v očistci doplniti, aby se přece dosti Bohu stalo. Protož ta muka kněz veliký odpustí, i nepůjde nikdo ani do pekla, ani do očistce. A netoliko tak štědrou pouť do Říma otevřel všem zemím, ale ještě jim domů posílá ve svých listech za dukáty odpuštění všech hříchů a muk zbavení, aby nenamáhajíce se k němu, jen mu peněz dodali; on jim vše odpustí. Pakli se těch věcí nedostane, tedy jest svoboda u něho, aby i jednomu člověku takové odpuštění za dukáty v listu napsal, aby hřešil svobodně kterými chce hříchy po tolik let, jak kdo žádá, aneb jak on léta určí, anebo do smrti člověka. Protož na smrtelné posteli kterýkoli kněz může dáti rozhřešení těch všech hříchů mocí papežovou. Na tu svobodu hřešení takové listy kupují u kněze velikého.

Protož z těch věcí jest zjevné: poněvadž Kristus má právo božské a vlastní, aby hříchy odpouštěl světu, jakého to má úředníka, který se činí úředníkem jeho služebnosti, a uvázal se v právo pána svého? Což pánu vlastní jest, to na sebe oblekl a své moci to přičítá ten úředník a z toho na sebe chválu bere, která pánu přísluší, a tím bohatne podle světa, a obohatě se skrze prodávání odpustků, prebend a jiných záduší, uvede války na to, zaplétá se s králi, vydá

[2] Jan 1, 29. [3] 2. Tes. 2, 4.

odpustky po zemích, aby mu pomohli penězi na války za ty odpustky. Jako se ukázalo za času toho, když válčil Bonifác[4] s králem neapolským a klatbu naň vydal, aby se ani pohřbívati nemohli;[5] tak jim zemi proklel. Protož takový učedník Kristův vyplenil pána svého a pošlapal ho. Neboť k čemu jest nám Kristus, když kněz veliký, úředník jeho, může nám odpustiti všecky hříchy i muk nás zbaviti, spravedlivé učiniti, posvětiti? Což nám Kristus více přidá? Vždyť nám ke spasení jen hříchy překážejí; protož, když kněz veliký nám je odpustí, jak Pán Ježíš chudý ostane! Proč by ho svět tak zanedbal a svého spasení u něho nehledal? Jen proto, že tento kněz veliký svou velebností ho zaclonil a postavil ho jako tmu na světě, a sám ten kněz má veliké jméno a slávu nesmírnou, dostává se mu přijetí od světa, protože činí spasení hojně tomuto světu a snadně, jak sám svět chce; proto Pán Ježíš již ukřižovaný, k posměchu připravený stojí před světem, ale jen toliko sám kněz veliký v ústech světa jest, u něhož svět spasení hledá a domnívá se, že jest tam.

[4] Chelčický tu má na mysli Bonifáce IX. (1389—1404), ale je to omyl; ve skutečnosti má tu místo Bonifáce státi Jan XXIII.

[5] Bonifác vydal na Neapolské tak zvaný interdikt, jímž mimo jiné bylo zakázáno kněžím asistovati při pohřbech.

Kapitola osmnáctá

Čtvrtá zvláštnost kněze velikého, jíž víru pohaněl nebo ji vyprázdnil, jest v tom, že zákony své rozmnožil, odporující zákonu Božímu a tak i víře, že pro ty zákony jeho zapomněli lidé zákona Božího a tak i víry, a již se nedomnívají lidé, že by něco jiného víra byla než toliko ty zákony kněze velikého. Neboť všecka pobožnost zevně patrná mezi všemi stavy těch duchovních spravuje se anebo řídí podle zákonů jeho. Jako on cestu nalezl kterým způsobům v pobožnosti, tak se konají v služebnostech svátostí, v náboženských obřadech, v modlení, ve sloužení mší. Protož kněžstvo císařské neumí se jinak modliti ani mše sloužiti, jen podle zákonů jeho hodinky mumlati skládané, že jich veliké knihy sepsány jsou. Toť mají za modlitby, když odpovídá jeden kněz druhému, honě jeden druhého slovy a verši. Protož světí, postí se i jiné obřady a poklony tak konají, jak jim kněz veliký zákon v tom ustanovil. Protož lid neznalý jest zákona Božího a odpadlý od něho; po mnoho věků nevědí křesťané o zákonu Božím nic. Poněvadž ty zákony papežovy se dějí skrze zřízení nábožnosti, chvály Boží a pod jménem písem

Božích, jiného v tom nedovede viděti lid nevědomý, jen víru křesťanskou dostatečnou. Proto když ty věci ustanovené vyplní, domnívá se, že víru vyplnil. A není divu, že se tak domnívá lid, neboť ani nikdy nic jiného neslýchal o víře než to, aby se na Boha podíval v kostele a v neděli aby orat nechodil, ani nevěděl, že by někdo jinak víry následoval nebo něco jinak o ní smýšlel. Protož, na těch zákonech jsa vykrmen, za víru je má. Protož, ačkoliv se ty zákony skví zřízením velikým, nábožností, poklonou a úctou k Bohu zevně na oko bláznům, však jest pravda, že nebylo nižádného středního místa takového, které by stálo na tom místě: docela Boha zapříti a od něho docela odstoupiti, anebo docela se ho srdcem přidržeti. A to obojí nesnadno lidé učiní; neboť není tak zlý člověk, aby chtěl docela Boha zapříti a zbaviti se ho, ani naopak nenalezneš snadno mnoho těch, kteří by se chtěli celým srdcem Boha přidržeti. Protož to střední místo zlořečené poslouží obojím, aby odpočinuli na něm. A to jsou ty dobroty omylné a domnělé, v zákonech papežových zakryté, jež se skví velikými řády, pobožnostmi, poklonami Bohu zevně. Těm, kteří Boha nikdy nepoznali, ty zákony slavně jsou uvedeny, to střední místo, aby všickni lstivě mohli na něm pod vírou státi, vyznávajíce Boha toliko ústy samotnými, poklony a uctivosti činíce mu tělem zevně, ponižujíce těla trpně podle předpisu kněze velikého. To mohlo přivoditi neznalost Boha a odstoupení od jeho zákona takové, že není k tomu nic podobného, co by d'ábel mohl lstí vymysliti; neměl by takovou lest, kterou by, kdyby tak zbavil lidi pravé dobroty, jež tkví v následování zákona Božího, postavil je na dobrotě mylné a klamné, kteráž se skví slavně v zákonech kněze velikého, ozdobena jsouc písmy božskými, aby se zdála pod barvou písem, že se ta písma plní pod tak slavným lhaním skrze ta písma.

Protož z toho je viděti, jak náramně jsou zákony papežovy proti zákonu Božímu; berouce na sebe barvu zákona Božího, sežraly zákon Boží ostřeji než zuby lva. Protož tak velmi pohaněl papež zákony svými zákon Boží, že zákon Boží daleko vešel v zapomenutí a v neporozumění a přestoupen byl skrze následování jeho zákonů. A netoliko tak pohaněl zákon Boží, že rozmnožuje zákony své, zákonu Božímu odporující, ale také že sesazuje zákon Boží. Neboť, poněvadž panuje nad vírou, v čemž chce, v tom ji založí. Jako čeládka jeho vyznala v Basileji o kalichu Božím, že, i kdyby pak bylo přikázání Kristovo k tomu, aby lid obecný pil z kalicha krev Kristovu, církev svatá může to změniti a zrušiti. Církev svatá může zrušiti to, což zákon má

anebo ukazuje, a může ustanoviti věci tomu odporující, kteréž nemohou býti nalezeny nikde v zákoně Božím. Protož, panujíce nad vírou i nad zákonem Božím, ruší jej, v čem se jim nelíbí, a činí z něho, což chtí. Protož víra a zákon Boží jest u nich, což oni chtí; a jak o něm soudí, tak o něm mohou jiným mluviti. A protože domácí jsou nejhorší nepřátelé zákona Božího, protož o něm mlčí a lidi pro něj mučí. A proto císař, králové a páni, obdařivše a vyzdvihnuvše mezi křesťany tak velikého kněze s panstvím a se zvelebením v světě nad císaře i nad krále světské, aby všelikou pýchou stoje panoval i nad králi: tak ho obdarovávajíce skrze pyšného d'ábla svedeni jsou, aby skrze ten blud d'áblu posloužili, takového pána k zboření víry vyzdvihnuvše, aby tak mocně mohl panovati nad vírou i nad zákonem Božím, aby jej rušil a tupil a místo něho aby své zákony odporující zákonu Božímu množil a ustanovoval, plné jedu a jedovatin, aby jimi lidi umrtvoval a otravoval.

Protož není' malá věc pověděna v tom čase, kdy se stalo toto obdarování:[1] „Dnes jest vlit jed do církve svaté." A když ten jed na počátku vlit jest do církve svaté, náramně se rozmohl a roztáhl do celého světa skrze toho kněze bohatého, ve světě zvelebeného, a skrze jeho zákony jedovaté. Proto otekli po něm a nadmuli se nadmíru rozmnoženou nepravostí. Otekl jeho[2] život otevřený bez studu v nepravosti, život poběhlický, v bohaprázdnost obrácený, život rouhající se všeliké slávě Boží, umrtvený, protože ztratil život božský, a vyrostlý z bludu jedovatin kurvy veliké.[3] Protož svatý Pavel, patře k takovým věcem, nemohl hůře promluviti o něm, než to, že jest člověk hříchu a syn zatracení.[4] Jako jest Kristus Ježíš člověk ctnosti a přišel, aby zkazil hříchy, tento naopak proti němu jest člověk hříchu, jako břicho, které jiného plodu nemá v sobě, jen hřích. A všemi způsoby svými svět postaviv na cestě hříchů, ve všech svobodách k hříchům, všecky podněty dávaje, aby svobodně celý svět skrze ně hřešil, snadno požehnáním snímaje hříchy s lidí bez pokání, bez proměnění vůle zlé, bez polepšení života, tak vždy odpouští, a lid nemá výčitky svědomí z hříchů ani předtím, ani potom. Protož již hříchy nejsou hříchy, vyňato jest svědomí z lidí o všelikých hříších; a pakli má někdo hříchy z čeho a zlé svědomí z nich, on vše odpustí za peníze. Protož otec hříchů jest, svými úřady i služebnostmi hříchy rodí, a vyprázdniv z lidí zákon Boží, ponechal je ve všemožném přestoupení, aby jinak nemohli činiti než stále

[1] T. j. když císař Konstantin tak obdaroval papeže (tehdy prý bylo slyšet hlas z nebe).
[2] T. j. papežův. [3] Ohlas Zjevení sv. Jana 17, 1 a 2. [4] 2. Tes. 2, 3.

hřešiti, přestupujíce zákon Boží všemi cestami. Protož pravda jest, že jest člověk hříchu, dav světu všemožnou cestu k hřešení.

Protož ta velryba potrhala síť Petrovu tak, že jí loviti nemohou po jeho potrhání. A pakli ji kdo pracně slátaje se strachem chtěl by jí loviti lidi ke spasení, hledí mu k hrdlu; neboť nenávidí víry, jež jest síť Petrova. Protož, vevaliv se sám do té sítě víry, ne nadarmo ji potrhal, neboť ho hnětla a tísnila. Proto, chtě širokou cestou jíti, zedral síť víry, aby jeho zlou svobodu netísnila. Ani nechce toho trpěti, aby někdo s celou sítí víry lovil, neboť by tím lovem jeho obnažil a zničil; neboť celá síť víry jest hanba tváře jeho a jest smrt jeho pýchy a jeho rozkoše. Protož on, chtě panovati nejvýše a zveleben býti ctí a chválou a panstvím ve světě nad císaře, musí pro sebe tu síť rozšířiti potrhaje ji; jen hadry její pozoruje; kde by se mohla jeho nahota s hanbou ukázati, tu hanbu zakrývá záplatami té sítě. Ale již u něho tak dávno hanba přebývá, že se mu v slávu obrátila, že za nic hanbu nechce míti; neboť Bohem jest, oděn jsa všudy slávou, a sluší mu učiniti, což chce. Protož, kdež může sobě loviti zisk tělesný sítí víry, tu nějakých cárů[5] užívá, mše a jiné svátosti zpeněžuje cenou trhovou a moci klíčů užívá, klatbu vydávaje na nevinné a mstě se skrze ně na těch, kdož by chtěli loviti celou sítí víry.

[5] T. j. té potrhané sítě (víry).

Kapitola devatenáctá

Druhá velryba, která se vevalila do sítě víry a potrhala ji náramně, jest císař s panováním pohanským i s úřady pohanskými a s právy neb se zákony pohanskými. A on jest kořen pohanství, v něž se obrátilo křesťanství, a on ránu otevřel veškeré krve, kteráž jest vylita mezi křesťany až podnes, i té, kteráž se ještě vyleje do konce. Protož, když se vevalil do té sítě víry s takovými věcmi, jak bylo pověděno, zakalil tu nevinnost a čistotu, jež stála na těch, kteří v síti víry byli, jsouce tak ve víře zřízeni skrze apoštoly. Jakož v prvních řečech bylo pověděno, ty sbory Boží, obrácené k víře Kristově z pohanů a ze Židů, byly všudy po zemích, po krajích, po národech mezi pohany více než po tři sta let, toliko se spravujíce k vůli Boží a k poctě jeho líbezné zákonem evangelia Kristova bez přimíšení zákonů papežských a zákonů císařských, nemajíce ze sebe pána krále s právy městskými, ale, jsouce

podruhové mezi pohany pod jejich pány, s daněmi a s jinými služebnostmi, k užitku jejich tělesnému toliko poddáni byli až do císaře Konstantina. Protož když byl přijat do víry ten císař Konstantin s panováním pohanským, s právy i s úřady pohanskými, tehda ta nevinnost pravých křesťanů zkalena a pohaněna jest. Jako kdyby lotři a svůdníci v důvěrnou známost s pannami poctivými a stydlivými vešli a moc nad nimi obdrželi, aby jimi vládli, jim cesty v jejich příbytku panenském svými zákony kuplířskými uložili, aby čistotu svého panenství podle správy jejich zákonů držely — tu by se v té nehodě panny počestné a stydlivé náramně zarmoutily vidouce, že sotva kdy a velmi nesnadno tu čistotu a věrnost, kterou si uložily nebo slíbily Bohu do smrti držeti, zachovají mezi těmi svůdci, kteří s nimi po domácku bydlí a panují nad nimi a mohou jim přikazovati, aby tak Bohu zachovaly čistotu, jak jim svůdcové přikáží — málo by tu panen ostalo pravých: tak podobně k tomu, když císař vstoupil do víry s panováním pohanským, s právy a s úřady pohanskými a přijal společenství a účastnosti s křesťany ve víře a v božských věcech jako jeden z nich. Protož, tvoříce spolu celek, byli sebe účastni, on jich a oni jeho, on jejich věcí křesťanských a oni jeho pohanských. Neboť kněz Silvestr, chtě jeho do víry přijmouti, nežádal na císaři, aby, chtě křesťanem býti, nejprve pohanství všeho úplně se zřekl, panování pohanského s úřady a se zákony pohanskými, ale s tím se vším jako s jedem vmísil se mezi křesťany. Neboť, jsa již křesťanem, panoval nad pohany; neboť kromě toho Kristova zvláštního sboru pravých křesťanů v Římě všechen ostatní lid byli pohané. Protož soudy a jiné svády mezi těmi pohany řídil skrze moc císařskou donucující podle práv a zákonů pohanských, ačkoli potom dal svobodu všem, kdož chtí z pohanů býti křesťany, že je již usmrcovati nebude, jakož dříve krev křesťanskou proléval. Proto, jakmile vstoupil mezi křesťany do jejich víry s panováním pohanským, s úřady i s právy, tak i dále zůstal a potom ostatní po něm, učiniv se účastníkem křesťanů i jejich věcí duchovních křesťanských. A bez pochyby v tom on zase učinil je účastny svých věcí pohanských, kterými se vmísil mezi ně, dokudž nebyli docela obráceni větší částí v pohanství. A toho důkazem jsou skutky pohanské; kdo chce, sečti počet té šelmy,[1] a hledaje nenalezne na ní nic, co by bylo Kristovo. Protož v tom vmíšení císaře do víry s tím pohanstvím pověděno jest: „Dnes jest vlit jed do církve Kristovy."

[1] Zjevení sv. Jana 13, 18. Šelmou připomínanou ve Zjevení rozuměl už Irenaeus — jako Chelčický zde — moc římskou.

Kapitola dvacátá

Ale proto ty věci císařské a pohanské, s nimiž se vmísil mezi křesťany, neobrátily se ve věci křesťanské, ani se neobrátily ve víru v tu dobu ani potom prodlením časů až do této doby. Protož, jako zprvu byly pohanské a z pohanů vzešlé, tak, jsouce přimíšeny k víře ve společenství i v následování křesťanům uvedené, přece jsou proto pohanské. A tím způsobem všeliké přimíšeniny cizí k víře křesťanské a uvedené mezi křesťany jim k následování nejsou víra křesťanská, ale jsou lež klamavá a jsou osidlo zbarvené písmy, aby se skrze ně uhozovali a aby měli příčiny odchýliti se od Boha skrze ně. Protož císař, vstoupiv do víry v obcování křesťanů s pohanskými zvláštnostmi, učinil je účastny pohanských zvláštností a přijal moc nad nimi s panováním pohanským a vložil na ně břímě práva králova, aby jim zůstaly jeho zvláštnosti i právo královo jako nějaké články víry, jakož nyní církev římská všechny ty věci potvrzuje za pravé křesťanům jako víru, skrze apoštoly jednou danou svatým.

Ale tuto může někdo namítnouti: „Vždyť ti křesťané, kteří byli v Římě anebo jinde pod mocí Konstantinovou, když ještě pohanem byl, v tu dobu musili poddáni býti jeho panování pohanskému a břímě práva králova nésti; proč by pak mělo jim uškoditi jeho panování pohanské, když byl s nimi křesťanem, aneb co je mohlo břímě práva králova více než dříve zatěžovati?" Ovšem pravda jest: pokud o právu královu je řeč, tak jest; jako předtím, tak i potom stáli pod břemenem práva králova. Neboť, poněvadž ti křesťané byli v jeho panství a drželi neb užívali jeho majetku, a byli mezi pohany jako podruzi a jako lidé vytržení z jejich mezí, velmi jim protivní, protož apoštolé přikázali jim v těch věcech poddati se mocem pohanským v poslušenství s daní a s tou služebností, která k jejich hmotným užitkům přísluší, aby takovým poddáním dosti učinili tomu zřízení Božímu, kteréž v těch mocech stojí anebo se děje skrze ně, a také aby je proti sobě k hněvu nepopouzeli, odpor činíce v poslušenství jich v slušných věcech. Ale jejich zákonů a úřadů pohanských k soudům aneb k jiným právům neužívali. Neboť ta nevinnost na těch křesťanech, která skrze víru byla v nich vštípena, bez žaloby je postavivši před Bohem i mezi pohany, neměla potřeby, aby zlepšena byla skrze spravedlnost úřadů a zákonů pohanských; neboť skrze spravedlnost víry jejich nevinnost byla tak dokonale uzpůsobena, aby se skvěla svou jasností

nad spravedlnost, kteráž skrze moc a správu císařskou přichází, jako den jasný nad noc. Proto křesťané, ačkoli stáli pod mocí císařskou, aspoň se nemísili k jejich zvláštnostem pohanským při správě svého života křesťanského. Ale když císař vstoupil do víry s panováním pohanským, s právy a s úřady pohanskými, ty všecky zvláštnosti pohanské přimíšeny jsou k víře a křesťané se vmísili v ty zvláštnosti následováním. Protož tím byli pokaženi. Proč oni prvotní křesťané trpěli od mocí pohanských, toho nyní křesťané následují jako víry. Protož těmi zvláštnostmi Konstantin pohaněl víru, že ty věci, které jsou zvláštní pohanské, z pohanů vzešlé, ty byly učiněny vlastní křesťanské skrze něho, aby ty zvláštnosti pohanské, zprvu nepozorovatelné, během časů snědly víru v křesťanech, aby v nich byla necitlivá a mrtvá, a samy postačitelnosti pohanské živy byly v nich jako víra. Protož náramná je odlišnost oněch křesťanů, kteříž, trvajíce pod panováním pohanským, tak byli vzdáleni od jejich zvláštností, pročež stále trpěli od těch mocí nátisky veliké i smrt, kdežto nynější, přivlastnivše si nenáležitě pány pohanské, nemají proč trpěti od nich pro víru, neboť těch pánů pohanských nevěru drželi za víru tak daleko, že pro ni vběhli v neznalost Boha, v neznalost víry, aby již nevěděli, co jest víra, toliko majíce vážnost k zákonům pánů rozmnožených pohanských.

Kapitola dvacátá první

Ale jakož jsem řekl o zvláštnostech pohanských, jimiž jest pohaněna víra a poslušenství k Bohu zavrženo jest, čest jeho obloupena jest a dána jest cizím — ty zvláštnosti jsou mnohé, o nichž všech dlouho by trvalo se šířiti. Ale tyto z mnohých, totiž mluvíme-li se zřetelem k vážnosti a ke cti pána předního, kterýž by slušně anebo spravedlivě chtěl panovati nad křesťany jim k polepšení a k příkladu dobrých věcí, poněvadž křesťané podle svého povolání měli by převyšovati svatým obcováním pohany i Židy.

Protož jaké pohanění takové cti mezi křesťany skrze Konstantina a skrze takové potomní jeho nástupce, kteří, chtíce býti křesťany a předními pány mezi křesťany, k nejvyšší cti božské především zavázáni jsou mezi křesťany, proti tomu naopak stojí mezi nimi v nejvyšší bezbožnosti a v nejtěžších odporech proti Bohu k nejtěžší urážce víry! Také i služebníky a čeládky chovají při sobě nejodpornější životu a počestnosti křesťanské, svrchované prohnanosti lotrovské, nečestné, nestydaté, pýchy a ukrutenství plné, jejichž oči jsou otevřeny na vše, což kde vidí, aby si to přisvojili bezprávně, plní rozpustilostí, světáctví a nové vymyšlenosti často vynalézajíce v těch potvornostech krojových a nepočestných světáctvích, v lenošení a ve žraní ze zvyku, v řečech smilných, ve stycích nestydatých, tvářnosti vzteklé a nestydaté a pyšné, všecky lidi s pohrdáním v posměch majíce. Protož když se mluví co se dotýče počestnosti, kteráž přísluší na křesťany a na pány nejvyšší křesťanské i na jejich služebníky, naopak jsou pravá zdechlina, z pohanů skrze Konstantina přivlečená mezi křesťany, jež svým smradem může umrtviti každého nemocného,[1] kteří se jí čichem dotknou,[2] plní pohoršlivých úrazů škodných i břemen lidských, od nichžto velmi mnohé pohoršení na mravech mezi křesťany přišlo pro jejich škaredé obcování. A jest těch stran dvorských všudy plno, které tak umrtvují víru vymyšlenými nepravostmi hůře než jiní svodníci, kteří se motají mezi křesťany odpadlými od pravé víry. Tyto strany dvorské všecky ty odpadlíky převyšují. A to všecko s panováním pohanským do víry zavlečeno jest jako ohavně smradlavá zdechlina, na veliké potupení víry. Ale vše to omlouvají kněží a mistrové[3] jako třetí díl církve satanovy, říkouce: „To k jejich stavu náleží; ti lidé u dvora musí tak býti, veselí, svobodní a rozpustilí, a ne božští.“ Musíť tak býti, jakož je mistři spravují a sebe za nimi kryjí. Ale zde je nám řeč o víře, kteráž nestojí podle bezbožnosti lidí u dvora, ale podle pravdy Kristovy, i želíme toho zlosynstva zpohanilého, které do ní napustili a jež učinili účastné víry, a ti toliko všech ďáblů mohou účastni býti s nimi.

[1] T. j. každého, kdo nemá dosti síly, aby se ubránil oněm zlým vlivům.
[2] T. j. ucítí-li ji jen z dáli.
[3] Mistrové = doktoři, profesoři universitní.

Kapitola dvacátá druhá

Druhá zvláštnost jest, kterouž Konstantin pohaněl pravou víru a následování Boha v prvotních křesťanech pravých, kterouž já nad jiné za těžkou mám, když vstoupil do víry s panováním pohanským a vzal moc nad křesťany i obcování s nimi, učiněn jsa jakožto jeden domácí z nich, že toho neuvážil nic, že stav těch křesťanů zavázán jest v poslušenství Bohu tak tvrdě, aby se nemohli odchýliti nikam od zákona Božího, skrze kterýž zákon má křesťan vyplniti poslušenství k Bohu, k nižádným zákonům jiným se

neobraceje, jiniž by byl odveden od zákona Božího a tak od jeho poslušenství. Protož Konstantin, vstoupiv do víry s úřady i s právy pohanskými a vzav moc nad křesťany, uvedl je pod práva pohanská, aby si podle těch práv městských a pohanských navykli ty potřebnosti říditi, které se v bezpráví přiházejí — kteréžto potřebnosti byli povinni říditi jinak, podle správy zákona Božího — takže, když se jim přihodí žaloba anebo pře v některém bezpráví, aby se s těmi žalobami uchylovali k soudům pohanských úředníků, aby se ta bezpráví urovnávala nebo uklidňovala skrze moc a práva pohanská. A netoliko tomu navykli, ale i pomoci hledají u císaře k obraně svých bezpráví, aby se bránili a mstili skrze jeho moc nad těmi, kdož na ně násilně sahají, činíce jim bezpráví na majetku nebo na životě. A když provedou takové věci skrze moc císařovu a skrze jeho úředníky, položí naději v císaře, kterou měli položiti v samého Boha. I budou nešlechetní jako pohané, kladouce naději v člověka a čest na něho vznášejíce, kterou měli na Pána Boha vznésti a v něm samotném naději míti a všecka svá bezpráví podle jeho zákona říditi, jinak, opačně nežli práva císařská a pohanská řídí, trpíce bezpráví a nižádnému zlého za zlé nečiníce. Protož tomu lidé na odpor činíce skrze moc pohanskou, bezpráví zahánějíce skrze sváry v soudech, tím způsobem odstupují od Boha a od jeho zákona. A navykše tomu křesťané, nyní z těch věcí výčitky svědomí si nedělají. A tu ránu vzali skrze Konstantina, jenž, dostav se mezi ně, přijal s nimi účastnost víry a vložil na ně účastnost bludů pohanských. A stále i podnes učí kněží a mistři křesťany tomu, aby se nedali svésti cizím učením. Protož toto jest cizí učení, ačkoli skrze moc jest uvedeno.

Protož mistr Protiva[1] praví, že, kdykoli člověk si volí raději ustanovení nebo zákony lidské nežli zákon Boží, v tom si volí jiné a cizí bohy; neboť, cokoli člověk miluje, volí raději nežli Krista Ježíše, to jest jeho bůh. A protož člověk, vole sobě práva císařská k svým správám pro lásku k svému majetku, aby ho dobýval nebo bránil skrze práva a moc císařovu, a v tom opouštěje zákon Kristův, tak si volí cizího boha císaře a jeho zákony. A ta věc se mezi křesťany tak ujala, že netoliko z ní výčitky svědomí nemají, ale nechtí slyšeti ani věřiti tomu, co by jim proti tomu řečeno bylo. Opět dí mistr Protiva,[2] že

[1] Protiva = Viklef; citát však není přímo z Viklefa, nýbrž je rozvedením myšlenky, kterou do svého volného překladu Viklefova Dialogu přidal Jakoubek ze Stříbra (Dialog vydal Milan Svoboda; sr. tam str. 38).

[2] Viklef, De civili dominio, kap. 18.

není pochybnosti, kdyby všecko lidské pokolení zachovalo zákon nebo správu lásky, zbytečné nebo nepotřebné bylo by přidržovati se císařských a městských práv aneb zákonů. Protož, čím více se pokolení lidské vzdaluje od správy evangelia Kristova, tím více potřebuje, aby se přidržovalo těch práv městských a císařských a o ně se opíralo, tak že by se mohlo přihoditi jakožto krmeným jedem, že by toliko ta ustanovení lidská přijal lid jakožto spravedlivá, kdežto zákon evangelia Kristova by proto zavrhl jako neužitečný.

V těch slovech velmi rozumné věci vykládá v tom, že dí: „Není pochybnosti ...“ Neboť mnozí z pokolení lidského, kdyby správně zachovali zákon lásky, nepotřebné by jim bylo přidržovati se zákonů městských a lidských k své správě, neboť zákon lásky tak by je dokonale řídil ve všech věcech, že by jim té správy městské nebylo potřebí. Protož jen přestupníkům zákona lásky jest potřebí kyselého octa správy městské. Protož jen hřích je příčinou, že je potřebí úřadů královských a jejich zákonů na pomstu hříchu a neposlušenství Boha. A čím více se pokolení lidské vzdaluje od Boha a od jeho zákona, tím více jest potřebí, aby se těch práv přidržovalo a o ně se opíralo. Nedí, že by v nich stálo náležitě pokolení lidské, ale opírá se o ně, aby docela nepadlo. Neboť, odstoupivši od Boha pokolení lidské, má toliko život tělesný, velmi zesláblý a po všech stránkách ochromený. Protož, nemoha člověk státi ani vpřed jíti, jako nepevnou třtinu práva lidská vezma do ruky, opírá se o ně, aby nepadl v pozemských užitcích. Když mu je potáhnou bezprávně z rukou, poběží se žalobou před moc, a moc zasedne na soudu a přinutí obě strany mocí k soudu a rozsoudí je o to bezpráví podle práv městských. A tak opíraje se o tu třtinu, nepadne docela a neutrpí ve všem škodu, ale ukrotí se hněvy, jako když pes lačný chňapne ohlodanou kost. Neboť, kdyby nebylo té opory tomu pokolení vzdálivšímu se od Boha, padlo by tak v čas bezpráví, nemajíc se čeho zachytiti, padlo by jedno na druhé pomstou a zabilo by jedno druhé, a tak by se navzájem zabíjeli, až by pokolení lidské zahynulo. Protož tou oporou nějak se kolébá a trvá pro prospěch tělesných věcí. Ale kdož stojí podle zákona lásky, ti mají život duchovní zdravý a silný. Protož v čas bezpráví, pokušení a zlých nehod mohou státi pevně, trpíce bezpráví a nečiníce zlého za zlé; nepotřebují soudce žalobných soudů, aby v čas zlé nehody se o ně opírali.

Dí dále mistr Protiva: „Tak že by se mohlo přihoditi jakožto krmeným jedem, že by toliko ty výnosy nebo ustanovení lidská přijal lid jakožto spra-

vedlivá, kdežto zákon evangelia Kristova by proto zavrhl jako neužitečný." — Výklad tento chce oznámiti, že pokolení lidské aneb zmatené křesťanské tolik má těch ustanovení a zákonů císařských, městských a pohanských, že si přivyklo krmiti se jimi jako jedem. Po tom jedu život vnitřní pravý mře, vzdaluje se od Boha a od jeho milosti. A již po té otravě tím jedem, jejž stále píti navykli a jím se krmiti v těch zákonech lidských rozmnožených, vykrmivše se jedem bludů v těch zákonech, přeneseni jsou v to, aby se přidržovali těch zákonů jako spravedlivých anebo od Boha vydaných, aby s chválou a s užitky pod nimi stáli. Neboť, krmíce se jedem bludů z těch zákonů, okoušejí z nich své vůle a svobody tělesné, aby podle nich netrpěli protivenství kříže Kristova, bráníce se proti bezpráví v soudech, nepřicházejíce ke škodě na hmotných věcech, a mohou se podle nich mstíti a zlé za zlé činiti. Protož vůle tělesná tím jedem krmí se z těch zákonů, aby svobodně prošla v zlých věcech, a nemůže takový řád pohanský jinak nazvati, jen že jest dobrý a spravedlivý, protože volně procházejí po svých cestách zřízením těch zákonů. Proto nebude div, že ti, kteří jsou tak otráveni jedem krmeným, mohou potupiti a zavrhnouti zákon evangelia Kristova jako neužitečný. Neboť ten by je naopak obrátil a zarmoutil by je tu, kdežto onen jedovatý je utěší. Zákon evangelia[3] by chtěl, aby trpěli políčky, a kdo by se chtěl soudem domoci své sukně, aby, nechaje soudu i pomsty, přidal i plášť a tak aby škodu k škodě vzal. Protož vykrmení jedem, kterýž vlit jest do církve svaté, potřísní takový zákon jako slinami česnekovými haněními moudrých mužů radničních, kteří smrdí moudrostí radniční jako česnekem na lačný žaludek jedeným, aby moudře uměli pohaněti prostotu evangelia Kristova v jeho správách dostatečných a životných.

Protož vrátíce se k počaté řeči, co řekneme o tom, že císař vstoupil do víry s panováním pohanským a s právy a s úřady pohanskými? A podle skutků se pozná, že jest to ten jed, který byl v ten čas[4] ohlášen, že „dnes jest vlit jed do církve svaté". Protož, když jest vlit jed do církve svaté, ne nadarmo vlit jest, ale aby jej pijíce pili, aby se jím krmilo a vykrmilo množství zemí, lidí i národů, aby otráveni byli a zemřeli, aby se z toho otrávení opili moudrostí tělesnou a světskou. Ten jed moudrosti tělesné a světské stojí v moci císařské a v jeho zákonech, aby z nich pijíce tu moudrost jako jed, všechen zřetel

[3] Mat. 5, 39—40.

[4] T. j. když — jak se věřilo — Konstantin obdaroval církev světským panstvím a mocí.

obrátili k ostříhání těla v jeho svévolné svobodě a k dobytí časných věcí, moudře je zaujímajíce a získávajíce a rozmnožujíce v pohromách nebo skrze privileje ztracených skrze moc královskou zase dobývajíce anebo se pro ně mstíce, a na to aby moudře obrany a ohrady vymýšleli, aby se za těmi věcmi bránili. Ten jed leje se z moci světské a z jejich zákonů mezi křesťany a obrátil je v pohany. Pro ten jed se nemohou krmení tím jedem poddati zákonu Kristovu, nadmíru protivnému těm, kteříž jsou nakrmeni tím jedem moudrosti pozemské a tělesné. Jest jim to bláznovství směšné ten zákon a smrt jejich tučných břich. Protož netoliko že jím pohrdají jako neužitečným, ale jsou hotovi postaviti se proti tomu každému, kdo by jim podkouřil pod nosem zákonem Kristovým nelibým jako utrejchem. A v tom se jeví jed moudrosti tělesné, kterak raní škodlivě lidi a odloučí je od rozumu Božího nenávistně, aby mohli s hněvy povstati proti pravdě, která se jim zdá nejhorší, těm, v nichž panuje jed moudrosti pozemské, rodící se ze zákonů císařských a městských, který umrtvil křesťanstvo v pravé jejich dobrotě a odvedl je od víry, takže ještě i to můžem říci, že to vstoupení císařovo do víry s panováním pohanským jest pravé símě naseté, aby množství přestupníků rozmanitých vyrostlo z něho pod vírou, aby se tak silně ujali a rozmnožili až do nejvyšší míry všecka zlosynství, která si ďábel mohl vymysliti, a všecky stavy šibalské a posvátné, na povrchu okrášlené svatostí lstivou, aby tolik přestupků mohlo nalezeno býti, že by víry málokdo následoval a ostatní všecko množství v pohanství se obrátilo. Neboť se nic jiného nemohlo uroditi, než to, co bylo naseto. Císař s panováním naset byl mezi křesťany, maje silný vzrůst, aby vbrzku vzrostlo, až by se ujalo, a rozmnožilo se to, což bylo naseto, až by se bezmála všecko v pohanství obrátilo, aby pak již ta moc s panováním, s právy a s úřady pohanskými stála uprostřed. Neboť, poněvadž to pohanství zběhlé od víry a od zákona Kristova všecku víru a evangelium Kristovo zamítá a jí se posmívá, bydlíc v takové smělosti pyšné a v smělosti a v bohaprázdnosti lotrovské beze vší míry a srovnání, již nezbytná takovým odpadlíkům jest ta moc ukrutná, aby trápila, odírala, obírala, věznila, aby mysl neobřezaná takového zlosynstva zběhlého musila se ukrotiti a na slušném přestati. Ale ten život není víra ani cesta spasení, ale toliko užitečný jest k ukrocení nespravedlivých lidí v časném životě a v dobrých věcech těla, aby v těch věcech docela nepadli a nezahynuli pro svou náramnou nemoudrost a zlobu.

Kapitola dvacátá třetí

Třetí zvláštnost, s níž císař, vstoupiv do víry, skrze ni pohaněl víru v těch, kteří následují víry, jest to, že užívá moci pohanské podle své vůle s pyšnou hojností a smělostí, neceně nic toho, že jest křesťan a že moci užívá nad křesťany, kteří jsou koupeni krví Kristovou, aby mu byli sluhy, a že jsou pod mocí nejvyššího pána nad pány a ten nejprve chce nad nimi panovati, jimi vládnouti a je spravovati. Protož pýcha smělá císařů, králů a jiných pánů, kdyby na to pomyslila, neodvažovala by se nad tím lidem tak podle jejich vůle panovati, jako když si v čem usmyslí — bojíce se[1] toho, že ten lid má pána nade všecky pány pozemské, a jestliže tito páni budou panovati podle své vůle v které věci nad tím lidem proti nejvyššímu pánu, upadnou do jeho moci s tím panováním. Neboť jest patrno, že by toho nezneužívali tolik, kdyby si uvědomili, že jsou křesťané a že pána v nebi mají. Ale svině nebo psa více si cení než člověka. A to v nich stojí z pýchy a z náramného pohrdání tvorem sobě podobným.

Ale já bych nic tak mnoho neměl za zlé, co činí lidem bezpráví ve věcech hmotných, platy od nich berouce anebo dávky na ně vzkládajíce v služebnosti prací robotnických. Ty věci jsou vzhledem k tělu příčinou k ochuzení a zmenšení majetku a k namáhavému obtížení těla jejich robotami, ale ty věci by jim na duši neuškodily, kdyby je pokorně snesli. Ale toto má více váženo býti, že ty moci a věci tak jsou odpadlé a od dobroty vzdálené, pokud k víře hledíme; pro tu nic nechtí dělati ani se zřetelem k svému svědomí, ani k těm, jimiž vládnou — a to jsou křesťané, z nichž aspoň někteří podle víry dělají si špatné svědomí zle činiti zabíjejíce a násilí činiti jiným a olupovati je o jejich majetky. A ty vrchnosti u sebe nemají ty věci za hřích. Protož z pýchy znesváříce se s jinými o statky, o čest světskou, anebo sáhne-li jim někdo na majetek, tu oni ihned o to začnou spolu válku, a zajmouce lid jako stádo, ženou je do boje, kdežto se dějí mordy a loupeže jedněch na druhých. Protož jak nebezpečné jest křesťanům dobrým pod takovými vrchnostmi přebývati, aby skrze ně nuceni byli k činění zlého, aby pro jejich rozkazy přestupovali přikázání Boží! A to ještě horší jest, že k těm bojům ženou křesťany, z nichž někteří s obou stran mohou dobří býti, dělajíce si výčitky svědomí z toho, zabíjeti a loupiti jiné. I půjde bratr na bratra, aby mu bezpráví činil; toho,

[1] Totiž císařové, králové a jiní páni.

za něhož by měl z víry umříti, jde zabíjet a olupovat, donucen jsa nešlechetnou vrchností k tomu, a rozumu a lásky nemá tolik, aby raději sám od pána smrt podstoupil, než by takovou věc zlou učinil. Protož takové vrchnosti vzteklé jsou osidlo dobrým křesťanům; k tomu, což nejhoršího vymyslí, nutí poddané, aby jejich zlé výmysly skutkem dokonali.

Ale tuto k nejhoršímu došla ta vrchnost: v největší bezbožnost a v pohanství pod pokrytectvím vběhla v tom, že již byvši mnohostranně odporná Kristovi, naposledy usmrcuje spravedlivé křesťany pro víru a krev jejich prolévá. Neboť apoštolé Antikristovi spřátelili se vzájemným lísáním s tou vrchností a osobili si ji k svým záměrům a prospěchům a stále s ní v radách leží. Protož pravé křesťany zradili té moci, z kacířství je hnusně obvinivše. Vrchnost sama, jakož neví, co jest víra, tak také neví, co by kacířství bylo; ale duchovní slídící psi, kteří nenávidí služebníky Kristovy i jeho zákon, což chtí, to kacířstvím udělají a vnesou je v ucho té vrchnosti a naučí ji, aby nábožnou příkrostí ta kacířství vyplenila.

Protož ta vrchnost jest síla Antikristova proti Kristovi a proti jeho vyvoleným. A ani Antikrist skrze odpornosti tajně pod rouškou náboženství nemohl by si tak proti Kristovi násilně počínati, kdyby tak silnou moc světskou sobě na pomoc neměl. Protož ta vrchnost, mající kořen mezi křesťany z Konstantina, k čemu z toho kořene dorostla? Aby se skrze ni všecky odpornosti proti Kristu konaly, aby všecka zarmoucení a pokušení stála v ní svatým jeho. Tak daleko zloba Antikristova k hněvům se vzbuzuje proti Kristovi a proti vyvoleným jeho, aby ten hněv Antikrist vyléval na vyvolené Kristovy skrze tu moc světskou, kteroužto moc nadmíru velebí Antikrist, pravě, že církev svatá stojí v své pevnosti a v dobrotě skrze tu moc.

Kapitola dvacátá čtvrtá

Teď přijdou v této knize jiné výklady o tom, jak někteří křesťané rozumějí a za to mají, hledíce k čistotě víry: že moc světská, nebyvši zprvu v církvi, po dlouhém času potom již přichází k církvi Kristově nebo v ni jest vmíšena po jejím plném a dokonalém bytí. Protož moc světská církvi Kristově jest případná,[1] neboť, cožkoli přichází k některé věci po jejím

[1] T. j. akcidenční, nikoli podstatná.

prvotním a dokonalém bytí, tot' není její podstatné a není její vlastní věc. A protože církev Kristova dříve, než k ní byla moc světská přimíšena, měla své bytí dokonalé aneb plnost svou od času umučení Kristova, v kterémžto stavu a v své neporušenosti trvala po dlouhý čas až do Konstantina císaře, protož chceme tuto říci, aby rozuměno bylo o církvi Kristově toto: Poněvadž o ní tak smýšlejí někteří, že její pevnost a plnost stojí skrze moc světskou, protož tomu odporující jest řeč napřed pověděná, že církev Kristova dříve, než moc císařská a papežská se dostala do víry ve společenství a v účastnost s křesťany, měla své bytí dokonalé a plné a že zcela náležitě stála aneb přebývala ve všech věcech, kteréž jí víra ukazovala a ke kterým ji Bůh zavázal zákonem svým; ty všecky neztenčeně měla. A to jest bytí její prvotní, dokonalé a vlastní, na němž jest od Boha založena dříve, než k ní moc světská byla přimíšena. Protož jest jí ta moc případná, neboť k ní přibyla po její plné dokonalosti, a mohla by ta moc odloučena býti od církve Kristovy beze všeho umenšení jejího ve víře a v dobrotě, skrze niž církev Kristova má svou plnost dokonalou, kteréž Bůh žádá od té církve a k níž ji zavazuje. Protož moc světská není vlastní a podstatná část církvi Kristově, bez níž by nemohla míti to, což potřebuje k své dokonalosti aneb k naplnění povinné vůle Boží.

Ale toto, co jest zde řečeno, není bez závady ani lehké, ale zamotané a bolesti plné. Protož tuto budou se díti řeči ve formě sváru aneb hádky mezi osobami sobě odporujícími: jedna se rodí z čeledi Kristovy, a to bude Pavel jménem a v hádání[2] zkušený, a druhá osoba se rodí z čeledi Antikristovy, a to bude kněz svatokupecký, nástupce Jidášův. Proto Pavel potvrzuje a vypravuje svár v té při, o níž napřed bylo pověděno, stran toho, že církev Kristova měla své bytí aneb dokonalost plnou ve víře a v pravdě bez vrchnosti světské; ale kněz silně brání vrchnost, pod níž se válí s velikým břichem jako v chládku pod skrytým místem.

Protož ten kněz prudce odporuje Pavlovi, řka o tom: „Kterak můžeš tvrditi, že církev Kristova měla své bytí dokonalé za času apoštolů a ostatních po nich učedníků Kristových, dokudž moc od císaře nepřijala? To zajisté jest zjevná faleš a blud a nepravděpodobné všem písmům, kteráž o tom mluví. Neboť od času umučení Kristova až do času císaře Konstantina všickni ti, nad kterými bylo vzýváno jméno Kristovo, byli živi v opovržení a bídě a ve velikých

[2] Hádání byly učené pře, zejména na universitě.

nesnázích trvali jak od Židů, tak od pohanů, takže jméno Kristovo a jeho učedníků bylo mezi všemi prokleté a všickni jeho věrní od ostatních národů byli trápeni až do smrti, takže netoliko panování neměli, ale ubožejší byli než sluhové; neboť sluhové od svých pánů bráněni bývají, aby nebyli pobiti od jiných, ale křesťané, kteří žili za toho času, i od svých pánů byli mučeni až do smrti, rozličnými mukami jsouce zabíjeni. Protož směšné jest říci to, že církev Kristova měla své bytí dokonalé za času apoštolů a ostatních učedníků. Ale stačí ti říci, odpůrce, že církev Kristova v těch časech prvotních se počínala, nemajíc své bytí dokonalé, ale v tu chvíli církev Kristova počala míti své bytí dokonalé, když moc světskou od císaře přijala. Protož ta moc, od císaře přijatá, zvláště slove podstatná v církvi Kristově, neboť skrze tu moc své bytí dokonalé měla a tak i dnes skrze tu moc má svou dostatečnost dokonalou."

To vše mluví kněz, nástupce Jidášův, proti Pavlovi a ukazuje dobré církvi Kristově v moci císaře. Protož z těch řečí mrtvých Pavel s ostatní čeledí Kristovou chápaje, co leží na srdci Antikristovi i jeho rotám i všemu množství slepých a tělesných křesťanů, protož odporné věci proti knězi Pavel konstatuje, že kněz bludně proti pravdě moc pohanskou tak silně brání a mnoho dobrého v ní skládá, dostatečnost i důstojenství víry i církve svaté v ní ukazuje, a že církev Kristova bez té moci císaře neměla svou dokonalost úplnou. Tomu kněz prudce odpírá, že jest to faleš a blud proti písmům, že by církev Kristova, trvající v chudobě bez panství a ve zkouškách mnohých, měla své bytí dokonalé, ale velmi bídný život že měla. Protož Pavel knězi odpíraje dí, že jest to samo v sobě bludné a víře odporující tvrditi, že dostatečnost církve Boží jest dostatečnost z moci císařovy a z moci jiných králů a pánů, ale dostatečnost církve svaté z Boha jest a z moci kříže Kristova.[3] Protož ta domněnka knězova, v níž potvrzuje prospěch a dostatečnost církve svaté z moci císaře, přísluší lidem pozemským a tělesným, kteří milují svět, milují život tělesný, milují rozkoše tělesné a milují obohacení a zvelebení v světě a vždy pomýšlejí na to, vyhnouti se zlým věcem na těle i na majetku. A že moc světská a panování jejich k těm všem věcem dopomáhá lidem milujícím svět a chrání je, aby jim nebyly odňaty nižádným bezprávím, protož kněz, toho ducha jsa a napájeje se ze sklepa studeného, potvrzuje moc císařovu církvi svaté k prospěchu a tu stránku zvláště potupuje jako bídnou na prvotní církvi svaté, že, nemajíc ochrany v moci světské, byla opovržena a pošlapána ode všech jako pes na

[3] 2. Kor. 3, 5.

světě, ode všech mučena, olupována a vždy ode všech prokleta pro jméno Kristovo a v posměch dána; ale jest kyselo píti knězi z toho korbelíka nalezeno, ježto není žádný lid tak ubohý jako ten; a která sláva aneb dokonalost ve víře jeho, když nelze Bohu posloužiti v pokoji? Ale poslední církev, dosáhnuvši moci císaře a panství, ode všech těch zlých věcí si oddechla a nebojí se už toho, že by ji vodili před krále pro jméno Kristovo, neboť má dosti měst a hradů pevných a císařovu moc s vojskem, i může dobře život chrániti a brániti se všelikému bezpráví bojem, pomstami. Protož všickni milovníci světa pookřejí ve stínu té církve přemoudré v Kristu, že se tak zaopatřila, aby celý svět ukojila pod vírou, aby nebyl truchlivý, nasazuje líce a trpě loupení majetku, ale aby odehnal od svých vrat toho, kdož chce naň násilně sáhnouti a na jeho věci, maje moc světskou na to, aby se bránil všemu zlému skrze moc a v soudech dobýval těch věcí, na kterýchž škodu bere. Protož v tomto prospěchu pod mocí odpočívají milovníci světa a milovníci rozkoše; neboť v těch věcech, kteréž milují, ostříhá je moc světská. A k této domněnce přistoupí mistři i všecko kněžstvo císařské, neboť to kněžstvo toliko mocí císařskou a královskou stojí nepevně jako na písku a jako pod skrytým místem v chládku, střehouc život a pasouc jej hojně; a kdež se té moci nedostane, ihned se ztratí jako olšové klíny, když zeslábnou; malá rána stačí, a už vypadnou. Na skále se nezaložili, ale na pozemských věcech nepevně jako na písku.

Kapitola dvacátá pátá

A toto je moudré, což Pavel odpovídá knězi sytému k jeho výkladům, řka k němu: „To ti připustím, že apoštolé a ostatní učedníci Kristovi od času umučení jeho až do času Konstantina a papeže Silvestra, kterýžto čas trval po tři sta let a ještě více, v tom všem času velmi v zármutku živi byli a ve velikých osidlech a v mukách až do vylití krve život svůj vedli, žádného panství časného nemajíce ani se skrze kterou věc bezpráví bráníce, ale nejtvrdší služebnost snášejíce. Ale z těch věcí protivných nemůže se dokázati, že by pro ně církev Kristova neměla své bytí dokonalé anebo důstojenství plné až do té doby, když moc světskou od císaře přijala; to není správné. Protož, jak jsem ti dříve řekl, dobré věci skrze Krista slíbené jsou duchovní toliko, ne časné, a ty dobré věci duchovní zajisté převyšují v důstojenství a v pravém užitku všechny dobré věci časné. Protož vrchnosti anebo království světská prostě anebo úplně jsou pozemská a časná. Protož, jak jsem řekl, Kristus vyznává, že mu nenáleží v jeho prvním příchodu království světské. Proto praví: „Království mé není z tohoto světa."[1] A o tom zjevněji mluvě učedníkům svým, kteří se svářili o velikost, takto praví: „Králové pohanští panují nad těmi, kterýmiž vládnou, ale vy ne tak."[2] Z toho jest zjevné, že důstojenství církve Kristovy nezáleží ve velikosti časných věcí. A netoliko dosti jest na tom, aby nezáleželo ve velikosti časných věcí její důstojenství nebo pevnost její, ale její dokonalost záleží v protivenstvích bezprávných od světa pro jméno Kristovo trpělivě snášených. A v tom důstojenství církev Kristova nejzvláštněji prospívá. Jako někdy tato slova oni mudrci pronesli řkouce: „Tuto má zvláštnost církev svatá: když protivenství trpí, zkvétá, a když je utiskována, roste; když je tupena, prospívá; když je urážena, vítězí; když je kárána, porozumívá, a tehda stojí, když se jí zdá, že by byla přemožena." Tím se ukazuje, že Kristus učil slovem i příkladem, že blahoslavenství člověka záleží ve ztrátě pozemských věcí a v přidržení nebeských, kterých v jeho naučeních praví učedníci následovali. V prvotní církvi svaté, kdežto nižádnou moc světskou věřící neměli, dokonalejší větším počtem byli nebo se nalézali v církvi nežli nyní, když královstvími a vrchnostmi světskými církev se rozmohla aneb jich hojnost má. Protož Kristus zjevně a jasně mluvil a učil tomu, že poslední věci, kterýchž žádáme anebo kteréž žádány bývají od rozumného tvora, netoliko nezáleží v žádné věci časné, ale spíše záleží v opuštění mnohých věcí časných nebo v pohrdání jimi a v trpění protivenství až do smrti pro jméno Jezukrista. Protož blahoslavenství, jež jest poslední věc žádoucí, nezáleží v pozemských, ale v nebeských věcech. A protož učedníky své, v nichžto základy církve záležely, k tomu blahoslavenství vedl skrze duchovní věci, kteréžto v pohrdnutí časnými věcmi pro lásku k nebeským záleží. A to naučení zajisté Kristus příkladem zjevným skrze život svůj a smrt nejsvětější potvrdil. Potom dí: „Z toho se ukázalo, že moc víry a čistoty jest v nich, kteréžto věci jsou pravé a nejlepší dobro duchovní v církvi svaté. Protož v tom času velmi se rozmáhali věřící v dobru duchovním v čase těch protivenství, když církev svatá neměla moc světskou, více než potom, když se moc císařská vmísila mezi ně. Ale potom církev bohatla, zapletši se v panství světské a rozmnoživši se široce v království světská."

[1] Jan 18, 36. [2] Luk. 22, 25—26.

Těmi slovy Pavel označuje prospěch a plnost i dokonalost prvotní církve svaté v chudobě, v trpělivosti a v jiných skutcích duchovních hojněji nad bohatou církev potomní. To proti knězi velikého břicha tvrdí, kteréžto kněz v odporu proti tomu potupuje církev prvotní v jejích bídách, že byla sklíčena mezi pohany i mezi Židy v nenávisti, v nepřízni, kteří ji tepou, loupí, pronásledují, umrtvují; protož v těch bídách byla umenšena a pošlapána, ale potomní církev skrze moc světskou jest povýšena panstvím světským a skví se ctí a slávou ve světě. Z těch řečí tučného kněze jest zjevné, co mu na srdci leží; že mu smrdí, když je církev chuda a se zedranými boky a se zbitou hlavou; tohoť nenávidí jeho život rozmařilý a rozkošnický; ale poslední církev je bezpečná, pokojná, za ni meč císařův pokušení snáší, majíc muže apoštolské, počestné, červené v tváři, plášťů dlouhých a čepic vysokých: tuť jest srdce knězi vychovanému v chládku.

Protož Pavel, hledě k čistotě víry, dí proti knězi, že to byl pravý prospěch té církve první, když ta moc pohanská ukrutná stranou od církve vně byla; majíc církev Kristovu v nenávisti, byla podnětem církvi svou nenávistí a ukrutností, aby, od ní trpíc bezpráví, byla hojná v dobrých věcech duchovních a skvěla se v častých vítězstvích mučednictva. To ukazuje ve vítězství a v trpělivosti prospěch. Protož byla bližší příčina k prospěchu pravému církvi Kristově nenávist a ukrutnost moci pohanské nežli přízeň moci domácí pod vírou. Ted' má s ní pokoj a přízeň od ní. A skrze to zašla v rozmařilost lenivého života a v pokrytectví a v čas pokušení nenese svůj kříž, neboť místo políčku má meč moci císařské a sama již boje vede a brání se proti zlým věcem skrze moc; protož vítězství v mučednictví ztratila. A poněvadž stále do soudného dne zavázána jest církev Kristova, aby v trpělivosti vládla duší svou[3] a přemáhala bezpráví trpělivostí, tak i poslední církev stejně jako první pod pokutou hříchu smrtelného a pod pokutou ztráty milosti Boží zavázána jest k tomu, aby svůj kříž nesla a trpělivostí přemohla všeliká bezpráví, kteráž na ni dopuštěna bývají. Protož poslední církev, osobivši si moc světskou k obraně v času zlých věcí, svrhla kříž s sebe, opouštějíc trpělivost, a v času bezpráví mstí se sama a činí zlé za zlé; a v tom přestupuje přikázání Boží, neboť užívání obrany skrze moc jest opuštění trpělivosti v té věci, kteráž z povinnosti víry měla strpěna býti; a opustí-li církev to, což z povinnosti víry měla držeti, zhřeší smrtelně a odstupuje od Boha. Protož každá nevůle k utrpení, pro niž

[3] Luk. 21, 19.

se opouští anebo přestupuje přikázání Boží, jest hřích smrtelný a ztráta milosti Boží. Protož církev poslední nemohla dále zahnati od sebe ničím všelikou trpělivost, kterouž z povinnosti víry měla nésti, než tu, kdež si osobila moc světskou k obraně v čas pokušení, aby se mstila a zlé za zlé činila. A tak v každém pokušení, které měla z povinnosti víry trpěti, hřešila smrtelně, a to skrze moc, že od Boha odstoupila.

Protož jsem řekl napřed, že nenávist a ukrutnost knížat pohanských církvi první byla bližší příčina k pravé dobrotě ctnostné, aby, majíc popud jejich nenávisti ukrutné, trpělivostí vítězila a vyzkoušena byla, a skrze to vítězství přemáhajíc zlé a bezprávné věci, tak se Bohu líbila a bezpráví trpěla a jeho vůli plnila, zachovávajíc přikázání jeho v čas protivenství.

Kapitola dvacátá šestá

Ale proti tomu poslední církev, majíc moc svou doma, má s ní pokoj a přízeň tělesnou. A ta přízeň dává škodlivý podnět k tomu, aby, bráníc se skrze ni proti zlým věcem, odvrhla jho Boží od sebe, kteréž jí Bůh přikázal nésti; a tak, ztrácejíc trpělivost, i Boha ztratila. Protož ze skutků je znáti, že nenávist pohanských knížat věrné církvi Kristově blízká příčina jest, aby víra jistá a vyzkoušená v ní nalezena byla, ale přízeň domácích knížat církve poslední bohaté a nechtějící trpěti jest příčina nevěry, aby v ní hojně postavena byla a shledána a bez pochyby aby umrtvena víra byla a v zapomenutí přišla. Jako blud zůstala její hořká pověst, neboť skutky pohanské úplně na křesťanech stojí skrze tu moc z pohanstva kořenem vyrostlou. Protož Pavel knězi na konec odpovídá o tom, že církev Kristova prvotní, stojíc ve víře stranou od vrchností světských, měla bytí dokonalé a úplnou dostatečnost v každé pravdě, kterouž Bohu i lidem povinna byla. Protož tím se dokazuje, že moc světská není věc podstatná církvi Kristově, neboť bez ní mohla i nyní může svou pravdu držeti i vésti i svou pevnost i plnost míti bez ní, ale, kdyby byla podstatná věc moc světská církvi Kristově, nemohla by bez ní počíti víru vésti, jakož jsou klíče z podstaty nebo ze základu potřebné biskupům a kněžím, bez nichž nemohou počíti víru vésti, neboť bez nich nemohou oddělovati zlého od dobrého, nemohou zlým zavříti království nebeské ani dobrým otevříti. Protož tuto o moci není taková věc. Proto praví, že není z podstaty víry;

jestliže jest přimíšena k víře, proto není vlastní její potřebnost. Neboť moc drží úřad pro skutek jí se hodící, kterýž se skrze moc s donucením koná, a chápe se pomsty pro přestoupení spravedlnosti. Protož jak může potřebna býti svým úřadem skutkům víry, které jsou duchovní a neviditelné a nemohou se konati skrze přízně aneb nedobrovolné donucení vrchnosti, ale toliko z dobré a ze svobodné vůle a z milosti Boží? Neboť skutky víry jsou milování Boha a bližního, plnost zákona jest láska,[1] a tu lásku nemůže zaroditi v srdci lidském meč moci světské, ale sestupuje shůry od Otce světlosti[2] do srdcí dobré vůle, jimž jest rozkoší milovati Boha a činiti vůli jeho v přikázáních jeho. A opět kterak úřad moci světské přísluší těm, kteříž jsou zavázáni přikázáním Božím, aby v čas bezpráví sami se nebránili zlému, aby, jsouce pohlavkováni a políčkováni, i druhého líce nastavili a nikomu zlým se za zlé neodpláceli a pomstu Bohu ponechali, nepřátele aby milovali, dobře jim činili, jsou-li lační a žízniví, aby je krmili a napájeli a Boha za ně prosili? Toť jsou skutky víry naší a jsou přikázání Boží. Protož úřad moci světské kde se k nim postaví? Neboť následování Kristovo všecko se v pokoře děje a v trpělivosti koná, v poslušenství, v pokoji a v povolení dobrým věcem, v obcování počestném, bez žaloby mezi lidem přebývání. Protož úřad moci světské skrze svou tvrdost ukrutnou nemůže říditi takové skutky následování Kristova. Neboť ne každému řemeslu každý nástroj se hodí, ale každé pro sebe vhodného nástroje potřebuje: kovář vřetenem v ohni nemůže železo držeti a baba nemůže na kleštích přísti; protož kováři kleště dobře náleží a babě vřeteno. Tak podobně i moc světská k jiným dílům jest připravena nežli k řízení následování Krista, kteréž se koná v pokoře, v trpělivosti a ve všeliké nevinnosti. Než toliko případně může moc světská prospěti v následování Krista, bezprávím utlačujíc sluhy Kristovy anebo je usmrcujíc pro jméno Kristovo; tak nevinně trpící od ní dobře následují Krista. Také prospívá dobrým, pokud jest všem dobrá v obecném dobrém, rovnost a pokoj řídíc a jej chtějíc; tak zlým i dobrým jest dobrá. Ale nejvíce se vztahuje potřebnost té moci k odpůrcům svévolným, kteří si chtí ukrutně počínati, jiné bezprávím utiskovati, aby takové krotila a pronásledovala, v pozemských věcech řídila. Proto jest světská, ježto, pro chtivost panování pozemského, pro chválu světskou obsáhnouce množství hříšníků, chtějí nad nimi panovati pro své obohacení a zvelebení ve světě a pro své mnohé rozkoše. Protož ta moc, z potřeby chtějíc tak panovati nad množstvím bezbožníků,

[1] Řím. 13, 10. [2] Jakub 1, 17.

kteří chtějí nesprávně činiti, jiné kaziti a bezprávím utiskovati, spolu si krásti, bráti, zabíjeti se, sahajíce násilně jedni na druhé, musí proti nim tvrdě moci užívati a v těch zlých věcech je krotiti a říditi skrze moc a skrze spravedlnost takovou, kteráž zevnitř k časným věcem dobrým užitečná jest. A tak v těch vrchnostech zřízení Boží stojí pro časné a dobré pozemské věci, za nimiž pokolení lidská se chrání v časném životě a v časných věcech těla.

Kapitola dvacátá sedmá

Protož ještě i to můžem říci, z víry hledíce na takové věci napřed pověděné, že veliké zlé a rána lidu Božímu stala se tím, že ta moc světská s panováním, s úřady i s právy pohanskými byla připuštěna do víry, kdežto dříve byla stranou od ní, a připojena byla k víře s tím se vším v účast na křesťanských a duchovních věcech s takovými věcmi aneb způsoby nadutými a ukrutnými, v nichž nic počestného podle víry se nemůže viděti než jako i v zjevných pohanech. Protož k nim nepřísluší křesťanské a duchovní věci, ani jich nemohou spasitelně užívati, majíce účastenství s těmi pohanskými šerednostmi. Protož ti, kdož první tu moc s jejím pohanstvím do víry přijali, bez viny býti nemohli, poněvadž ta dvoje věc porůznu stála, každá v svých mezích, jak na její stav náleželo: pohané nic neměli s křesťany a křesťané s pohany kromě přebývání tělesného na stejném místě. Protož pohané v slepotě a v bludech a v nepočestném životě podle žádostí svých, jakž se jim chce, tak přebývají. A mohli tak stále býti, k víře se nepřiměšujíce, jakož nyní, do víry vstoupivše, nechtí jinak státi než jako zjevní pohané, aniž co chtějí míti Krista z víry, jen křest ve vodě jako kůži ovčí svrchu, a pod tou kožní chtějí stále vlci hltaví býti. A křesťané také stáli v té dobrotě, kteréžto dobrotě víra Kristova je učila, a stáli řádně a bezpečně v té čistotě a v nevinnosti, které skrze milost Krista Ježíše dosáhli, odloučeni jsouce od všelikého spolku hříšníků, od pohanů i od Židů i od domácích přestupníků, kteříž se mezi nimi ukázali. Ačkoli pak v úzkosti a v nepřízni veliké mezi pohany i Židy zevnitř podle těla byli, ale podle vnitřního člověka z víry živi jsouce v naději budoucího života, tak jsouce ani umírati od pohanů se nelekali. Protož tak stojíce mohli až dodnes státi, kdyby ten jed nebyl mezi ně vlit, dvoje panování pohanské skrze jednání satanovo a slepotu těch lidí, kterými se dostalo to dvoje

panování do víry jako jed, jímž otráveno jest všecko křesťanstvo v církvi římské. Protož jako kdysi Židé, jsouce uvedeni do země zaslíbené, stáli bezpečně v ochraně samého Pána Boha a v dokonalé správě jeho zákona a v svobodě, nemajíce žádného pána zemského s právem pohanským, jemuž by platy povinni byli. A trvali v té svobodě, jak se může z Písma doložiti, asi po čtyři sta let. Ale potom skrze jednání satanovo a skrze zasloužení jejich hříchů zavrhnuvše Pána Boha svého s jeho ochranou, aby nad nimi nekraloval, prosili krále od proroka Samuela řkouce: „Ustanov nám krále, aby nás soudil, jako ho všickni pohané okolo nás mají." Ta řeč nelíbila se Samuelovi. I pověděl to Pánu Bohu. A Pán Bůh dí k němu: „Uposlechni všech řečí, které k tobě mluvili, ustanov jim krále, jak žádají; neboť, žádajíce krále tak jako pohané, ne tebe toliko zavrhli, ale i mne, abych nekraloval nad nimi podle všech nepravostí jejich, které činili od tohoto času, jak jsem je vyvedl ze země egyptské, až do tohoto dne."[1] Protož lid, chtěje krále zemského, nejprve zavrhl krále nebeského, aby on sám nekraloval nad nimi dokonale a řádněji nežli král zemský. Protož, tak žádajíce míti krále nad sebou, těžce zhřešili a na znamení jejich hříchu div se veliký stal k prosbě Samuelově na svědectví jejich hříchu: déšť a hromobití nastalo. Pro kteroužto věc řekl ten lid židovský: „Dnes přidali jsme ke všem našim hříchům tento hřích, žádajíce míti krále nad sebou."[2] Protož nemůže to nikdy malý hřích býti, když Pán Bůh lid některý si oddělí od ostatních lidí jako svůj zvláštní lid a chce sám nad ním kralovati a jím vládnouti. Jako zde Židy si zvolil, a oni jím pohrdavše, chtěli za krále člověka, tak podobně anebo docela tak stejně tomuto lidu se přihodilo, který si Pán Bůh vyvolil a vybral ze Židů i z pohanů.

Ale těm slovům, která jsem řekl: „tak podobně se přihodilo tomuto lidu jako i Židům", sluší vážněji rozuměti nebo s jedné strany jinak v tom, že Židé sami ze sebe dali podnět k tomu, aby, zavrhnouce kralování božské nad sebou, žádali za krále člověka, hnuti jsouce z žádosti nezřízené náklonnosti k pozemským věcem, domnívajíce se, že se jim budou dařiti v pokoji skrze krále zemské lépe nežli skrze krále nebeského; proto řekli: „Dej nám krále, aby nás soudil, jakož všickni pohané okolo nás mají." Ale v tomto lidu není taková věc, aby, pohrdaje Bohem, žádal krále s panováním pohanským, aby mezi ně vmíšen byl s takovým panováním. Ale to jim přišlo jiným způsobem, pod způsobem dobroty, aby císař, přikloně se vírou jejich k nim, uchýlil

[1] 1. Samuel (= 1. Král.) 8, 5—8. [2] 1. Samuel (1. Král.) 12, 18—19.

se mezi ně s panováním pohanským. Protož tuto míním, že se jim přihodilo podobně anebo takovým nebezpečenstvím jako Židům, a to jest podle způsobu odloučení a vyvolení Božího. Jako onen lid ze všech národů lidských si zvlášť odloučil a vyvolil, aby sám nad nimi kraloval a správy zvláštní k svému kralování na ně vzložil, aby jim mohl přikazovati to, což chce od nich míti, protož k tomu podobně nebo tak docela stejně jest při prvotní církvi Kristově, že ji odloučil ode všech hříšníků tohoto světa — ačkoli ne místem, ale čistotou a nevinností — a postavil ji jako pannu čistou, jakož k nim apoštolé mluvili, že je zasnoubili jako pannu čistou jednomu choti Kristovi,[3] aby již nebyli svoji, ale toho, kterýž umřel za ně.

Protož zde na světě aneb v právech k vůli Boží libosti nemohl lid k lepšímu přijíti než tak, aby v té neporušenosti víry jemu odloučen byl z prostředka hříšníků, zachovávaje plné poslušenství k Bohu, každý podle zprávy, kterou jim Kristus, Syn Boží, ustanovil v zákoně svém, aby, tak stojíce k libosti Boží, byli jemu lid a on jim Bůh,[4] aby jemu byli jakožto chrám zvolený k přebývání. A tak stojíce mohli by stále státi; kdyby nebyli zklamáni pod dobrotou a pod přízní společného sdružení ve víře, z toho by vytrženi nebyli. Proto žádný se neměl odvažovati uvésti mezi ně to, co od pohanů trpěli, břemeno panování pohanského, aby to jejich vlastní bylo. A jakož na ně to panování uvedeno jest a v ně vmíšeno, tak skrze to poskvrny pohanské k porušení jejich čistoty a nevinnosti. Co císař nemohl mukami zavésti, to pak pod rouškou přízně zavedl: vírou se s nimi spojiv, zavlekl mezi ně nevěru svého pohanství. Proto pokud se lidí dotýče ten běh, lidé zhřešili. A kdo zná velikost jejich hříchů a kdy jim konec bude? Oni naseli, a široce po nich roste. A protož Bůh ví, co zlého lidu Božímu učinili Silvestr a Konstantin. Neboť správně napsali provinění Konstantinovo v tom, řkouce: „Konstantin nemohl přenésti panování císařské na vrchního biskupa." Jiní praví: „Ačkoli to mohl učiniti, ale neměl to učiniti, poněvadž jest to zlé; naprosto neměl učiniti tak veliké zlé." Protož kdo ví, v čí radě byl i s knězem, když to činil? Poněvadž císař pro hřích neměl to učiniti, aby kněze chudého v panování císařské uvedl, a kněz chudý a k chudobě vírou zavázaný neměl nikterak takové panství přijmouti, a poněvadž sám se vpletl v panování pohanské, aby stál s ním jako hlavní správce víry, jed vlit jest, když císař s druhým panováním císařským vmísil se k té nevinnosti, kteráž stála na služebnících Kristových.

[3] 2. Kor. 11, 2. [4] Zjevení sv. Jana 21, 3.

Protož ti dva páni s panováním pohanským byli vmícháni mezi ně, aby jimi vládli podle těla i podle duše. Protož v čí radě stáli oba, tak zlé věci jednajíce, aby se v jejich osobách neukončily? Ale počátek z nich vzavše, mnoho set let trvají, velmi zlými díly se projevujíce. Ale to by ještě tak veliký div na nich nebyl, že by jsouce oklamáni bez rady Boží to činili. Ale spíše to protivné jest, že potomní křesťané, kteří se zdají nejlepší a nejmoudřejší v porozumění víry, kteří ji převrhli na ruby i na líce svými rozumy, jako jsou největší mistři, ti to panování potvrzovali i sami v něm byli a tak velmi moc světskou potvrzují ve víře k užitkům víry, že by bez té moci nemohla víra v své pevnosti a v dobrotě státi ani církev v své spravedlnosti, kdyby ji moc císařova neštěpovala a nehájila. A ještě dále dokazují, že, kdož by tak nesmýšlel anebo proti tomu mluvil, že jest kacíř a tak oddělený od víry. Protož méně může divné býti na Konstantinovi takové jednání, že by je skrze blud jednal, ježto tolik knih o víře nepsal jako mistři. Protož tou řečí čího jsou ducha ti mistři, tak silně potvrzujíce to pohanství mezi křesťany?

Kapitola dvacátá osmá

Protož mistr Protiva[1] pozoruje, kterak škodlivě ta panování pohanská vmíšena jsou do víry, že již bezmála všecka víra zahynula skrze ta panování a všecko veliké množství křesťanů opilo se jedem a umřelo a od víry se vzdálilo a někteří jsou tak zemdleni od toho jedu, že se stěží kolébají podle víry, ještě pochybujíce o čistotě víry, ježto se jim zdá v své čistotě spíše bludem než vírou a jed vypitý zdá se jim, že víra jest, protože jest obarven svatostí mýlivou, protož mistr Protiva přeje si, aby někdo tak škodlivému vmíšení těch panování porozuměl, rozlišuje ta panování, že jsou jedna podle pravdy Kristovy a jiná podle vmíšení těch pánů z pohanů vyrostlých, škodlivě vmíšených do víry. A praví:[2] „Jiné jest panování božské, jiné lidské a jiné andělské. A lidské se dělí na dvé, neboť jiné jest městské donucující a jiné evangelím spravující. Prvním způsobem, městským s donucením, nemá panovati duchovní, to jest správce evangelia. Protož prorokové byli králové těch, jimž byli Bohem ustanoveni aneb za správce dáni, a prelátové praví za času zákona milosti jsou králové těch, jimžto duchovně jsou ustanoveni aneb ke

[1] Viklef. [2] Ve spise De civili dominio (O světském panství) kap. 11.

správě dáni, a tím větším právem správu vykonávají nežli králové světa, poněvadž úřad správcovský konají vzhledem k duším, kdežto králové vedou správu vzhledem k věcem tělesným. A jakožto králové pohanští a světští užívají práv městských k své správě, tak mají i králové duchovní užívati k své správě zákona evangelia svatého nesmíšeně. A tak má se rozuměti Písmo, kdežto se připisuje Kristu titul správy aneb jméno královské, neboť on vyvýšeně slove král, jakožto syn přirozený v přirovnání k jiným synům, vyvoleným."

Nejprve z té řeči jako ještě nezcela jasné potřebné jest rozuměti, že správci evangelia jsou duchovní králové a že správu evangelia připisuje samému králi Kristovi, neboť od něho jest ta správa vydána. A král jméno má od spravování jiných aneb mnohých. Protož Kristus největším právem jest králem, neboť nejlépe spravuje člověka k spasení, aby se mohli ještě někteří postaviti na té správě přes ten jed vmíšený se dvěma pány. Protož tuto nazývá králi ty duchovní, kteříž mají spravovati lid ve smyslu evangelia Kristova. To se má rozuměti, že drží úřad krále nejvyššího, Krista, a od něho správu vykonávají jako úředníci jeho služebností. Protož, jakož král nejvyšší správu položil, tak i úředníci mají spravovati duše lidské evangeliem svatým a páni aneb králi jejich býti. Protož těm pánům praví, aby lid evangeliem spravovali nesmíšeně. A tuť má býti řeč o nebezpečném oklamání ve vměšování dvou pánů se zákony pohanskými, kteří se vměšují k evangeliu Kristovu jako jed. Protož to přidal těm, kteříž mají spravovati lid Boží evangeliem Kristovým, aby k němu nepřimíchávali správu těch pánů pohanských.

Protož jejich dva zákony jsou přimíchány do víry: zákon městský aneb pohanský a zákon papežský, aby ten, jenž má evangelium kázati, namíchal do evangelia těch zákonů jedovatých, pro něž lid od víry evangelia odstoupil a otrávil se jimi smrtelně. Protož nesměšuj jed s medem; neboť jed, i když s dobrou věcí bývá požit, nepromění se v lékařský pokrm, ale vždy jedem zůstane. A nic jiného nemůže učiniti jed, jen lidi usmrcovati. A tuť se ho nejtíže vystřehou, když se do evangelia vměšuje a když evangelium tomu jedu svou tvářnost dává, aby jej pili jako zprávu evangelia, k níž se napořád každý věřící táhne a na ní by chtěl nakonec odpočinouti; a nemůže-li to prozkoumati, když se pod slovy evangelia smysl falešný a jedovatý vylévá, tedy skrze evangelium jedu se napije. Protož jest s namíchaným jedem zpráva evangelia. Nerozumný, táhna se k ní, neunikne jedu; vypije jej jako evange-

lium. A protož nyní, mísíce tolik jedu do evangelia, více ho mohou dáti vypít než kdyby načali samotný jed, a mohou pod jménem Ježíšovým všechen svět v pohanství uvésti, neboť skrze něho napájejí svět jedem. Protož praví správcové evangelia neměli by tak přiměšovati jed do nejdražšího pití, jako apoštolé Antikristovi všeho ducha Antikristova, odporného duchu Ježíšovu, vyčepují skrze evangelium. Protož panování městské s donucením podle práv městských nenáleží těm, kteří panují skrze evangelium, neboť správa pohanská byla skrze císaře uvedena mezi křesťany jako jed.

Kapitola dvacátá devátá

Ale v této řeči jest počátek o králi Ježíšovi, jehož správa docela jest v rozporu se správou králů světských a se správou městskou. A jeho správa jest správa života a království jeho právem božským zřízené a všeliké dokonalosti plné. Protož jeho království od Boha opovědděné jest, když skrze anděla zvěstován jest matce jeho. Řekl anděl: „A budeš nazývati jméno jeho Ježíš. Ten bude veliký a syn Nejvyššího bude nazván; a dá jemu Pán Bůh stolici Davida, otce jeho. A bude kralovati v domu Jakobově na věky, a království jeho nebude konce."[1] A jinde dí Pán Bůh: „Ont' bude spravovati lid můj Izraelský."[2] A on sám to vyznal. Když Pilát mu řekl: „Ty jsi král židovský?", odpověděl Ježíš řka: „Ty pravíš, že já král jsem. Já jsem se k tomu narodil a proto jsem přišel na svět, abych svědectví vydal pravdě. Každý, kdož z pravdy jest, slyší hlas můj."[3]

Ta všecka Písma potvrzují všemu světu, že Kristus Ježíš jest pravý král nad králi a pán nad pány a že jest král na věky a že má kralovati v domu Jakobovu. Dům Jakobův byli nejprve synové Izraelští podle těla a podle slibů, a nyní jsou dům Jakobův duchovní vyvolení Boží z křesťanů, jsouce v držení slibů Božích. Protož, kdekoli jsou z víry Kristovy živi, jsou vespolek dům Jakobův. Protož on jest králem v tom lidu nejvyšším právem, neboť jest Bůh a stvořitel všech, král nad králi zemskými, a souditi bude všecky podle spravedlivosti své. A jest zvláště králem věčným v domu Jakobovu mocí života pravého, obživiv a dobyv sobě toho lidu v krvi své, v nejsilnějším vítězství trpké smrti. A dobyl jich sobě z moci d'áblovy a ze všeho vězení jeho i ze

[1] Luk. 1, 31—33. [2] Matouš 2, 6; sr. Micheáš 5, 2. [3] Jan 18, 37.

všech nepravostí tohoto světa, dav se sám za ně, aby je vyprostil od každé nepravosti a očistil je v krvi své, lid sobě vzácný a následující dobrých skutků.[4] Protož, kraluje nad tím lidem s velikou mocí života duchovního, mrtvým život milosti dal a stále dává a může brániti lidu svého od bezpráví lidského i d'ábelského úplně, aby vlas s nich nespadl bez jeho vůle. A ten král Ježíš má správu k tomu lidu, nad nímž chce kralovati, přivázánu tak, aby skrze ni jen k němu samému přivázáni byli, aby jemu samému živi byli, nikam se neuchylujíce, vší silou těla i duše k němu se obrátíce, všecky věci těla i duše k němu a jemu v službu poddávajíce, a nejsnažněji aby mu celé srdce s milováním poddali. Protož taková správa jeho k tomu lidu ostříhá člověka, aby pod žádnou moc neupadl jemu protivnou, pod moc d'áblovu, pod moc hříchů, pod moc tvorstva, kterékoli mohlo by odejmouti člověka Kristu, aby on nekraloval nad ním; neboť všeliká moc aneb tvor, který by se domohl vlády nad člověkem s přimíšením nepravosti odporné Kristovi, ten by odňal člověka Kristu skrze poskvrnu hříchu, kteráž se přiměšuje k člověku skrze tvora poddaného pod moc hříchu. Tak mnoho a tak daleko svou správou král Ježíš sahá na ten lid, nad nímž chce kralovati, že každou cestu zastoupá jim svým učením, kterouž by se mohli od něho odchýliti. Protož i vrchnosti světské mohou to způsobiti, aby skrze ně odňat byl člověk Kristu. Protož v časných věcech má jim člověk poddán býti s vůlí Kristovou. A pakli obdrží právo aneb moc nad člověkem, kterýmžto právem a mocí má Kristus panovati nad člověkem, tím moc světská odejme člověka Kristu, a ostane člověku ta moc bohem, to v něm obdrževši, což na Boha sluší.

Protož, jak prve pověděno jest, učení aneb správa Kristova zastoupá člověku každou cestu, kterouž by od něho mohl odejíti a kralováním jeho nad sebou pohrdati. Protož, cožkoli člověk myslí o svém spasení, to má mysliti o tomto kralování Ježíšovu; neboť, nad kým stojí jeho království aneb kralování, tomu se dostane Božího spasení. A to vše jest zavázáno na pravém poslušenství krále Ježíše. Jinakť nemůže kralovati podle dobroty a užitku nad nikým, jen poddá-li se člověk pravému poslušenství; a za to poslušenství jest spasení. A v kterékoli stránce zruší kdo poslušenství jeho, ztrácí spasení; neboť „kdož odstupuje a nezůstává v naučení Kristovu, ten Boha nemá."[5]

Protož z těchto řečí rozumný může znamenati velikou dokonalost krále Ježíše, a s jakou snažností každý měl by ho za krále míti, poněvadž každé

[4] Titovi 2, 14. [5] 2. Jan 9.

dobro člověka i všech lidí v jeho rukou jest, aby všecko dobro se stalo každému skrze moc a dokonalost toho krále zde, na tomto světě, i v budoucím. A také mohli by lidé z těchto věcí snadno poznati rozdíl mezi panováním králů tohoto světa a mezi panováním Kristovým, kterak jest nadmíru vznešené a živoucí, polepšuje člověka na duši i na těle a mocně ho spravuje na cestě putování jeho, aby bez úrazu i bez bludu mohl dojíti do své vlasti[6] a bezpečen jsa, všudy pod jeho ochranou stoje. Ale kterak malé a jalové jest panování králů pohanských proti Kristovu panování! Neboť více břemene a bolesti přichází skrze ně poddaným nežli svobody a utěšení; a velmi zřídka se s tím potkají, co v nich hledají; a čeho se nadějí obyčejně, to utíká před nimi ta věc. Ale panování Kristovo tak jest mocné a dokonalé, že když by celý svět chtěl jeho za krále míti, mohl by pokoj míti a všecky jejich věci dobře by se zdařily. A ani by jim králů zemských potřebí nebylo; neboť by všickni stáli podle lásky a pravdy. Neboť na zlé provinění je potřeba králů pro přestupníky, kteří by chtěli mnoho zlého činiti, kdyby je vrchnost nepotřela. Ale kdyby král Ježíš panoval, všecko zlo by padlo. Neboť té moci a dobroty jest kralování Kristovo, že skrze ně hřích zahyne; neboť on na zkažení hříchů přišel i království přijal. Protož, kdekoli jeho království stojí, tu musí hřích vyvržen býti; ne s donucením moci pohanské vymítá se hřích v jeho království, ale z vůle svobodné se zanechává, aby každý sám od sebe zanechal hříchu pro lásku ke králi, chtě dáti místo kralování Kristovu v sobě. Protož buď jeden nebo dva anebo jich více, kteříž by se chtěli poddati jeho kralování, musí dobrovolně od hříchů odstoupiti; neboť on tak chce panovati nad lidmi s jejich polepšením, aby dobrovolně k jeho přikázání hříchů zanechali a je nenáviděli.

Protož počátek jeho kralování v lidech jest hříchů dobrovolné vyvržení. Neboť proto sobě dobyl lidu z moci ďáblovy, aby jej omyl od hříchů jejich v své krvi[7] a postavil je v milosti své, aby vždy skrze milost odlučovali hřích od sebe. Protož jeho kralování působí, aby bylo dobrovolné hříchů vyvržení skrze lásku, kteroužto láskou mají se ho přidržovati ti, nad nimiž on kraluje. Ale když se pohrdá kralováním jeho, tak hříchy hned vzrostou a rozmnoží se. Protož ihned bude potřebí panování králů pozemských, kteréž na pomstu hříchů zavedeno jest, aby se skrze moc ukrutnou ukrotila taková bezpráví, aby se všecko nepobilo, aby lid na lid nevpadl násilím, až by všickni jedni od druhých zhynuli. Protož moc ukrutná to ukrotí a trestá ukrutníky bez milosti.

[6] T. j. do království nebeského. [7] Zjevení sv. Jana 1, 5.

To již potom, když se pohrdne královstvím Kristovým, kteréž se mělo díti podle lásky s užitkem spasení, ihned přichází ukrutné trestání královské, jež často bývá počátek zatracení. Jako se přiházelo Židům tvrdé šíje, kteří, pyšně pohrdnuvše kralováním Božím nad sebou a sobě k velikému dobru, chtěli za krále člověka i musili mnoho zlého trpěti. Jim k pokárání Pán Bůh dí: „Zhynutí tvé, Izraeli, od tebe jest, ale ode mne jest toliko pomoc tvá aneb spasení tvé. Kde jest král tvůj? Nyní vysvobod' tě ve všech městech tvých! A soudcové tvoji, o nichž jste řekli: Dej nám krále a knížata!? Dám ti krále v hněvu mém."[8] Protož, poněvadž tomu lidu dával krále v hněvu svém, tedy za trest pro jejich mnohé a těžké hříchy, aby byli káráni po lidsku odpůrci zákonů božských v lidu izraelském, zavedena byla moc královská, neboť vůbec pro hříchy lidu rostla ukrutenství královská, že netoliko domácí králové trápili je svou ukrutností, ale i pohanské krále na ně přivedl, aby je soužili násilím a nedali jim žádného odpočinutí. Ani pokrmů nemohli míti někdy, ježto jim je shltali pohané jako kobylky. A pro hříchy modloslužebné i pro jiné byli ve vězení krále babylonského sedmdesáte let.[9] Protož toť jest dílo králů zemských za ta nevděčná pohrdání, jimiž pohrdali králem Ježíšem s jeho královstvím božským, milostivým a spasitelným, pro kteréžto pohrdnutí a potupení a hřešení proti Kristu netoliko spaseni nebudou hříšníci, za milosti jeho mnohé nevděční, ale i tělesně musí mnoho trpěti. A mohl by i svět zahynouti pro jejich mnohou nepravost. Protož vrchnostmi ukrutnými kroceni bývají anebo zachováváni jako plotem opleteni, aby ten svět mohl do vůle Boží potrvati. A někdy Bůh pro hříchy i tu pomoc odejme světu, aby ani ta dobrota nemohla nalezena býti, kteráž se děje skrze moc knížat, aby jedni proti druhým povstávali, aby se navzájem utiskovali násilím, útisky si činíce, jímali se, olupovali se, zabíjeli se, ve statky se uvazovali jedni druhým, jakož to zjevné jest nyní v této zemi,[10] a to vše pro mnohé hříchy toho lidu odpadlého od Krista, nevděčného za jeho mnohé milosti. I dopouští na ně Pán Bůh násilníky pokrytecké, aby je odírali mezi sebou, aby panovali nad nimi k jejich zatracení. A někdy žádné nedá, aby se sami navzájem rvali, kdož s koho může býti, aby se neměli o koho opírati, ježto opustili Pána Boha svého a pomocníka doufajících v něho. Protož nic, cožkoli takového bezpráví trpí ten lid nemoudrý od těch vrchností násilných, nespomůže jim k spasení, poněvadž odvrhli kralování

[8] Ozeáš 13, 9—11. [9] Jeremiáš 25, 11; 29, 10.
[10] Nejspíše narážka na události roku 1441.

Kristovo nad sebou. Neboť, jakož napřed pověděno jest, jest v něm život věčný dán toliko lidem dobré vůle. Protož, nad kým on kraluje, tomu může prospěti k spasení dobrota i zloba králů zemských. Neboť, budou-li dobří králové, mohou svým podnětem dobrotivým pomocni býti k pokoji časnému, kterého spravedliví dobře užijí k prospěchu časnému. Pakli jsou zlí králové nebo jiné vrchnosti a protiví se dobrotě spravedlivých, strpí-li je pokorně, budou jim příčinou k velikému zasloužení. Ale nad kým nekraluje král Ježíš ukřižovaný, tomu nebude nic platno, i kdyby sám svatý Petr nad ním kraloval po způsobu králů zemských.

Protož ani zlí, ani dobří páni zlým lidem neprospějí; přece po tom po všem musejí do pekla jíti. Protož nic na světě jiného není užitečné člověku rozumnému, jen to, aby byl na službě u krále Ježíše, aby se připojil k jeho dvoru a rád mu sloužil a za krále ho měl, věda, že se mu dobře stane, setrvá-li v jeho službě.

Protož z těch věcí pověděných může se poznati, co jsou ta panování světská a co jest panování Kristovo, které staví v pravé dobrotě člověka k Bohu zde na světě a řídí ho ve věcech duchovních i v tělesných i v světských správněji než řád králů zemských.

Kapitola třicátá

Ale nyní jsou mnohé spory a těžké pře o tu moc s panováním pohanským a mohou ještě těžší býti. A ty spory z toho se rodí, že nynější křesťanstvo oslepené své dobro toliko se zřením k časným věcem do té moci skládá, ačkoli ani toho prospěchu z ní nemá tak, jak se domnívá. A ještě větší příčina a těžší stojí v duchovním kněžstvu a v mistrech, že tu moc mají za podstatnou věc víry z nejvyšší potřebnosti víry, a že by bez té moci prospěchy církve svaté nemohly existovati. Protož podle takového názoru položili tu moc za třetí částku církve svaté a tak ji do sebe vpočtli jako podstatnou věc víry z nejvyšší potřebnosti, aby se víra skrze ni řídila a zachována v své pravdě byla. A poněvadž na ní stojí prospěchy církve svaté, tedy ze tří částek těch tato nejpotřebnější jest, aby skrze ni víra silně stála.

A dělí ty části, čím která prospívá: Páni, aby chránili a bojovali a pálili a věšeli, aby nikdo víře nepřekážel; kněží, aby se modlili; a sedláci, aby pracovali a krmili tyto dva Bály tlusté a nadmíru nenasytné, kteří žerou a požírají

celou zemi. Jeden Bál vykrmený a rozmnožený: páni světští; druhý Bál vykrmený a rozmnožený: páni duchovní. Ti dva Bálové společně hltají zemi a pijí krev potu z třetí částky, kteráž, potem se zalévajíc, naplňuje rozkoše obou dvou Bálů.

Protož z prvního předpokladu ti duchovní mistrové a kněží dále myslí, aby ti králové, knížata a jiní páni rozmnožení byli dobří, k zákonu Božímu přichýlení, jak se sluší na věřící křesťany, aby skrze věrné vrchnosti prospěšně se děl řád Boží a chvála Boží, jakož od starodávna od starých svatých zaveden jest; nejprve skrze Ducha svatého řád Boží zaveden jest a nyní skrze moc s panováním pohanským. Protož zdá se jim podle toho předpokladu, že by nejlepší křesťan měl býti králem mezi křesťany, aby víra prospěch největší skrze krále vzala. Tuto pozoruj pečlivě, kdož má rozum, co ten myslí a v čem se brodí. Protož, vidouce takové předpoklady v lidech, stůjmež v takové rozepři podle víry, a seznáme, že nám víra takové výmysly nepotvrdí, a nejvíce toho základu se držíce, kterýž již vynesen jest o králi Kristovi, že ten král Bohem opověděn jest aneb osvědčen církvi Kristově tím svědectvím, že on bude kralovati v domě Jakobově na věky a bude spravovati čeleď Jakobovu."[1] A tu se nemůže nic jiného rozuměti pod domem Jakobovým než toliko sbor spravedlivých, to jest ovce Kristovy, které jeho hlas slyší. A tak on, králem se vyznávaje, praví: „A kdož z pravdy jest, ten slyší hlas můj."[2] A opět: „Ovce mé slyší hlas můj."[3] Protož kozly smradlavé aneb křesťany odpadlické nemůže spravovati, poněvadž hlas jeho neslyší ani mu nevěří. A protož svět nemůže jeho správu přijmouti pro vznešenou dokonalost; neboť nemůže nikde tak užitečně spravován býti člověk v tom, což k Bohu náleží, ani v tom, což k lidem náleží, ani v tom, což k duši i k tělu náleží, jako může spravován býti skrze krále Ježíše. Protož správa královská nemá nižádné stránky k tomu podobné v svých správách, což má král Ježíš. A ty věci z víry můžem o něm vyznávati.

Protož jakožto dříve řečeno jest o dobrém křesťanu, kterýž z víry živ jest a následuje Krista v skutcích, a že podle první řeči mistrů měl by takový křesťan králem býti s panováním pohanským nad jeho ovcemi: nemůže se slušně srovnati s jejich řečmi fakt, že pominuli krále Ježíše s jeho plností, jenž jest hlava církve svaté,[4] jejížto všeliká dostatečnost i správa pochází od té hlavy jakožto vlastním údům těla té hlavy. Ty věci mistři pominuvše, pomýšlejí

[1] Luk. 1, 33. [2] Jan 18, 37. [3] Jan 10, 27. [4] Efez. 1, 22—23.

krále křesťana dobrého zjednati s panováním pohanským, aby skrze něho jednány byly užitky a prospěchy církve svaté. To se hodí církvi římské, která na to moc královskou hledá, aby ji král hájil mečem a zahnal od ní protivné věci, nepřátele její silně bil, neboť ta církev nechce nic protivného trpěti, vždy chce zpět bíti a krev z lidí cediti. A k tomu prospěchu jest jí lepší král šibalský, člověk, který se opil jedovatinami jejími; také pevněji udeří pro ni nežli pokorný křesťan. Neboť křesťan dobrý neodvážil by se s panováním pohanským uvázati v úřad královský k spravováním a k prospěchům církve Kristovy, aby ji chránil mocí světskou od nepřátel, věda křesťan dobrý, že král Ježíš jinak chce míti církev svou, aby ona svou krev prolévala pro jméno jeho. Protož pravý křesťan neodvážil by se tak odporné věci proti Kristu činiti. Předně proto, že by rozum nemohl míti k tomu. Za druhé proto neodvážil by se to učiniti, že to učiniti nesmí, k čemuž moci nemá. Za třetí proto by se neodvážil, jako by se neodvážil pro hlas svědomí dělati to, čím by mnoho zlého způsobil a mnoho dobrého zahubil nebo zkazil. Také proto by se neodvážil, jako by se to pro hlas svědomí učiniti neodvážil, čím by velmi Boha potupiti měl. Protož věrný sluha Kristův kterak by mohl, hledě na krále pána svého, který náležitě kraluje nad svým lidem vyvoleným, chtíti nad tím lidem osobiti si království s úřady i správami odpornými tomu králi i lidu jeho? Chceme-li to jako lidé porovnati se světskými poměry, neodvážil by se opatrný takovou věc učiniti proti králi člověku; neboť o to války bývají, když se jeden pán uvazuje druhému v jeho lidi a chce nad nimi panovati. Ale tuto větší hněv bývá, kdyby některý člen z čeledi královy lstivě chtěl se uvázati v království pána svého; neboť pro takový skutek Absolon zabit jest, že, lstivě si získav lid židovský, chtěl otce zbaviti království a sám místo něho kralovati chtěl.[5] Protož tím spíše pravý křesťan pro čest pána svého Krista Ježíše jemu na potupu neodvážil by se to učiniti, aby s panováním pohanským chtěl kralovati nad jeho lidem, nad nímž on sám kraluje náležitě a dokonale jakožto pravý Bůh a pravý člověk, aby pak směle chtěl v ten lid vkročiti s panováním pohanským, nad nímž on sám kraluje náležitě a dokonale. Protož kdyby chtěl král pozemský kralovati nad takovým lidem s panováním pohanským, s takovou mrzkostí, aby mu lid zprznil tím panováním, neboť úřady pohanské jsou odporné správě Kristově a nehodí se pro ně zřízení království Ježíšova: protož člověk Ježíšův, chtěje se spravovati právy pohanskými, poskvrnil by se jimi.

[5] 2. Samuel (2. Král.) 15.

A protož nižádný z křesťanů pravých pro ty věci pověděné neodvážil by se v takovou odpornost Kristovi protivnou vplésti. Než úředníci jeho duchovní potřební jsou k správě duchovnímu království, jakož dříve o nich řečeno bylo, že také jsou králové praví správcové evangelia Kristova, majíce správu povznesenou nad správu králů pohanských, aby spravovali rozumné duše lidské, nic jiného jim nemluvíce než slova života krále jejich Ježíše, aby je tomu králi v poslušenství uvedli a známým učinili jim krále jejich v jeho mnohých milostech, které jim ukázal umíraje za ně, a kterak jest dokonalý v těch věcech, kterýchž ten lid potřebuje od toho krále. A těmi zprávami mají těšiti ten lid, aby se rád držel svého krále, aby lásku měl k němu a naději plnou položil v něm jakožto v mocném králi, který může všecko hojně učiniti, což ten lid žádá a potřebuje od něho, může dary dávati a ochrániti je před každým a vysvoboditi je z rukou nepřátel jejich, aby ani jediný vlas nespadl s hlavy jejich bez vůle královy. Protož takových duchovních moudrých úředníků potřebuje král Ježíš k správě království svého; neboť úřady pohanských králů nepříslušejí k správě těch věcí. Protož co hýbá tělesnými a slepými kněžími a mistry, aby ty věci potvrzovali a za víru je mezi lidem rozsévali, velebíce moc pohanskou pro takové užitky víry? Nic jiného, jen to, že se s tělem rozkošnickým schovávají za tou mocí jako pod skrytým místem, aby na ně nemohlo nic protivného přijíti pro tu moc, s níž se slili v jednoho ducha, pravíce, že v ní je prospěch církve svaté, zatím co z té moci má prospěch jen jejich tělo. A za druhé proto, že správu mají smíšenou k lidu; práva papežská a práva městská hnusně spojivše s vírou, drží lid v mezích tělesných podle toho smíšení na tělesných obyčejích mrtvých, které jim nadělali z těch zákonů smíšených. Protož panujíce nad vírou i nad lidem tělesně, podávají lidu víru v tom smíšení, jak chtějí, neboť ta smíšení nejistá jako víru v nich tvrdí. A jestliže by ji někdo nechtěl tak držeti, jak ji oni vhod světu připravili, aby naň mohli dolehnouti mocí, nařknou ho z kacířství, že řády Boží nedodržuje a chválu Boží tupí. Protož vědouce, že by ani lid tělesný k té správě a k těm břemenům, která na ně uvázali, nestál, kdyby se jejich moci nebál, předkládají jim moc světskou jako velice potřebnou církvi svaté. Neboť ty věci, které oni tak konají na veliké oklamání světu tomuto, mají za prospěch církve svaté, neboť sami i se všemi těmi řády a služebnostmi mohou skrze moc státi a k tomu, což za víru ohlašují, mocí světskou donucovati. Za druhé proto pravý křesťan by se neodvážil uvazovati v království pána svého Ježíše vzhle-

dem ke správě protivné, kterou mají králové s panováním a s právy pohanskými, neboť ta správa jejich docela aneb úplně jest odporná správě krále Ježíše Krista.

Protož věrný sluha Kristův, který by z víry měl čeled' krále Krista napomínati i ochrániti, aby se vystříhala toho, aby nepřijímala správu odpornou svému králi, tím spíše sám takový neodvažoval by se králem býti nad lidem pána svého s tou správou, kterou se pohané spravují, aby skrze moc nutil je tak živu býti, jako jsou živi pohané, mající zákony odporné zákonu Krista krále Ježíše.

Kapitola třicátá první

To mistr Protiva široce vykládá, odděluje správy městské, jež jsou správy králů pohanských nebo světských, od správy evangelia Krista Ježíše, jímž on spravuje své království vhodně k libosti Boží a k spáse lidu jeho.

A nejprve v tom se ukazuje neshoda správy králů pohanských se správou krále Ježíše, t. j. s jeho evangeliem, že Bůh jest její ustanovitel i Syn jeho jednorozený, jenž tu správu ustanovil lidu svému zvláštnímu a jinou pohanskou správu zavrhl. Proti tomu správa pohanská má svůj původ z výmyslu aneb z domněnky slepých hříšníků, kteří podle moudrosti pozemské chtějíce se uchovati v pokoji a prospěchu časných věcí, vynalezli zákony těm věcem posluhující, aby skrze moc mohli přinutiti lid k řádu pod ty zákony. Protož Bůh takový způsob zavrhl jako slabý nebo docela nespravedlivý vzhledem k správě toho lidu, kterýž si za zvláštní lid vyvolil a zákon svůj vznešené spravedlnosti k správě tomu lidu ustanovil, aby, plníce ten zákon, mohli se úplně Bohu zalíbiti. Ale onen zákon, který jest vynalezen skrze rozum hříšníků slepých, nechal pohanům, aby řídíce se jím zachováni byli při životě tělesném některak namáhavě, jako nemocný, který sotva leze, opíraje se o hůl. Protož nad to zákon Boží má býti veliké vážnosti, že Bůh jej ustanovil s takovým úmyslem, který nalezl v radě své, s takovou závažností, aby jinak žádného člověka nepřijal, aby se mu žádný člověk nemohl zalíbiti ani spasen býti jinak, jen přijma ten zákon a plně jej.

A na tom zákonu má dosti každý člověk k svému spasení i k časnému přebývání na světě, nepleta se do jiných zákonů. A Bůh a Kristus, Syn jeho, nežádá nic více od člověka, jen to, aby setrval v tom, což mu přikazuje. Protož

Kristus, pravý Bůh a pravý člověk, v němžto všecka plnost a dokonalost přebývá, nic nežádá od člověka, jen lásky a prostředků k ní. Ale všecky ty prostředky spravuje úplně a mocně zákon Kristův. A protož, cožkoli Kristus žádá od člověka, to jest dokonalé a úplné. Neboť, poněvadž Kristus jest mistr nejlepší a soudce nejspravedlivější, cožkoliv má činiti, o tom bývá zpraven nejmocněji zákonem Kristovým, neboť on nejmistrněji dovedl naučiti člověka tomu, čím by se Bohu zalíbil ve všech věcech, kteréž má činiti, a čím by člověk sám sobě prospěl. Protož mluvíme-li o dokonalosti umění jeho mistrovství, netoliko bývá všemu naučen úplně, což má činiti, člověk, v jeho zákoně to nalezne, ale také i to, čím by se oddálil od pravé dobroty, to zví. Neboť nemůže žádný hřích spáchán býti, jen tak, když žádáme těch věcí, které Kristus odsoudil, anebo vyhýbáme se těm věcem, kteréž on podstoupil. Neboť jistě veškeren život jeho na zemi jakožto člověka, kterým na zemi ráčil býti, počestnost neb naučení mravů byl. Poněvadž tedy všecky věci, které činil v skutku, učil v řeči, jak evangelium ukazuje, a každý hřích, který zakazoval, učil, jak se ho máme varovati: tak i každou pravdu, kteréž žádá, učil naplniti. A z toho plyne naučení, že nejúčinněji a nejpilněji učil v zákoně svém varovati se nespravedlnosti a ctnosti konati. Protož, poněvadž jiný zákon nemůže stejně ani více učiniti, z toho vyplývá, že žádný zákon nemůže býti dokonalejší, než jest zákon Kristův.

Protož křesťan věrný, znamenaje pevnost utvrzenou a dokonalost zákona Božího, kterouž Bůh nalezl v radě své a přivázal tím zákonem k sobě lid svůj, aby se jinam nemohl hnouti pod ztracením milosti jeho, pravý křesťan neodvážil by se s panováním pohanským kralovati nad tím lidem, nad nímž on sám kraluje, s tou správou, která jest vynalezena od slepých hříšníků, proto, aby v tom lidu neporušil správu samého Boha správou hříšníků slepých, podle níž pohané nuzně život vedou.

Kapitola třicátá druhá

Druhý rozdíl mezi správou zákona Kristova a mezi správou pohanskou. Praví mistr Protiva[1] o tom rozdílu dvou správ: „Právo městské aneb králův pohanských jest právo z důvodu hříchu od lidí vymyšlené k učinění spravedlivé věci obecné s donucením skrze moc vzhledem k dobrým

[1] Viklef ve spise De civili dominio, kap. 18.

věcem těla a majetku tělesného; ale právo evangelia svatého spravuje člověka podle duše ctnostně v dobrých věcech lásky a prospěchů duchovních v zasluhování blahoslavenství." — Protož ty dvě strany v rozdílu těch správ daleko jsou od sebe. Ta správa městská a královská, poněvadž záleží v tom, že donucuje šetřit spravedlnosti s donucením jen v dobru tělesném a majetku hmotném, tedy i pohané na té správě stojí pro dobré věci tělesné a majetkové, neboť jen ty věci milují a za své dobré je mají. Tak i křesťané odpadlí, v pohanství obrácení a nejhorší, zapudivše Boha od sebe i zákon jeho zavrhnuvše, moc pohanskou hledají s jejími právy. Neboť, poněvadž jsou hmotařští a podle žádostí tělesných chodí jako pohané, hledající rozkoší tělesných, svobody a pokoje na světě i obohacení hojného, protivných věcí se střehou a varují se jich, kde mohou a jakkoli mohou, protož na to založení moci světské žádají a hledají, že ta moc slouží jejich žádostem, ačkoli jen tak, jak a pokud vůle Boží přivolí k tomu prospěti v žádostech jeho skrze moc neb jinak. Ale jen k tomu jest zříti, že hmotařský lid tak žádá moci a někdy se jim vyplní jejich žádost, aby v tuku rozkoší leželi pod mocí, pokoj a prospěch sloužící jejich rozkošim majíce, jak žádají, a pakli se přihodí protivenství a bezpráví na životě nebo na majetku, aby se proti tomu bránili skrze moc královu bojem anebo jiným odehnáním zla, pomstami, jakož práva ukazují; pakli domácí bezpráví sousedské se přihodí, to před vrchností obžalují a soudem se sváří o to a dobývají zpět svého práva skrze moc podle práv městských. A nad to jiné ctnosti neuvádí správa městská a královská na ty, kteří jsou dobří toliko podle správy královské, kromě této věci, že jim zabraňují bezpráví jiným činiti: zlodějství, násilí, aby jedni na druhé násilně nesahali, tepouce je nebo jinak bezpráví činíce jedni druhým; neboť to již musí král sám v svém zájmu učiniti, aby mu království nepadlo; když by jeden lid druhý zničil, tak by jeho panství přestalo. Kromě takových hříchů jiné všecky mohou přestupníci činiti — pro ně ani moc králova, ani práva městská nesáhnou na člověka; všecko zlé může činiti přes ně. Protož tu jest naučení potřebné, kdež se praví, že právo městské jest k učinění spravedlnosti v těch věcech, které prospějí toliko tělu, chráníc je v jeho svobodě a majetku, aby nebyl odňat bezprávím. Protož křesťané odpadlí od Jezukrista i od jeho zákona pod těmi právy mohou jen tolik dobří býti a jen potud chtějí spravedliví býti jako pohané, pokud jim to páni na radnici odměří. Ale se spravedlností Ježíšovou nic nechtějí míti, ani ji na sobě nositi, neboť jim zkysla protivnou nechutí; spravedlnost Ježíšova nic

jiného není než bláznovství pyšných, odpornost, pohoršení, bolest a hanba.

Ale toho potřebí jest si všímati: čím jest správa Kristova lepší, než ta pohanská správa těla? Tím, že se člověk řídí podle duše v ctnostech skrze ni a uvádí v takovou nevinnost člověka, že se skrze ni může člověk Bohu líbiti a na věčnosti odplaty si zasloužiti. Neboť umění, kteréž tento skutek, to jest spasení duší, spravuje a jej rozsuzuje, jest nad jiná umění nejvlastnější a nejdokonalejší. A to jest umění evangelia Kristova, jež může od duše odloučiti škodu a poskvrnu a může ji učiniti dokonalou skrze dary milosti Boží a tak ji uvésti v účastnost Boha, aby jeden duch spolu byli. Ale když duše přijde k umění podle správy evangelia, kterak opačně si vedou při škodách na časných věcech proti oněm, kteří se řídí právy a mocí pohanskou při svých škodách! Neboť takoví, majíce umění podle evangelia, proto městskou ochranu zamítají a všecku péči na Boha vzkládají. Městská ochrana se týká časných věcí, nedati se oklamati o ně; pakli budou ošizeni o ně, tedy mocí v soudě zase jich dobývají. Proti tomu ten, kdož umění podle evangelia má, jenž tak nedbá věcí pozemských, raději na nich škodu trpí, než by, městským právem nápravy hledaje, uškodil tím duši. Protož se přidává, aby takový všecku péči Bohu přenechal, maje naději v něm, když ztratí bezprávím časné věci, že Bůh to napraví, opatří a uživí ho i po těch škodách. Ta správa prostě duše ochraňuje, aby skrze škody na pozemských věcech neuškodil své duši a neuvalil na ni takovou škodu, kteráž převyšuje škody na statcích celého světa. Protož takový čistě aneb prostě nade všecky jiné věci Boha miluje a časné věci jako za tím leží. Protož pro pozemský majetek se pracně nenamáhá, neboť za ním nejde, ani ho zpět nedobývá v soudech se svárem a s právem podle práv městských; ale jsa si vědom toho, že těmi věcmi vládne ne těmi právy ani podle těch práv městských, když se mu stane loupež na nich, z lásky radostně to přijímá, neboť nedí, že jest to zbavení majetku; když lásku zachovává, strpí bezprávím, bude míti za časnou škodu věčný zisk. Protož všecka kupectví městská a jiná zištná zaměstnání zamítá, aby v nich nedošla úhony duše.

Protož tuto se prostě odchyluje správa k zachování duše od úhon mnohých, pohrdá-li pozemskými věcmi a utrpí-li na nich škodu, aby se pro ně nedostal do svárů a v jiné zápletky osidel. Protož ta správa jest odporná správám městským a pohanským, neboť ostříhá ctnosti na člověku, aby duše, ostanouc v nevinnosti, zachovávala milost Boží.

Kapitola třicátá třetí

Ale ona správa jen škodám na těle a na majetku zabraňuje nezřízeně s hříchem. A protož potom žádný zisk nemá člověk z té správy, když ho skrze hřích Boha zbaví. Protož tato správa podle zákona Kristova proto lepší jest, že, čím více správa v stavu pádu bližší jest stavu nevinnosti, tím lepší a dokonalejší. Ale správa ta podle zákona Kristova byla by stavu nevinnosti podobnější než správa městská. A tuto se dotýče stavu pádu a stavu nevinnosti, to jest, že jsou lidé poraženi pádem a že jsou skrze ten padlý život stále hotovi padati a od nevinnosti se vzdalovati. Protož v tom mají vratký život, jímž se chýlí zlými žádostmi k rozličným nepravostem, k pozemským věcem, aby se jich zmocnili nezřízeně, zle jich dobývali, zle užívali, po ztracení zle jich zpět dobývali lakomou žádostí skrze boje, tepouce se, mstíce se jedni nad druhými, zabíjejíce se a v soudech o ně svárem se hanějíce, lsti proti sobě vymýšlejíce, křivých svědectví, přísah jedni proti druhým se dopouštějíce. Ty i jiné hříchy z prvního pádu lidského rostou. Protož padlý stále padá a z jednoho pádu ve mnohé pohlcení se řítí. Protož správa městská a králů pohanských tomu pádu lidskému slouží a v pádu je rozmnožuje a od nevinnosti je vzdaluje, neboť skrze správu městskou vždy koná svůj pád, ulakomují se, soudí, mstí, zlé za zlé činí, křivých svědectví, lstí, lží, přísah se dopouštějíce, v nenávisti a v sváry upadajíce, trpělivost ztrácejíce. A kdo by ta padání lidí spočetl, kteřížto, nemohouce a nechtějíce bezpráví trpěti na životě nebo na majetku, poddávají se těm právům, která slouží jejich vratkým žádostem, jež mají k pozemským věcem?

Protož toto můžem souditi netoliko o správě městské, že ona slouží upadání lidí, aby skrze ni rostli v pádech mnohých, ale můžem to souditi o každé správě, o každém zákonu, o každém naučení, o každé radě, když ta naučení anebo rady zeslabují a tlumí pravou čistotu a schopnost ke snášení kříže Kristova, pod nimiž ten úpadek lidský může pokoj míti a odpočinouti ve věcech slabých, nejistých. A takovými věcmi roste ten úpadek a rozmáhá se, neboť, kdekoli nic protivného neruší ten úpadek, tu pokoj má, a kdež pokoj má, tu roste, a čím více roste, tím více od nevinnosti se vzdaluje.

Protož základ těchto věcí jest, že správa zákona Kristova lidem v stavu pádu nejpotřebnější jest, neboť ta správa je odporná tomu úpadku lidskému, a jak dalece odpírá tomu úpadku v nich, tak se mohou mnoho přiblížiti k nevinnosti. Ten úpadek má v lidech kořen smrti, z kteréhožto kořene všecky smrtelné věci rostou: náchylnost k zlému, chtivost žádosti, zalíbení ve zlu, nestydatost, oplzlost, náruživost k hříchu, hněvy, sváry, nenávisti, pomsty, lakomství, pýcha, vraždy, lotrovské bezbožnosti, nevěry a všeliké převrácenosti v tom úpadku stojí. Protož správa evangelia Kristova postavena jest proti tomu úpadku i proti všem činům, které se rodí z toho úpadku; ty všecky správa evangelia zapovídá a velí je nenáviděti, umrtvovati a křižovati je a jim umříti. A v těch slovech všecka odpornost jest obsažena: „To vědouce, že náš starý člověk spolu ukřižován jest až do smrti hříchů."[1] Protož ta správa jest smrt toho úpadku a zdraví života pravého, neboť, když hyne moc toho úpadku skrze správu evangelia, tehdy novota a nevinnost života roste, ona nepravost pádu poddaná ukřižovaná pod nutnostmi stojí v mukách, a život milosti roste a rozmáhá se. Protož ta správa docela jest dobrá, jež tak člověka polepšuje, aby se skrze ni Bohu líbil a blahoslavenství skrze ni dojíti mohl. Protož náramně jest protivná ta správa správě městské a daleko od ní i od každé jiné správy, pod níž život pádu poddaný může státi na svých cestách.

[1] Řím. 6, 6.

Kapitola třicátá čtvrtá

Třetí zvláštnost, jíž se zásadně odlišuje správa evangelia od správy městské a od správy králů pohanských, záleží v tom, že, což žádá pravého správa městská aneb královská, k tomu mocí nutí proti vůli. Protož slove moc světská donucující, že ona donucuje k té dobrotě, bez níž by svět nemohl státi v své neporušenosti ani trvati. A i to může ona jen tehdy učiniti, když chce tomu svrchovaná moc božská, aby svět stál v své neporušenosti. Ale když Bůh chce zničiti ten svět na zemi pro jeho nepravost, žádný král zemský tomu nezabrání svou mocí. Protož oni jen chrání svět v pokoji, dokudž se naň hněv boží nevyleje. A ta dobrota, kteráž se skrze krále k užitku světu může díti, ta skrze nedobrovolné přinucení se děje a proto není dokonalá k zasloužení blahoslavenství. A proto proti tomu odporné správy evangelia Kristova si všimněme, že on dokonalou dobrotu chce míti od svého lidu, nad nímž kraluje, a tu dobrotu aby každý z lásky a z dobré vůle činil, a nechce k ní nikoho proti jeho vůli nutiti. Protož všem, kdož chtějí u jeho dvora sloužiti, ponechal tu službu na vůli každému řka: „Jestliže kdo chce za mnou

přijíti, zapři sám sebe a vezmi svůj kříž, pojď za mnou,"[1] maje v tom svobodnou vůli, chce-li to učiniti; ját' tě nutiti nebudu. A nechce-li tvá vůle tělesná a odpírá tomu, sám ji k tomu donuť, zapři sám sebe, odejmi se sám té vůli, následuj rozumu, drž se Boha skrze lásku a naplň jeho vůli dobrou, odejma se své vůli zlé pro lásku k Pánu Bohu svému. Protož u každého na dobré vůli trvá Ježíš bez donucení k pravé dobrotě, aby ta sama od sebe přinutila vůli zlou, aby neměla moc odvésti vůli rozumnou od následování Pána Ježíše. Proto nemůže jíti za Pánem Ježíšem nikdo, leda když chce sám z lásky a z dobré vůle. Pakli v sobě má k tomu odpor, sám jej kaz a protiv se mu. A nebude-li sám v sobě ten odpor kaziti a nezkrotí-li jej, kdo jiný mohl by jej zkaziti? Protož sám, chce-li moci své užívati nad tělesnou zlou vůlí, může ji podrobiti spravedlnosti, neboť dí Pán Bůh: „Pod tebou bude žádost tvá a ty nad ní panovati budeš."[2] Jinak ji nikdo nepřinutí k tomu ani nemůže, co ona nechce, leda když sám nad ní panovati budeš; žádná moc ji k tomu nepřinutí, aby nepravosti zanechala, k níž jest libostí a zvykem přivázána, nezanechá-li jí sama od sebe. *Život* může moc odejmouti, ale vůli přeměniti v jinou nemůže. Protož ani Bůh nechce nutiti nikoho proti jeho vůli k své dobrotě, neboť jemu není ta dobrota vítaná, kteráž by mušením vynucena byla. Neboť tou dobrotou, kterouž on chce, nemůže nikdo dobrý býti, jen když ji z dobré a svobodné vůle chce učiniti, aby svobodná jsouc, z té svobody si zvolila pravé a nejlepší dobro nebo nejhorší zlo. To obojí před člověkem položeno jest. K nejlepšímu dobru Pán Ježíš volá a známo to činí, a k nejhoršímu zlu ďábel a svět volá. Protož zvol radost anebo peklo; máš volbu obého v své ruce.

A protož z těchto řečí porozumíme, kterak správa Kristova spěje k dobrotě dokonalé, kterážto ne všem napořád se hodí aniž k ní všickni přivolí. Protož na onom ohlášení andělském správa Kristova zůstane, které v den narození jeho provoláno jest: „Pokoj všem na zemi skrze Jezukrista, kdož jsou dobré vůle,"[3] kdož z lásky podrobí svou vůli Kristově vůli a jeho pravdě, tak dobrou vůli majíce, aby všeliké dobré a libé tělu, kteréž jest s hříchem, vypustili z vůle a zvolili míti libost a utěšení v samé dobrotě božské a v Kristu Ježíši ukřižovaném. Těm a takovým provolán jest pokoj na zemi skrze něho, nikoli jiným. A to se stane jen ovcím jeho, kteréž radostně hlas jeho slyší a následují ho a zde na světě jen v tom hlasu pastvu nalézají, a jinde všudy jed smrtelný vidí, v němžto svět mře, jím se napájeje ve všech cestách svých. Ale ovce jeho

[1] Mat. 16, 24; Luk. 9, 23. [2] 1. Mojž. 4, 7. [3] Podle Luk. 2, 14.

hlas jeho slyší a následují ho,[4] a on jim dává život věčný, a nikdo je nevyrve z rukou jeho; hlas jeho slyší a pastvu v něm nalézají vší chutnosti, všech ctností a následují ho v času zármutků a radují se, jdouce ze shromáždění rady, z toho, že hodni učiněni jsou trpěti pro jméno jeho pohanění, potupení.[5] Protož tot' jest pokolení těch, kteříž dobrou vůli mají, za malou věc majíce mnoho zlého podstoupiti pro jméno Ježíšovo, neboť dobrou vůlí a láskou pravou přivázáni jsou k Ježíšovi, vědouce, že jen v něm odpočinou a v něm život věčný obdrží. Protož i ono Písmo nám ten výklad potvrdí, které dí: „Synové moudrosti jsou shromáždění spravedlivých, a jejich rod jest poslušenství a milování,"[6] aby známi po svém rodu byli. To jest sláva jejich, jejich rodu poslušenství pravé přikázání Kristových a milování pravého. Tot' jsou synové té moudrosti vtělené a jsou shromáždění těch spravedlivých, které on spravedlivé učinil v krvi své.[7] Opět ona řeč přísluší k tomu, kterou dí Písmo: „Kdož doufají v Pána Boha, porozumějí v pravdě, a věrní v milování přivolí jemu"[8] k tomu, což chce král Ježíš. Kdo jest, aby to učinil? Ten, kdož jest věrný v milování, může přivoliti k úmyslům jeho; a kdož není takový, nechť jej rychtář přivede k tomu vězením, aby přivolil k Ježíšovi ...

Protož z těchto řečí můžem poznati rozdíl správy městské a králů pohanských, že jináč jejich správa zahnila jako šťáva, že by neměli žádné moci v poddaných, kdyby je mocí nepřinutili k tomu, což chtějí. Ale správa Ježíše, krále nebeského, na těch zůstává, kteří z lásky přivolí k jeho pravdě nesmrtelné a vděčně a rádi přivolí jemu. A to jest pravá ctnost, kterou Bůh vděčně přijímá od lidí, přivoliti z lásky jemu a pravdě jeho. Protož věrný křesťan, sluha Kristův, co se týče té správy dokonalé, neodvážil by se tu králem býti s panováním pohanským, s právy odporujícími právu Ježíšovu, aby v sluhách jeho nezakalil utěšený vinný kvas pomyjemi smrdutými. Tak veliký jest rozdíl mezi úřady pohanskými a městskými a mezi těmi úřady, jimiž se řídí království Ježíšovo podle správy evangelia jeho.

[4] Jan 10, 3—4. [5] Skutk. apošt. 5, 41. [6] Sirach (Ecclesiasticus) 3, 1.
[7] Řím. 5, 9. [8] Moudr. 3, 9.

Kapitola třicátá pátá

Za čtvrté se praví, že křesťan dobrý, sluha Kristův, neodvážil by se v to uvazovati, aby králem byl v tom lidu, nad nímž sám Kristus kraluje, s panováním pohanským, chtěje povýšen a zveleben býti mezi nimi; to by neučinil se zřetelem ke zřízení toho lidu, neboť v tom lidu, v němž on sám kraluje, jest vznešené zřízení nad jiné lidi. Ač mnohým způsobem to zřízení jiné lidi převyšuje, však zvláště v rovnosti postaveni jsou, aby se jedni nad druhé nepovyšovali žádnou nadutou pýchou ani také aby mezi sebe nezaváděli úřady s panováním pohanským k pohrdnutí a k obtížení mnohých. Protož dobrý křesťan, jsa jeden z nich, neodvážil by se pomysliti na nic jiného než na to, aby se všemi rovnost držel bratrskou, nemaje žádného jiného skutku, s nímž by pravou rovnost bratrskou držel s každým, jen aby každého z nich miloval jako sám sebe,[1] a netoliko tak, ale aby se předcházeli ctí a jeden druhého za důstojnějšího sebe aby měl.[2] A ty věci maje na mysli, kterak by se odvážil povýšiti sebe úřadem krále nad ty, kteréž za vhodnější má, než sám jest? Spíše by dobrý křesťan vhodnějším, než sám jest, chtěl sloužiti nežli nad nimi panovati.

A opět mezi dobrými křesťany toto přikázání stojí: „Jeden druhého břímě neste, a tak naplníte zákon Kristův."[3] A poněvadž dobrý křesťan, to přikázání drže, měl by břímě bratrské nésti, o jejich těžkosti se s nimi sdíleje, kterak by jim sám chtěl břemenem býti, když by na ně uvalil úřad s právem králů pohanských? A že ten úřad jest břímě těžké s právem králů pohanských i židovských, to se ukazuje na Šalomounovi: Ten, když umřel a syn jeho měl po něm kralovati, přistoupil lid židovský před něj prose, aby jim byl milostiv a ulehčil příkazy a břemena těžká, kteráž otec jeho na ně vzložil. A on, poradiv se s blázny, jakým sám byl, odpověděl lidu tvrdě řka: „Můj prst bude vám těžší než hřbet otce mého," hodlaje ještě více břemen na ně uvaliti nežli otec jeho. A pro tu odpověď nemoudrou deset pokolení odstoupilo od něho, a on jediného pokolení králem zůstal.[4] Protož z toho viděti jest, že i nejmoudřejší Šalomoun s tím úřadem břemena těžká na lid uvalil.

A protož křesťan dobrý, maje břímě bratrské nésti, neodvážil by se sám na ně břemeno králů pohanských uvaliti. A netoliko pro tyto řeči, kteréž jsou

[1] Mat. 22, 39. [2] Filip. 2, 3. [3] Galat. 6, 2.
[4] 1. (3.) Král. 12.

pověděny, neodvážil by se to učiniti, ale nad to ještě pro zjevný zákaz Kristův. Když se stal svár mezi učedníky o to, kdo by z nich větší byl, vece jim Ježíš: „Víte-li, že králové pohanští panují nad nimi, a kteříž moc mají, úředníci slovou? Ale vy ne tak; ale, kdož větší jest mezi vámi, buď jako menší, a kdo vůdce, buď jako sluha."[5] Tu zjevno jest, že vida Pán Ježíš, že se učedníci jeho sváří o povýšení aneb o velikost, kdo z nich nad jiné měl by povýšen býti, řekl jim: „Víte-li to, že tak králové pohanští panují nad lidem, povýšení, cti a obohacení v světě hledajíce? Protož žádají kralovati, neboť pohané to za dobré mají zde v světě, aby cti a slávy hledali a bohatství velikého, aby v rozkoších byli a silně aby panovali." A protož Pán Ježíš zapovídá to učedníkům, to panování pohanské s jejich úřady, s právy i s jejich pýchou a s ukrutností, skrze niž nutí poddané své k tomu, co si usmyslí. A ty věci nepříslušejí na učedníky Kristovy, aby se v takové panování pohanské pletli. Předně proto, že on jest králem nad nimi vhodněji nežli pohané, kralující nad pohany. Za druhé proto, poněvadž král Ježíš tak zřídil čeleď svého království, aby pokorně a v souladu, jak se sluší na bratry, spolu se milovali, nepovyšujíce se jedni nad druhé pýchou, cti a chvály hledajíce a úřadů pohanských k svému zvelebení v světě. Za třetí proto, aby se nepletli v panování pohanské, aby pohanům rovni nebyli; neboť s kým rovnost kdo v skutcích a v záměrech drží, s těmi jho nosí a těm roven jest a v tytéž věci vkročil jako ten, jemuž se rovná. Protož křesťané dávno odpadlí od Krista i od jeho zákona, hledajíce se uvésti v pýchu všemi cestami, kterýmiž by se mohli v ni vevaliti, podobni jsou ďáblům pyšným i pohanům, poněvadž pohané po ďáblech nejvíce lezou v pýchu, chtějíce zvelebeni býti v světě. Protož křesťané již nadmíru ztuchlí, v nichž téměř žádné vláhy Kristovy není znamenati, ti již nad pohany dále utonuli v pýše, jen o to stojí jeden nad druhého, aby se nadýmali pýchou a povyšovali se nad jiné. Protož na to myslí ti lidé zpohanilí, kde by kdo kterého úřadu pohanského mohl dosáhnouti, aby tím zvelebení v světě došel. Protož takový lid ďáblům i pohanům rovný jest pýchou i jinými bludy.

Protož Pán Ježíš, vida učedníky své, jak se sváří o povýšení a chtějí seděti na pravici a na levici vedle krále a knížaty nejvyššími býti u něho, řekl jim: „Víte-li, že králové pohanští tak činí? A vy chcete jim rovni býti v tom? Nevíte, zač prosíte, ani to, oč stojíte." Protož zapovídaje jim to praví: „Ale vy ne tak."

[5] Luk. 22, 24—26.

Ale takové panování pohanské nesluší na čeled' Kristovu, která má v rovnosti bratrského milování státi a která má nad sebou krále Ježíše. A to nám věrný Žid potvrdí, Gedeon. Byl věrný Žid. A když velikého vítězství v boji nad pohany dobyl, potom lid, vysvobozen jsa z moci pohanů skrze něho, přišel k němu, žádaje toho, aby nad nimi kraloval on i synové jeho po něm. I řekl jim: „Nebudu já kralovati nad vámi ani synové moji, ale Pán Bůh váš bude kralovati nad vámi."[6] Viz šlechetnost v člověku věrném, kterak si to cenil, že sám Bůh kraluje a že on sám kralovati má, jakož nad nimi kraloval, neboť v tu dobu žádného krále zemského neměli, než samého Boha za krále. Protož, když na něj vzneseno jest to, aby on kraloval nad těmi, nad nimiž sám Bůh kraluje, odmítl to tím od sebe, že proto nechce nad nimi kralovati, poněvadž sám Bůh kraluje nad nimi dokonale, aby on svým kralováním nezabral místa Bohu jako noc temná polednímu světlu. A to jest pravé uctívání Boha od člověka věrného, kdež on sám místo drží v panování nebo v přebývání anebo v kterém konání, aby do toho nevcházel anebo se do toho nepletl, což sobě Bůh osobil a k čemu on právo božské má. Protož z toho může býti jasné, že nesluší křesťanům panování pohanské v tom lidu, v kterém sám král Ježíš kraluje, maje právo od Boha, aby nad těmi, které si koupil, sám kraloval. Protož Pán Ježíš zavrhl nemoudré myšlení pohanské učedníků a praví jim: „Ale vy ne tak jako pohané; ale, kdož mezi vámi jest větší a chce býti první, budiž sluha ostatních."[7] Jakožto Syn člověka veliký, avšak nepřišel, aby mu sloužili jako králi pohanskému, padajíce před ním, ale aby on sloužil a dal duši svou na vykoupení mnohých. Protož opačnou řeč klade k naučení učedníků proti životu pohanskému. Oni svou dobrotu nebo všecku důstojnost v tom mají, když moc a panování mají a podrobí si jiné mocí a dělají se jako bohové nad nimi, aby třesouce se padali před nimi; ale vy ne tak myslete o svém důstojenství, ale kdož více vyniká rozumem a ctností a chce býti úředníkem mezi vámi, ten buď sluha ostatních a buď nejpokornější a uměj jiným prospěti svou služebností, ať tebou rostou a prospěch vezmou v dobrotě duchovní. Králové pohanští čekají skrze poddané dovršení své dobroty, aby stále strojili jejich pýchu, rozkoše a bujnosti, nosíce jedno tam a jiné pryč, obcházejíce jako okolo modly; ale tito svou pokornou službou táhnou ubožáky z jejich bídy a postavují je v dokonalosti ctnostné. Tak opačně učí Pán Ježíš dobrotě; a příklad toho na sobě ukazuje, že on v tom své dobroty užíval, že,

[6] Soudc. 8, 22—23. [7] Marek 10, 43—44.

jsa veliký, k potupeným věcem přistoupil, aby ubohým posloužil, dav se na smrt za ně, aby jich z moci d'áblovy dobyl.

Protož z těch nepřemožitelných řečí Spasitele můžeme poznati, jak daleko jest od pravých křesťanů panování pohanské, třebaže nyní víře křesťanské tak k užitku přičteno jest, že by ona bez něho nemohla státi v své pevnosti a v dobrotě, a to ještě Duchem svatým zapečetěno jest skrze staré a plné[8] až do vrchu. Než vlk oblekl se v kůži ovčí i hltá a dáví; avšak mléko jako ovce dojiti nebude.

[8] T. j. staré učence církevní a plné Ducha svatého (praví Chelčický ironicky).

Kapitola třicátá šestá

Za páté ještě námitka, že by se dobrý křesťan neodvážil kralovati ani nad zlými, jako jsou nyní křesťané bezbožní. A to pravím, předpokládaje úmysl nejlepší, aby tím kralováním prospěl těm zlým lidem a napravil je anebo navedl k nějaké dobrotě, odvrhna od sebe všecky věci nenáležité, kterých se drží králové pohanští. A to pravím, že by to proto učiniti se neodvážil ani s dobrým úmyslem, že by viděl takovou odpornost a protichůdnost, že i jeho nejlepší úmysl marný by byl, a netoliko marný, ale i sám by mohl zahynouti zapleta se do osidel, z nichž by snadno nevyvázl. A měl-li by jim prospěti k polepšení s dobrým úmyslem, musil by se přidržovati některého zákona, jejž by přikazoval, přikazuje takovou věc, kterou by je polepšiti mohl; neboť bez toho žádný král nemůže kralovati, ale musí vždy nějaký zákon míti, aby podle něho přikazoval, přikazuje takovou věc, kterou by je polepšiti mohl a řídil lid v té spravedlnosti, kteráž skrze krále bývá. Protož dobrý křesťan, chtěje býti nad zlými králem pro jejich polepšení, k tomu cíli nemohl by míti jiný zákon než Boží, neboť jinak žádný nemůže polepšen býti na svědomí skrze jiný kterýkoli zákon lidský než toliko skrze zákon Boží, který obrací duše k Bohu — protož pravím: tím polepšením, s nímž by se mohl Bohu zalíbiti. Jiná polepšení, o nichž se lidem zdá, že by se někdo polepšil, to může před Bohem odporné býti, že v pokrytectví a v slepotu nejškodlivější vběhl, i má za to, že polepšen jest. A protož pravé polepšení zlých lidí nemůže se jinak díti, než skrze bezpečnou správu zákona Božího.

A protož ten, kdož chce králem býti pro polepšení zlých lidí, vezme-li

zákon starý k správě? To jest zákon dobrý, neboť jej Bůh vydal svému lidu zvláštnímu. A někteří králi židovští dobře sami stáli, plníce ten zákon. A úřad svůj mohli dobře vzhledem k lidem vyplniti podle slov zákona Božího, soudy spravedlivé činíce, jak jim zákon Boží ukázal, též i tresty nad přestupníky. Též i bojovati mohli podle naučení toho zákona a tak zlé mohli přinutiti k tomu, aby zákon plnili; pakli nechtěli, mohli je zabíti. Protož úřad králův mohl býti úplně vyměřen zákonem Božím, a protož sobě i jiným mohl král k polepšení užívati toho zákona. Avšak křesťan, chtěl-li by se tím zákonem v úřadu spravovati anebo k němu lid nutiti mocí, aby jím polepšen byl, nemůže, neboť jest zákon změněn a konec zákona židovského jest Kristus k spravedlnosti věřících. Protož svatý Pavel dí: „Kdož se obřezuje podle toho zákona, Kristus jim neprospívá"; a dí, že vypadli z milosti Boží.[1] A poněvadž pro jeden skutek zákona starého, pro obřezání, ztratil by milost Boží a Kristus by jim nebyl nic platný, tím spíše, když války vedou a mordů i loupeží se dopouštějí podle správy toho zákona aneb jakékoli pomsty — to jsou vesměs těžší věci a potupnější nežli to obřezání tělesné. A poněvadž ti lidé věřili v Krista, jen toliko té obřízky užívali podle zákona židovského, a přece těm lidem ta víra v Krista neprospěla a všecko ztratili jen pro tu obřízku, takže jim Kristus svou smrtí nic platný nebyl, tím spíše boje, mordy, loupeže a jiná krveprolévání, jež se dějí podle toho zákona, ty věci mnohem více odloučí od Krista, aby těm vražedníkům nebyl nic platný Kristus k spasení.

Protož křesťan pravý, chtěje králem býti pro polepšení zlých lidí, nemůže to učiniti podle správy zákona židovského. Neboť již jest zákon Kristův zůstaven k správě a k polepšení zlých lidí i dobrých; neboť ten zákon má moc pohany obrátiti na víru a má moc hříšné a pobloudilé obrátiti k pokání a napraviti je v životě úplně. Protož, jestliže by král chtěl napraviti a polepšiti zlý lid, v tom by dobrý skutek učinil podle toho zákona; neboť jen ten zákon mezi všemi zákony jest, který polepšuje a může polepšiti lidi na svědomí. A ten zákon všechen záleží na milování Boha a bližního svého. Protož král, přivede-li zlé lidi k tomu, aby milovali Pána Boha z celého srdce svého a bližního svého jako sami sebe, tedy beze vší pochybnosti velmi polepšil zlé lidi.

Tuto je obtíž té věci, že k milování Boha nucením skrze moc nesnadno může zlý člověk přiveden býti, neboť to milování Boha ve vůli svobodné záleží na srdci Boha milovném, jež se rodí ze slova Božího. Protož ve zlé

[1] Galat. 5, 2 a 4.

lidi nesnadno se přivede nucením, neboť zlí lidé mají v sobě slepotu, pro niž nemohou chápati milování Boha, a mají k vůli přivázánu nepravost. Protož, když král nemůže donucením jim dáti světlo vnitřní v duši, aby pochopili to milování, ani nemůže donucením proměniti jejich vůli, aby zanechala nepravosti a dala místo milování Boha, protož skrze donucování nedostává se mu moci, aby lid přivedl k milování Boha a tak jej polepšil, leda že by chtěl kázati slovo Boží lidu zlému, aby, světlo moudrosti Boží přijma skrze slovo Boží, z toho pochopil milování Boha a napraven byl ve vůli; neboť může vůli napraviti, protože slovo Boží jest jako oheň zapalující, jenž může vůli zapáliti ohněm milosti Boží, aby se v ní ihned láska k Bohu zrodila. Protož král tak, káže slovo Boží, může zlý lid některý přivésti k milování Boha; jinak, nucením, nic v tom nesvede. A má-li kázáním tak polepšiti lid zlý, téměř aby knězem byl, nechaje toho úřadu, skrze který nemůže zlé polepšiti, než je zvěšeti. Neboť jest dříve pověděno, že se nemůže takový úmysl uskutečniti žádným králem, i kdyby byl nejlepší, aby chtěl zlý lid napraviti jinak než skrze zákon Kristův, poněvadž on jediný tu moc má, aby lidi hříšné na svědomí napravoval. Pakli král nemá moc přinutiti lidi k tomu zákonu, také nemá moc přinucením je na svědomí polepšiti, tím spíše pak nemá tu moc, aby je napravoval skrze práva císařská a městská; neboť jako rozkvetení štěpů v času zimním s mrazy velikými nemá moc ani prospěch, tak pravá dobrota nemá moc skrze práva císařská, pod nimiž pohané vedou své dobré ne proto, aby dobře živi býti uměli pod nimi, ale aby méně truchliví byli skrze ně, když upadnou ve škody na majetku tělesném, bráníce se škodám skrze ta práva.

Protož křesťan, hledě k svědomí svému, neodvážil by se plésti v ten úřad, poněvadž jiné napravovati nemůže, tím spíše, aby nic zlého ke škodě svědomí nevykonal skrze ten úřad, totiž soudy nespravedlivé aby nekonal, které jsou pohotově podle nespravedlivosti lidské. Neboť i nejmoudřejší soudce je na rozpacích o nespravedlnosti toho, jenž žaluje, i o spravedlnosti toho, kterýž se brání proti žalobě, proto je na pochybách o spravedlnosti soudu i žaloby. Ale že nikdo bez poznání spravedlnosti by neměl souditi, to jest patrné z Božího zákona, neboť to Pán Bůh přikazuje soudcům, aby spravedlivé soudy vydávali[2] sirotkovi, vdově i všem ostatním. Protož soudce neb pán hlavní, král, v osidlo padá při soudech pro neznalost spravedlnosti. Neboť, nevěda

[2] 3. M. 19, 15.

o nespravedlnosti toho, kdož žaluje, ani o spravedlnosti pře toho, kterýž se proti žalobě brání, jest odkázán konati soud podle výpovědi svědků, kteréž vede na soudě každý k svědectví svého práva, a ti mohou všickni lháři býti. Ten, kdož žaluje na soudě druhého, může křivě žalovati a na to křivě svědky vésti najaté aneb pro přátelství nápomocné ke křivdě; stejně na druhou stranu může tak učiniti ten, kdož se proti žalobě brání. Jakož takové případy nyní se objevují mezi tak přezlými a pálenými chytráky, kteří znají soudní způsoby, že si zaopatří taková svědectví a převýší jeden druhého pravděpodobnějším svědectvím, jsa křivý jako d'ábel, až se soudci zasteskne s tím soudem, že jej nemůže snadno skončiti, ježto se brání jedni chytráci proti druhým skrze svědky křivé. Protož soudce kterak může takové soudy konati a je potvrditi, stoje při nich jako ve tmě? A netoliko neznalost může uškoditi soudci, pročež může poblouditi v soudu, ale i přízeň anebo nenávist, lakomství mohou v něm porušiti spravedlnost soudu. Jsou-li to jeho přátelé aneb druhové a stojí před ním na soudu, žalujíce na někoho, tu přátelství naklání srdce soudce, aby těm vítězství přiřkl a právo soudu přisoudil proti spravedlivějším; a tut' přízeň ruší v něm spravedlnost soudu. A pakli se soudí před ním ti, z nichž některé nenávidí, také soud spravedlivý pryč bude pro nenávist. A jest-li lakomý, tehdy podle darů bude se díti soud, neboť dary oslepují oči moudrých[3] a převracejí slova spravedlivých, a není-li moudrý ani spravedlivý a jest lakomý, tehdy ještě převrácenější soud povede; chtěje někoho odříti, uloží mu platy, jakéž chce, a obsadí soud proti němu a položí žaloby na něj a posadí konšely takové, kteří, bojíce se ho, odsoudí podle vůle jeho a dopomohou mu soudem k platu.

Protož k těmto věcem máme-li základ tento, že by se dobrý křest'an uvazoval v úřad královský nad zlými lidmi pro jejich polepšení, k tomu jest pověděno, že skrze službu toho úřadu nemůže zlé polepšiti a je napraviti jinak, leda když je přivede k tomu zákonu, který může hříšné na svědomí polepšiti a je napraviti, a že na tolik nemá moci, aby je k tomu zákonu přivedl nucením nebo hrozbami. Protož jeho úmysl nemůže se uskutečniti. Tehdy takový, zanechaje toho úmyslu, setrvá v tom úřadu podle práv císařských a městských. Tak již sám padá v osidla mnohá tak, jakož při tom úřadu mnohá osidla mohou upadnouti na člověka skrze zlé užívání moci, skrze zlá přikazování a skrze soudy převrácené. Neboť nikdy nelze uniknouti spravedlnosti a jas-

[3] Ecclesiasticus 20, 31.

nosti zákona Božího; at' je člověk kde chce, měj stav nebo úřad nebo zákon jaký chce, všecko to na něm změřeno jest zákonem Božím. Protož, cožkoli nepravého koná skrze ten stav, úřad anebo zákon, zákonu Božímu odporující, to vše zákon Boží odsoudí jako hřích přestoupení jeho. Protož neskryje se před zákonem Božím král, knížata, páni se svými právy, úřady; cožkoli skrze ta práva, úřady atd. konají odporujícího zákonu Božímu, to jest hřích, neboť to není z víry, a vše, což není z víry Kristovy, jest hřích.[4] Protož dobrý křest'an by se neodvážil v ta osidla plésti a ty hříchy na sebe bráti, které se při tom úřadu mohou člověku přihoditi. Neboť břímě těžké jest ten úřad; zatěžuje hříchy netoliko svými, ale i hříchy poddaných na jeho hlavu padnou, které na jeho rozkázání nebo donucení páchali a které dovolil, moha jim zabrániti. Protož podle těchto řečí pravděpodobným se zdá, že v těch úřadech s panováním pohanským jen ti s utěšením pokoj mohou míti, kteříž spravedlnosti nedbají a milosrdenství nemají, aby jim moc byla zákon nespravedlnosti, aby dělali, což se jim líbí a což podle moci a bohatství mohou, nedělajíce si z toho žádné výčitky svědomí, aby je nermoutilo ani v jejich vůli nepřekáželo; cožkoli ukrutenství a násilí konají a kterákoli přestoupení páchají, ta na jejich stav slušejí. Protož jejich stav nepřipustí, aby si dělali nějaké výčitky svědomí. I kdyby je někdo mnoho haněl pro jejich četné přestupky, však stav jejich je utěší v tom a říkají: „Pane, tak na Vaši Milost sluší, toť jest váš řád." Tu pak ani Bůh ani jeho apoštol nepřistupuj s jiným naučením! Protož takoví ukrutníci odpadlí od víry největším právem náleží k tomu panování pohanskému, aby lid nemoudrý, od Krista zběhlý, za všechny milosti jeho nevděčný, který v ničem Boha nectí ani se ho nebojí, dřeli ukrutně, obírali, odírali a rozkoše sladké si zjednávali z jejich bolesti. Protož právem může o nich státi toto podobenství v zákoně židovském napsané, kteréž takto zní: „Smluvily se stromy mezi sebou, aby ustanovily nad sebou krále. I řekly olivě: Kraluj nad námi! Ta jim odpověděla: Zdaž mohu zanechati tučnosti své, jíž bohové užívají i lidé, a přijmouti, abych mezi stromy povýšena byla? I řekly stromy fíkovému stromu: Pojď a přijmi nad námi království! Ten jim odpověděl: Zdaž mohu zanechati sladkosti své i ovoce přechutného a jíti, abych nad jiné stromy povýšen byl? I mluvily stromy k vinnému kořenu: Pojď a kraluj nad námi! Ten jim odpověděl: Zdaliž mohu zanechati vína svého, kteréž obveseluje Boha i lidi, a nad jiné stromy povýšen býti? I řekly

[4] Řím. 14, 23.

všecky stromy bodláku: Pojď a kraluj nad námi! Bodlák jim odpověděl: Protože jste mě vpravdě králem ustanovily sobě, pojďte a ve stínu mém odpočívejte; a pakli nechcete, nechť vyjde oheň z bodláku a pohltí stromy cedrové libánské."[5]

[5] Soudc. 9, 8—15.

Kapitola třicátá sedmá

Nejprve stromy k olivě přišly chtějíce, aby nad nimi kralovala. Ale oliva nechtěla; má tučnost, která se v pokrmech lidem hodí a pro léky jest užitečná; a znamená lidi tučné v milosti Boží, v níž nasycení ducha mají a jsou lékem zármutků a bolestí lidských. Ale fík přechutné ovoce má, jež množství jadérek má a medem sladkosti své v jedno je spojuje; a znamená lásku bratrskou, aby mnozí jedno tělo Kristovo byli. Vinný kořen má obveselení; a to náleží k dobrému svědomí, aby toliko v tom ostalo obveselení božské jakožto hodování kvasu na víně, neboť to samo svědomí jest ustavičné hodování a mysl tu bez péče může býti. Protož ta přechutná ovoce nechtěla kralovati a povýšena býti nad jiné stromy plané proto, aby své tučnosti a sladkosti a svého obveselení pro povýšení neztratila.

Vizme, co dobrého by mohlo to podobenství ukázati — že ti lidé, kteří jsou božských darů účastni, neopustí je pro dobré věci tělesné, pro panství a povýšení a pro rozkoše zde na světě, vidouce, že se děje v tom panování ukrutenství, nemilosrdenství, násilí, odírání bratří. Protož fík, který má své potěšení v milování bratrském, nechtěl přivoliti k takovému panování hodícímu se pro lupiče, kteří jsou násilím lidským živi. Ani oliva k tomu nepřivolila, aby se posmívala bolestem lidským, ježto navykla je léčiti a hojiti a nad nimi se rmoutiti. Ale bodlák, jako hloh ostrý a ukrutný, ten směle praví: „Poněvadž jste mne za pána zvolili, zvíte, že jsem já pán váš a že nad vámi tak panovati budu, že na některých kůže celá neostane; okradu ho, odřu chlapa jako lípu." A druhý praví: „Dři sedláky, neboť se zotaví brzy jako vrba u vody stojící." Protož taková bezbožnost, která stranou od lidského pokolení s d'ábly ducha přijala, může takové ukrutnosti s chutí páchati a stále jako hloh ostrý bodati a hroziti.

Ale dí k těmto věcem člověk rozkošnický, širokého břicha a tukem prorostlého: „Však jsou to naši lidé; předkové naši je koupili nám za věčné dědictví; máme je zapsány v deskách zemských a zápisy pevné na ně. Proč bychom neužívali moci a panování nad nimi? Kdo nám teď může brániti, abychom nad poddanými sedláky svými kázně nevykonávali, jak se nám hodí?" Ta řeč s jedné stránky může býti docela správná, že právem dědickým náleží ty statky a panství jim, kteráž jejich předkové získali a zápisy pevné na ně zajistili vám, aby nazí se z nich rodíce nazí odsud šli. A k tomu smrt a peklo v zápisech zůstavili, a vždy z těch zápisů nestálost, bída, prokletí, bolest a hanba, zármutky, dokudž smrt nerozloučí s těmi bídami. To dědictví přirozené máte od svých předků: bída a hoře, smrt a po ní peklo. Tu vám předkové erby zavěsili. A mimo to ani jediné niti dědictvím na zemi nemáte. Pakli předkové vaši koupili vám lidi s dědictvím, s polnostmi, to cizí a na cizím koupili vám, neboť toto jest pravdivá řeč Boží: „Páně jest země i plnost její, hory i doly, země, krajiny, neboť on jest Pán, který vládne zemí i nebem největším právem jako jejich stvořitel."[1] Protož co předkové vaši dali za jeho zemi, aby vás dědičně nám jako nepřátele jeho usadili? Však kdož sám není Boží, nic Božího nemůže právem užívati ani držeti, než jako násilník cizí bezprávně drží a užívá. Protož proti právu na cizím koupili vám předkové vaši, neopatřivše vám propuštění u Boha k dědictví. A s tím se shledáte v den smrti vaší. Za to napomenuti budete, že jste neprávem Boží věci drželi a užívali jich, tupíce pravého pána těch statků, k jeho veliké potupě jeho dobrých věcí užívajíce. Protož Pán Bůh obleče to všechno tvorstvo ve zbroj a bude bojovati s nepřáteli svými, kteří, jeho dobré věci si osobivše, jako zrádcové jeho zle těch věcí užívali k rozkoším svým a k jiným hříchům na jeho potupu. Kdež mu měli chválu vzdávati za dobré věci jeho a více ho milovati pro ně, to naopak na zlé věci je obraceli a tím většími nepřáteli jeho se udělali. Protož nechlubte se, že vám to předkové koupili na cizím, neočistivše vám to žádnými listy ani svědectvím, že vám Bůh své dobré propouští za svobodné a vašemu rouhavému životu, abyste jej vedli na jeho panství a skrze jeho panství.

A tvrdíš, člověče tukem prorostlý: „Předkové naši koupili ty lidi i s pozemky k dědictví." Tu docela zlý obchod udělali a těžkou koupi. Neboť kdo může lidi koupiti s takovým bezprávím, aby je tak poroboval a trápil bezprávími jako dobytek k zabití připravený a tak se pásl rozkošnicky na jejich bolesti a tak jimi pyšně pohrdal, se psy vlídněji zacházeje než s těmi lidmi koupe-

[1] Žalm 24, 1—2.

nými, „chlapů" jim nadávaje, frkaje na ně, tepa je, zavíraje do klády, obíraje, platy lově? A psu svému řekneš: „Lovecký, pojď sem, lež tuto na polštáři!" Protož, když tak lidi kupuješ, pohleď, tlouštíku, koho jsi koupil a co jsi koupil. Vždyť ti lidé dříve jsou Boží, než jsi ty je koupil! Bůh je sobě k libosti stvořil, jak chtěl, a váží si více jednoho člověka nežli všeho majetku, což ho má celá země. A Kristus Ježíš, ten si koupil lidi ty ne stříbrem ani zlatem, ale krví svou drahou a bolestmi těžkými.[2] Protož kdo měl právo takovou koupi kupovati tak protivně vzhledem k prvnímu koupení? Dříve pán nebeský, i sám skrze sebe je kupuje, umřel za ně a tou smrtí ukrutnou koupil je sobě k dědictví. A druhý pán, pozemský, opět je kupuje k tomu, aby jejich bolestmi své rozkoše rozmnožil, aby si z nich most udělal, postel měkkou ustlal jimi a stůl bohatcův skvostný zařídil a oděvy světlé a měkké a všecku libost tělesnou tu aby v nich složil. Protož pohleď, tlouštíku, na čím lidu jsi založil tak sodomský život! Co řekneš v ten den, když on na soudě se posadí proti tobě a všecka ta bezpráví postaví proti tobě, která jsi činil tomu lidu, který on sobě stvořil a koupil krví svou? A řekne tobě: „Co jsi mému nejmenšímu učinil, mně jsi učinil;[3] jdiž do pekla." Protož beze vší pochybnosti, poněvadž tu lidé z lehkých slov musí počet vydati, tím spíše z takových tvrdých věcí, kteréžto soudce sobě přičte říka: „Mně jste učinili." Protož ty všecky věci tak tvrdě souzeny budou, jakož byly oceněny tou smrtí a bolestmi Kristovými a jak velice odporovaly přikázáním Božím. A nepomůže tu nic koupení ani zápisy v desky zemské vepsané, ani to nespomůže, že se lidé velikými pány udělali, a to v takových koupích lidí, dříve od Krista vykoupených krví jeho. Všecko tu bude souzeno na těch pánech a kupcích lidu Božího, a změřeno bude každé jejich bezpráví přikázáním Božím. Co tu proti němu učinili lidu Božímu bezpráví ti mocní páni, tu budou odhadnuti v těch ukrutnostech podle přikázání Božích, a ta Bůh postaví na jejich odsouzení.

[2] 1. Petr 1, 18—19. [3] Mat. 25, 40.

Kapitola třicátá osmá

Ty všecky věci, o nichž tuto od počátku jednáme, byly pověděny proto, aby bylo známo, v jaké čistotě a nevinnosti byla řízena církev Kristova prvotně skrze apoštoly podle správy evangelia Kristova. A v té správě evangelia Kristova stála v té nevinnosti tři sta dvacet let. A po těch letech vmíšeno

jest do té církve dvoje panování pohanské, dva páni velicí jsou vmíšeni mezi ně: pán světský, císař, a pán duchovní, kněz veliký, papež; a ti dva páni panují nad vírou i nade vším lidem podle zařízení satanova odporně proti Kristovi. A ti dva páni svými odpornostmi pohanskými tu církev porušili, její panenský stav a čistotu, zprznivše ji tím jedem, kterým otrávena jest ta církev. Protož má známo býti, že to vmíšení těch dvou pánů s tím panováním pohanským, ačkoliv jest přijato od lidu mnohého dávno jako užitek víry a prospěch, však přesto to pohanství odporné a ten jed k otravování vylitý, jakož hned na počátku nebyl vírou ani pomocí víry, tak ani nikdy potom nebude vírou ani pomocí víry, ale vždy bude jedem k otravování lidí a k umrtvení víry. A to má býti pamatováno, že křesťané víry následující a vírou se spravující nemohou v pravdě panovati jedni nad druhými po způsobu panování pohanského, jak napřed jest pověděno, aby pán křesťan kupoval jiné křesťany a panoval nad nimi jako jiný pohan s ukrutností, odíraje je a jiné bezpráví čině a věře spolu s nimi, že je všecky spolu koupil Kristus a cení si tak mnoho pastýře jako pána, neboť právě tolik krve vylil za pastýře jako za pána. Protož nijak z víry to nemohou dělati, aby si jedni druhé kupovali a vozili se na nich tak svévolně a s tak potupným pohrdáním a činili si takové rozkoše z jejich bolestí. Protož má známo býti, že se to již děje podle převrácenosti a podle bezbožnosti lupičské a podle odstoupení od víry, že v tom samého pohanství následují. A apoštolé Antikristovi takové násilníky, kteří posedli lid křesťanský s takovými bezprávími, položili za třetí část církve svaté — jako vlky za pastýře ovcí.

Kapitola třicátá devátá

Ale tyto věci pověděné jsou posmívání a rouhání a k hněvu popouzení pro dávný stav církve pod vedením slavných mužů církve římské. Protož zde dále již budou uváděny věci odporující tomu, co jest napřed pověděno o moci světské donucující. Neboť církev římská naopak proti tomu všecko vede o moci světské donucující. A na evangeliu ji zakládají a na písmech apoštolských tak tvrdě jako úřad apoštolský, ve víře potřebný, a hlásají, že by ta církev nemohla bez té moci trvati v své pevnosti a v spravedlnosti. A to připustíme církvi římské, která se jedem opila a chce války vésti a z lidí krev točiti a zlé za zlé činiti, i jest jí veliká moc královská potřebná, aby s celou

hlavou mohla zůstati a z bojů do měst a na hrady se vrátiti. Protož z potřeby se v tom na evangeliu zakládá. Nejprve tuto si na základě evangelia cestu stele k bojům, kdež vojáci se tázali Jana: „A co my budeme činiti?“ Řekl jim Jan:[1] „Nikoho neutiskujte ani nehanějte a dosti mějte na svém žoldu.“[2]

[1] Jan Křtitel. [2] Lukáš, 3, 14.

Kapitola čtyřicátá

Ale ty věci samy o sobě nic by nemohly nabrousiti meč křesťanům, aby jím hojně krev cedili z lidí. Ale veliký sloup církve římské,[1] který ji silně drží, aby nepadla, dal tomu evangeliu ducha ostrého meče mezi křesťany, řka takto: „Kdyby křesťanská kázeň vůbec boje zavrhovala, spíše tato rada spasitelná prosícím v evangeliu dána by byla, aby zbroj složili a službu vojenskou opustili; ale protože jim velí, aby měli dosti na vlastním žoldu, vojenství nezamítá a boje netupí.“ — Tak vytáhl ten sloup veliký z evangelia místo mléka krev. A kdyby naše víra byla založena na takových krveprolitích, kterých se vojáci dopouštěli a co krve vylili po tomto naučení, tak by tedy správný výklad tento byl. Pakli víra naše zavazuje ránu, aby z ní krev netekla, skrze evangelium, tedy násilím bez práva táhne se krev z lidí na základě evangelia.

I mluví tuto o kázni křesťanské. Kdyby ta kázeň aneb dobrota měla vůbec boje ve víře tupiti, tedy Jan byl by vojáky tomu naučil anebo jim poradil, aby té služby vojenské nechali, že se nehodí kázni křesťanské ta služba vojenská se zbrojí železnou; ale poněvadž Jan je ponechal při té službě vojenské i při žoldu, marně se staví kázeň v popředí odsuzujíc řemeslo vojenské; neboť, když jsou řemeslníci dovední některému řemeslu vyučeni, kdož by jim odsuzoval jejich dílo potřebné? —

Protož podle těchto důvodů dílo potřebné jest církvi římské bojovati a krev z lidí vylévati a mečem pokoje dobývati. Protož k takovým dílům potřebí je vojáků, aby bojovali za církev svatou a za svou vlast. A podle toho již jest dobrý boj mezi křesťany a na evangeliu založený. Protož nečiň námitky, kázni křesťanská, aby ses odvažovala boje zavrhnouti zakládající se na evangeliu, neboť tak bys musila i evangelium zavrhnouti, chtějíc býti více nábožná,

[1] Sv. Augustin.

nežli tobě evangelium ukazuje. Proto, když tento sloup stál v Římě, drže a podpíraje církev římskou a staraje se o ni bojem v evangeliu, jako by obmýšlel dobro té církve v bojích, proto někteří za jeho časů vytasili se s tou kázní, zavrhujíce boje a jiná krveprolévání mezi křesťany, ale on je odsoudil za kacíře a prohlásil jejich kázeň za kacířský blud. Protož i nyní s tou kázní těžko se dýchati bude, bude-li v kom — kteréžto kázni se boje a jiná krveprolévání nelíbí — neboť tento sloup silně drží boje na evangeliu založené, že všecko to kněžstvo císařské, ramenem se o něj opřevši, drží silně boje, pomáhajíc tomu sloupu, aby nepadl se svým naučením. Protož nevíme, co se kázni přihodí od toho množství, které se topí v krvi na základě evangelia o vojácích.

Ale vždy sluší z potřeby k evangeliu hleděti, i když mu třeba velmi moudrého ducha krvavosti vdechli. A toho jediného jest potřebí: ačkoli máme velmi evangeliu věřiti, ale s tím smyslem, abychom ty všecky věci, kteréž jsou v evangeliu napsány, moudře ohledali, co nás učí a k čemu směřují a že ne všecky nás k následování Krista vedou. Neboť některé věci v evangeliu jsou napsány, které tam ostaly, komu a o kom pověděny jsou, ale potom v jiných nižádné platnosti neměly. Jako když Pán Ježíš, očistiv malomocné, přikázal jim, aby se kněžím ukázali a obětovali dary kněžím podle zákona Mojžíšova.[2] Protož takový skutek stal se tělesně na těch, k nimž mluvil a o čem mluvil, ale potom žádný apoštol nic takového neučinil, aby posílal malomocné k biskupům židovským, ani nikdo z křesťanů potom nebyl zavázán obětovati takové oběti podle zákona Mojžíšova za své očištění. Protož, ačkoliv jest to v evangeliu napsáno, není to k činění budoucím křesťanům, neboť to jest skutek kněží starého zákona a jest to skutek moci Kristovy v uzdravení malomocných. Ale oběti biskupům náležely podle toho zákona. Proto potom, když kněžství přeneseno jest, žádné lidi nezavazuje k takovým věcem.

Tak i o Janovi i o jeho vojácích je třeba rozuměti, že on zvláštní věci měl činiti i mluviti, které Pán Ježíš nemluvil ani nečinil ani činiti nepřikazoval svým apoštolům. Protož jen potud jsme povinni řeči aneb skutky Janovy držeti, pokud Pán Ježíš, po něm přišed, nám je k činění potvrdil řečí nebo příkladem. A z toho můžem rozuměti, že Jan poslán jest před Pánem Ježíšem, aby mu cestu jeho připravil, to jest lid uzpůsobil k pokání a k poznání Pána Ježíše, pravě, že má po něm přijíti silnější, nežli on jest, a že má dokonalejší

[2] Lukáš 17, 14.

skutky činiti, nežli činil Jan.[3] Protož Jan, předcházeje Pána Ježíše časově, byl ustanoven pod zákonem Mojžíšovým, kterýžto v tu dobu měl zachován býti se všemi skutky svými i s řečmi, kromě křtu a svědectví, které měl vyznávati o Pánu Ježíšovi; to bylo na něm zvláštní nad zákon. Ale co měl obecnému lidu židovskému mluviti potřebných věcí, to nejvíce o pokání a o křtu, kterýž k pokání byl formou. Ale aby stavům nebo úřadům zákon některý jiný ustanovil než ten, pod kterým sám byl a který lid v tu dobu měl zachovávati, to Jan nemohl proměniti ani jiný nemohl ustanoviti stavům a řádům ani k vinám ani k spravedlnostem jiným, než jim zákon učil. Protož jen ten, pod nímž lid stál, potvrdil jim a k němu napomínal, dokudž živ byl, v němž lid měl státi, dokud evangelium Kristovo nebylo ohlášeno skrze apoštoly.

[3] Jan 1, 15 nn.

Kapitola čtyřicátá první

Protož vojáci, kteří se tázali Jana na to, co by měli činiti, byli ještě mimo víru křesťanskou. A on vida, že jsou to lidé, kteří moci požívají a slouží u vyšších pánů nebo u vladařů, k tomu stavu vhodné poučení jim dal podle zákona Mojžíšova, aby žádného mocí a násilím neutlačovali, ani z pýchy nikoho nehaněli, ale dosti aby na svých platech měli, aby neloupili na cestách ani jinak mocí chudinu neodírali, neboť ty hříchy nejvíce těch se drží, kdož moci požívají. Proto jakož viděl, čím ti lidé nejvíce Boha hněvají, proti tomu jim zákon Boží položil; neboť takové věci zákon Mojžíšův zapovídal, aby násilí činili jedni druhým a aby mocí sužovali někoho. Jan je neodtahoval od vojenství; neboť Židé podle zákona mohli vojenství užívati aneb moci a skrze moc mohli boje vésti a proti nepřátelům se brániti, proto nepoložil za zlé žoldnéřství, ale byl proti jejich hříchům, kteréž mohli páchati skrze moc vojenskou. Protož odkázav je na přikázání zákona Mojžíšova, dále je pod žádný zákon nemohl vésti ani jim zákon jiný ustanoviti, neboť on nebyl zákonodárce; neboť evangelium jej chválí v tom, že byl poslán od Boha na to, aby svědectví vydal o světlu, ale to ihned popírá evangelium řkouc: „Nebyl on světlo, ale aby svědectví vydal o světlu."[1] A Pán Ježíš sám, chvále ho, praví o něm, že byl svítilna hořící a svítící, ale „vy jste se nechtěli veseliti na čas v světlu jeho."[2] Praví se o něm, že byl svítilna hořící a svítící na čas; ale světlo

[1] Jan 1, 8. [2] Jan 5, 35.

světa nebyl; to již samému Pánu Ježíšovi ostalo, aby on byl světlo světa, moha všem na světě svítiti dokonale jako slunce životem svatým a nevinným a učením nejpravějším zákona svého. Protož toliko jemu jakožto Bohu náleží zákony ustanovovati všem lidem o všech věcech jejich: k stavům, k úřadům i ke všem skutkům; neboť on proměnil zákon židovský tělesný a ustanovil duchovní dokonalý.

Protož Jan nemohl říci vojákům: „Nechajíce vojenské služby, pojďte za mnou." Ale Pán Ježíš knížeti řekl: „Prodej všecko, což máš, a dej chudým a pojď a následuj mne."[3] I stav na něm mohl změniti knížecí i od ženy ho mohl odvésti a za sebou mu kázal choditi. A nepřikázal mu, aby on mečem oháněl církev svatou, aby na ni zlý vítr nevanul. Protož tu je o vojácích říci, že tak velikou jistotu mají ve víře s boji a s krve proléváním, jak daleko je Pán Ježíš potvrdí s těmi krvavostmi anebo s tím mečem k obraně pravdy své s boji a s pomstami. Tak-li on lid svůj stavěl, aby skrze moc vojenskou se bránil proti svým bezprávím? Ale to nesnadno kdo pravdou Ježíšovou dokáže, leda když to bude mečem a žalářem dokazovati.

Proto již by dosti bylo pověděno o těch vojácích, kterým Jan naučení dával podle zákona Mojžíšova, jakož v tu dobu mu příslušelo i těm vojákům. Kdo by chtěl, mohl by porozuměti, že to není proto v evangeliu napsáno, aby z toho vojáci mezi křesťany základ měli, leč by dříve z víry Kristovy dokázáno bylo, že jest potřebí vojáků k obraně víry nebo některých lidí při víře. Neboť nejprve to musí býti dokázáno z víry, na čem služba vojenská státi má. Učí-li víra bojovati, mocí se proti bezprávím brániti, zlé za zlé činiti, tedy snadný důkaz bude o vojácích podle zprávy Janovy; pakli přípustnost bojů a prolévání krve svých nepřátel z víry nedokáží, marně vojáky k tomu hledají. Neboť, hledíme-li v té věci k samému Kristovi, co on tu o vojácích myslí, když políček káže strpěti, když v jedno líce udeří, aby hotov byl totéž i na druhém trpěti?[4] A káže, aby se nebránili proti žádnému bezpráví, aby nikomu zlým za zlé se neodpláceli; velí nepřátele milovati a dobře jim činiti;[5] jsou-li lační a žízniví, velí je krmiti a napájeti. V těch věcech ustanovil Pán Ježíš lid svůj. Což tedy u těch lidí vojáci s mečem učiní? Vždyť právo zabíti v nich padlo, poněvadž se proti zlým věcem nemají mečem ani palicí brániti! Protož dokazujíce potřebu vojáků k obraně takovému lidu, opustili břeh a plovou bez vesla, kam je vítr nese.

[3] Mat. 19, 21. [4] Mat. 5, 39; Lukáš 6, 29. [5] Mat. 5, 44.

Protož co nám již prospěje odvolávati se v takové při na základ Krista, když ten sloup, který drží církev římskou v jejích krvavostech, chce, aby kázeň křesťanská se neukvapovala s odsuzováním bojů? Ten prostě široce dokazuje oprávněnost bojů ve víře křesťanské poukazem na krále židovské i na jejich zákon a ještě i na krále pohanské a to náramně široce vypisuje, uče krále křesťanské příkladem králů židovských užívati moci k obraně církve svaté, aby se bojem postavila proti zjevným nepřátelům a domácí kacíře s bázní křesťanskou vytínala, aby boje bláznivě nezavrhovali. Protož již protrhl síť široko, lově v evangeliu z rozumů tu i onde, aby na evangelium postavil to zvíře s desíti rohy a s sedmi hlavami[6] s jeho krvavostmi, aby, jsouc ohledáno skrze Zákon Starý i Nový, nelekajíc se cedilo krev z lidí, když mu lidé plní Ducha svatého dosti Písma na to shromáždili.

Protož zde jest obtíž, když již nemůže prospěti lidem to, aby se postavili na základu Kristovi s pravou dobrotou, poněvadž pouhé pohanství pevně odpočívá na ní tvrdě, když mu jest již také základem Kristus tak pevným jako stavu apoštolskému. Poněvadž Duchem svatým štípeno jest pohanství na ten základ, kdož tedy co ušlechtilejšího může na tom základu chváliti, než to pohanství chválí? A již tak silně stojí na tom základu Kristovi to pohanství, že chce již samo chválu míti na něm, jako by ono samo víry následovalo, stojíc na základu Kristovi. A jestliže by někdo chtěl něco jiného stavěti nebo chváliti na tom základu, již to oslavené pohanství na základu Kristovi bude ho utiskovati a praví o něm, že bloudí, vytrhuje se z pravých šlépějí církve svaté. Protož co jest mluviti a komu, když již není chvála pravému Kristu, ale ti, kteříž se dopouštějí hříchů, zvelebeni jsou v něm?

[6] Srovnej Zjevení sv. Jana 17, 3.

Kapitola čtyřicátá druhá

Nyní po tom budem se svářiti skrze svatého Pavla o smysl těchto slov, jež praví: „Každá duše vrchnostenské moci bud' poddána, neboť není vrchnosti, leč od Boha, a které věci od Boha jsou, řádné jsou."[1]

V těch slovech totiž hlavní základ mají císařští kněží té moci světské ve víře křesťanské, z toho vyvozujíce, že slova tato vyšla od svatého Pavla k věřícím

[1] Římanům 13, 1.

křesťanům římského města a že podle nich mají se spravovati knížata křesťanská v svých úřadech. A to chtějí mistrové, aby tak drženo bylo za víru ode všech křesťanů. Jako mně to řekl jeden mistr pražské university, že tak mám věřiti; pakli bych tomu nevěřil, že jsem kacíř.

Protož tím pilněji mělo by býti rozuměno těm slovům svatého Pavla, což on tu mluví, že to správné jest, že sboru věřících lidí, kterýž byl sebrán v Římě v Kristu z pohanů a Židů k víře křesťanské Kristově, těm psal napomínaje je, aby vrchnostem svým poddáni byli, císařům pohanským, kteříž v tu dobu v Římě panovali, nemajíce křesťanskou víru.

Protož rozdíl veliký jest mezi tím: učiti tomu věrné křesťany, aby poddáni byli v slušných věcech těm vrchnostem pohanským, v jejichž panství přebývali, a jiné jest, aby tomu učil apoštol ty křesťany, aby ze sebe jednoho křesťana vyzdvihli za pána aneb za krále, aby nad nimi kraloval po způsobu králů pohanských, bráně je proti bezpráví. Ty věci nenajdou mistři v slovech svatého Pavla. Neboť něco jiného jest učiti věrné křesťany, aby poddáni byli vrchnostem cizím v slušných věcech, a něco jiného jest panovati a pány ustanovovati protivné těm pánům, pod nimiž dávno přebývali. Protož najisto odporuje smyslu apoštolů vyvozovati z toho oprávnění k panování, kdež oni přikazují pokornou poslušnost pánům. Protož divná jest věc a nadmíru hrozná od těch mistrů některých, že tak slavně mohou kázati pravdivé věci z víry Jezukrista světu protivné, že jsou blízko k mučednictví, a učí křesťany, aby byli hotovi podstoupiti smrt pro víru, a hlásají jim, aby nedoufali v knížata, neboť v nich není spasení, a že lépe jest doufati v Pána Boha než doufati v knížata, jakož Písmo ty věci praví. Ty i jiné věci dokonalé mluvíce k lidem, chápou se falešně pravých Písem, aby v nich vytáhli věci pravdě odporující, aby na nich založili oprávnění moci světské donucující s panováním pohanským mezi křesťany, aby je posedla jako lev a prodávala je jedna druhým jako hovada k zabití. Protož musíť v nich veliká tma býti z toho důkazu. Protož podle těch kázání tak slavných zdá se, že křesťany i sami sebe připravují od knížat velmi zlých k smrti pro víru, ačkoliv ta knížata mají již pravou víru, a vidí v nich nebezpečenství smrti pravých křesťanů pro víru, na což mohli vlastníma očima hleděti, jak je stínají pro víru a v žalářích drží, a někteří z těch mistrů spáleni byli pro víru od těch nejhorších knížat, která jsou pod pláštíkem víry hotova k vylití krve svatých, když by jim Bůh dovolil. Avšak i dnes ochotni jsou mistři s kněžími císařskými, zapomenuvše na všecko

to bezpráví, ještě lstivě z Písma dokazovati oprávněnost takových knížat ve víře, ačkoliv ji již tak sežrala ta knížata v nepravosti nadmíru rozmnožené stojíce ve víře, že, což na jejich zlobě záleží, již by pro ně nezůstal na živu žádný křesťan pravý. Neboť tak jest zrazena pravá dobrota křesťanů věrných před těmi knížaty a vrchnostmi skrze apoštoly Antikristovy, že již tu mají snahu, aby mohli vypleniti ta kacířstva jim nelibá. Neboť jim jinak nevoní ta pře pravých křesťanů, než toliko kacířstvím.

Protož těch všech zaslepeností na mistrech i na jiných kněžích a lidech není žádná větší příčina, než staří a plní ducha něčího, kteří nadmíru oslavili tu moc nejhorší pohanskou pod pláštíkem víry na věčné osidlo spravedlivých křesťanů, že jim nebude lze ostati s vírou jinak, leda když se odtrhnou od těch plných ducha něčího a vzepřou se proti jejich jednáním mnohým a důkazům falešným. Protož těch důkazy ve veliké tmě stojí, kteříž chtějí vrchnost světskou s panováním pohanským upevniti mezi křesťany k jejich prospěchu ve víře, stavějíce ji na těch vrchnostech, kteréž tu svatý Pavel jmenuje a napomíná věrné křesťany, aby byli poddáni těm vrchnostem pohanským v slušných věcech.[2] Neboť ty vrchnosti císařské v Římě v tom času byly pohanské, stranou od víry, protož panování pohanské má pravý základ v pohanech. Protož to panování pohanské založiti ve víře k užitku víry — jako by čerta založil ve víře k prospěchu víry. Neboť, když někoho budou pokoušeti ďáblové, přemůže-li jejich pokušení, tedy prospějí mu ďáblové, že bude skrze ně vyzkoušen ve víře a bude prokázáno, že jest dokonalý ve víře. Tak i vrchnost ukrutná s panováním pohanským, osidly mnohými naplněná, křesťanům pravým zakryvši se vírou lstivě, může býti věrným příčinou k utrpení a k mučednictví, jako věrnému Husovi a Jeronymovi král uherský, vydav je na smrt, byl jim neposlední příčinou, aby skrze ruce jeho došli slávy nebeské.

[2] Římanům 13, 1.

Kapitola čtyřicátá třetí

A že jest toto tak, že ty vrchnosti v Římě, kterýmž svatý Pavel poslušenství přikázal, byly vrchnosti pohanské, vražďící křesťany pro víru, ukazuje čas, v němž trvaly ty vrchnosti pohanské v Římě. Jak praví ti, kteří mají v pamětech zapsáno o mučednících a o těch událostech, jež v těch časech byly, od kázání apoštolského třináct císařů, jeden po druhém až do Konstantina trvajíce v Římě v pohanství a křesťany věrné vražďíce pro víru Kristovu, nejprve apoštoly pro kázání evangelia zabili a po nich nástupců svatého Petra, nejvyšších biskupů, pětatřicet do Silvestra; ty všecky povraždili pro víru; a jiných kněží i obyčejných lidí množství, jejichž počet těžko lze říci, jak knihy jedné prorokyně dosvědčují i jiné záznamy. A čas ten, v němž ti císařové pohanští žili, trval tři sta dvacet let až do Konstantina. V něm věřící Kristovi žádné moci světské neužívali, ani ze sebe nevolíce pána zemského, ale všudy po světě mezi pohany a pod jejich mocí žijíce s mnohými zármutky a zkouškami, toliko v naději radost svou majíce skrze víru Jezukristovu.

Protož na těch slovech, která tu svatý Pavel promluvil o vrchnosti císařů pohanských v Římě panujících, založiti vrchnost světskou ve víře Kristově a ji těmi Písmy dokazovati — to pravdě nepodobné jest. To může býti toliko od těch kněží tvrzeno, kteří se opili jedem vlitým do církve Boží, kteří dokazují tu moc sobě k užitkům a skrze tu dovozují, což chtějí, protože je nikdo nemůže kárati pro jejich důkazy, neboť oni panují nad vírou a činí jí úklady rozličnými důvody jako o Ježíšovi v radním domu židovském. Oniť zvítězili proti spravedlnosti chudého Ježíše a ven ho vystrčili; již on ničím nevládne. A oni z jeho víry nadělali si rozkoší tělesných, panství a chvály na světě a vždy a všudy v právu jsou skrze moc, kterou si dokázali.

Kapitola čtyřicátá čtvrtá

Ale svatý Pavel řka: „Každá duše vrchnostenské moci buď poddána,“[1] těmi slovy napomenul ten sbor věřících křesťanů v Římě, z pohanů i ze Židů k víře Kristově obrácených, pod mocí císařů pohanských žijících; ty učí, aby poddáni byli. A to učinil svatý Pavel z důležitých důvodů tomu lidu, vida jejich potřebnost, která při nich byla v tom přebývání mezi pohany a Židy a pod mocí pohanů, aby se tak opatřili spravedlností mezi nimi, aby žádná žaloba na ně nemohla padnouti před ty vrchnosti ani před jiné lidi jejich zaviněními nemoudrými, nepříkladnými. Neboť, jsouce odloučeni od pohanů i od Židů zvláště vírou a obcováním, v nenávisti byli, a brzy pro tu nenávist mohli je chytiti s vinami, i kdyby nebyli vinni, neboť nenávist brzy nasbírá zavinění a žaloby křivé. Protož tu bylo potřebí opatrně se chovati před

[1] Římanům 13, 1.

těmi, kteří jsou vně, stranou od víry, aby svou neopatrností nezavdali příčiny proti sobě pohanům zlobiti se a popouzeti je na sebe. A pokud nestačili svou dobrotou ukrotiti zlobu pohanskou, to již musili ostatek dotrpěti. Tak trpěli a mřeli od nich, nebijíce oplátkou pohany, neboť je tomu učil v epištole svatý Pavel, aby se sami nebránili a nikomu zlým za zlé se neodpláceli.[2] Protož pak s tou opatrností, s níž si počínali mezi pohany, aby některak mohli existovati v těch zkouškách, k tomu je vede, aby poddáni byli těm vrchnostem, a to ve věcech spravedlivých, jež by neurazily pravou poddanost a čest Boží, jako jsou služebnosti tělesné a dávání platů, kteréžto věci neurážejí svědomí ani víru v dobrých lidech, když těm pánům daně platí, těm vrchnostem, a jiné služebnosti jim prokazují, kteréž příslušejí k dobru těch pánů. Taková poddání dobrých lidí pocházejí z pokory a z trpělivosti, jsouce v sobě pokora. Ty věci služebníkům Božím příslušejí, aby z pokory poddáni byli těm, kteří povýšeni jsou, nejen dobrým, ale i zlým v těch věcech spravedlivých, které slušejí na lidi poddané a které neruší poslušenství k Bohu v nich, než toliko pokoru ukazují v nich jako v služebnících Božích. Z toho jsou ty služebnosti obtížné tělesné a zmenšení majetku, když se rozmnoží právo královo, že časté daně vybírají od lidí; někdy chtějí dva platy najednou a berně časté a nových výmyslů vyplňování ustavičné: „Jdi, přines ono, udělej to!" A těmi břemeny ochudí lidi chudé a zatíží je velmi. A zvláště k takovému poddání zavazuje je svatý Pavel vrchnostem pohanským, ty věřící lidi, jakožto právem, poněvadž, v jejich panstvích přebývajíce, užívali ho, domy, dědiny a jiné užitky tělesné majíce u nich. Tím způsobem z práva byli zavázáni pánům pohanským, aby je za pány měli a daně jim platili z jejich panství a jiné služebnosti i pocty náležité jim prokazovali.

[2] Římanům 12, 17.

Kapitola čtyřicátá pátá

Druhá příčina nutná byla a ještě jest, pro niž mají poddáni býti vrchnostem, totiž pro to dobré, kteréž se děje aneb mělo by se díti skrze ty vrchnosti, že oni někdy dobré věci chtějí na poddaných, aby pokoj měli spolu, jedni druhým nepřekážejíce a bezpráví žádná nečiníce, silnější slabší neutlačujíce. A to tím spíše poddaní mají činiti, že i víra takovým věcem učí, jíž se od Boha učí věřící křesťané. Ale páni pohanští takové spravedlnosti přikazují

a k nim nutí a pro ně trestají pro své panování; neboť, kdyby nepřinutili poddané k takovým spravedlivým věcem, nemohla by existovati jejich panství, neboť lid proti lidu pozdvihna se zničil by jeden druhý a tím by jejich panství zahynulo. Ale ti lidé, kteříž víry následují, bez donucení vrchnosti z lásky a z víry takové spravedlivé věci i vyšší činí, dříve Boha v tom poslouchajíce nežli pánů pohanských.

Než pak ještě tato příčina byla s strany těch lidí věřících, pro niž je napomíná svatý Pavel, že nadřízeným vrchnostem mají poddáni býti,[1] totiž pro to dobré, které se děje aneb mělo by se díti skrze ty vrchnosti, že oni někdy dobré věci chtějí na poddaných, aby pokoj měli spolu, jedni druhým v ničem neškodíce. Neboť někteří z nich vzpouzeli se poddati těm vrchnostem odvoláním na svobodu, v nížto jsou postaveni skrze Pána Jezukrista, jsouce skrze něho vysvobozeni z moci ďábelské a ze služebnosti břemene zákona starého, kteréžto břímě těžce nesli, až byli z něho vyproštěni skrze milost Pána Jezukrista, v svobodu povoláni jsouce. Protož z toho mohli se odvolávati i tuto k svobodě, aby pánům pohanským nebyli poddáni a jejich břemena aby na sebe nebrali. Takovými myšleními mohou i podnes podněcováni býti dobří lidé i zlí, chtějíce svobodu velikou; a mnozí zamýšleli pány bíti a sesaditi je se sebe, aby se na nich nevozili. Protož svatý Petr, vida v té straně takovou svobodu, nazývá je zástěrou nepravosti,[2] že, zastírajíce se pravou svobodou neprávem, vběhli by ve zlé věci: chtějíce svobody Kristovy příliš tělesně užívati, odpírali by vrchnostem nadřízeným poddáni býti i upadli by do jejich rukou s vinou a ztratili by každou svobodu, v svědomí i tělesnou. Protož, vida to svatý Pavel, co by zlého vzešlo, kdyby se nepoddali, vede je k poddání, neboť ihned pohanům a vrchnostem jejich z té příčiny byla by víra v nenávisti, tak že by pohané za to měli, že ti, kdož se k nim táhnou, chtějí svoji páni býti, protož nedovolili by ji na svých panstvích hlásati, aby jim nenarostlo množství panství takových pánů skrze to hlásání, a tak by všecky hubili napořád s tou vírou. A protož velmi vhodně jim přikazuje to poddání, kteréž od dobrých může ctnostně zachováváno býti a bude příčinou i pomocí k zachovávání dobroty i ctnosti, poněvadž by, zavrhnouce to poddání, byli příčinou a protivenstvím ctnostem i víře, kdyby ji pro to neposlušenství pohané nedovolili kázati na svých panstvích.

Proto i pokračováním v řeči ještě více v nich utvrzuje toto poslušenství

[1] Římanům 13, 1. [2] 1. Petr 2, 16.

k nadřízeným vrchnostem řka: „Neboť není jiné vrchnosti, jen od Boha; a které věci jsou od Boha, řádné jsou. Protož, kdo se vrchnosti protiví, Božímu zřízení se protiví; a kdož se protiví, sami sobě zatracení dobývají.“[3] A těmi všemi řečmi v těch věřících lidech utvrzuje poslušenství k nadřízeným vrchnostem, pod trestem zatracení pravě jim, že, kdož se vrchnosti protiví, zřízení Božímu se protiví a proto sobě zatracení dobývají.

A dí: „Není jiné vrchnosti, jen od Boha.“ To jest, že ze sebe není žádná vrchnost, ani nemůže býti, dobrá ani zlá, pohanská ani kacířská, neboť nic nemůže býti, co on nechce, podle Písma. Avšak ne každý, kdož se v moc uvazuje anebo jí užívá, Bohem jest v to veden, že i při tom z dopuštění Božího toliko může se uvazovati v moc. Neboť některé vrchnosti od Boha jsou k řízení země, ale některé povstávají k zničení země, aby Bůh hněv svůj skrze ně vylil na zemi jako pohromu krupobití k zničení osení na zemi. Jako hle, zde za nás to stalo se: téměř patnácte let vzteklá moc ukrutná směřuje k zničení všech věcí, nedbajíc aneb péče o to nemajíc, aby dědiny osazeny byly a soudy aby se konaly k srovnání lidu spravedlivě, ale spíše o to usiluje hněv té moci, aby vše zničila, bořila a pálila, zabíjela, loupila, do vězení zavírala a všecko jako kobylka shltala a zpustošila; neboť Pán Bůh dopustil takovou moc, aby hněv svůj vylil na lid hříšný, který v ničemž Boha nectí a ve mnohém pokrytectví stojí tupě Boha. A ta moc nemohla by povstati ani trvati, kdyby on nechtěl; neboť dí prorok, že nebude zlé v městě, jehož by neučinil Pán.[4] Kněžstvo císařské nechce připustiti, že by jiná vrchnost v pohanstvu aneb jiná jim protivná byla od Boha, jen ta, která je a stolici římskou hájí, pod níž oni sedí jako ve stínu; tu si zvolila církev římská. A tak každé šibalství upevněné od jiných osobuje si moc řádnou od Boha a chtějí jiné stavy skrze ni potírati, jako by Bůh každému stavu zvláštní moc pořizoval. aby spolu války vedli, majíce moc zřízenou a spravedlnost napřed, aby tím lépe bili jedni druhé.

Protož v těch slovech svatého Pavla již nejsilnější oporu mají vrchnosti světské mezi křesťany pod pláštíkem víry a dokazují to z toho, že praví: „A které věci od Boha jsou, řádné jsou. A kdož se vrchnosti protiví, zřízení Božímu se protiví,“[5] majíce za to, že k žádné vrchnosti, kteráž dříve stranou od víry před tím byla, nevztahují se ta slova svatého Pavla, že by od Boha byla zřízena, než že toliko tu přítomno jest zřízení Boží vrchnosti, když křesťané zběhlí od Krista chtějí se v krvi broditi a jedni z druhých krev točiti

[3] Římanům 13, 1—2. [4] Amos 3, 6. [5] Římanům 13, 1—2.

skrze moc — tu již těm vrchnostem přítomno jest zřízení Boží a ty jsou od Boha; a že toliko na té vrchnosti stojí zřízení Boží a již zrovna tolik zmůže jako blahoslavenství; a že jinde neexistuje nikde ctnost zasluhující blahoslavenství, jen mezi křesťany. Protož takové zřízení ctnostné a zasloužilé a od Boha pocházející nikde jinde nemůže trvati než na vrchnostech, které nazvali nejkřesťanštější, které svatou církev mají spasitelně říditi a ji brániti před zlými lidmi, aby svatou matku naši nezarmucovali a nerušili její pokoj a v svatých pobožnostech a v božských řádech aby ona na věky zpívala Bohu ke cti. Protož těmi slovy nejslavněji může moc do víry vmíšena býti, jako by ona byla podstatnou částí víry, poněvadž v ní jest přítomno zřízení Boží jako ctnost zasluhující blahoslavenství. A poněvadž taková ctnost stojí na té moci, s nížto může vejíti král do blahoslavenství, tím způsobem žádný z těch, kdož moci požívá, nebude zatracen, neboť zřízení Boží stojí v něm s tou mocí od Boha pocházející. A tak ono Písmo odpadne, které dí: „Mocní mocné muky trpěti musí.“[6] Neboť mnozí násilníci seděli na stolicích povýšení, Bohu nemilí, i dnes sedí, protož není přítomna ctnost zasluhující spasení v tom zřízení, kteréž na vrchnostech stojí, leč by dříve tu moc od Boha měli, aby jim dal syny Božími býti. Neboť víra Kristova jest vyšší nežli to zřízení, kteréž na vrchnostech světských stojí, a nebude-li na kom synovství Boží státi, nebude spasen, i když věřil v Syna Božího.

Protož může tuto spor býti o to zřízení, a brzo bude shledáno, že i na pekelnících[7] může státi, když přijdem k slovům svatého Pavla, který praví, že není vrchnost jinak, jen od Boha, a kteréž věci od Boha jsou, řádné jsou.[8] Protož těmi slovy i na vrchnostech pohanských potvrzuje, že je to zřízení Boží; neboť v tu dobu žádných vrchností křesťanských nebylo, než jen pohanské, od počátku vládnoucí, a v těch vrchnostech stálo nicméně zřízení Boží, jakož i moc jejich od Boha vždy byla. A kdyby tak nebylo, nemohl by svatý Pavel lid věřící v Římě zavazovati k poslušenství císaře římského, pohana Nerona, a říci jim: „Nenít' vrchnost jinak, jen od Boha, a které věci od Boha jsou, řádné jsou.“ Protož to zřízení, kteréž skrze ty vrchnosti jest, jakkoli je chtějí velebiti mnoho aneb je povyšovati ve víře, však nemohou více nad vrchnosti pohanské jim dobroty dáti skrze to zřízení Boží, kteréž skrze moc v nich stojí, leda když skrze víru kdo z nich něco více dobroty by dosáhl, že by Syna Božího přijal živou a skutečnou vírou, aby mu Bůh dal moc synem Božím

[6] Moudr. 6, 7. [7] T. j. na lidech peklu předurčených. [8] Římanům 13, 1.

býti; tím by mohl lepší býti než pohan s tou mocí. Ale ve skutečnosti to nevidíme, že by takovou dobrotou nad pohany vynikli, ale spíše zlobou nad pohany vynikají. Neboť, ačkoli ve víře zevně jsou obcováním, vyznáním ústním Krista Ježíše, nicméně vpravdě víru nenávidí a nic nechtějí Krista na sobě míti, jen vodu řídkou, aby se v ní máčeli ve jméno Ježíšovo a tou vodou jen aby se přivázali k němu jako k umrlci, když ho k hrobu nesou; tak se ho drží, žádajíce, aby spíše do kostela došli a tu jej postavíce do země aby jej spíše zahrabali, a tak ho velmi rádi mají pryč s očí. Tak i ten lid bohaprázdný, jemuž Kristus jako mrtvý jest; všudy jim zapáchá, všudy se jim oškliví, všudy jim hanbou jest, všudy jako bezpráví jejich života, protož jako páchnoucí pohřbený umrlec odvržen jest od srdce jejich. Pakli jim bývá na paměť uveden, tu nejvýš k sváru, aby se hned ven vytahovali řády a právy svými, že na ně sluší pýcha, lenost, nečinnost a všeliká bezbožnost a že nemohou býti tak pokorní, jak se sluší na křesťany, a kdyby tak mělo býti, tedy že by nikdo spasen nebyl. Proto se ho zbaví jako dluhu, jehož nemají čím platiti.

Protož zřízení Boží samo v sobě, kteréž v jejich moci stojí, nemůže předčiti pohany, v nichž též zřízení Boží stojí, neboť jejich moc s týmž zřízením Božím stojí. Poněvadž nic nad pohany nemají, tedy nemohou skrze to zřízení Boží spaseni býti, nebudou-li ho z víry hledati, neboť dí Písmo: „Nepravým jest král a nebude spasen král v moci síly své."[9] Praví, že jest nepravý, i když zřízení Boží stojí v jeho moci; i s tím zřízením může nepravý býti, a pro tu nepravost nebude spasen.

[9] 3. Ezdr. 4, 37.

Kapitola čtyřicátá šestá

Než, když mluvíme o tom zřízení Božím, to jest ve velikém zapletení. A proto lze se chybiti pravdy při něm a škodu vzíti, neboť má jakýsi vztah k dokonalým věcem, k nimž lne smysl tělesný těch, kteříž své dobré v moci světské hledají v křesťanském přebývání. Protož těchto slov chytají se ty vrchnosti k svým záměrům, jako by ta slova úplně sloužila jejich zájmům hmotným. Protož, hledíme-li k slovům svatého Pavla, který praví: „Není vrchnost, jen od Boha, a kteréž věci od Boha jsou, zřízené jsou"[1] — ta slova netoliko k moci světské patří, ale ke všem věcem, kteréž jsou od Boha zřízené,

[1] Římanům 13, 1.

a jsouce zřízené, řády dělají anebo zřízení nějaké v nebi nebo na zemi, v lidech nebo v jiných tvorech. Protož, poněvadž strach jest při tom, musí se tím obšírněji pojednati o tom a o některých zřízeních, která od Boha jsou, aby se jim porozumělo. Neboť ta slova „zřízení Boží" někdy se vztahují k věcem dokonalým nebeským a duchovním a pravým; a někdy také k duchovním a pravým, ale níže stojícím nežli nebeské; a někdy se ta slova vztahují ke všem tvorům, neboť všickni stojí a trvají podle zřízení Božího a nemohou z něho ničím vyjímáni býti, neboť v tom řádu, v kterém je Bůh postavil, přirozeně trvají, nemohouce se proti své přirozenosti ve zlořád změniti.

Protož o těch zřízeních Božích mnohých nemíním ani nedovedu se šířiti, jen o lidech zde přebývajících, u nichž by mělo dokonale zřízení Boží existovati ve věcech duchovních i v nižších pozemských. Jak je Bůh nejprve od počátku zřídil, ten řád již ztratili; proto po ztrátě toho řádu ostali ve velikém zlořádu. A i v tom zlořádu jsouce, ještě potřebují nějakého zřízení aneb řádu, aby, nemůže-li je částečně uzdraviti anebo docela, aby skrze něj mohli existovati a zachováni býti při životě tělesném. Neboť, poněvadž Bůh chce, aby svět trval tak dlouhé věky, a chce, aby na něm lidé žili po všecky věky, dokud ten svět trvá: protož k takovému trvání dlouhému nutně pokolení lidskému nějaký řád od Boha měl zjednán býti, aby to pokolení skrze ten řád existovati mohlo, dokudž Bůh chce míti ten svět s tím pokolením lidským.

Protož toto jest první zřízení od Boha tomu pokolení k životu dlouhověkému, aby se rodilo ze dvou lidí, aby jedno hynulo a druhé povstávalo skrze rození, až by tak potrvalo po všecky věky skrze rození. A to by jinak existovati nemohlo, kdyby toho zřízení nebylo, totiž dvou lidí, aby každým dětem zůstali otec a matka, aby, je zrodivše, živili je a vychovali je, až dorostou, a i dále se o ně starali, aby je k témuž přivedli, co jsou sami, totiž aby se jejich synové pojímali s ženami jiných rodičů a dcery jejich s muži jiných rodičů. A tak půjdou tím řádem pokolení lidská jedna po druhých, majíce základ takového zřízení v otci a v matce. Neboť, když by všechny děti neměly manželsky otce a matku, kteří by svazkem jednoho těla byli v manželství spojeni, aby sobě vlastní byli jako jedno tělo, nemohly by jinak ty děti odchovány býti ani jistého otce míti, lecjaks by přebývaly jako psi, a což by se z nich narodilo v tom psím způsobu života, nikdo by nechtěl ty děti živiti, maje za to, že nejsou jeho, poněvadž jejich matka tělesně obcovala s jinými muži. A tak by nikdo nechtěl syna dědicem po sobě zůstaviti ani o něho pečovati.

A tak by se pokolení lidské spletlo tím zlořádem, že by musilo zahynouti. Protož k tomu nejzazšímu trvání na dlouhé věky pokolení lidskému nutné bylo zřízení manželské, aby otec a matka byli sobě vlastní jako jedno tělo a děti aby měly otce a matku vlastní, aby je milovali a odchovali a postarali se o jejich bytí k dalšímu trvání v dobrých věcech časných. A měli by se pilněji postarati o jejich dobré věci věčné, kdyby je sami znali a z víry v nich stáli. A to mnozí činili z víry dětem svým. Protož po této stránce takové zřízení od Boha jest, jenž zřídil pokolení lidské skrze rození tak, aby mohlo stále existovati.

Ale poněvadž v hříchu se rodí ta pokolení a jsou naplněna nepravostí, takže ďáblové si je osvojují a vládnou jimi, protož svatý Pavel dí o ďáblech, že jsou knížata vzdušných mocností, kteříž dělají nyní svou nepravost v synech nevěrných,[2] a jsou knížata temnosti a vladaři světa a jejich nenávistí vešla nepravost a smrt na okrsek celé země — protož dí o nich Písmo: „Nešlechetní jsou všickni synové lidští a nešlechetné jsou všecky skutky jejich a není v nich spravedlnosti, a v své nepravosti zahynou."[3] A protož podle takové vrozené nepravosti ďábel dělá v nich nepravosti rozmnožené, a zvláště nenávisti, nesvornosti, roztržky, svády, boje, zabíjení a povstávání lidu proti lidu, takže, kdyby žádné pomoci a zamezení neměli, ten lid by zhynul jeden od druhého, takže to pokolení lidské pro takové nepravosti přestalo by býti na zemi. A protož k tomu jest vrchnost světská Bohem zavedena, aby mohla pokolení lidská skrze ni setrvávati ve vezdejším životě, dokudž vůle Boží chce. Protož v tom smyslu mluví svatý Pavel, že není vrchnost jinak, jen od Boha, a které věci od Boha jsou, zřízené jsou.[4] Protož poněvadž zřízené jsou, tedy zřízení se drží, aby skrze jednoho mohl se lid shodnouti a k něčemu jednomyslně tíhnouti. Protož Pán Bůh poddal králům a knížatům pozemským krajiny i s lidem k panství, aby se mohlo množství zástupů shodnouti v svých přebýváních a ve věcech vezdejších pokojně. Neboť jinak by řád v lidu nemohl býti, kdyby všichni měli jednostejně rovnou moc, a nic by se porovnati nemohli ani by si uvoliti nechtěli. A nemohouce se porovnati, znesvářili by se a srotili jedni proti druhým a nebyl by žádný řád ani by to nikdo nemohl zastaviti a ukrotiti. Protož takovému lidu, který se láskou a pravdou Boží nemůže srovnati ani na ničem spravedlivém přestati, musí býti jeden hlavní pán, kníže nebo král s mocí velikou, aby, což on všem k užitku bude chtíti, mohl je mocí

[2] Efezským 2, 2. [3] 3. Ezdráš. 4, 37. [4] Římanům 13, 1.

přinutiti k tomu. Neboť jinak takové zlosynstvo bezbožné a svévolné nedbalo by ani krále, kdyby se nebálo moci jeho.

Protož slove moc světská donucující, nutíc všecky svévolné, aby na tom, co je spravedlivé, přestali. Pakli se někdo vzepře, ihned ruka moci světské naň dopadne s trestem, a někdy musí i hlava dolů. Protož skrze moc se zabraňuje, aby jedni proti druhým nemohli povstati k svádám a k vraždám, aby se stavy nepozdvihly a násilím slabé neutlačovaly. Protož porovnává lidi, aby svorně v pokoji mohli žíti, bezpráví jeden druhému nečiníce. A musí k tomu práva městská míti, aby žaloby a bezpráví skrze ně soudil a svády a žalobám konec učinil a pře rozsuzoval mezi tím lidem nemoudrým, maje rozum lepší a moc k tomu, aby, těmi věcmi ukroceni jsouce, nepovstávali jedni proti druhým a měli dosti každý na svém. A tyto věci musí každá vrchnost pohanská míti k správě lidu, aby tím lid nemoudrý řídila a krotila, aby mohl skrze moc královu při životech a při statku do vůle Boží zůstávati, jakož se ukazuje, když král Asverus, jsa pohanem, avšak dobře to znal, kterak skrze jeho panování množství národů koná své věci v pokoji; protož dí: „Když mnozí národové mým rozkazům jsou poddáni a celý svět mému panství jest podroben, naprosto jsem nechtěl moci velikosti své s ukrutenstvím užívati, ale laskavě a dobrotivě spravovati své poddané, aby oni beze všeho strachu, svůj život pokojně prožijíce, žádoucího všem lidem odpočinutí užívali."[5]

[5] Ester 13, 2.

Kapitola čtyřicátá sedmá

Protož z toho patrno jest, v čem a k čemu ti králové pohanští pokolení lidská řídili skrze ty moci své: aby je v pokoji zachovali, až by žádoucí věc všech smrtelníků přišla, to jest, aby je v pokoji zachovali, až by odpočinuli skrze smrt od způsobu svého života nynějšího. A tak se skrze tu moc může zachovati pokolení lidské ve vezdejším životě do vůle Boží; neboť, kdyby to pokolení lidské ztratilo pro svou nepravost všelikou spravedlnost, musilo by zahynouti; nepravost by je zničila. Protož, poněvadž jinou spravedlnost nezná ani by ji nepřijalo, tedy té spravedlnosti musí poddáno býti, kteráž se skrze moc provádí. Protož každá vrchnost, když chce panovati, musí mezi lid tu spravedlnost zavésti, aby se skrze ni lid mohl porovnati v životě pozemském a v té dobrotě aby jedni druhým nečinili křivdu hříšně, násilím bezpráví

slabším činíce a jedni druhým aby musili v právu státi po spáchání křivdy podle soudního rozhodnutí spravedlnosti královské a městské. A pakli kdo překročí hranice spravedlnosti jejich, na to oni meč nosí a moci užívají, aby trestali smrtí přestupníky svých zákonů.

A protož to zřízení Boží, kteréž se děje skrze moc králů zemských a pohanských, jest takové dobro, skrze něž se řídí a zachovává pokolení lidské ve vezdejším dobrém těla a majetku, bez kteréhož dobra pokolení lidské, již tak padlé a otrávené a d'áblům poddané, od Boha odloučené, nemohlo by na živu na zemi pro náramnou nepravost zůstati. Neboť dva vlastní bratry[1] prvních lidí zavedl d'ábel v tu nepravost, aby jeden druhého zabil z nenávisti; a potom v jiných pokoleních vždy tak dělá, veda je k vraždě. Protož zřízením Božím ta moc světská zavedena jest jako plot aneb ohrada, skrze kterou se může uchovati to pokolení padlé jako ovce ztracená podle povrchního života a dobroty lidem pohodlné vzhledem k času nynějšímu, těm, kteří o životu pravém a budoucím nic nevědí. Ale to tvrdím, že nikterak jinak nemůže vrchnost světská zachovati v tom dobru vezdejšího života a v prospěchu časných věcí pokolení lidské, jen tak a dotud, dokudž pokolení lidské nepopudí proti sobě hněv Pána Boha všemohoucího svými hříchy těžkými; dotud moc královská jim prospívá k pokoji a k jinému řízení zemských věcí. Ale když na sebe hněv Boží přivolají, tehdy se od králů počne jejich zboření, aby přičiněním d'áblovým králové, jedni s druhými se znesváříce, proti sobě boje zdvihli, a shromáždíce množství vojsk, táhli jedni proti druhým a spolu se povraždili a mnoho tisíců jich najednou aby zhynulo, aby svůj lid zhubili na těle i na statku, zničili a zloupili krajiny, země do záhuby, jakož o takových věcech zjevno jest v knihách Královských i jinde a před očima nám se děje.

Protož to zřízení Boží skrze moc královskou jen potud chrání pokolení lidské ve vezdejším dobrém, pokud hněv Boží nebude vzbuzen proti nim jejich hříchy; neboť Pán Bůh jest král nad králi vší země a nad národy všech zemí, on ustanovuje krále a sesazuje. Protož v rukou Božích jest moc pozemská a ohavná jest každá nepravost národů, a užitečného správce neb krále svým časem ustanoví nad nimi. Protož on ustanovuje krále národům k dobrému časem svým a také ho sesadí pro nepravost ohavnou národů proto, že jeho samého, krále nejvyššího, nectí a věděti o něm nechtějí to, že on jest král nad králi pozemskými a nade všemi národy panuje a vládne nad nimi a že jím

[1] Kaina a Abela; sr. 1. Mojž. 4.

toliko trvá všecko dobré všech národů. A když pohrdnou všemi dobrodiními jeho a vzbudí proti sobě hněv jeho, král pozemský neodvede hněv Boží od nich, ale i s nimi zahuben bude. Jakož prorok řekl lidu židovskému: „Hle, toť váš král, kterého jste chtěli; a nebudete-li se Boha báti, zahynete vy i s králem vaším."[2] „Protož ubozí jsou všickni lidé," i s králi svými, „v nichžto není známosti Boha,"[3] kteří, opouštějíce Boha, krále nebe i vší země, kladou naději svého dobrého v krále, člověka smrtelného. A když se nebojí krále nejvyššího, málo a zřídka kdy naleznou to v králi pozemském, čehož se nadějí do něho; spíše jeho metlu tvrdou uzří nad sebou.

Ale může k těmto věcem řečeno býti: „Kterak ti králové pohanští, slepoty a bludů plni jsouce, mohou říditi lid sobě poddaný v té dobrotě, v níž by mohl aspoň v časném dobrém zachován býti? Vždyť oni s tím nehledí k Bohu ani ho neznají!" A k tomu může býti naučení, že jest to správné, že on je ustanovuje s tou mocí k řízení běhů zemských a pokolení lidských, i když oni na to ani nemyslí, což skrze ně Bůh zamýšlí. Protož při téže věci bude se díti podle Boha, a počnou ji lidé; Bůh něco jiného zamýšlí při té věci a lidé něco jiného; avšak při té věci provede se úmysl Boží. Ale lidé v tom hledají své věci pozemské. Králové pozemští, chtějíce kralovati nad lidem, žádají bohatství a mnohého povýšení vysoko nad mnohé, žádají cti, chvály a zvelebení ve světě, žádají rozkoší sladkých hojnost bez nedostatků míti a svobody tělu ve všem.

Protož mistr Protiva[4] praví, že počátek moci královské a městské počal se z chtivosti panování, neboť v prvních knihách Mojžíšových psáno jest, že Kain pro vraždu bratra svého udělal město.[5] Vzdělání toho města podle kroniky Josefa příčina byla ta, že, loupeží a násilím majetek shromažd'uje, svých měst k zločinům užíval, města zdmi ohrazoval, a boje se těch, které poškozoval a zloupil se svou bandou, v svých městech to shromažd'oval. Protož počátek moci aneb panování s strany žádosti lidské hned loupeží a násilím kvetl. A Šalomoun králům dí: „Protož slyšte, králové, a srozumějte, učte se, soudcové krajin zemských, nachylte svoje uši vy, kteří panujete nad mnohým lidem a líbí se vám prvními býti v zástupech národů."[6] V tom ukazuje, co vábí k panování nad mnohými národy krále a knížata. Nic jiného než to, aby prvními v největší cti a v rozkoši byli. Protož něco jiného myslí, chtějíce

[2] 1. Samuel. (1. Král.) 12, 13 a 25. [3] Moudr. 13, 1.
[4] Viklef ve spise De civili dominio, kap. 21. [5] 1. Mojž. 4, 17.
[6] Žalm 2, 10; Moudr. 6, 2—3.

kralovati, nežli Bůh. Ale měli by docela tak mysliti spolu s Bohem, aby podle jeho vůle kralovali. Neboť tím budou přepadeni naposledy, když se otáže na jejich skutky a přeptá se na jejich myšlení a obviní je z toho, že nespravedlivě soudili a zákona spravedlnosti neostříhali.[7] A to jim těžší bude po libém panování, nežli kdyby zde stádo sviní pásli.

[7] Moudr. 6, 5.

Kapitola čtyřicátá osmá

Než když hledíme v tom k předešlé řeči, že oni, jsouce vzdáleni od záměrů Božích, když chtějí kralovati, avšak toho nemohou pominouti: vždycky musí lid sjednotiti k té spravedlnosti, v níž by se mohli upokojiti vespolek skrze jejich donucení, aby, pod jejich bázní stojíce, neodvažovali se jiným úklady činiti ani škoditi. Bez takové spravedlnosti nemohli by kralovati ani lid sobě poddaný zachovati, kdyby lid nebyl ukrocen mocí pod práva soudní a pod tu spravedlnost, kterou se může lid srovnati pokojně pod vládu jednoho pána hlavního. Protož bez toho byl by křik a rozdělení v lidu, jakmile by žalobné pře neodklízel trestáním těch, kdož činí bezpráví, soudem spravedlivým rozhoduje žalobné rozepře podle práv, skrze něž řídí lidi v soudech. Protož buď pohan aneb jakýkoli odpadlík, bez těch věcí nemůže kralovati ani lid porovnati pro své panování, než vždy se musí mocí postaviti proti zlým o všecky poddané až do nejmenšího člověka, aby mu žádným bezprávím od jiných nezhynul, aby mu panství neubylo na něm. Protož ten král pohan aneb kterýkoli zběhlý křesťan v takových zřízeních lidí, své věci v tom hledaje, také při tom zachovává, což Bůh chce skrze něho míti, totiž zachování lidu ve vezdejším dobrém. A to pravím jako nejnižší: v tom vezdejším dobrém. Ale David i jiní králové spravedliví, kteří měli známost Boha v sobě a lásku k němu, následujíce zákona Božího, mohli i podle svědomí lid říditi skrze zákon Boží, učíce mu lid, a podle zákonů mohl král spravedlivý užívati moci donucující proti neposlušným. Neboť zákon židovský tělesný byl, protož tělesně mohli k němu nutiti mocí neposlušné.

Kapitola čtyřicátá devátá

Též tuto jest řeč o králích, kteříž, jsouce pod zákonem starým, mohli lid říditi i podle svědomí, i o těch, kteří stranou od víry i pohané byli, mohouce lid říditi zevnitř pro dobré věci těla a statku tělesného. Protož pak ty vrchnosti, kteréžto stojí pod vírou toliko jménem, ty nedrží ani zákon starý, ani nový ani v trestech ani v soudech, neboť to všecko stejně s pohany rovnají aneb dělají podle práv městských a císařských. A ještě by to za něco stálo, kdyby se s králi pohanskými srovnali v řádu soudním. Nebyl by takový křik od vdov, sirotků a od jiné chudiny, kterým se téměř nižádné spravedlnosti nemůže dostati od těch vrchností, jen nejvíce trestají zlodějství věšením a tou pomstou, kterou zákon starý pominul. Neboť v tom zákoně nedal Bůh usmrcovati zloděje, ale škodu nahraditi: to čtvernásobně, což ukradl, aby nahradil, když v tom byl dopaden.[1] A v zákoně novém jest naučení: Kdož kradl, již aby nekradl více, ale pracoval rukama svýma to, což dobrého jest, a z toho výdělku k potřebě nuzným dával.[2] Ale ty vrchnosti, kteréž slovou křesťanské, žádnému zloději nedovolí se káti — všechny pověsí. Protož ani starého ani nového zákona se nedrží v trestech ani v soudech ani v bojích ani v mravech, ale všecko dělají podle zákona svých ukrutenství a podle zákona lakomství nestydatého a podle zákona rozkoší tělesných a podle zákona pýchy Luciperovy. Protož to zřízení Boží, kteréž v jejich vrchnostech stojí, po mnohých stránkách mdleji stojí nežli ve vrchnostech pohanských, neboť v některých není často ani tolik rozumu, aby dovedli dva sedláky v malé svádě rozsouditi. Protož hádky a sváry stále mezi jejich lidmi jsou a vždy zlořádů plno na jejich panstvích jest.

A protož to obé zřízení, skrze manželství a skrze vrchnost světskou, jež se děje na pokolení lidském pro dobré věci časné a tělesné, nedosahuje dokonalosti, v níž by mohlo pokolení lidské spaseno býti, a proto s takovým zřízením, skrze něž se spasení koná, poslal Bůh Syna svého, spasitele světa, abychom skrze něho živi byli. A kdož má Syna Božího, má život věčný.[3] Protož on dokonaleji skrze živoucí pravdu řídí království své nežli králové pozemští, množství věřících uváděje v takovou jednotu, aby byli jednoho srdce a jedné duše, aby si navzájem sloužili skrze lásku a činili spravedlnost k Bohu i k lidem

[1] 2. Mojž. 22, 1. [2] Efezským 4, 28.
[3] Jan 3, 16.

bez donucení proti vůli, ale z lásky a z dobré vůle. Protož o takové zřízení měl by každý snažně usilovati, aby podle něho řídil život svůj tou spravedlností, kterouž Kristus řídí lid svůj, kdož chce život věčný míti a zahynutí věčného se uvarovati.

Kapitola padesátá

A to zřízení Boží chápe se člověka na duši i na těle, aby se celou duší i celým srdcem oddal lásce k Bohu a k svým bližním a celé tělo i síly jeho aby poddal pod kázeň zřízení jeho, aby celý člověk zřízen byl ke cti Boží. Protož to zřízení, skrze Syna Božího uvedené do pokolení lidského, jest živoucí, ctnostné a zasluhující života věčného a uvádí člověka v přátelství s Bohem a činí člověka jednoho ducha s Bohem, snímajíc všecku mrzkost s člověka, kteráž postihla pokolení lidské skrze prvního člověka, a uvádí pravý život milosti v člověka hledajícího milost. Protož závazkem všeliké povinnosti jest pokolení lidskému, aby se poddalo tomu zřízení Božímu skrze víru Kristovu a život jím zřídilo se zřetelem k vůli Boží, neboť jest malá věc zachovávati život tělesný pod krytem zřízení Božího, kteréž se skrze vrchnosti světské koná, nebude-li potom naděje věčného života v blahoslavenství. Tento život rychle zhyne, ale onen věčně ostane. A zřízení Boží, kteréž skrze vrchnosti existuje, nejvíce anebo úplně hledí k časnému životu tělesnému; ale zřízení, kteréž jest zavedeno skrze Syna Božího, málo hledí k časným věcem a někdy vůbec nic. To zřízení praví: „Majíce pokrm a oděv, na tom dosti mějte;“[1] pakli se přihodí bezpráví na oděvu a na jiném majetku a chce-li se někdo sukně zmocniti soudem, nech mu sukni a přidej mu raději i plášť k té škodě.[2] A poberou-li ti násilím statek, raduj se věře, že to není ztráta, když v nebi hojnější statek ostává za ten časný.

Protož to zřízení Kristovo zůstavuje člověka v naději Boží, aby, všecko pečování do Boha slože, nikdy nehřešil pro majetek vezdejší, věře, že má péči o člověka. Protož beze všeho přirovnání jest dokonalejší zřízení skrze Syna Božího zavedené nežli to, kteréž skrze vrchnosti světské se koná; neboť ono, kteréž skrze Jezukrista se děje, může úplně uzdraviti lidi na duši i na těle, v plné spravedlnosti Bohu libé i světu užitečné, a nic nemůže přidati k tomu ta spravedlnost, kteráž se skrze vrchnosti koná, těm, kteří se řídí skrze Jezukrista. A to zřízení, jímž se pod přinucením svět řídí s nátlakem vrchností světských, to oni spravedlivěji a ctnostněji s zasloužením plní a nesou a nebývají horší, když zajde zřízení skrze vrchnosti; neboť zřízení vrchností světských jest nejvíce pro přestupníky, kteří by chtěli mnoho zlého činiti, kdyby se nebáli vrchnosti.

[1] Timotheovi 6, 8. [2] Matouš 5, 40.

Kapitola padesátá první

Ještě dále oprávněnost té vrchnosti řečí potvrzuje svatý Pavel řka: „Protož, kdož se vrchnosti protiví, Božímu zřízení se protiví; a kdož se protiví, sami sobě zatracení dobývají.“[1] Aby to rozumně pochopeno bylo „kdož se vrchnosti protiví, Božímu zřízení se protiví“: tak se protiví škodlivě, když to zavrhuje, což vrchnosti podle zřízení Božího konají, a čím by byl povinen poslouchati vrchnosti podle zřízení Božího, to poslušenství kdo by pohrdavě zamítal, zatracení by sobě sám dobýval. Ale což by ty vrchnosti činily z bludu, z pýchy a z kterékoli jiné nepravosti zvrácené proti Bohu, to není zřízení Boží v nich, ale pyšná smělost v páchání bludu a v nepravém užívání moci proti zřízení Božímu a jest samo v sobě hřích. Všeliké užívání moci jest nepravé, v čemkolivěk ruší člověk přikázání Boží skrze moc; vždy jest to nepravé užívání moci a vždy hřeší smrtelně. Hřích smrtelný nemůže jinak skrze vrchnost spáchati, jen přestoupením přikázání Božích skrze vrchnost, dopouštěje se lakomství, násilí, vraždy, msty.

A praví: „Kdož se protiví vrchnosti, zatracení sobě dobývají.“ To moudrý vždy na těžkou váhu má bráti, čímkoli by si mohl zatracení dobývati. Za celý svět neměl by si zatracení dobývati, ani za svůj život, neboť nic mu neprospěje svět ani život, upadne-li pro něj v zatracení. Protož ani to protivenství neprospěje, kterým by — vrchnosti se protivě — upadl proto v zatracení. A chudému pak není zdrávo takové protivenství; někdy se zprotiví slovem nemoudrým, i sedne si pro ně na den nebo na dva do klády anebo bit bude i utracen pro ně. Ale těžším způsobem protivenství proti vrchnosti může býti, když z nenávisti pochází, tak totiž, že, poněvadž od Boha jest každá vrchnost řádně zřízena na trestání hříchů, nebere-li někdo vážně této věci, ihned i úctu těm vrchnostem přestane dávati; zavrhna takovou vrchnost, zřízení Božímu se protiví, utrhá, haní, proklíná, nenávidí, ošklivost má k nim a zlého žádá

[1] Římanům 13, 2.

těm pánům. A to zlé ze slepoty může dělati, neváže si Boha v tom ani těchto slov, kteráž praví: „Zřízení Božímu se protiví,“[2] a u něho jest jako zlá věc a škodlivá. A příčina takového protivení někdy může býti, že se mu někdy stane něco nelibého od vrchnosti. Protož žádným zlehčováním nemá tupiti vrchnost z nenávisti, maje za to, že jest nepotřebná anebo škodlivá.

[2] Tamtéž.

Kapitola padesátá druhá

Opět v tomto jest těžké protivení vrchnosti, když vydávají spravedlivé příkazy poddaným, aby pokoj a svornost mezi sebou měli a spravedlivost si činili, smlouvy si navzájem dodržovali, a když jim vrchnost zapovídá, aby žádného bezpráví jeden druhému nečinil, a přihodí-li se mezi nimi nějaké bezpráví, aby neběhali hned se vším k pánu žalovat nebo se soudit, ale sami mezi sebou o to se v dobrotě dohodli a odpustili si — a oni z pýchy pohrdají takovými příkazy a zákazy. Tuť netoliko pánem pohrdají, ale i Bohem, neboť takové věci Bůh přikazuje lidem. Protož k tomu pohrdání, když uvažujeme, nejvíce se budou vztahovati slova: „Kdož se vrchnosti protiví, zřízení Božímu se protiví,“ neboť k té stránce nejvíce zřízení Boží se vztahuje skrze vrchnost, srovnati lid v dobrém přikazování dobrých věcí a spravedlivých, přestupníky pak mocí nutíc k tomu, aby se neodvažovali bezprávně činiti něco a jiné hubiti.

Ale tuto jest největší příčina, pro kterou se mnozí protiví vrchnosti, že jim jest těžká svým ukrutenstvím a že je utiskuje platy velikými, poplatky, robotami těžkými a mnohými bezprávími, pro něž ti, kdož nechtějí trpěti, sténají, reptají, hanějí a proklínají, a, kdyby mohli vymysliti jakékoli zlé pánu svému, to by jejich radost byla. A i v tomto hřeší netrpěliví, mstíce se na svých pánech a proklínajíce je; a nic si nevyklejí. Páni hřeší na nich, bezpráví jim činíce; a oni hřeší, na pánech se mstíce. Ale ten poměr mezi pány a poddanými jest těžko v rovnováhu uvésti a to sobě podle vůle libě upraviti. Kdyby měl někdo nějakého člověka, kterého by jednou rukou krmil a druhou ho políčkoval, něco by si musil vybrati: buď to krmení opustiti a políčků se zbaviti, anebo se krmiti a políčky trpěti. Chce-li kdo ujíti ukrutenství toho pána, nemějž nic pod ním; ale pakli se ti líbí dědiny a správa pod pánem, trp roboty a platy. A budeš-li pokorně trpěti, ta bezpráví přijdou ti k dobrému; pakli nebudeš

trpělivý a budeš se protiviti, klíti, nic tím nevyléčíš ten neduh, ale nebude dbáti toho, že ty reptáš. Nechceš-li jeti do lesa v čas metelice zpívaje, tedy musíš pláče jeti, když ti do hlavy bije. Protož marně se protivíš proudu řeky; neužiješ-li ho pokorou, nic ho reptáním neoslabíš.

Protož pro takové příčiny protiví se mnozí vrchnosti a někteří se i mstí vrchnosti, hledajíce jinou vrchnost proti nim. Proto lidé zle živi jsou, nectí Boha v ničem ani ho nechtějí míti za pána v některé vrchnosti, nikdy mu nechtějí nic k rozhodnutí odkázati. Protož takový lid bezbožný a po všech stránkách odešlý od Boha zaslouží si pro své hříchy pánů tak ukrutných a nemoudrých jako kdysi lid židovský, aby je utiskovali a odírali rub na líc a vše jim činili, což oni nechtějí a co nenávidí a čehož vždy reptajíce želejí. A z toho vzrostou opět nové jejich hříchy, aby, netrpíce pokorně bezpráví, hříšně se protivili vrchnosti; a tak sobě zatracení dobývají neužitečnými hříchy. Protož tu ledva pokorní a trpěliví lidé uvarují se zatracení; neboť ty vrchnosti ukrutné jako trest za hříchy bývají uvedeny od Boha a tolik mnoho bezpráví se od nich bude díti, že, nebude-li trpělivosti v lidu, budou se protiviti těm ranám, v nichžto se posmívají jejich bolestem, a nepřestanou proto, že je bolí velmi.

Kapitola padesátá třetí

Také mnozí se protiví vrchnosti i my se protivíme vrchnosti z některých příčin, o nichž se domníváme z víry, že jsou to náležité příčiny. Neboť nepřejem té moci tu, kdež není a kdež nebude a kdež býti nemůže; a tu jí přejem, kdež jest, a tu, kdež má býti, a tu, kdež musí býti z nutnosti. Neboť, poněvadž kněžstvo císařské, skrze císaře ve světě zvelebené, obohacené a skrze císaře štípené, spojilo se s tou vrchností a schovává pod ní svůj zlý a pokrytecký život: tak tu vrchnost pro užitky víry velebí a chce ji vpočísti do víry jako podstatnou část víry, jako takovou dostatečnost víry, že by bez té vrchnosti víra v své pevnosti a v spravedlnosti nemohla obstáti, kdyby ji ta vrchnost nechránila. Ale to jen nastrkuje jako cizí líce to kněžstvo císařské na místo pocty Boží a řádů jeho i víry; prý to vše dobře stojí skrze vrchnost, to oni praví. Ale spíše jest to jen užitek, že oni pod tou vrchností břicha svá tukem rozšiřují a hojně je pasou. Protož my v tom smyslu vrchnost nepřijímejme s nimi, neboť to není pravda, že by takové užitky víry a pocty Boží v moci světské

byly; neboť víra a pocta Bohu existovala dříve, když ta moc stranou od víry byla a zjevně se víře protivila, ale nyní, jsouc ve víře, mnohá osidla víře i těm, kdož se jí přidržují, nastražila a množství křesťanů v pohanství obrátila. Protož my díme, že jest to moc světská, jakožto jméno ode všech má, že jest světská moc donucující. A ta nejen že by nemohla víře mnoho prospěti, ale velmi mdle řídí ten svět v jeho bězích nebo v malých dobrotách, aby docela nepadl ten svět bezbožný pro svou rozmnoženou nepravost, jenž odvrhl jho Boží od sebe.

Protož světu jest ta moc jako základ a pevnost, nějaký velmi slabý základ, na němž stojí svět, dokudž vítr neuderí na něj, jenž hory boří a základy zemské z kořen vyvrací. Protož někdy může po nějaký čas ta moc pozdržeti ten svět, aby docela nepadlo jedno na druhé, a může lapiti hříšníky tohoto světa mečem svým, aby se nevylili jako povodeň veliká z břehů svou mnohou nepravostí. Takové věci moc krotí do jisté míry. Ale někdy mnohým nepravostem svoboda a pomoc jsou věcí, kteráž jest jí k utěšení aneb k obohacení.

Protož vzdálena jest ta moc od prospěchů víry, mnohá osidla a úrazy víře činíc aneb strojíc. Protož kněžstvo lstivě a křivě nastrkuje na to místo víru a poctu Boží a užitky církve svaté, že prý ty věci stojí dobře skrze moc světskou v svém pokoji. A to může býti tak, jakož oni smýšlejí o církvi svaté, nazývajíce všecko množství hříšníků, obklíčené světem, že prý takové množství zlosynstva jest církev svatá. A jest-li to církev svatá, náramně daleko jest od skutků víry, že ji již žádní kněží nemohou ukrotiti ani ukázniti skrze víru, aby stála v pokoji a v spravedlnosti víry; již stěží moc s mečem, s ukrutností bezbožnost toho zlosynstva trochu pokrotí, aby se nezničilo navzájem. A jest-li to prospěch té církve, tedy moc světská toliko té církvi jest k správě nutná, ale úřad kněžský, jenž by měl skrze víru církev svatou spravovati a ukrotiti, ten odvržen jest. Kněží! Nejezte chleba marně, svěřte stádo pánům, ať oni skrze meč pasou kozly smrduté! A vy, synové oholení,[1] sedˈte, kajte se z toho, že jste lid klamali o duše i o statky! A páni s mečem lépe upasou tu církev nadmíru vzpurnou, neboť jim toliko přísluší to dílo mocí potlačovati zpupnost nebojácnou takových hříšníků.

[1] Narážka na kněžskou tonsuru.

Kapitola padesátá čtvrtá

Ale ještě tu řeč uvážíme, kterou praví svatý Pavel: „Kdož se vrchnosti protiví, zřízení Božímu se protiví; a kdož se protiví, sami sobě zatracení dobývají.“[1] Tu jsem napřed řekl, že, což vrchnost podle zřízení Božího chce aneb přikazuje, tou mocí pohrdati neposlušně — jest se zřízení Božímu protiviti. Ale co by ta vrchnost z bludu, z pýchy a z jiných nepravostí dělala aneb přikazovala něco proti Bohu nebo nutila k některým bludům nebo nepravostem, nic z toho není zřízení Boží na té moci, ale odporuje to zřízení Božímu a jsou to jejich vlastní hříchy. Protož člověk, protivil-li by se vrchnosti v takových špatnostech zvrácených, nehřešil by ani by si nedobýval zatracení, neboť z Písma můžem míti příklady o tom na dobrých lidech. Nabochodonozor, král pohanský, pýchou jsa zachvácen, kázal sochu vysokou v poli udělati a posvěcení slavné kázal jí učiniti; všelikou hudbu i na píšťaly jí k poctě připravil a lidi všecky na posvěcení k sobě přivolati kázal, a když počali pískati a hráti k poctě sochy, aby všechen lid padl před sochou a modlil se k ní, a kdož by nechtěl v tom krále poslouchati, aby byl uvržen do pece hořícího ohně. Protož všichni uposlechli krále v tom, jen tři mládenci nechtěli se klaněti soše. Proto kázal je vhoditi král do pece hořícího ohně. A ti mládenci protivili se vrchnosti, ale nezhřešili; a kdyby byli krále uposlechli v tom bludu, byli by modlosluţebníky a upadli by v Boží hněv. Proto raději se odvážili život všanc vydati, než aby upadli v Boží hněv.[2] Jiný příklad máme na Mardocheovi.[3] A takto se praví: Tehdy král Asverus vyvýšil Amana, syna Amadaty, jenž byl z rodu Agag; a postavil stolici jeho nade všecka knížata, kteráž měl. A všickni komorníci královi klaněli se Amanovi, klekajíce na svá kolena; neboť tak jim přikázal císař. Jen Mardocheus neklekal před ním na kolena ani se mu neklaněl. I řekli mu sluhové královi, ti, kteříž hlídali dveře síní královýchˈ: „Proč ty jediný nezachováváš příkazu králova?“ A když mu to řekli a on jich nechtěl poslouchati, pověděli to Amanovi, chtějíce zvěděti, setrvá-li proti příkazu královu. A když to uslyšel Aman a zjistil, že Mardocheus nekleká před ním na svá kolena a že se mu neklaní, rozhněval se velice. A z toho hněvu umínil si netoliko na Mardochea násilně sáhnouti, ale i na všechny Židy. A tak si vymohl povolení od krále svou lstivou a mnohou řečí, aby všichni Židé po celém panství Asverovu byli v jednom dni povraž-

[1] Římanům 13, 2. [2] Daniel 3. [3] Ester 3, 1—6.

děni, kdyby to byl Bůh jinak nezměnil. Protož vizme víru svatých lidí, kterak jediný člověk zavrhl příkaz krále velikého, jehož ústům celý svět se neodvažoval vzepříti; on jediný jím pohrdal, nechtěje vznésti poctu na člověka hříšného. Právě tak král Antiochus,[4] ukrutník veliký a nepřítel Židů, vjev s velikou mocí do jejich země, způsobil u nich velikou záhubu a mnoho lidí z nich povraždil. A zapověděl jim vykonávati zákon Boží, obřezování dítek, obětování obětí, a svátky přikázané od Boha světiti nedovolil a přikázal jim držeti zákony, které drželi národové pohanští, aby, zanechajíce zákona Božího, srovnali se s pohany. A mnozí, bázní jsouce donuceni skrze jeho ukrutnost, přivolili k bludům pohanským. Ale mnozí také z lidu židovského, kteří úplně věrnost Bohu zachovávali a zákon jeho milovali, zvolili si raději zemříti nežli od zákona Božího odstoupiti, a bludy pohanskými pohrdali; a proto byli povražděni od ukrutníka.

A tak z těch příkladů svatých lidí je zřejmé, že se moci královské protivili v tom, což oni podle svých bludů odporně proti Bohu přikazovali. Ale takový odpor klásti vrchnostem ukrutným není dáno lehkovážným a bláznivým lidem, které ovládá bázeň a strach mýlí těch věcí, o nichž nevědí, přijdou-li a porazí je. Protož takoví v malé věci nemohou se vrchnosti v zlém protiviti; polezou za ní, i kdyby jim kázala stolici Trojice svaté zvrátiti, kdyby to mohlo býti, a před sochami klekati. Co tu bylo tisíců lidí, když Nabochodonozor, sochu postaviv, kázal před ní padati! A jen tři neklekali před ní.[5] Pane Bože! Ty víš, kdo dnes nalezen bude, aby se ze strachu před smrtí neklaněl šelmě a obrazu jejímu,[6] pohrdaje v tom přikázáním vrchností nejhorších, neboť tu jest modla taková, převyšující sochu Nabochodonozora, v těžším bludu postavená.

[4] 2. Makabejská 6. [5] Daniel 3. [6] Sr. Zjevení sv. Jana 13, 15.

Kapitola padesátá pátá

Také někteří z církevních doktorů o těch věcech učili lidi říkouce: „Pokorní napomenuti mají býti, aby ne více nežli sluší poddáni byli, také aby hříchy jejich donucením cíti nebyli povinni, když by chtěli, aby byli více poddáni, nežli lidem sluší; neboť je třeba vědět, že skrze poslušenství nikdy nemá zlé činěno býti.“ — A opět k témuž naučení jest: „Učiniti jakékoli zlé, jestliže

přikázání velí, zjevné jest, že to poslušenství není, ale spíše neposlušnost proti správě; v nenáležitých věcech nikdo není povinen poslouchati.“ — A opět: „Jestliže ten, kdo nad jiné povýšen jest, přikázal by něco, co jest od Boha zapověděno, anebo učiniti bránil, co Bůh přikazuje, svatého Pavla soud vydán bud' proti němu, jenž praví: Kdybychom my nebo anděl z nebe jinak vám kázal, než jsme my vám kázali, bud' prokletý.“[1] Z těch řečí může býti patrno, že Boží zřízení ve vrchnostech světských není v rozporu s vůlí Boží, jestliže se ty vrchnosti samy spravují zřízením Božím podle vůle Boží. Pakli něco proti Bohu přikazují, to jest jejich smělost zpupná a výmysl bludný, se zřízením Božím v rozporu.

A protože v těch odporných věcech poslouchati vyšších knížat neb prelátů znamená jejich hříchy cíti a tak i d'ábly, protož, připomeneme-li si tyto výklady doktorů o tom, že nemají poddaní poslouchati v tom nadřízených, co Bůh zapověděl, s kým by páni na vojnu jeli? Neboť na vojny běží, aby činili to, což Bůh zapověděl, bližním, co by od nich neradi doma trpěli. Neboť to přikázání Boží jest: „Což chcete, aby vám jiní činili, také i vy jim čiňte.“[2] A protože by každý chtěl ode všech, aby mu dobře činili, tak i on všem by měl dobře činiti. A běže na vojnu, činí zlé takovým, od nichž by chtěl vždy rád dobré; a čemu by doma byl nerad, to jiným činí z rozkázání svých pánů. Protož snadno jest hýbati přikázáním Božím bez vážnosti. Ale, kdyby měl lid křesťanský docela se říditi přikázáními Božími, musily by potoky krve téci z mučedníků od těch vrchností zpohanilých. Nehoniliť by se s nimi jako se stádem k hradbám, k útokům a k bořením, k vraždám a k loupežím; neboť podle víry raději by šli pod meč, než aby takové věci odporující zákonu Božímu činili. Ale tento dobytek bláznivý, v boží vodě omočený,[3] odpadlý od Boha i od jeho zákona, všecko to zlo s radostí činí, protože jsou dávno svedeni od církve římské a opilí z vína kurvy veliké,[4] kteráž skrze slavné muže postavila svět v krvi a ve všem svodu nepravosti.

[1] Galatům 1, 8. [2] Mat. 7, 12; Luk. 6, 31.
[3] T. j. pokřtěný; Chelčický ironicky tak mluví o křesťanech jen jménem, nikoli skutky.
[4] Sr. Zjevení sv. Jana 17, 1—2.

Kapitola padesátá šestá

Potom dále dí svatý Pavel: „Neboť knížata nejsou k strachu dobře činícím, ale zle činícím. Protož chceš-li se nebáti vrchnosti, čiň dobře, a budeš míti chválu od ní, neboť služebník Boží jest, tobě k dobrému."[1] Tu všudy vězíme jako mezi ploty zapleteni, hledíme-li k výkladům církve římské, z císaře vyrostlé, i nesnadno můžem praviti tyto řeči podle smyslu svatého Pavla, o nichž se církev římská domýšlí, že jí vhod knížata řídí těmi slovy, jako by o jiných nic nemluvil než o těch, skrze něž se ona krvaví a z lidí krev točí, jako by dříve knížat v Římě nebylo, než se ta církev na stolici císařské rozhostila. Ale všecka slova svatého Pavla, pověděná v této epištole, jsou o těch knížatech, kteráž od počátku římského města byla v něm dávno před narozením Kristovým, stranou od víry v pohanství stojíce, a o křesťanech ještě nic nebylo slyšeti. Protož z této epištoly svatého Pavla církev římská nemůže pro sebe jinak knížata dokázati a k víře je připočísti, leda když chce míti ve víře také knížata, která pohané v Římě měli, o nichž jsou ta slova v epištole. Jak je viděti ze skutků, má ona právě taková knížata, jaká mají pohané. Ale jiné jest při těch slovech svatého Pavla rozuměti, že ona mluví věřícím lidem o cizích knížatech, která nebyla ve víře, a jiné jest věřiti to, že on řídí těmi slovy život těch knížat, kteráž uprostřed věřících stála nebo státi měla spolu s ostatními křesťany, zákona Kristova následujícími. Neboť měli by všickni připustiti, kdyby chtěli, že žádný lid zprvu nebýval přijímán do víry, leda když dříve svolil pod zákon Boží se poddati. Protož, jsou-li ty správy k následovníkům zákona Kristova, to by mělo rozsouzeno býti, bylo-li by od koho. Ale z toho, co se dálo apoštolům, když osobně přebývali v Římě a kázali tam evangelium, musili by připustiti, že ta knížata, o nichž tuto mluví svatý Pavel, byli pohané, stranou od víry Kristovy, usmrcujíce věrné křesťany pro víru. Těm knížatům zavázal svatý Pavel věrné křesťany poslušenstvím ze slušných příčin, poněvadž přebývali na jejich panství. A tomu je učil, kterak se mají k nim míti opatrně s dobrými skutky, s dobrým obcováním, aby jim nebyli k postrachu, ale snad k užitku, aby se tak spravedlivě chovali před nimi jako před cizími ve víře a před svými pány, aby je ničím nepohoršili ani je proti sobě nepopouzeli k hněvu nějakou svou nemoudrostí.

Ale toto nejbedlivěji by mělo chápáno býti při této řeči, že dí, že knížata

[1] Římanům 13, 3—4.

nejsou k strachu dobře činícím, ale zle činícím. A poněvadž byli pohané, kterak mohli znáti skutky dobré nebo zlé, aby se zlým protivili a dobré chválili? Ta slova potřebují delšího výkladu, neboť rozličně může rozuměno býti i mluveno o dobrých skutcích. Některé skutky jsou dokonalé, jimž víra učí; a některé jsou, bez nichž by ani pohané nemohli býti aneb státi v spravedlnosti života tělesného. Protož knížata pohanská a zvláště římská měla známost dobrých skutků té spravedlnosti, skrze niž knížata musí lid říditi a porovnati k pokojnému životu. Ačkoli skrze moc musí donutiti k té spravedlnosti, skrze niž mají lid říditi a srovnati pokojně v jednotu — to se stane, v tom zkrotí každé bezpráví: násilí, zlodějství, svády, vraždy, bandy šibalské a lupičské, lotrovské i cizoložstva. To musí každý kníže znáti a kaziti ty věci mocí, neboť by jinak nemohl panovati, kdyby popustil uzdu těm zlým věcem; povstal by lid proti lidu, město proti městu, a zhynulo by mu království. Protož toť může snadno znáti kníže, kdo jsou bez úhony na jeho panství; neboť každé bezpráví aneb křivda nespravedlivá vyvolává žalobu a křik. A ty všecky věci musí kníže nebo jeho úředník věděti a slyšeti a skrze moc krotiti a skrze práva městská je souditi; neboť, což se kde bezprávného přihodí nebo stane, s tím běží žalovat na soud před úředníky knížecí. Protož znají lidi sudiče, kteří si navzájem bezpráví činí, svády jednají, tepou se, lají sobě, hanějí se, vyhrožují si, zabíjejí děti nebo sluhy jedni druhým, škody si činí navzájem na poli pastvami, krádeží, meze jedni druhým porušují, ploty boří, přeorávají, přesekávají meze v lukách a jiná bezpráví těm podobná si činí, ženy cizí žádají k cizoložství, a to vše k svádám a k svárům vede, a pro ty věci stále běží žaloby před úředníky knížecí, ježto to smutné pokolení kvasí jako zlý kvas v svých nepravostech, bez pokoje, bez dobrotivosti, bez spravedlnosti, v samých ďáblech přebývajíc. A protož knížata s mocí a s velkou moudrostí pracně na soudech musí ty zlé věci projednávati, rovnati a rozhodovati mezi tím nemoudrým lidem skrze práva ustanovená k ukrácení těch bezpráví, aby mohli panovati pokojně nad lidem. Protož i mezi pohany jest to vzácná ctnost, kdož bez žaloby může mezi lidem žíti pokojně, spravedlivě a poctivě. Neboť i v evangeliu svatým lidem Zachariášovi a Alžbětě z toho chvála jest, že oba spravedliví byli před Bohem i před lidmi, chodíce ve všech přikázáních a v spravedlnostech bez žaloby.[2] Tak spravedlivě přebývali, že žádná úhona nebyla nalezena na nich, ani nikomu neškodili ani nikoho nepohoršovali;

[2] Lukáš 1, 6.

proto nikdo nemohl na ně žalovati pro vinu, leč by to činil z nenávisti lživě.

Protož k takovým skutkům dobrým bude se vztahovati řeč svatého Pavla, kdežto dí, že knížata nejsou k postrachu dobrým, ale zlým; chceš-li se nebáti vrchnosti, čiň dobře, a budeš míti chválu od ní.[3] Neboť on nemůže se protiviti takové dobrotě, ale chválí ji. Neboť ta dobrota činí pokoj a svobodu knížatům a zbaví je mnohých teskností a lopoty i námahy. Neboť, když není žalob, není potřebí seděti na soudě půl dne nebo celý den a slyšeti žaloby, sváry, svědectví nepravá jedněch proti druhým, kdežto zasednou někdy potíce se, nemohouce urovnati svárlivé lidi, a někdy rokovati musí o jejich svády a o vraždy s jinými vrchnostmi, s námahou a s náklady. Pakli trest vykonává nad kým, musí se s nimi mučiti, až se mu to znechutí. Protož kdož jest bez žaloby v takových spravedlnostech, ten veliké břímě a práci snímá s knížat a s jiných soudců, kteréž sudičský lid jim způsobuje. Protož oni takovým způsobem pokojně a snadno panují, když žaloby umlknou na jejich panství; ale když žaloby vzniknou a křik se rozmnoží v jejich lidu, tehdy jsou tím zatíženi, krotíce, rovnajíce, soudíce, rokujíce a někdy i bojujíce. Protož nepadá strach od nich na toho, kdož jest bez žaloby na jejich panství podle těch spravedlností, jimiž pokojně stojí jejich panství, ale více chvály má od nich i milosti.

Protož správně dí: „Chceš-li se nebáti vrchnosti, čiň dobře a budeš míti chválu od ní."[4] To pak pověděl svatý Pavel o té spravedlnosti, skrze niž mohli pohané v Římě i jinde pokojně panovati nad lidem a říditi je v takových věcech, o nichž jest napřed pověděno, a poddaný jejich, čině takovou spravedlnost, mohl se jim zalíbiti skrze ni.

[3] Římanům 13, 3. [4] Římanům 13, 3.

Kapitola padesátá sedmá

Ale s tou spravedlností, kteráž z víry Kristovy jest, a s těmi dobrými skutky, kteréž Bůh přikazuje, nemá se to tak. Ač jest to dokonalá spravedlnost, takže by ji i pohané měli ctíti, ale neznají ji, daleko jest od nich, a pro jejich nemoudrost zdá se jim zvrácená a škodlivá, protož hotovi jsou pro ni usmrtiti nejnevinnější lidi. A tuť nelze říci: „Čiň dobře, a budeš míti chválu od ní."[1] Kristus i jeho apoštolé dobře činili, a nezalíbili se těm vrch-

[1] Římanům 13, 3.

nostem, ale zabiti jsou od nich pro své dobré činy. Svatý Pavel dobře činil, vyznávaje jméno Kristovo v Římě; a nezalíbil se císaři Neronovi ani chválu neobdržel od něho, ale hrdlo ztratil od něho za své dobré činy. Sbor ten spravedlivý v Římě, který svatý Pavel přivedl k víře kázáním evangelia a kterému psal tuto epištolu, dobře učinil podle víry Kristovy; ale nedošel chvály ani nenalezl milosti u císařů římských pro své dobré skutky, neboť ti císaři pohanští v Římě nejprve apoštoly usmrtili za jejich dobré činy a po nich dále vylévali krev těch křesťanů věrných, po tři sta dvacet let ty vrchnosti v Římě od apoštolů trvajíce v pohanství a stále prolévajíce krev nevinných pro jejich dobré činy. Protož těm skutkům, které jsou z víry Kristovy, zbytečné je říkati to: „Čiň dobře, a budeš míti chválu z toho." Neboť ty skutky z víry Kristovy daleko jsou od mysli knížat pohanských, a netoliko pohanských, ale i od těch vrchností pokryteckých, kteréž ve víře jsou. Neboť ty vrchnosti dávno usmrcují lidi spravedlivé, pro jejich dobré skutky je upalují, stínají a jinak usmrcují zjevně pro evangelium Kristovo. A nyní, v tento čas, velmi blízko se k tomu míří: kdyby Bůh dovolil těm vrchnostem, mnoho krve spravedlivých bylo by od nich prolito. Protož o nic více nemají známost o dobrých skutcích, které jsou z víry Kristovy, než knížata pohanská. Proto svatý Pavel daleko odlišuje spravedlnost víry od knížat tohoto světa a praví: „Ale my pak moudrost mluvíme mezi dokonalými; ale ne moudrost tohoto světa ani knížat tohoto světa, kteříž hynou; ale mluvíme Boží moudrost v tajemství, kteráž jest skryta, kterouž Bůh před věky k naší slávě zjeviti uložil; a tu žádný z knížat tohoto světa nepoznal; neboť, kdyby ji byli poznali, nikdy by nebyli Pána slávy ukřižovali."[2] A protož tu příčinu nejzávažnější uvádí, proč ten lid svatý knížata pohanská v Římě usmrcovala: jen proto, že ta moudrost víry Kristovy skryta jest před nimi a žádný z nich ji nepoznal, ani z jiných knížat tohoto světa, ani celý svět nepoznal Spasitele ani jeho moudrost. Proto neuctili ani samého Spasitele s nejspravedlivějšími činy; ačkoliv i mrtvé křísil, přece ho ukřižovali. A potom koho ušetřili z jeho čeledi? A proto tak jest protivná ta moudrost víry knížatům pohanským i všem zkaženým křesťanským, že by je úplně v nic obrátila v tom panování pohanském; kdyby se jí poddali, musili by toho panství násilného a dravého zanechati.

Protož ten sbor v Římě po mnohých stránkách musil se lišiti od knížat pohanských i od jiných pohanů pro svou víru, kterou od Boha poznal, a v tom

[2] 1. Korintským 2, 6—8.

především a zvláště, že podle své víry nemohli se poddati jejich poslušenství v bludných věcech pohanských, jako jiní pohané poddávají se knížatům beze všech výčitek svědomí, k čemukoli je vybídnou, i k nejhoršímu. Tak i Nabochodonozor nutil všecky lidi i Židy, aby se jeho soše klaněli, padajíce před ní.[3] Stejně Asverus přikázal, aby se jeho nejvyššímu úředníku klaněli, klekajíce před ním na svá kolena jako před Bohem.[4] Též i Antiochus lidu Božímu zapověděl plnit zákon Boží a přikázal jim, aby následovali zákonů pohanských.[5] Protož v Římě, aby tolik krve svatých bylo vylito od těch císařů pohanských velikého panství a veliké pýchy, nebyla hlavní příčina a tak blízká k vylévání krve ta, že chtěli míti, což nejhoršího si usmyslí, ale hněv, že neposlouchali takových zvrácených příkazů těch pyšných císařů. Ačkoli bez meškání jich poslouchali v slušných příkazech, ale, kdyby se jen jedinkrát vzepřeli nespravedlivému příkazu podle své víry, tedy ta pýcha tak se rozlítila, že mnoha tisíců krev prolili proto. Jako Aman — tak se rozhněval náramně proto, že jediný Mardocheus nechtěl klekati na kolena před ním, že si to předložil za maličkost netoliko na samého Mardochea své ruce vztáhnouti, ale na všecky Židy, co jich bylo v říši Asverově ve sto dvaceti sedmi krajích.[6] Co tu krve prolito bylo proto, že se jediný neklaněl!

[3] Daniel 3. [4] Ester 3. [5] 2. Makabejská 6. [6] Ester 3.

Kapitola padesátá osmá

Také ta byla příčina[1] — kterou víra Kristova učinila na těch křesťanech v Římě — pro niž upadli v nenávist císařů i všech pohanů, totiž tak veliké odchýlení od nich všemi zvláštnostmi, jelikož křesťané na pohanech na všecko chování nepočestné hleděli jako na mrzkost a nečistotu a od těch jejich zvláštností se odchylovali jakožto od nečistot, majíce jejich bohy za ďábly a všechen jejich život bezbožný za cestu k zatracení prohlašujíce. Proto se mohlo jen málo lidí proti množství pohanů velikého města římského odděliti od takových odporností a žíti uprostřed nich; tedy podle jejich nepravosti div jest, že vůbec kdo z křesťanů mohl živ zůstati. Ale i tu byl Bůh pánem a vládl i pohany i jejich mocnými císaři. Proto bez jeho vůle nemohli věrným docela nic uškoditi. Proto i vražděni byli podle vůle Boží jen tolik, nakolik

[1] T. j. aby bylo prolito tolik krve svatých.

on chtěl vyzkoušeti služebníky své a slávu jejich rozmnožiti skrze pomíjející muka, a jakož více nebo méně viděl stálosti na nich, aby s pokušením učinil prospěch, aby je mohli užitečně snésti.[2]

A protož z těchto věcí můžem znáti zvláštnost skutků víry, jak daleko jest skryta před knížaty i před celým světem a tím spíše před zkaženými křesťany, kteřížto zkaženci slavní skrze Boha v ďáblech postaveni jsou, cestu nejvyšších bludů nazývajíce svou spásou. Před takovými, kteří se Boha drží jako obraz stěny,[3] a před knížaty i před celým světem daleko jest skryta znalost a moudrost ve víře Kristově, kteréž z víry jsou. A protož žádný to skrytí nemůže poznati, jen samým darem Božím, shůry od Boha daným. Protož ta moudrost, jsouc skryta a lišíc se od světa a jsouc v odporu k němu, musí vždy býti světu protivná. A což se jí drží svět, na jehož povrchu je zdánlivě Bůh, to jen zevně kůru hlodá jako koza na vrbě, ale tajnost, moc a užitek víry skryty jsou před jejich očima.

Protož o pravých skutcích víry daleko jest říci: „Čiň dobře, a budeš míti chválu z toho," leč by ten sám z víry živ byl; u toho by chválu měli věrní z dobrých skutků, ale ne u císaře Nerona.

[2] Sr. 1. Kor. 10, 13. [3] T. j. jen povrchně.

Kapitola padesátá devátá

Protož ještě k tomu přidává svatý Pavel: „Neboť služebník Boží jest tobě k dobrému."[1] Tuť na tom slovu všecko ujištění církve římské i s církevními učenci stojí i všecko kněžstvo císařské utěšení své skládá v slovech svatého Pavla, že jim těmi slovy ohlásil, potvrdil i ujistil ve víře Kristově služebníka Božího s mečem, pána hlavního císaře, k velikému dobrému té svaté matce, církvi římské,[2] i všem jejím synům, kteří se z ní rodí, aby církev se svými syny protivenství kříže netrpěla, neboť služebník Boží mečem ji ochraňuje před zlým větrem, aby nesl za ni pokušení na svém meči, aby ona v pokoji svaté hodinky[3] říkala, řády Boží a chválu jeho zpívala a řídila. Protož služebníka Božího s mečem nekárej nikdo, neboť služebník Boží jest k ná-

[1] Římanům 13, 4.
[2] Na okraji tisku z r. 1521 se tu čte: Petr (Chelčický) se posmívá tuto církvi římské.
[3] T. j. modlitební.

ramně velikému dobrému církvi; neboť meč služebníka Božího jest život pokojný té církve. Nekárej nikdo množství oděnců, neboť jsou k dobrému církve. Nekárej nikdo rychtáře, konšely, biřice, katy, rathouzy, šatlavy, klády, skřipce, neboť to vše jsou nástroje služebníka Božího, aby tím a skrze to Bohu sloužil k dobru církve. Protož ty věci rathouzní a katovské skrze služebníka Božího jsou bohatství a dostatečnost církve. Apoštolé a prvotní církev Kristova nástroje rathouzní a katovské a meč služebníka Božího nosili na svých hrdlech, na bocích i na celém těle, jsouce v krev obaleni i v smrti postaveni pro jméno Boží skrze nástroje katovské; a nyní jsou k dobru církve, vylévajíce krev z těch, kteříž se protiví církvi, hanějíce její lakomství svatokupecké skrze pravdu evangelia Kristova.

Kapitola šedesátá

Než, ještě přistoupíce k těm slovům, která praví: „Neboť služebník Boží jest tobě k dobrému,“[1] naučení víry písem Božích k tomu užívejme. Neboť ta slova „služebník Boží“ nemohou se k jedné věci vztahovati, ale ke mnohé. Jakož Písmo praví: „Postavil jsi zemi, i stojí; zřízením tvým trvají dnové; neboť všecky věci slouží tobě.“[2] Tak všecky věci slouží jemu, když konají to, což on chce. Než ta služba Bohu, v níž oni činí líbeznou vůli Boží, zasluhujíce si blahoslavenství, ta jest zvláštní. A nemůže býti nikde, než tam, kdež ji ukázal Kristus, Syn Boží. Jiné služebnosti Bohu mohou býti po některých stránkách i na císařích pohanských v Římě i jinde, a tím způsobem všecko tvorstvo může sloužiti Bohu, když koná každé to, což on chce v něm míti. Tak Bůh chce, aby ptáci do skonání trvali; a pták, upravě si hnízdo, nanese vajec a vysedí mlád'ata, i poslouží vůli Boží, která chtěla, aby ptáci do skonání světa rodíce se jedni z druhých trvali. Chce Bůh, aby lidé trvali skrze rození; protož žena, rodíc děti lidí, činí vůli Boží a slouží Bohu. A tak o všech věcech vezměm, že jemu slouží činíce to, což on chce, a musíce to činiti.

Protož lidé zlí i dobří slouží Bohu. Ale velmi nestejně a daleko od sebe vyplní vůli Boží; a zlí vyplní vůli Boží, nevědouce o Bohu; vyplní pravou vůli Boží, hledajíce svou vůli, i vyplní s tím vůli Boží a poslouží jemu. A tak tytéž věci můžem shledati v těchto slovech svatého Pavla, která praví: „Neboť

[1] Římanům 13, 4. [2] Žalm 119, 90—91.

služebník Boží jest tobě k dobrému.“[3] Tak jako z předešlých řečí můžeme za jisté míti, ta knížata v Římě byla pohanská, o nichž tato slova svatý Pavel pověděl: „Neboť služebník Boží jest tobě k dobrému.“ A protož kterak římský císař pohan, modloslužebník nevěřící, vražedník a prolevatel krve svatých apoštolů i jiných mnohých křesťanů, takový kterak může býti služebník Boží? Tak chápejme ta slova o takových služebnících Božích, že i ti nejhorší mohli míti velikou částku, v níž služba Bohu mohla býti podle těch věcí, které jsou napřed pověděny, totiž v řízení lidu v spravedlnostech zevních a pozemských, řídíc lid v spravedlnost soužití, aby pod jejich obezřetností množství národů běh života nynějšího pokojně konati mohlo, kteří by jinak bez nich tak žíti nemohli. A protož v takovém užívání moci velikou službu Bohu mohou prokazovati nad jiné lidi. Ačkoliv se jinak v své slepotě protiví Bohu mnohými bludy, ale tím, že skrze ně řád zemský trvá v pokoleních lidských, slouží Bohu. A jsou-li živi z víry, tedy dokonale a líbezně slouží Bohu.

Protož když vezmeme za základ z víry nejprve, že sám Bůh jest nejmocnější na celém světě i nad králi celé země panuje silně a chce panovati nade všemi — protož on králům jako úředníkům poddal svět, krajiny, národy. Jakož dí Písmo: „Slyšte králové a přichylte svoje uši vy, kteří panujete nad lidem a líbí se vám býti prvními v houfech národů, poněvadž vám dána jest vláda od Pána a moc od Nejvyššího, a když jste byli úředníci jeho království, nespravedlivě jste soudili: protož otáže se na vaše skutky a zeptá se na vaše myšlení.“[4] Ta slova se vztahují na krále a knížata celé země, o nichžto Písmo vyznává, že panují nad mnohými národy a že jest jim to panování svěřeno od Pána Boha nad množstvím národů a že oni jsou úředníci jeho království. On sám králem celého světa jest. Protož skrze ně kraluje, aby lidsky vládli a řídili to království. On skrze ně může činiti cožkoli chce s těmi národy, kteří ho neznají a nectí: bud'to je říditi anebo je zničiti a se světa shladiti pro jejich hříchy. A proto Písmo praví: „Srdce královo v ruce Boží jest; a kamžkoli chce, tam jím pohne“[5] — napravo nebo nalevo; bud'to postaví anebo zničí skrze něho, což chce. A protož zřejmě může býti služebník Boží jako úředník jeho království; slouže jeho vůli, řídí to království v běhu zevním podle spravedlnosti k tomu nutné. Ačkoli snad mnohý ani nezná jeho, krále nebeského, nejvyššího pána nad sebou, avšak jest jako pluh v rukou oráče, který nechápe, co jím oráč dělá. A někteří také znali vůli Boží a z dobroty sloužili Bohu těmi

[3] Římanům 13, 4. [4] Moudrosti 6, 2—6. [5] Přísloví 21, 1.

úřady, řídíce království jeho podle spravedlnosti dokonalé. A ti stáli pod zákonem starým. A tato stránka má největší potřebnost jejich služebnosti: hřích nadmíru rozmnožený a bezbožný v pokolení lidském. Neboť tak jest Bohu protivný, že, kdyby je ta moc donucující nijak nezkrotila a netrestala, netrpěl by Bůh ty národy přezlé na té zemi a ani oni sami nemohli by vládnouti tou zemí pro svou nepravost, ale jedni druhé by zničili. Ale, ježto on sám kraluje nad nimi a chce, aby lidé trvali do skonání světa, přiložil ten flastr k tomu nežitu, aby nemohl tak svévolně a bez překážky kvasiti hnisem svých šeredností rozmnožených, které chce dělati, aby se krotili skrze moc ukrutnou královskou, aby nemohli tak daleko dospěti v svých nepravostech, jak by chtěli. Pakli ani ten lék neprospěje takovému pokolení přezlému, tedy pošle na ně jiné krále, aby je jako pomyje nečisté splákli se země i s jejich králi, jako to dělal tvrdohlavým Židům, aby je pohané povraždili i s jejich králi a do vězení vodili.

Protož on jest králem nad celou zemí a sám rozumí, kterak to pokolení má spravovati, a on sám ví, proč tu zemi stále trpí, naplněnou bezbožnými hříšníky, kteří ho jen potupují.

Kapitola šedesátá první

Ale že králové pohanští ukrutní v takových okolnostech jsou služebníci Boží, to máme slovy Božími doloženo. Nabochodonozor, král babylonský, byl veliký král a velmi zlý ukrutník. A Pán Bůh přikázal vší zemi, aby se poddali moci krále babylonského; pakli by se kdo vzepřel, že jej Pán Bůh zničí mocí krále babylonského. Proto když se Židé zatvrdili a nechtěli býti poddáni Bohu, toto přikázal proroku Jeremiášovi, aby mluvil k Židům: „Protože jste neuposlechli slov mých, aj, já pošlu a pojmu všecky čeledi od severní strany, praví Hospodin, a Nabochodonozora, krále babylonského, služebníka svého, a přivedu ho na tu zemi i na obyvatele její i na všecky národy, kteří okolo ní jsou, i zbiji je a položím je na podívanou a na posměch a v pustiny věčné a zahladím z nich hlas radosti a hlas veselí."[1] Tak posloužil Bohu král Nabochodonozor, potřev a zničiv to zlé pokolení, nevděčné za vše dobré Pánu Bohu svému, položiv zemi jejich v pustiny a na posměch, aby každý, kdož

[1] Jeremiáš 25, 8—10.

půjde přes ni, podivil se a s posměchem nad ní pronesl: „Proč učinil Pán Bůh tuto zhoubu zemi této? Proto, že neposlouchali hlasu Pána Boha svého."

Protož představ si rozumný člověk služby takové Pánu Bohu, a že v té službě Boží nepřekáží nepravost králova. Neboť tento zlý král byl, jehož Pán Bůh nazývá služebníkem svým; to vězňové u něho jsoucí vyznávají, pokořujíce se ve vězení Bohu, řkouce: „Učinil jsi to spravedlivým soudem tvým a poddal jsi nás v ruce nepřátel nespravedlivých a nejhorších hříšníků a králi nešlechetnému a přezlému nad veškerou zemi." Avšak ten nejhorší, převyšující všecky na zemi nepravostí, mohl býti služebníkem Božím v takových okolnostech. Protože Židé nechtěli z lásky Bohu sloužiti, ustanovil si za služebníka krále nejhoršího, aby mu v tom posloužil, a to tím, že zmordoval ty svévolné a tvrdohlavé Židy a zkazil je do konce aneb do kořen. Neboť v takové službě Boží čím ukrutnější jest, tím lépe poslouží Bohu, beze všeho smilování zabíjejíce, pálíce, stínajíce, oči vylupujíce, po kusech sekajíce, ty trýzně činíce té naduté a nepoddajné bezbožnosti, která se nechce báti Pána Boha svého. A v tom jest viděti služebnost králů pohanských i císařů římských, že v těch věcech konají služby Bohu, že provádějí pomstu jeho nad těmi, kteříž se protiví Bohu.

Protož svatý Pavel v tom smyslu nazývá ty císaře římské, pohany ukrutné, služebníky Božími, že jsou postaveni od Boha jako úředníci jeho království za trest hříchům a neposlušnosti mnohých v takových národech, které Boha neznají, nectí a protiví se jemu. Nejprve dobrotivě řídí je v tom, co je náležité, a v pokoji podle spravedlnosti tomu zřízení vyhovující; pakli hříchy vznikly ke zkáze obecného dobra anebo ke zkáze lidu, to trestali podle zákonů městských a císařských.

O těch věcech široce je psáno proto, aby porozuměl, kdo chce, v čem ta služba Bohu záleží císařů pohanských v Římě i jinde, a že jsou ti služebníci Boží daleko od služebníků Božích, kteříž pro naději budoucí slouží Bohu v jiných věcech než tito. Proto žádná tato věc neprospěje kněžstvu císařskému, že tu moc pohanskou vpočtli do víry a velebí ji jako nejpečlivější služebníky Boží ve víře k obraně církve svaté, aby ji bránili před jejími nepřáteli a před násilníky, aby nezahynula.

Kapitola šedesátá druhá

Ty všechny důkazy aneb výklady, co jich ta církev se všemi doktory má, dokazujíc, že jí jest moc pohanská k obraně, nejsou nám víra křesťanská. I kdyby takových císařů mnoho vstoupilo do víry s panováním pohanským, přes to by nebyli tvůrci té víry ani jejími základy. Proto nemá nikdo od Kristovy cesty odstoupiti a císaře s jeho mečem následovati, neboť není odvolána cesta Kristova proto, že jest císař křesťanem. A protož, jakož předtím byli křesťané zavázáni následovati Krista Ježíše v trpělivosti a v pokoře, tak i za císaře jsou povinni. Pakli zavrhli trpělivost a pokoru pro obranu císaře, tedy jsou svedeni od víry skrze císaře a již nemají víru Kristovu, ale císařovu, a on mečovou víru přijal mezi křesťany a uvedl na ni křesťany. Dříve políčky snášeli a políčky vykoupeni jsou od Krista; ale nyní s mečem stojí, císařovy odplaty čekajíce. A kdež císař bude, tam oni s ním. Komu kdo věřil, čím ten bude platiti, ta odplata jeho bude.

Kapitola šedesátá třetí

Těchto řečí počátek jest o služebnících Božích. Tu by výkladu potřebí bylo, zvláště proto, poněvadž církev římská celý svět s jeho bezbožnostmi zřídila slavně ve službě Boží a množství rozličných stavů natvořila ve víře a přiznala jim zvláštní služby Bohu. Protož pravá služba Bohu velmi jest skryta mezi takovým množstvím, přerozmanitým pokolením služebníků Božích. Proto se má rozumný člověk pilně ptáti na tu službu Boží, v níž se může líbiti Bohu jako syn otci, v naději budoucích slibů čekaje. A taková služba Bohu není jinde ukázána lidem, leč z víry Kristovy živu býti. A ještě i když to předpokládáme, mohou oklamáni býti někteří. Neboť církev římská, řídíc celý svět i s mnohými stavy v spasení, tak do toho mísí víru Kristovu a všecko své klamání zavěšuje na Kristu, na jeho slovech, že ta klamání tak jsou okrášlena slovy Kristovými, Písmy i Duchem svatým, že se zdá úplně, jako by ta slova Kristova byla a tak i služba Bohu zvolená od něho. Jediná tato opora k jistotě zbývá těm, kdož by se chtěli v takových tenatech vyvarovati oklamání, že to množství stavů lživých, ať jakkoli své služby slavné Bohu vedou, zákony povýšené k nim vymýšlejí a velmi se Kristových slov dovolávají a Duchem svatým je zbarvují, že se zdá jejich služba Bohu ve víře Kristově jako lesk světla andělského — že všecko to množství, vyrostlé z té církve s těmi službami, v tom se kolísá, že jest daleko od šlépějí Kristových a od jeho příkladů. V svět a v hříchy se nadmíru všecko zapletlo, v pýchu, v povýšení, v lakomství, v panství, a protivenství kříže Kristova nechtějí snášeti; všecko chce bíti od sebe, zlé za zlé činiti, moc proti moci hledá všechen lid. Protož, ať jakkoli slouží Bohu, však tak nechtějí sloužiti, jak Kristus přikázal a příklad na sobě dal. A přikázal těm, kdož jemu chtějí sloužiti, řka: „Kdož mně slouží, následujž mne; a kdež jsem já, tu i služebník můj bude."[1] Protož sloužiti Bohu z víry Kristovy jest následovati ho v trpělivosti, v pokoře, v chudobě a v práci spasitelné. To jest tak zvláštní věc, že ji svět nijak nemůže poznati ani přijmouti, ani žádný zlý člověk, jen vyvolený jeho; neboť záleží ta služba Bohu v pravém milování Boha, jehož svět nemá ani nezná ani ho v sebe přijmouti nemůže, neboť jest naplněn zlými milováními, protivnými milování Boha. Jako sud nečistý s pomyjemi smrdutými nehodí se k vínu novému, tak službu Bohu, láskou mu poddánu býti a vůli jeho líbeznou v tom činiti, tu svět nemůže znáti ani přijmouti.

Protož pravá služba Bohu toto má v sobě, že lidi odloučí ode všech věcí poskvrněných tohoto světa i těla a postaví je v pravé nevinnosti svědomí i života podle správy Kristovy a podle příkladu jeho. Jiné všecky služby Bohu daleko jsou od této, neboť stojí na těch lidech s poskvrněným srdcem a přestupujících přikázání Boží a stojí na špatných výkladech Písem a na základu lidí slovutných. Knížata a rytířstvo povrchní víry má základ své služby na pohanu, císaři římském Neronovi, a na tom základu se utvrzuje v své službě těmito slovy svatého Pavla, o níž zde řeč máme, že „služebník Boží jest tobě k dobrému";[2] neboť o něm a o jeho nástupcích tu řeč svatý Pavel pověděl, že oni s mečem Bohu sloužili jako úředníci krále nejvyššího. A všecko mništvo na dávných mniších slavných, kteří jim ty řehole zvláštní vymyslili, zakládá oprávnění své služby Bohu. A jiné množství na papeži a na jeho zákonech rozmnožených má základ pro službu Boží.

[1] Jan 12, 26. [2] Římanům 13, 4.

Kapitola šedesátá čtvrtá

Potom dále dí svatý Pavel o těch služebnících: „Pakli zle učiníš, boj se, neboť ne nadarmo vládne mečem; neboť jest služebníkem Božím, vykonavatelem jeho hněvu na tom, kdož páchá zlo."[1] A tak jest nyní zjevno: co tuto sv. Pavel pověděl věřícím křesťanům o pohanu, císaři římském, hodící se na ty křesťany, to již jest naše vlastní; což dostačovalo pohanům k jejich řízení, to již dostačuje křesťanům k řízení jich, meč císaře římského pohanského, aby sláva jejich mravů byla vyměřena mocí pohanů, aby zle nečinili právě jako pohané, bojíce se meče. Ale to pověděl svatý Pavel těm věřícím lidem z nutného důvodu, že se to jim hodilo, tak, jak jim náleželo v tom obcování s pohany a pod jejich mocí ukrutnou, ne aby v nich jen v tom dobrotu ochraňoval, aby bojíce se meče císařova dobré věci činili a zlých se vystříhali; neboť to by byla malá dobrota, pohanům podobná, dobře činiti pro strach z meče císařova, aby proto dobré věci činili a zlých se vystříhali. Kdyby byl svatý Pavel neznal lepší základ k dobrým skutkům v těch lidech, také by je nebyl mohl užitečně k spasení v té dobrotě založené na meči ochraňovati, aby, toliko meče se strachujíce, spravovali se v dobrotě křesťanské. Neboť napřed v epištole psal o bázni pravě jim, že tak dříve ve strachu stáli; i dí jim o vyšší dobrotě: „Nepřijali jste zajisté ducha otroctví, abyste se zase báli, nýbrž přijali jste ducha synovství, jehož mocí voláme: Otče, Otče!"[2] Věděl tedy, že v nich jest základ ducha lásky synovské, aby jako synové z lásky k Otci nebeskému dobře činili. Neboť jen takové dobré skutky se líbí Bohu a stačí k spasení; ale kdož dělá dobrotu pro strach z meče, ten chrání svůj život tělesný, aby nebyl zabit mečem.

Proto jsem řekl, že svatý Pavel, maje v těch lidech lepší základ z Boha k dobrým skutkům, toto se zřetelem na okolnosti pověděl o strachu z meče císařova, pokud zevně slušela jim opatrnost zvláštní dobroty pro pány, pod nimiž přebývali. Ale kdyby ti lidé byli v zemi zaslíbené, jako byli synové Izraelští zprvu v svobodě, nemajíce žádného pána světského s právem královským, nebyl by jim psal svatý Pavel v tom smyslu, aby bojíce se meče dobré činili a zlého se vystříhali; neboť k tomu, aby se zlého varovali a činili dobré, nadmíru dokonalé směrnice měli od apoštolů, cožkoli přísluší k dokonalým skutkům dobrým i ke vší úctě k Bohu bez donucování mečem. A nebyl by

[1] Římanům 13, 4. [2] Římanům 8, 15.

v takové svobodě lidem Božím svatý Pavel ustanovil krále s panováním pohanským a s jejich právem násilným; neboť prorok Samuel želel takové věci, když nemoudrý lid židovský, neváže si té svobody, kterouž měl bez krále, žádal stále krále s jeho právem.[3]

Proto tuto svatý Pavel se zřetelem na okolnosti ukládá lidem věřícím, aby se báli moci světské, poněvadž to byli jejich páni a oni na jejich panství měli vezdejší statky a přebývání své; proto aby pod nimi přebývali s dobrými skutky bez žaloby, aby žádnou vzpurností se jim nevzepřeli ani žádnou žalobu před nimi neprojednávali. Neboť oni, chtějíce pokojně panovati nad lidem, proto mečem vládnou, aby pomstili žalobu smrtí, kterážto žaloba k smrti odsouzena jest jejich právy. Proto pohané, bojíce se smrti nebo jiného trestu od jejich meče, neodvažují se přestupovati práva královská. Protož oni tím způsobem pokojně panují, že drží lid ve strachu před mečem, a tak i Bohu slouží, pokud trestají hříchy. A tím také zachovávají pokolení lidské padlé a stále padající, aby mohlo trvati na zemi časným životem, a tím velikou službu Bohu činí, že ostříhají ta pokolení mečem, když je on chce míti; ont' ví, proč ta pokolení v pohanství zadržená chce míti.

[3] 1. Samuel (1. Král.) 8.

Kapitola šedesátá pátá

Tak i tito ještě pod vírou stojí v slepotě s každou nevěrou; s každým přestoupením, stěží pod mečem drženi jsouce, na zemi stojí. Ont' ví, nač má takové množství bezbožných, po všechny časy svět plnících. Protož tuto dále svatý Pavel vystříhá dobré lidi, aby jim s žalobou v ruce neupadli a jejich meč na sebe nepřivedli. Neboť škodlivější věc by byla, aby upadli v ruce nevěřícím lidem ti lidé, kteří se z víry učí takové dobrotě, aby s ní bez žaloby byli před Bohem i před lidmi, než kdyby táž žaloba na pohanech byla. Neboť žaloba nevěřících před nevěřícími nepůsobí takové popuzení, ale tuto způsobuje netoliko hněv proti věřícím pro žalobu, ale i pohoršení nevěřících a pohanění víry od nevěřících, poněvadž věřící, učící se dobrotě z víry, upadají do žaloby, kterou i pohané nenávidí a trestají pro ni; tím zlehčí svou dobrotu před pohany.

Proto sv. Pavel, znaje ty věci, které činí žaloba lpící na věřících před ne-

věřícími, tyto věci věřícím napomínaje k opatrnosti psal o moci knížat pohanských, aby se snažně varovali žaloby před nimi, té, kterou by meč jejich na sebe uvedli, dokudž by mohli, po jejich vůli činíce, ale od vůle Boží aby se nepohnuli; a zejména aby věřící ta věc neodtrhla od poslušnosti knížat pohanských, jak napřed jest pověděno, totiž svoboda, které věřící dosáhli skrze Krista Ježíše, aby je neodpuzovala od poslušenství knížat, jako by je Kristus i z moci knížat vysvobodil, poněvadž je z moci d'áblovy vysvobodil i z břemene zákona starého, ježto s tím tak smýšlejíce o svobodě veliké skrze Krista tělesné, pohrdali by i knížaty, a vzeprouce se jejich náležitému poslušenství, kteréž by k nim měli zachovati, upadli by jim v ruce a ztratili by svobodu, kteréž by chtěli nezřízeně dobýti se zpupností ducha a se zrušením zřízení Božího, které ve vrchnostech světských existuje. K tomu jsou tyto řeči sv. Pavla k věřícím lidem o vrchnostech pohanských.

Kapitola šedesátá šestá

Ale již jsou naše vrchnostenské moci pohanské. Proto se jich drží kněží císařští pevně jako břehu, neboť pod nimi ustlali cestu svým rozkoším a svobodám tělesným nad pány. A tak se s tou vrchností spřátelili přízní tělesnou, že jim nic není potřebí tohoto naučení, které svatý Pavel poslal sboru věřících, v Římě přebývajících pod mocí Neronovou a jiných císařů pohanských. Neboť již nelze těmto říci: „Chceš-li se nebáti vrchnosti, čiň dobře."[1] Tak předně proto, že kněží skrze císaře dosáhli moci světské a sami se udělali pány nejrozmanitějšími, aby byl pán papež, kardinál pán, legát pán, arcibiskup pán, opat pán, probošt pán, pán farář. A touž měrou všickni chtějí moci užívati a pány býti. Protož se jiné moci nebojí zle činíce, neboť se mohou brániti svou mocí moci sobě protivné a mocí moc zahnati. Protož nepřistupuj k nim, svatý Pavle, pravě jim: „Pakli zle činíš, boj se, neboť ne nadarmo mečem vládnou."[2] Jižť se pro svou nepravost žádného meče cizího nebojí, majíce svůj na obranu hříchů svých, aby nižádného meče se nebojíce páchali všecky nepravosti svobodně, směle a bez studu: kurevnictví, cizoložství, opilství, hodování, kacířství svatokupecké a všeliké balamucení lidu o duše i o statky. A za druhé proto není potřebí říci: „Chceš-li se nebáti vrchnosti,

[1] Římanům 13, 3. [2] Římanům 13, 4.

čiň dobře," poněvadž tak převedli vrchnost na svou stranu svými dobrými skutky, že již ta vrchnost nemá jim proč hroziti za přestoupení dobrých skutků, protože s jiné strany nemá naděje k svému spasení, jen toliko skrze jejich dobré skutky, skrze jejich mše, žaltáře, vigilie, církevní hodinky a skrze jiné nábožné úkony. Na to na vše spoléhá ta vrchnost svým spasením netoliko na tomto světě, ale i po tomto životě, když sestoupí do pekla v očistec. Tu již plnou naději zavěsili na jejich mších a na věčných prosbách, že oni věčně za ně zpívají žaltáře za jejich duše a přece je konečně vyzpívají z pekla. A pro tu naději i statky své jim dávají, aby tím silněji modlitby jejich táhly k Bohu za duše panské, čím sytější bude břicho kněžské. Proto již ta vrchnost nemá proč hroziti jim, že by opouštěli dobré skutky, poněvadž je z pekla mohou vykoupiti svými dobrými skutky.

Kapitola šedesátá sedmá

Proto když nyní k těm slovům hledíme, která se zřetelem na potřebné okolnosti svatý Pavel pověděl věřícím křesťanům Kristovým v Římě přebývajícím o vrchnostech pohanských, kterak ony stojí s mečem k pomstě zlých a ke zřízení lidu odporujícího dobrotě a spravedlnosti aspoň takové, bez níž pokolení lidské nemohlo by trvati na zemi na dlouhé časy, ta řeč svatého Pavla o těch vrchnostech pohanských jest základ těch vrchností, o nichž se zdá, že jsou křesťanské a že tak mají víru křesťanskou s mečem doprovoditi, aby jdouc na dlouhé časy neupadla nikde do bláta, když by jí vrchnost cestu neklestila mečem. Proto, aby tak zajištěna byla ve prospěch víry mezi křesťany, tak jest moc ta na císaři římském, na pohanu založena. To utvrzení a pevnost má skrze doktory nejmoudřejší, nejsvětější a o Boha nejpečlivější. Ti ji především ve víře mezi křesťany zakládají na té řeči svatého Pavla o vrchnostenských mocech pohanských, na císaři Neronovi a po něm na jiných založenou. A potom ji odívají písmy Starého i Nového Zákona tak hojně, aby ve víře křesťanské stála tak užitečně a počestně jako některý apoštol, řídíc pomsty a boje podle písem pro sebe upravených skrze moudré doktory. I když nevidíme, že by některého následovala zákona ta moc v pomstách a v bojích, nicméně má v něm základ. Jakž chce a jakž může více nebo méně šiků sobě míti na pomoc, tak tepe a zabíjí.

Kapitola šedesátá osmá

Ale k těm potvrzením, kteráž má od doktorů ta moc, poznáme v disputaci, která se konala mezi mistrem Jiljím v Basileji a mezi knězem Mikulášem, biskupem píseckým,[1] na ten artikul o stavení hříchů,[2] jaké důkazy a přesvědčování skrze doktory a jiné výklady činil ten mistr Jiljí, ustanovený od koncilu proti knězi Mikulášovi. Těch věcí některou část povím, aby ty věci lépe poznány byly, kteréž byly tak dávno tkány, „ale ne skrze Ducha mého," dí Pán.

I praví mezi mnohými důkazy mistr Jiljí, že zákon lidský může trestati některé věci skrze moc donucující právem smrtí a v tom neprotiví se zákonu evangelia. A toho jest důkaz ten, že výklad[3] dí na slovo „Nezabiješ", že soudce nezabíjí vinného, ale zákon, povoluje aneb ukazuje to, že moci spravedlnosti sluší zabíti vinného. Neboť, kdyby žádnou mocí to neslušelo učiniti, nadarmo by dodal výklad: „protož může Bůh zabíti, poněvadž jest rozmnožitel života i smrti, jakož sám praví: „Já zabiji a živa učiním."[4] Protož králové, jimž Bůh propůjčil, aby kralovali, to mohou učiniti skrze spravedlnost, to jest usmrcovati. Také sv. Pavel Římanům píše, že kdož činí takové věci, hodni jsou smrti.[5] A o soudci praví, že nadarmo meč nenosí, v tom Bohu slouží.[6] Proto kteréž Bůh odsoudil k smrti, může soudce náležitě zabíti, a zvláště ty, kteří jsou zákonem Božím odsouzeni k smrti, jakož dí evangelium: „Nepřátele mé, kteříž nechtěli, abych nad nimi kraloval, pobijte přede mnou."[7] Potom cituje

[1] Jiljí Karlier byl profesorem v Paříži; Mikuláš z Pelhřimova, řečený Biskupec, byl v letech 1421—1452 prvním a posledním biskupem táborským. Jeho přičiněním byl na valném shromáždění táborského kněžstva v Písku r. 1422 učiněn konec svárům v táborské věrouce; r. 1443 se připomíná jako správce duchovní v Písku. Biskupcovu obranu vydal *F. M. Bartoš* pod názvem „Řeči Mikuláše z Pelhřimova, biskupa táborského bratrstva, a Oldřicha ze Znojma, strany sirotčí, pronesené v Basileji 1433 na obranu husitského programu čtyř artikulů" (Archiv Táborský I., Tábor, Jihočeská společnost 1935). Sr. i *F. M. Bartoš*, Mikuláš z Pelhřimova (v knize Světci a kacíři, Praha 1949, str. 175 až 196).

[2] Týká se to čtvrtého artikulu pražského, „aby všechny hříchy smrtelné a zvláště zjevné a jiné zlořády, zákonu Božímu odporné, řádně a rozumně od těch, kdož úřad k tomu mají, v každém stavu byly stavovány a kaženy". Biskupec mluvil 20. a 21. ledna 1433, Karlier 13—16. února 1433.

[3] Výklad = glossa ordinaria, běžný výklad k Písmu sv., který napsal opat Walafried Strabo († 849). Jeho spis požíval téměř stejné vážnosti jako Písmo sv.

[4] 5. Mojž. 32, 39. [5] Římanům 1, 32. [6] Římanům 13, 4. [7] Lukáš 19, 27.

Cypriana, kterýž mluví na to písmo Starého Zákona, kde Bůh přikazuje lidu: „Uslyšíš-li v jednom z měst tvých, že dí jeden druhému: Pojďme a služme bohům cizím!, ztepeš ho a zabiješ; všickni, kteříž jsou v městě, ranou meče ho zabijí."[8] To vykládaje dí na ta slova: „Přikázání si připomínaje, Matatiáš pobil ty, kteří na oltáři modlám obětovali."[9] A poněvadž před příchodem Kristovým tyto věci přikázány jsou, tím spíše po jeho příchodu mají zachovány býti. Pakli někdo ví, že jest to soudní přikázání, které již nemá zachováno býti, neboť nemá platnosti: tedy budiž si podle toho výkladu, že soudní jest, nemá býti zachováno, avšak se zřetelem k tomu, že jest v Zákoně Novém založeno, má zachováno býti, jak jest již odůvodněno řečí svatého Pavla: „Kdož se dopouští hříchů, hodni jsou smrti."

[8] 5. Mojž. 13, 6 a 9. [9] 1. Makabejská 2, 24.

Kapitola šedesátá devátá

Již pak svatý Augustin, mluvě o městě Božím, postavil se v krvi a praví: „Když někdo bývá zabit spravedlivě, zákon ho zabíjí, ale ne soudce." Svatý Jeronym praví: „Není ukrutnost hříchy pro Boha trestati, ale laskavost." A že má na mysli trest smrti, jest zjevné z toho, že uvedl pomstu Fineesovu[1] a Eliášův hněv,[2] Šimona Kananejského, který na dva čarodějníky ohnivé hady poslal,[3] Petrovu odvahu proti Ananiášovi a Zafiře,[4] stálost sv. Pavla, kterýžto čarodějníka Elmiáše zahanbil,[5] a potom tato slova přidává: „Jestliže bratr tvůj nebo příbuzný nebo žena tvá chtěli by spravedlnost potupiti, dopadniž ruka tvá na ně a vyliješ krev jejich." To Jeronym. Shrnuli staří svatí, plní Ducha svatého, stravu meči, aby nebyl lačný krve. A již se tuto spustili onoho služebníka Božího s mečem v prolití krve. Již bratra na bratra i na příbuzného, muže proti ženě popouzejí ke krveprolití, kteříž spravedlnost potupují. A nyní málokterý člověk na zemi by živý zůstal podle jejich učení, neboť na zemi spravedlnost potlačili všickni. Svatý Augustin, mluvě o hoře Boží, postavil se dole nízko; praví: „Eliáš mnohé usmrtil vlastní svou rukou

[1] 4. Mojž. 25, 7—8. [2] 1. (3.) Král. 18, 40; 2. (4.) Král. 1.

[3] Doklad není z Písma sv., ale z legendy o Šimonu Kananejském (sr. staročeský Passionál ke dni 28. října).

[4] Skutky apošt. 5, 1—10. [5] Skutky apošt. 13, 8—11.

a ohněm od Boha vyprošeným; a o něm je jisto, že byl Duchem svatým naplněn, protože se čte o Janovi Křtiteli, že on předejde ho v duchu Eliášovu.[6] A jiní mnozí svatí velicí, týmž duchem radíce ve věcech lidských, nečinili to všetečně. Tu již Duch svatý a svatost velikých svatých otvírá ránu krve. Čeho by se vrahové s velikým vztekem někdy zalekli, tu na ně Duch svatý ruku vzkládá, aby nelekajíce se krev lidskou prolévali. Svatý Jeronym praví: „Kdož zlé zabíjí se zřetelem k tomu, že jsou zlí, a má důvod anebo moc zabíti, aby zabil nejhorší, služebník Boží jest." Blaze nám pro ty služebníky, které Duch svatý vyseděl!

[6] Lukáš 1, 17.

Kapitola sedmdesátá

Svatý Řehoř praví: „Zakazuje se aneb zapovídá tímto přikázáním ‚Nezabiješ!', aby žádný se svou silou nechystal k zabití jiného, ale nezakazuje se přikázáním zákona vinné na smrt vydati. Neboť kdo, zjevné moci užívaje, přikázáním zákona zlé trestá, ani nepřestupuje to přikázání ‚Nezabiješ!', ani za cizího pokládán nebude ve věčné vlasti." Svatý Augustin, mluvě o městě Božím, v krvi se brodí řka: „Voják, když, posluhuje vrchnosti, pod níž podle práva postaven jest, zabije člověka, naprosto žádným zákonem vinen vraždou nebude; ale jen když by nezabil, vinen bude, protože rozkaz nevykonal. Voják má zákon, aby vždy zlé lidi bez milosti zabíjel; pakli se slituje, přestoupí zákon." Toť praví muž plný Ducha svatého. Opět svatý Augustin praví, že dům Davidův nemohl míti pokoje, dokud nebyl Absolon usmrcen; i praví: „Poněvadž muži svatí, zjevně boje pro vrchnost vedouce, nepřestoupili to přikázání ‚Nezabiješ!', ačkoli některé hříšníky trestali zaslouženou smrtí, protož, když voják své vrchnostenské moci slouží, není vinen vraždou, jestliže na její rozkaz každého hříšníka zabije. Poněvadž vražedníky a smilníky zabíti není prolití krve, ale služebnost zákonů, když se zjednává pokoj církvi, když oni hněvem matky církve svaté zapáleni jsouce prokleté a vražedníky zabíjeli, a proto nejsou souzeni aneb nemají souzeni býti za vražedníky, z toho zjevno jest, že zlé netoliko mrskati, ale i zabíti jest dovoleno."

Těch i jiných důvodů mnoho uvedl ten mistr Jiljí, potvrzuje doktory moc světskou za oprávněnou k prolévání krve. Těch nějakou část jsem tuto vy-

psal, že by bylo nač hleděti, kdyby byl někdo, kam až krev sáhla mezi křesťany skrze doktory.

A ti doktorové, jakkoli bez závady a široce prolévání krve dokazovali mezi křesťany, však se v tom důmyslně ohrazují a výhrady takové činí v tom, aby jim žádný za zlé ty věci nevyčetl. Nejprve králům, knížatům, rytířům a rychtářům a jiným radničním mužům to přikázání „Nezabiješ!" s očí uvolnili, aby zabíjejíce nebáli se přestupníci jeho býti. Jiný zákon k zabití v slovech Kristových a apoštolských položivše tam, kde dí Pán Ježíš: „Nepřátele mé, kteříž nechtěli, abych nad nimi kraloval, pobijte přede mnou,"[1] to již mají za přikázání samého Krista, aby zabíjeli nepřátele jeho; kdožkoli mu není přítelem, aby živ neostal. A postavivše tu moc na tom přikázání, velmi pilně se o to starají ti doktorové, aby po zabití vina vraždy na nich neulpěla ani hřích vraždy na svědomí, ale svalují to na účet naplnění zákona a na služebnost Bohu. A tak chtějí učiniti Boha se dvěma ústy, aby jedněmi řekl: „Nezabiješ!", a druhými: „Zabiješ!" Kdo by věděl, co Bůh chce, položí-li se dvě cesty navzájem sobě odporující lidem? Daleko jest to od něho.

[1] Lukáš 19, 27.

Kapitola sedmdesátá první

Za druhé se ohrazují při svém učení o prolití krve velikými a slavnými muži a vysoké svatosti a těmi, kteří byli plni Ducha svatého a kteří svýma rukama zabili mnohé, ne nerozvážně to konajíce, a tak Duchem svatým zapečetili všelikou krev, co jí ta církev prolévá a co jí prolévají milovníci její, zapáleni jsouce hněvem jejím; pro pokoj svaté matky církve té všeliké krvi Duch svatý žíly otevřel.

Protož, aby ty důkazy doktorů slušně a jistě obstály mezi křesťany, moudře založili zákon k jistotě svých učení na slovech svatého Pavla, který, mnohé hříchy vypočítávaje, praví: „Poznali sice Boží spravedlnost, ale neporozuměli, že ti, kteří činí takové věci, jsou hodni smrti."[1] Tu chtějí míti doktorové, že svými slovy „hodni jsou smrti" vydal rozsudek nad přestupníky a tak jasný zákon k zabíjení. Ale tak by byl i na sebe rozsudek smrti vydal, protože byl veliký protivník Kristův a hoden byl smrti i pekla, jakož každý přestupník zákona Božího hoden jest smrti i pekla. A jestliže Kristus Ježíš poslal Pavla

[1] Římanům 1, 32.

svatého na to, aby provolal nad hříšníky rozsudek smrti, kde by mělo místo pokání, k němuž všudy všecky lidi, hodné smrti i pekla, volal svatý Pavel, aby pokání činili, dávaje se jim sám za příklad, že byl vražedník, protivník a že nad ním Kristus Ježíš ukázal všecku shovívavost, přijav ho na milost pro naučení těm, kteříž uvěří v Syna Božího a pokání budou činiti za to, zač zasloužili smrti i pekla? Protož, vydán jsa za příklad kajícím hříšníkům, ne vhodně by nad nimi rozsudek smrti provolal. Protož doktorové nepravý základ mají k usmrcování lidí v těch slovech a zákon z nich učinili k nevázanému prolévání krve a přivlastnili ten zákon úředníkům všeliké krve.

Kapitola sedmdesátá druhá

Druhý důvod o úředníku krve také zavěšen jest na té řeči svatého Pavla, kde dí: „Pakli zle činíš, boj se, neboť ne nadarmo vládne mečem. Je služebník Boží, vykonavatel hněvu Božího nad těmi, kteří zle činí."[1] Tuť žádného zákona jistějšího nemohou té vrchnostenské moci podati než ten, který Nero, císař pohanský, v Římě jsa držel; neboť o něm i o jiných císařích to pověděl sv. Pavel vyznávaje, že on jest se svým mečem služebník Boží a vykonavatel trestu nad těmi, na které se Bůh hněvá; i on sám, rozhněvav se na Pavla, zkrátil ho o hlavu. Než malá jest naše řeč proti široké církvi a proti jejím doktorům přemoudrým. Onať s nimi může založiti na čem chce usmrcování lidí. Poněvadž spravedlivé lidi pálí pro kázání evangelia, tedy v jejích rukou je soud smrti proti všem, kdož obnažují její kurevnictví. Protož snadné jest u ní zákon založiti na Neronovi pohanu ke všelikému prolévání krve a nazvati to založení v Zákoně Novém, v naučení apoštolském a v tom ustanoviti úředníky krve ve víře Kristově a tu je ujistiti, že tak trestajíce a krev lidskou prolévajíce, že tak slavně Bohu slouží a že v tom žádného oklamání nemohou míti, když jim apoštol Kristův potvrdil oprávněnost trestu za zlé skutky proti Bohu. A kdo jest ten, jenž by se odvažoval říci, že knížata zle činí, zabíjejíce zlé, poněvadž tím slavně Bohu slouží a v té službě Boží utvrzeni jsou skrze apoštoly, skrze doktory a skrze všecku církev? Proto nemůže žádná vina padnouti na vojáky, když plní zákon sobě daný od Boha skrze apoštoly, vůli jeho v tom činíce. Bezpečně mohli odvrhnouti všecky výčitky svědomí rych-

[1] Římanům 13, 4.

táři a jiní soudcové věsíce, stínajíce, pálíce a na skřipcích mučíce, poněvadž je tomu učí doktorové a v tom je bezstarostné činí, řkouce jim k utěšení: „Ne ty zabiješ, ale zákon, který velí zlé usmrcovati." Též vojáci tu žádných výčitek svědomí nemohou si připouštěti, poněvadž vražedníky, smilníky, kacíře aneb kterékoli hříšníky pobíti není prolití krve, ale služba zákonům těm, které učí zabíjeti, a tak i Bohu slouží. A na to na vše jako zámky tvrdé přijmouti svatost velikých svatých a plných Ducha svatého — to vše odejme zlé svědomí, ale je v naději postaví, takové radniční služebníky Boží.

Kapitola sedmdesátá třetí

Nyní pak bude řeč o trestech Velikého Alberta[1] nějakého doktora, a ta rovně na nás upadne a nadělá z nás žab. Praví, že z hlubokosti propasti, to jest z hlubokosti d'ábelského výmyslu, vzešla za našich časů křesťanského hovoru neb štěbetání žabka mající smělost skřehotati proti Boží spravedlnosti a zákonu, že by nižádným způsobem a z nižádné příčiny neslušelo zabíti člověka. Protož jako velmi káráni mají býti a velmi nespravedliví mají býti nazváni ti, kteří spravedlnost činiti odpírají, a za nespravedlivé a nepřátele spravedlnosti mají pokládáni býti, tak velmi mají káráni býti, kteří trestání za nespravedlnost popírají a kázni odpírají. Protož všecka spravedlnost a kázeň proti té nespravedlnosti a nekázni vší snažností a všemi silami jako ve zbroj má se obléci; neboť co jiného chce bláznovství tohoto bludu, leč aby každá spravedlnost byla nespravedlnost a každá kázeň byla nepravá ukrutnost? Neboť poněvadž není spravedlivé — jak oni praví — ale nespravedlivé, tedy beze vší pochyby každá spravedlnost bude nespravedlnost." A takové věci velmi obšírně vede pan Albert proti žabce, která mu tak nelibě skřehotá.

Ještě dále praví: „Ale každý vzal život od Boha, a když se jemu protiví, má jej ztratiti. Ale každý, kdo jest zle živ, protiví se Bohu, a zvláště kacíř nebo pohan, neboť ti se zjevně Bohu protiví, odnímajíce mu dědictví duše své i jiných, jeho chválu a čest rušíce. Protož takovým má býti odňat život tělesný, i duše, kdyby byla smrtelná, ještě více. Poněvadž smrt věčná se dává za hřích, tím spíše tělesná může učiněna býti. Protož ptáme se žabky, má-li se bojovati proti nepřátelům Božím čili nic? Jestliže má, tedy jest boj proti nim spravedlivý

[1] T. j. Alberta Velikého (žil od r. 1193—1280), slavného scholastického filosofa.

a tak dlouho se má bojovati proti nim, jak dlouho se protiví. A jestliže bojují až do smrti těl svých, nechtějíce zanechati bezpráví Božího, má se bojovati proti nim až do smrti, jak dlouho se protiví. A proto je jasné, že spravedlivým bojem mají pobiti býti. Pakli řekne žabka, že se nemá bojovati proti Božím nepřátelům, tedy se má před nimi utéci nebo ustoupiti. Protož z toho vzejde vyhlazení cti Boží. A tak, ustoupí-li, mohou upadnouti a zničeni býti." A to jsou věci nenáležité a rozkošnickému hřbetu velmi těžké. „Protož z toho zjevné jest, že takové žabky bludné, pod pláštíkem falešné lásky chtějíce trpěti na svých tělech, tuto nejnešlechetnější bezbožnost zamýšlejí zavésti, kazíce zjevně chválu Boží a křesťanské náboženství z lidí chtějíce vypleniti. Neboť o to se snaží ta bezbožnost té žabky, aby město Boží zůstalo bez obrany a aby bylo vydáno lupičství a drancování násilníků a aby byla dána přednost životu těl smrtelných, každý den mroucích, životu bídnému před životem blahoslaveným." Dále dí pan Albert: „Je-li tomu tak, že drahota života jest příčinou, aby nebyl zmařen, tedy mnohem dražší jest život duchovní, pro nějž, aby byl zachován, nemá se odpouštěti tělesnému."

Kapitola sedmdesátá čtvrtá

„Již z těchto věcí jest zjevno, jaké nelásky se dopouštějí proti Bohu i proti duším lidským tyto bludné žabky pod pláštíkem lásky pravíce, aby se odpouštělo tělům lidským, nejsouce si vědomi toho, že jim nesmírně více odpouštějí, časně jejich těla zabíjejíce. Neboť, cožkoli by zlého učinili, živi jsouce a muky věčné si zasluhujíce, to vše jim zastavují, když těla jejich zabíjejí, neboť jsouce živi hříšně, hříchů by přidělávali a tak i muk k mukám. A proto, aby více nebyli mučeni netoliko na duši, ale i na těle, život se jim zkracuje smrtí tělesnou. Ale že každá muka pekelná je nesmírně těžší nežli smrtelná tělesná, protož více se jim odpouští, když jsou zabíjeni, než kdyby živi zůstali. Protož kdekoli bezbožní rostou na zkázu nebo na zkrácení lidu Božího, mají býti vyhlazeni, a to smrtí tělesnou. Tyto věci mluvíme o žabkách, které pod rouškou svatosti obluzují svou nepravostí věřící lidi a chtějí zničiti vinici Pána všech zástupů."

Kapitola sedmdesátá pátá

To vše veliký pan Albert praví. Protož nyní z těchto řečí velikého pana Alberta znamenej každý rozumný, kam dospěl lid od prvního počátku apoštolského prodlením jedenácti set let a více po vylití jedu do církve Kristovy jedem krmený, za tolik časů kterak všecko oteklo a opuchlo a od zdraví prvotního tak daleko se vzdálilo, že ho již nic lid necítí! A již sám jed jest život lidem, a lék k zapuzení jedu jest jed tak smrtelný, že již ti, kteříž jsou vykrmeni jedem, pravé zdraví v nenávisti mají a věci vyrostlé z jedu životem nazývají. Neboť mysl ta ihned z počátku jedem otravným se opila. Proto v tom jedu život chvalitebný ve víře zakládá, ale odporně proti víře, proti apoštolům i proti všem mučedníkům ten jed ze sebe vylévá. Neboť jest-li výklad Albertův správný, tedy Kristus a apoštolé i všichni mučedníci bloudili. Ale jest zjevné, že apoštolé tak byli posláni od Krista do celého světa, aby všem kázali evangelium, i potomní všickni mučedníci, a na tom aby všecky lidi postavili, aby skrze mnohé zármutky vešli do království Božího, trpíce všeliká bezpráví až do vylití krve. A jinak nižádným způsobem lidi do víry nepřijímali ani jim žádnou naději k životu věčnému neslibovali jinak, jen tak, aby, bezpráví trpíce, vládli dušemi svými v trpělivosti nasazujíce těla na smrt pro jméno Boží.

Proto znamenejme nyní z řečí pověděných Alberta Velikého, protivných řečem apoštolů, který se počítá za slavného mistra v učení křesťanském — takže se již mnohý kněz domnívá bohat býti ve vědách, když rozšiřuje výklady Alberta Velikého na kázání mezi sedláky; již tu pochybovati nelze, než že je to učený kněz, který se obohatil knihami Albertovými a jemuž se nezdá, že by nějaká chudoba byla v jeho knihách — protož vizme, jak daleko stojí od apoštolů, že, kde oni utěšení měli a naději v tom, že jejich práce nebude marná v těch, kteří pro víru nasadili těl svých na smrt, tento pak naopak nalezl nějaké lidi, kteří jen mluví o tom, že by křesťané měli trpěti bezpráví na tělech do smrti, nebráníce se a zlého za zlé nečiníce. Hleď te, co na ně nakydal! Žabkou z propasti vyšlou je nazval, která s velikou smělostí skřehoce proti Boží spravedlnosti a chce učiniti, aby Boží spravedlnost byla nespravedlnost a nepravá ukrutnost. Protož vytýká té žabce bludy nejtěžší, že žádný blud by nemohl tak škodlivě spravedlnost Boží zkaziti, jako ta žabka pod pláštíkem falešné lásky chtějíc tělesně trpěti, aby pak z toho utrpení dále vyšlo

vyhlazení cti Boží. Jakmile by padla obrana církve mečem, hned by mužové velicí musili od kostela ustupovati a skrývati se před nepřáteli; nemohli by tak mnoho Bohu ke cti zpívati. Proto z toho by mnoho zlého vzešlo, že by lupičstvím a drancováním násilníků bylo město Boží zpustošeno, nemajíc obrany mečem, a životu těl smrtelných, na každý den mroucích, životu bídnému aby byla dána přednost před životem blahoslaveným. To by již největší škoda byla: životu bídnému dáti přednost před životem blahoslaveným. Zdá se Albertovi, že by bylo lépe dáti přednost před blahoslavenstvím životu sytému a rozkošnickému a tukem prorostlému, širokého břicha a rudých lící a bezstarostnému, který sedí na hradě pod ochranou meče, neboje se protivenství, zavěsiv je na meči, i vede řády Boží v pokoji, šíře chválu Boží a čest jeho. Takový život zdá se Albertovi vhodnější k dobrému nežli život Silvestra, který se skrýval po jamách a po lesích před mečem cizím, až svého meče dosáhl a po něm Albert, jako moudří mužové v Kristu. Ale apoštolé — blázni pro Krista, kteří žili takový život bídný, skrývajíce se, ustupujíce, honěni jsouce z města do města, říkajíce: „Pro tebe jsme na smrt vydáváni denně, jsme pokládáni za ovce určené na porážku."[1] A jakmile by se nyní stejně dálo, tak by město Boží zpustlo, a chvála Boží a řády, které se v písních a v mnohohlasých zpěvech konají, by padly; neboť moc těch řádů a té chvály mnohohlasé stojí na mnohých kopách důchodů a na sytých břiších, a když se těch věcí nedostane, tedy chvála přestane a zpěváci se rozletí jako motýli.

Protož jiného tu nevidím, leč že tento výklad tělesný Albertův je přímo v rozporu s vírou apoštolskou, neboť jako blud potupuje to, co víra apoštolská přikazuje, a což pohané za dobré mají, to on Boží spravedlností nazývá. Oni se bijí o život tělesný, aby v pokoji svým bohům sloužili, a tento také netrvá v službě Boží dále, jen dotud, dokud meč nad ní stojí, chráně služebníka Božího; a bez toho město Boží bylo by zpustošeno a služebníci Boží by se rozběhli následujíce bídného života, a chvála Boží a čest jeho by zhynula. Protož dosti chabě stojí ta chvála, když jen mečem dobře stojí a v něm prospěch svůj má. Ale toto jaksi neozbrojuje Alberta Velikého, že na jiné hojně smrt vybízí, ale zdaleka se jí domýšleje na sebe ji čeká, že by se snad mohla k němu přiblížiti skrze skřehot žabky, jakmile by odpadl meč, pod nímž on svůj život chrání. Proto smělost žabky k zemi šlape a volá proti ní, aby se vší bedlivostí a mocí jako ve zbroj se oblekli a ústa jejího skřehotu zavřeli, aby snad její skřehot

[1] Římanům 8, 36.

meč neodvolal a Alberta na cestě útěku a skrývání nepostavil v bídném životě, jehož by se rád uchoval, dokudž meč ve zdraví jest. A nastrkuje proti žabce chválu Boží a čest Boha jako cizí líce tvrdě, že by tu padla pro její skřehotání. Jaksi čestněji se zdá jemu, než kdyby svůj bok nastavoval řka, že „toho se úrazu lekám, protože vůli trpěti nemám, nenavykl jsem bit býti, ale proti jiným soudy k bití vydávati." Protož v té při počestné jest pod chválou Boží svou hanbu zakrývati a svým bezprávím říkati, že jsou to bezpráví proti chvále Boží, ne toliko bezpráví proti Albertovi, aby se lidé tím spíše popudili proti žabce, želíce zkažení chvály Boží. A tímto hlasem velmi popouzí proti žabce, že ona prý směle skřehotá proti spravedlnosti Boží a chce dosáhnouti svým skřehotem potlačení spravedlnosti Boží, aby spravedlnost Boží byla nespravedlnost a nepravá ukrutnost. A má na mysli tu spravedlnost Boží, kterouž církev římská provádí v bojích, v pomstách a v smrtích kterýchkoli, zaháněje od sebe bezpráví, kterákoli proti ní povstávají, mocí světskou, boji, tresty i smrtmi, co nejdále může. A to zde Albert za Boží spravedlnost pokládá, neboť jest syn té církve a napil se z jejího koflíka jedovatin jejích.

Kapitola sedmdesátá šestá

Ale ta spravedlnost, kterou ta církev vede v pomstách a v prolévání krve, jest pohanská i tohoto světa. Neboť i ta církev jest svět, stojíc ve šlépějích pohanských. Neboť pohané i tento svět toliko tu spravedlnost má, krev prolévati po vše časy pro svá bezpráví. A v tom krveprolévání ta církev hojněji pohanů následuje. Proto přirovnáme-li k té spravedlnosti církve spravedlnost Kristovu dokonalou a hojnou, kterou přikázal, aby milovali nepřátele a dobře jim činili, žádnému zlého za zlé nečinili — proti té spravedlnosti Albertova spravedlnost bude před Bohem položena za velikou nespravedlnost a ohavnost před očima Božíma. Proto jest bezpečnější s žabkou držeti, třebas jen slabě skřehotá v dříví sedíc, nežli s Albertem, který velmi silně vyje. Neboť i Ježíš ukřižovaný potvrdí slabý hlas žabky a ohlásí celému světu, že Albertova spravedlnost jest před Bohem nespravedlnost, ačkoliv on, o ní jakoby žalostivě mluvě, nazývá ji spravedlností v rozporu s bratrským milováním, poštívaje na krev lidskou bez míry, nad mistry pohanské i židovské. A nenajde se mezi křesťany tak lítý kat na krev lidskou jako ten Albert Veliký, aby tak nevázaně

otevřel cestu k vylití krve lidské tak odporným smyslem lásce bratrské, za lepší pokládaje pobíti hříšníky nežli nechati je na živu, přesto, že jim Bůh za lepší položil z milosti své cestu pokání v životě vezdejším, aby nezahynuli zatracením bez pokání, a praví: „Nechci smrt hříšného, ale aby se obrátil a živ byl."[1] Ale Albert nic jináč, než aby všechny zmordovali.

[1] Ezechiel 33, 11.

Kapitola sedmdesátá sedmá

Ještě tuto položím některé řeči mistra Jiljí,[1] z nichžto důležité anebo potřebné věci mohou seznány býti a nebezpečenství, v něž lid křesťanský dávno jest uveden a bez Boha postaven jest.

I uvádí ten mistr Jiljí mezi mnohými svými důkazy tento. „Rozum se vyslovuje: Zákon má býti položen neb vydán lidem podle jejich disposic nebo povah. Protož podle rozličných lidských způsobů rozličné zákony mají uloženy býti nebo podle rozdílnosti časů mají změněny býti. A protože není jednostejná disposice anebo povaha dokonalých a nedokonalých a některé věci vhodné jsou dokonalým, kteréžto nejsou vhodné nedokonalým, protož vydavatel zákona, jenž lidem vládne, kterémuž i zákon vydává, jímž by se spravoval lid, a že většina jest nedokonalých, protož vhodné věci lidu musí přikazovati, neboť jinak učinil by je horší, kdyby přikázání dokonalosti přestupovali. Protož ten, kdož zákony ustanovuje, ty věci zakazuje, jichž se slušně a lehko lid může zdržeti. Proto zákon má býti počestný, spravedlivý, vhodný zvykům země, místu i času slušný, užitečný, jasný, aby nic temného k polapení v sobě neměl, pro prospěch nikoho zvlášť, ale pro obecné dobro všech sepsaný. Neboť kdyby zákon lidu, v němž jest většina nedokonalých, těžké věci nebo nesnadné přikazoval, nadmíru by chtěl vytáhnouti krev odporem a zničil by nebo zkalil pokoj; neboť kdyby lidu, složenému z dokonalých i nedokonalých jednotlivců, takový zákon těžký a nevhodný byl uložen, bylo by to podobné, jako kdyby bylo vlito víno nové v sudy staré a bylo by víno rozlito. Neboť kteří jsou starému životu oddáni a v hříších se vykrmili, když by k novému životu přikázáním dokonalosti byli donucováni, v horší věci by upadli a víno přikázání dokonalosti z nevážnosti bylo by vylito. Proto cizoložství, zlodějství,

[1] Viz pozn. 1 ke kapitole šedesáté osmé.

vraždy, které kalí obecné dobro a jichž se lid může snadno zdržeti, lidský a městský zákon zakazuje a trestá proto. Ale prosté smilství aneb obcování s nevěstkami, ačkoli je to hřích smrtelný a uráží velebnost božskou, to trpí zákon městský a netrestá to, neboť se tím nekalí obecné dobro. A také lid oddaný rozkoším a marnostem nemůže se toho snadno zdržeti; proto svatý Jeronym praví: „Břicho, pálíc se nápojem opojným, řítí se do smilství." Protož, kdyby byl trestán tento hřích, dalo by to podnět k větším hříchům a způsobilo by to obecnému dobru veliký úraz nebo pohoršení."

A k tomu výkladu mistr Jiljí cituje staré svaté, plné Ducha svatého, Augustina, Tomáše, že oni praví: „Odstraníš-li nevěstky z obce, všecky lidi naplníš chlipností." Staří svatí, plní Ducha svatého, starali se o obecné dobro nevěstkami aneb obcováním s nimi; aby se nezarmoutil obecný lid, toužící po smilství, nevěstky to upokojí. Takové věci potvrzuje mistr Jiljí těmi doktory.

A dále dí mistr Jiljí: „Protož tu není rozporu; neboť se nenalézá, že by zákon lidský pravil, že obcování s nevěstkami jest slušné, které zákon Boží nazývá neslušné. Neboť pravda jest, že zákon Boží v svém obecném dobrém duchovním, podle něhož někdo se řídí vzhledem k Bohu aneb k bližním, ten zákon netrpí žádného smrtelného hříchu; ale zákon lidský v svém obecném dobrém, kteréžto v spravedlnosti a přátelství a ve ctnostech se zakládá, ten trpí hříchy smrtelné." V tak veliké spravedlnosti a ve ctnostech zakládá se zákon lidský, že může strpěti všecky hříchy smrtelné; není odloučen od hříchů smrtelných, může s nimi pokoj míti, a proto je v rozporu se zákonem Božím.

Dále dí mistr Jiljí: „Poněvadž každý, kdo vydává zákon, má nějaký cíl, proto všecky věci, které k tomu cíli slušejí, říditi má podle záměru aneb způsobu toho cíle. Ale cíl Božího zákona jest věčné blahoslavenství, jemužto každý hřích smrtelný je protivný, zjevný i tajný. Proto ten zákon každý hřích smrtelný zakazuje, netoliko zjevný, ale i v duši tajný. Jakož praví Pán Kristus: Řečeno jest starým: Nesesmilníš! Ale já pravím vám: Každý, kdo hledí na ženu se žádostivostí, již s ní zcizoložil v svém srdci.[2] Proto s tím v rozporu je zákon lidský, neboť cíl zákona lidského jest upokojení obecného lidu, ke kterémužto upokojení příslušejí aneb pomáhají ctnosti mravné. Proto ten zákon zakazuje ty věci, které by tomu pokoji byly protivné, ale ty věci trpí, jejichž zákaz nebo trestání by ten pokoj porušilo. Ale trestání veřejného

[2] Matouš 5, 27 a 28.

smilství dalo by nedokonalým podnět k cizoložství a z toho by povstaly nemalé poruchy aneb jiné věci těžší, tajné, jimiž by byl Bůh více uražen než obcováním s nevěstkami."

Kapitola sedmdesátá osmá

Nyní po tom, aby se mohlo porozuměti tomu, co jest tu od toho mistra praveno, kdož to bude čísti, stůjž zde k tomu několik poznámek. Ty věci se dály ve způsobě disputace mezi odpůrci na koncilu Basilejském, mezi mistrem Jiljím a mezi knězem Mikulášem z Písku. Jedna strana hájila v rozepři zákon Boží tvrdíc, že mezi křesťany by měly býti konány všecky věci podle zákona Božího, a což by bylo v rozporu s tím zákonem, ty věci aby byly rušeny mezi křesťany, aby nebyli jako pohané v mrzkostech. A ty věci tu uvádí, které jsou neslušné mezi křesťany a jsou zjevně v rozporu se zákonem Božím. Ale druhá strana, zdá se, že tomu moudře odpírá a že by prostředkem chtěla jíti: ani ochotně nezamítá, ani ochotně nepřisvědčuje té při první. Neboť mistru křesťanskému byla by hanba a snad i proti vlastnímu svědomí pohaněti aneb zavrhnouti tak počestnou při, zákon Boží, proto lišáckým duchem připadl na to, aby některak připustil oprávněnost té pře zákona Božího, a některak ji zavrhl jakoby zakrytým smyslem. Rozděliv lid na dvé, položil jedny v tom za dokonalé a druhé za nedokonalé; a položil těch nedokonalých množství takových, kteří se mohou o sobě dohodnouti. Proto toliko dokonalým připouští zákon Boží, připisuje tomu zákonu spravedlnost svrchovanou a že ten zákon zakazuje každý hřích smrtelný, zjevný i tajný, a že ten zákon vede přímo k cíli blahoslavenství věčného. Ale o nedokonalých jinak mluví: těm prý náleží k správě toliko zákon lidský; a ten zákon má jim ustanoviti ten, kdož nad nimi panuje, vhodný podle jejich povahy, zvyku a kraje, a skrze ten zákon nic jiného nemíní dělati v nedokonalých, jen upokojení obecného dobra; čím ta obec nedokonalá upokojena může býti, k tomu pokoji přiměřený zákon aby jim ustanovil pán jejich. A nalézá se mezi zlými věcmi, co by takové upokojení nedokonalých pobouřilo, jako zlodějství, vražda, cizoložství; ty věci trestá zákon lidský. Ale jiné věci zlé trpí ten zákon, když se o ně může obec nebo lid pokojně srovnati, ať by to bylo modlám sloužení, rouhání, kacířství, sodomské hříchy, pýcha, rozpustilosti, nestydatá veselí, pohoršení, lakomství, lest, půjčování na úroky i cožkoli takového jest; o to o všecko lid

nedokonalý může se pokojně srovnati, snésti to i o tom všem se dohodnouti, jen když v tom k upokojení obecného lidu dohoda může učiněna býti, boháče ovšem vyjímajíc.

Proto ty všecky důkazy, ač se zdají moudré, však nic více nad pohany nemají, neboť všickni králové pohanští k takovým ctnostem musí lid, nad nímž panují, vésti a srovnati jej v pokojnou svornost zákony městskými, aby mezi nimi mohlo trvati obecné dobro v tom pokoji, který se může mocí meče mezi pohany říditi. Tu se nic víry netýká, ani těch, kteříž víry následují, ale těch nedokonalých a zpohanilých lidí, kteří z donucení moci musí něco dobrého činiti a těch zlých věcí nechati, pro něž by na sebe trest meče uvalili. Proto takovým bezbožným jestliže by někdo podal zákon Boží, nerozvážně a nemoudře by učinil, protože ten zákon má v sobě dokonalost nad povahy a nad způsoby bezbožných. Protož kdo by takovou nemoudrost chtěl dělati, aby takovým podával dokonalý zákon Boží, jako by víno nové do starých sudů vléval, i bylo by víno rozlito a staré sudy by se rozpadly; neboť ti, kdož jsou starému životu oddáni a v hříších vykrmeni, když by k novému životu ctnosti přikázáními dokonalými byli nuceni neb obtíženi, v horší věci by upadli.

Toť jest výklad církve, která Božím zákonem opovrhla, jako by byl bez užitku, a pohanů následuje v hříších tohoto světa. Proto zdá se tomu mistru, jenž jest advokátem té církve, vhodná námitka pro nedokonalost lidu bezbožného, aby tím zákon Boží mohl zavrhnouti jako neužitečný a podati jej dokonalým, o nichž neví, kde by byli, an sám zákonu Božímu lid neučí ani neví, kdo by mu z té církve učil. Protož nic nevěda o té dokonalosti, kteráž existuje v lidech skrze zákon Boží, těch nedokonalých vidí všude plno: po městech, po zemích, po krajích; i vznikají námitky zdánlivě závažné pro ty nedokonalé; i domnívaje se, že tím nejlépe se zákona zbavil, jako do louže pod pláštěm jej hodil. A ustanovil všechen lid městský všudy pod zákony rychtářskými, jimiž se řídí lid městský, toliko dbaje zůstati v pokoji jednoty městské, stejnou správu jako pohané majíce. A ten lid zběhlý od Krista zákony pohanskými se spravuje i slove církev svatá.

Protož kdyby tento mistr Jiljí pohanem byl, nic by to veliký div nebyl, kdyby se někdo s ním o zákon Boží utkal, že by se ho tak posměšně a rouhavě zbavil nebo jej zjevně potupil. To by pohan mohl učiniti z nevěry a z nevědomosti, neboť by nevěřil v Boha, aniž by věřil jeho zákonu, aniž by znal nutnost zákona Božího, to jest tu nutnost, že žádný bez něho nemůže spasen býti; za

druhé, že slyše, jaké břímě klade na člověka zákon Boží, nechtěl by je podstoupiti, protož by jím zjevně pohrdal, to by všecko malá věc byla na pohanovi. Ale na mistru křesťanském jest to těžká věc, na tom tím spíše, který se zdá plný učenosti až do jejích vrcholků a vyznal znalost o Bohu a o jeho zákonu, velmi pravé věci, i hodil jím na ty, kterýchž nezná. A ostatní lid pod zákony rychtářskými zanechal a zákon Boží jim za osidlo k obtížení a zarmoucení oznámil, on, jenž z víry měl vyznati, že zákon Boží jest tak nutný, že bez něho nikdo spasen býti nemůže, nezaplétaje do toho vykrmené v hříších a přivyklé starému životu ani ten lid městský, který chce zákon vhodný svobodě těla svého, ani nezaplétaje do toho jako osidlo zákon k službě tělesné vůle. Všemu tomu se vyhnuv, jen tu pravdu povídá o zákonu Božím, že nutně musí zachováván býti od každého, kdož chce spasen býti. A jestliže by se mu někdo vzepřel, že jej nemůže zachovávati pro svou nedokonalost, ať se podívá mistr, koho spravuje ve víře a proč opouští zákon Boží, jímž víra stojí a jenž jest dán k správě věřících. Pakli by měl opuštěn býti pro nedokonalost lidskou, tedy neměl býti od Boha dříve vydán ani kázán býti od apoštolů lidem pohanským pro jejich náramnou nedokonalost; neboť všickni lidé připoutáni jsou k nepravosti žádostmi a libostmi od svého narození a zákon Boží všem jejich žádostem a rozkoším nešlechetným jest protivný a zakazuje je pod pokutou věčného zatracení. Protož to jest víra svatých, aby věřili Bohu a jeho zákonu sami proti sobě a proti svým žádostem, proti rozkoším, proti zvykům i proti svému životu, aby ochotně jej vydali na smrt spíše, než by co chtěli svoliti proti zákonu Božímu; neboť dokud se ho kdo drží, dotud jest v něm víra živá, a bez zákona Božího víra mrtvá jest a ďábelská v lidech stojí. Protož nesluší ta věc k víře odvrhnouti zákon Boží od lidí pro jejich nedokonalost, neboť to znamená v smrti je ostaviti a na věky oklamati o jejich duše.

A z těch věcí může snadně patrno býti, kterak tito lidé učení ve veliké tmě stojí, jsouce jako plné sudy jedovatin kurvy veliké.[1] Ledajaks s lidem stojí, otravujíce jej a držíce jej pod zákony rychtářskými ve všech přestoupeních zákona Božího. A na to je křtí a pokání falešná na jejich hříšný život ukládají a jiné svátosti za peníze jim prodávají a vylévají na ně hojně jedovatiny kurvy veliké, odpustky a jiný jed jim píti dávajíce a skrze očistec naději spasení po tomto životě jim v pekle slibujíce. Protož ten lid duchovní, velmi slepý a tělesný, jako cizí ve víře, tak nalezl v dřívějších lidech ten způsob života od-

[1] Sr. Zjevení sv. Jana 17, 1 a 19, 2.

vržený od víry, a sám také, ani jiný lid, jejž spravuje, žádnou oporu ani žádné zřízení skrze víru nemajíce, z nutnosti se již chytají moci světské, aby aspoň skrze tu trochu pokoj mohli míti, a což předloží lidu za dobré, k tomu aby mohli mocí donutiti. A když by té nyní neměli, nemohli by uplatniti bez donucení ani ty bludy, které pokládají za cestu ke spasení; neboť ten lid, vykrmený jedovatinami, již v takové lotrovství a v bezbožnost upadl až ve všetečnou drzost bez kázně, beze cti, že ten, což by nemusil proti své vůli, pro strach z vrchnosti, v žádných věcech jiným by poddán nebyl, ale v šibalství se shromáždě jeden proti druhému, tak by se navzájem zhubil. Neboť to jest velmi závažné, že lid tak dlouho v náramném zpustošení žije a vždy čas od času se jeho zpustošení stupňuje, a nižádné nápravy skrze víru nebere ani světla Božího v sebe nepřijímá, protož vždy jako zdechlina počnouc zapáchati dále a více zapáchá, až se pak červy rozleze.

Kapitola sedmdesátá devátá

Tak i tento lid, vběhlý do největší zkázy, je čím dále horší, stoje pod zákony rychtářskými a pod těmi nejslepějšími pokrytci, kteří je stále umrtvují svým jedem. Protož ani o té vrchnostenské moci nemohou nic stálého ukázati, ačkoli do ní své dobro skládají. Jedno chtějí skrze ni dokázati, a zase jiným důvodem i to by zkazili. Nejprve tu moc písmy utvrdivše za zákon víry křesťanské v těch slovech, že darmo mečem nevládne a že služebník Boží jest vykonavatelem hněvu na těch, kdož zle činí,[1] uložili tomu služebníku, aby trestal všeliký hřích smrtelný nebo každé přestoupení přikázání Božích, neboť na to na všecko se Bůh hněvá. A pohleděvše na to opatrněji, uzřeli, že by to pro ně nebylo dobré, kdyby se rozvášnil v svém náboženském fanatismu služebník Boží s mečem a jal se Bohu sloužiti a trestati hříchy smrtelné, pro něž se Bůh hněvá na každého. Tak by jich povraždil hromadu, že by celá krajina pustá ostala, ba v celých Čechách málo by lidí na živu zůstalo, i těch pokrytců, kteří se pod mečem kryjí a proti jiným jej směle popuzují, kteří jsou sami plni hříchů smrtelných, lakomství a svatokupectví kacířského, smilství a oklamávají lidi o duše i o statky. Kdyby podle jejich soudu tento služebník Boží, vykonavatel hněvu na jejich hrdlech, jal se Bohu sloužiti a spráskal mečem takové lotrovstvo děrami vešlé,[2] zdá se mi, že by

[1] Římanům 13, 4. [2] Narážka na evang. Janovo 10, 1.

málo toho kněžstva falešného v Čechách zbylo. A poněvadž podle jejich soudu jest vykonavatelem hněvu nad hříšníky, tedy oni především přivolali by na sebe ten meč k potrestání svých nejtěžších hříchů smrtelných a přestupků mnohých.

Proto pohleděvše na ten zákon, který v meči postavili všem hříšníkům, opět jinak ten zákon předělali v jiný smysl; polevili první spravedlnosti vidouce, že by meč hltavý celou zemi zpustošil i na jejich hrdla že by dopadl s větším právem nežli na zloděje. Proto vybrali z toho, aby ten služebník jen nad třemi hříchy stál, slouže Bohu s mečem, aby vykonával hněv Boží nad těmi, kteříž obecné dobro ruší zlodějstvím, vraždou a cizoložstvím, ale jiné velmi hojné hříchy, jimiž Boha tupí a na něž se Bůh hněvá tak mnoho jako na ony tři nebo ještě více — ty hříchy nechává ten služebník Boží s mečem na pokoji, jako by s nimi smlouvu měl, ačkoli se Bůh na ně hněvá. Proto nespravedlivě slouží Bohu svým úřadem, nevykonávaje, co mu náleží, sveden jsa od mistrů, kteří ho ustanovili na službě Boží jen při těch hříších. A když by služebník církve, který se domnívá býti nástupcem apoštolským, zatoužil podle přikázání Kristova hříšníky zjevné i tajné vésti ku pokání řka, že nepřišel Kristus pro spravedlivé, ale pro hříšné, aby je obrátil a přivedl k pokání, a táhl-li by k pokání takové hříšníky, nad nimiž má onen služebník Boží s mečem posloužiti, aby je doprovodil na onen svět: tím by ten služebník církve překazil záměr služebníka mečového, když by obrátil k pokání ty, nad nimiž by on měl Bohu posloužiti s mečem. Pakli služebník mečový sroubí hlavy těm, které měl sluha církve k pokání přivésti, zbaví ho jeho služby spasitelné. A tak ti dva služebníci Boží budou si navzájem překážeti a jeden druhému jeho službu rušiti — jsouce jednoho pána služebníci; a ten zlořád odporný v jedné čeledi bude pánu k hanbě. Ale tato směšnost v skutku se přihází. Když sluhové radniční chtějí některé lidi oběsiti, tehdy služebníci církve tam běží, chtějíce to zameziti a hříšníky k pokání napraviti, a chtějí, aby se stalo smilování tu, kde služebník mečový právem svého úřadu stojí s hněvem nad těmi, kteří podle soudu svatého Pavla smrti hodni jsou. Protož jeden má Písmo plniti, chtěje zachrániti život těm, kteréž druhý má podle přikázání Písma usmrtiti; proto nestejně jednomu pánu službu prokazují.

A proto z toho posmívání může býti patrno, že, když se lidé chybí s pravdou, jako slepí ve tmách se točí a nejistě tápají, chytajíce se toho i onoho,

protože jsou jim oba kraje krátké, a tak již z nouze dělají, jak kdy mohou a jak to do rukou padne, i důkazů i písem i doktorů nechajíce.

Ale i v tom je škody mnoho, rozmnožení hříchů a záhuba lidu, že se tak mnoho pánů nadělalo pod jednou vírou, majíce všichni jednoho Pána a Otce v nebi, takže by měli všickni býti jako jedna rodina. Tu jsou mnozí páni duchovní i světští a všickni si osobují meč k službě Boží a chtějí jej všickni strčit do klína církve svaté, jako by každý chtěl opravovati podolky církve svaté svým mečem; i činí se každý oprávněn se svým mečem k té při, že přísluší ten meč podstatně církvi svaté. Ale ta lež vždy v té sukni chodí, aby každý, doufaje ve svůj meč, nadul se pýchou a byl hotov k svárům a k bojům proti jiným o všeliké bezpráví, aby žádný s druhým vlídně nenaložil, než s velikými sváry, s povyky, s obtížnými rokováními, se svádami. A tak tím způsobem nadmíru velikou hojnost svárů a hříchů urodí ten meč rozmanitých a pyšných pánů, v jedné víře stojících. A může pohany v nepravosti převýšiti, neboť oni skrovnější místo tím mečem zabírají, nemajíce tolik pánů těch zbytečných duchovních: křižovníků, opatů, biskupů, papežů, kteří drží panství veliká a vedou války s mečem jako jiní páni světští a všickni chtějí po meči služebníci Boží býti; kde kdo kterou jeskyni lotrovskou osadí zloději, násilí, loupeže a vraždy jednají — a vždy služebník Boží jest a mečem nadarmo nevládne. A docela pravda jest, že jím nadarmo nevládne, ale ke všemu bezpráví, k násilí, k loupežím a k potlačení chudiny pracující. A s tím ti páni mnozí rozeštvali lid a rozlítili jeden proti druhému a každý svůj lid žene jako stádo do boje proti jinému. Proto mnohými těmi pány již všechen lid selský ve vražednictví jest zaveden, chodě v šicích s brannou mocí, připravě se se střelbami i s jinou zbraní šibalsky, jako k boji přichystaný. A takovými věcmi všecka láska bratrská vražednickou krvavostí jest prolita, aby z takových namíření snadno boje povstávaly a jiná vraždění aby všude častá byla; neboť na to jest připraven ten lid, poněvadž s pány musí hotov býti na vojnu a na to si zbraň kupovati, aby pak stále tak chodil jako vojenský lid šibalský v šicích a v rotách, uchystaný k vraždění, a na posvíceních, na jarmarcích, na svatbách hotový jsa krev prolévati.

Proto tím vším víra naše ponížena jest a zohyžděna i před Židy. A v sobě jest lid tak pokažen a obtížen hříchy těžkými a slepotou a zápletkami těžkých osidel, že víra v něm již nemůže ani trochu místa míti; ani není pravděpodobné u lidí, že by ten lid některak vírou mohl napraven býti, jsa mnohonásobně

zkažený skrze Boha i skrze svět. Proto v tom jiného viděti nemůžem, jen jed rozlitý v církvi Boží papežem a císařem, aby z nich narostlo služebníků Božích na meči postavených, aby tak dlouho a široce rostli, až by se všecko v meč proměnilo a oteklo ranou opuchlou a zsinalou, takže by ohyzdno bylo i pohanům pohleděti na to, jak jen samotné jméno prázdné bez pravdy nazváno bylo křesťan malovaný na stěně, postaveni jsouce na tom jedu otravném.

Protož nic jiného nevidím v těch ve všech věcech podle důkazů doktorů, v předešlých i v nynějších, jen zjevné odstoupení od víry. Neboť podle jejich výkladu nijak víra Kristova nemůže existovati, poněvadž on přišel pro hříšné na svět jako pravý lékař pro nemocné, aby je k pokání přivedl svou dobrotivostí. A to v skutku ukázal, jeda a pije s nimi; a reptajícím zákoníkům odpovídaje za ně praví, že není potřebí zdravým lékaře, ale nemocným, „nepřišel jsem pro spravedlivé, ale pro hříšné, volati je k pokání."[3] A ty, které zákon starý kázal usmrcovati pro hřích, ty vysvobodil z ruky slídných psů duchovních, řka: „Kdo z vás bez hříchu jest, ten hoď na ni kamenem."[4] A nenašel se nikdo, kdo by ten rozsudek vykonal; všickni zlosynové, hříšnější jsouce, utekli pryč s hanbou, a on sám ostal s vinnou ženou. I řekl jí Ježíš: „Ženo, kde jsou ti, kteří na tě žalovali? Žádný tě neodsoudil?" A ta řekla: „Pane, žádný." I řekl jí Ježíš: „Ani já tě neodsoudím; jdi a nehřeš více."[5] Toť jest zákon Ježíšův, kterýž sám nad hříšníky plnil skutkem a tak činiti přikázal a víru na tom postavil všem, kdož mu sloužiti chtějí. A kdož z té víry nejsou, hřích nevěry na nich zůstává a v pohanství vběhli, následujíce doktorů v jejich učení. Neboť oni, moc císařskou s mečem si osobivše, za službu Bohu mu položili zabití takových, kteréž Pán Ježíš na milost přijímal, a že, když takové usmrtí císař nebo voják, poslouží Bohu v tom a že potom není vražedníkem ani prolevatelem krve, ale služebník zákonů sobě daných od Boha, jsa služebník Boží, vykonavatel hněvu Božího, a že nemá býti pro to zabití zlých pokládán za cizího aneb zavrženého od vlasti nebeské, ale za vlastního měšťana svatých. Proto jeho služba Bohu v zabití zlých tak čestná jest ujištěna blahoslavenstvím věčným jako služba kněze u oltáře, ač pak vždy na šlépěji pohanů stojí s tou službou. Proto to jsou dvě cesty velmi daleké od sebe a docela protivné sobě: jedna Ježíšova a druhá doktorská. Protož kdo nyní je na pochybách a neví, komu uvěřil, Ježíšovi-li čili doktorům, v zármutku ostane.

[3] Lukáš 5, 31—32. [4] Jan 8, 7. [5] Jan 8, 10—11.

Kapitola osmdesátá

Ale Ježíš nyní velmi jest chudý, nemá zástupů valných, které by za ním chodily, jen jest-li kdo zavržený a nemoudrý, který se za ním vleče jako moucha z pomyjí náramně uboze. Ale doktorové jsou náramně bohatí a slavní na světě, mnoho porodili služebníků Božích s mečem, proto k nim celý svět hledí. A proto, pohledí-li moudrý tohoto světa na Ježíše, jak všechen opuštěný život má, všechen bídou oděný a nebezpečenstvím obklopený, nechá ho a půjde k doktorům, kteří podle učení valně Bohu slouží v kostelích, na vojnách, u bitice, na skřipcích, na radnicích, pod pranýři i na šibenicích. Takové služby Boží široké chytí se každý moudrý tohoto světa, ale za Ježíšem leda blázen pouhý obrátí se na posměch všemu světu.

Kapitola osmdesátá první

A ještě více v tomto ukáže se rozpor s Ježíšem, když za základ úvahy vezmeme služebnost meče. Ta nejvíce k tomu hledí, aby sobě protivné věci zahnala od sebe bojem nebo jinými pomstami a odrážela je. Proto snahou služby mečové jest mocí se postaviti proti nepřátelům a bojovati proti nim a činiti jim zlé za zlé a povražditi je pro své bezpráví a pro pokoj, aby si jej zajistili před nimi. Ale tato nálepka vždy napřed běží: „Ne pro svou při, ale pro Boží". Tu nálepku Bůh zná a lidé také, že, bylo-li by to pro při Boží tak skrze moc Bohu sloužiti, jisté by bylo, kdyby pro svou při trpěli bezpráví a pro Boží při se bili; tak by lidé pochopili, že ti lidé Boha milují, kdyby jich pobili mnoho pro jméno jeho; ale, že doma slova potupného bez pomsty nechati nemohou, ale proti Bohu rouhání i mnohého potupení si nevšimnou, v tom ukazují, že lžou a liknavě skrze meč Bohu slouží. Ale jakož jsem řekl, Pán Ježíš této cestě přímo protivný jest se svou rodinou a onu druhou pohanům zůstavil a pokrytcům zmalovaným vírou[1] lstivě. Proto přikazuje svým služebníkům, aby své nepřátele milovali a dobře jim činili za jejich zlé činy; když by lační a žízniví byli, aby je krmili, napájeli a za ně se Bohu modlili řkouce: „Pane Bože, odpusť jim, neboť nevědí, co činí."[2]

Protož ta pře nepopouzí k boji nepřátele, ale krotí v nich hněv i boj. A proto

[1] T. j. majícím víru jen povrchní. [2] Lukáš 23, 34.

tu má člověk pomysliti, s Ježíšem-li má ostati v takové při čili s doktory a s tímto světem. Podle těchto řečí s Ježíšem jiného nenalezneš, jen pohlavek anebo ránu kyjem, ale drže s doktory, pobiješ jiné a ještě s tím slavně Bohu posloužíš.

Ale při těch všech věcech, které se praví o při Ježíšově, kdož se chtějí ujistiti pravdou toho, nejpilněji mají zříti na jeho příklad, kterou cestou šel v času svých bezpráví: že on počal činiti a potom teprv učiti; proto dříve sám bezpráví trpěl a potom nám to přikázal. A když ho nepřijali Samaritánové, Jan a Jakub řekli: „Pane, chceš, abychom řekli, aby oheň sestoupil s nebe a zhubil je, jako Eliáš učinil?" A obrátiv se řekl jim: „Nevíte, jakého ducha jste; neboť Syn člověka nepřišel zahubiti lidské duše, ale spasiti."[3] Tu jest jasné, co se v té Boží při jistého má zachovati: že když jemu samému bezpráví se dálo nebo nemilosrdenství od nemoudrých, uvedli mu jeho učedníci na paměť Eliáše, že on na zlé vyprosil oheň s nebe a spálil jich po dvakrát sto;[4] ale Pán Ježíš proto vylál těm učedníkům řka: „Nevíte, jakého ducha jste; zdali vy se domníváte, že jsem přišel na svět lidi páliti? Nepřišel jsem duše lidské zahubiti, ale spasiti." Těm, kteří mu zle učinili, neposkytnuvše mu pohostinství na jeho cestě, chce dobře učiniti, duše jejich spasiti. Protož nechť přijde anděl s nebe a nalezne lepší cestu lidem k spasení, než Syn Boží nalezl! A když pak není anděl s nebe, ale člověk vyrostlý z císaře, neznaje Krista, ale císaře, ten vrací císaři, co od císaře vzal: vzav od něho panství světské, vrací mu za dík meč jeho, službu Boží utvrzuje k obraně panství jeho a k obraně života toho, kdo mu tak pěkně líčí meč k službě Bohu písmy mnohými a opatrnou učeností mnohých rozumů. Protož takovému, jenž jest štípen skrze císaře, třebaže slove plný Ducha svatého a starého rozumu, méně se má věřiti než andělu s nebe; neboť může pochybiti, ježto se zapletl v svět a daleko se spustil prostoty Kristovy, spravuje cesty císařovy s mečem jeho a šlépěje bosé Jezukristovy nohou zasypávaje, aby je žádný nemohl spatřiti, an již Duch svatý na tom zasypání sedí dbaje toho, aby se žádný mimo Ducha svatého neptal na šlépěje Ježíšovy, jako se Lában nemohl doptati na své modly, protože Ráchel na nich seděla.[5] Protož on jest cesta; a kdo ji zakrývá svatostí svou a Duchem svatým zapečetěnou, ten se dopouští bezpráví na těch lidech, kteří chtějí cestou jíti, protože jim ji zastínil aneb zatemnil Ducha svatého v člověku nazvaném „svatý, Ducha svatého plný".

Ale poněvadž Pán Ježíš má nám cestou býti, vizme tuto, kterak na příklad

[3] Lukáš 9, 54—56. [4] 2. (4.) Král. 1, 10—14. [5] 1. Mojž. 31, 34.

nám užívá zřízení lásky sám proti sobě, když se jemu bezpráví přihodilo od nemoudrých lidí. Nedbaje svého bezpráví, obrátil lásku svou k vinným, více si ceně duší těch, kdož se na něm provinili, než svého bezpráví, a tak více drahou věc převýšil láskou nad méně drahou věc. A duše Samaritánů, kteří jím pohrdali a pohostinství mu odepřeli, dražší byly aneb větší váhy nežli ta křivda tělesná kratičkého času, kterou mu učinili. Protož, pominuv svou při velikou, přistoupil k jejich duším, více si ceně prospěchu jejich duší než své velikosti, i chce jejich duše spasiti přes nelásku, které se dostalo jemu, chce zlým a nevděčným dobře učiniti, chce se dobrým za zlé odpláceti. A to slove zřízená láska, přikloniti se dříve k té věci, která jest dražší a vážnější, a tu pominouti, kteráž jest menší ceny. Protož milenka dí: „Zřídil ve mně lásku."[6]

I jest tuto smysl: následujeme-li Spasitele, máme pominouti škody tělesné a křivdy, které se nám dějí, a milovati nepřátele a dobře jim činiti za jejich zlé, více želíce jejich škody na duši než své na těle. A na tomto všecka přemeče stojí a odpornost všeho křesťanstva svedeného a od Krista dávno zběhlého, které nechce žádné bezpráví bez pomsty nechati a Krista Ježíše v pokoře a v trpělivosti následovati. A pro nic jiného o meč se nesváří a důvody mnohé z písem a z doktorů k dokázání oprávněnosti meče pro nic jiného nehromadí a vrchnost nepovyšují, než proto, že již Krista zavrhli i s jeho přikázáním a v pohanství chtějí státi, jak si dávno navykli. Protož tuto všecka obtíž křesťanů zběhlých stojí, jíž se oddělují od Krista, to přikázání o milování nepřátel. Neboť kdyby věřili tomu přikázání a dali mu místo mezi sebou, ihned sám od sebe vypadl by jim meč z rukou a tak by všecky sváry a boje přestaly mezi nimi, žádný by na druhého s mečem do boje nešel, ale s láskou by dobře činil za zlé, a pakli by někdo učinil křivdu komu, trpěl by bezpráví netepa mečem a spíše by želel jeho škody duchovní než své tělesné. Proto ihned by byl mír a pokoj o to bezpráví. Ale svět nepoznal ani nepřijal Spasitele,[7] ani také jeho přikázání svrchovaně dokonalá nepřijme, vždycky v krvavostech meče se postaví. Neboť meč vždy stíhá přestoupení a nedbání toho přikázání jako koště; což způsobilo nedbání a přestoupení toho přikázání, to všecko meč smete; co svárů a jiných nepravostí natropilo opuštění toho přikázání, to meč musí rovnati. A některé hrdla zbaví v bojích nebo jinde. Protož boje a jiné vraždění a nezřízené sahání jedněch na druhé a všeliké činění zlého za zlé jinde se nepočíná, jen z nemilování nepřátel a z nevůle snášeti bezpráví. A to pochází

[6] Píseň Šalomounova 2, 4. [7] Jan 1, 10.

z nezřízeného milování samého sebe a z nezřízené příchylnosti k časným věcem. To všecky sváry uvádí na svět proto, že nevěří Synu Božímu a jeho přikázání nechtějí zachovávati. I musí ihned v tom okamžiku zlé a hořké trpěti; neboť když pohynou spravedlivé věci, tedy ihned musí místo nich zlé vzrůsti a meč je ihned stíhá, vyhlazuje je se světa. Protož mezi křesťany slepými a odloučenými od pravdy Ježíšovy, kteříž jsou svět, již jen ta díla stojí: přestoupení a stíhání meče mstivého nebo jiné rány od Boha k trestání jejich přestoupení.

Kapitola osmdesátá druhá

Jestliže však v protivě k tomu hledíme ke zřízení, kteréž z víry Kristovy přináleží pravým křesťanům pro povolání a dobrotu, kteráž na ně sluší: daleko je meč od nich se svými díly, totiž s boji a s jinými krvavostmi odpornými jejich povolání. Neboť čím výše stojí dobrotou božských věcí, tím vzdálenější mají býti od věcí protivných té dobrotě. A činí se příslušníky jedné rodiny navzájem skrze víru, v touž rovnost dobroty božské spolu vcházejíce, vyznávajíce i jednostejně: „Věřím v Boha Otce všemohoucího, stvořitele nebe i země, i v Jezukrista, Syna jeho jediného, pána našeho“ atd. Tím se dohromady počítají v jedné víře a jednoho všech spolu pána Jezukrista vyznávají. Jeden spolu křest mají a jiné dobroty duchovní aneb dobré věci duchovní. A spolu jedinou krví Kristovou vykoupeni a obmyti jsou, spolu se modlíce jeden za druhého říkouce: „Otče náš, jenž jsi na nebesích, odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme svým vinníkům.“[1] A tak spolu jednoho otce vyznávajíce říkají: „Odpusť nám, jakož i my odpouštíme.“ Protož jedno jsou učiněni v Bohu a jsou sobě příbuzní v jeho dobrotě a účastni jeho dobroty. Protož když obejmou takovou účastnost bratrskou svazkem milování a pokoje, kdo jest takový ze všech mnichů dávných, proslulých v svatosti, aby mohli z víry dokázati boje a mordy mezi takovými křesťany, svazkem lásky spojenými? Pakli dí kněz císařský: „I nejsou takoví všickni, ale jsou odporní a neposlušní a jinak zlí, takže navzájem válčí a zabíjejí se spolu“: to připustím o zlých, kteří od víry odstoupili, Boha neposlouchajíce v jeho přikázání. Ti nemohou býti vpravdě křesťané, než toliko jménem; tit v bezbožnosti lotrovské následujíce pohanů, mohou to činiti, a následujíce bludu pohanů roz-

[1] Matouš 6, 9 a 12; Lukáš 11, 2 a 4.

manitých, sobě odporných, následují rot šibalských mnohých pod jednou vírou, které tu víru rozsápaly mezi sebou a rozeštvaly lid proti lidu. Protož takoví, spustivše se docela snah víry Kristovy i jeho zákona, obrátí se v život lotrovský, v boje, v mordy, v loupeže, znesváříce se o bohatství a o čest tohoto světa, dopouštějí se násilí jedni proti druhým a šlapou, chtějíce zbohatnouti loupeží, bratry své, dopouštějí se násilí jedni proti druhým nejodpornější nepravostí a odpadlictvím od své dobroty, kterou z víry měli míti spolu jako příbuzní, jednou krví Kristovou koupení. Proto jejich boje a loupeže nemohou býti takové, jako jsou loupeže a boje mezi pohany. Neboť pohané nejsou sebe účastni, nemajíce takovou povýšenost v božských dobrotách, k nimž se křesťané přiznávají, ani známost o Bohu v nich není; proto pro slepotu z pýchy a z lakomství mohou se o pozemské věci svářiti, spolu o ně bojovati, olupovati jedni druhé a sahati mocí jedni druhým na majetek. To vše v nich lehká věc jest proti křesťanům, když by mohli činiti tak podle své víry. Ale když jsou zavázáni ve velikém svedení skrze církev, nemohou se pohnouti od šlépěje pohanů. A také nejsou ty boje křesťanů podobny bojům židovským, neboť jim byly dovoleny boje i zabití v bojích zákonem, ale nám netoliko zabití zapověděno jest zákonem, ale i hněv hořký.

Kapitola osmdesátá třetí

Za druhé boj židovský tím se liší od bojů zběhlých křesťanů, že oni toliko proti pohanům měli bojovati, ale sami mezi sebou neměli bojovati z božského zákazu proti svým bratřím Židům. Neboť když se po Šalomounovi deset pokolení odtrhlo od stolice Davidovy a krále Jeroboama ustanovili nad sebou,[1] chtěl Roboam, syn Šalomounův, bojovati s desíti pokoleními, ale prorok Boží, vyšed k nim, řekl jim: „Nebudete bojovati proti bratřím vašim; vraťte se domů.“[2]

Protož boje mezi křesťany, kteří by si měli býti bratry skrze víru v božských věcech, daleko jsou netoliko od zákona Kristova dokonalého, ale i od židovského. Proto minuvše se pravdy zákona nového i starého, převyšují lotrovskou bezbožností boje pohanské, hanějíce nejpotupněji tou bezbožností Jezukrista a své povolání. Neboť když dva křesťané jednu víru mají a jednou krví

[1] 1. (3.) Král. 12. [2] 2. Paralipomenon 11, 4.

Kristovou vykoupeni jsou a tak spojeni jsou tou krví ve svazek lásky, aby povinen byl umříti jeden za druhého: proto, odstoupí-li od té lásky bratrské a od účastnosti krve Kristovy, v níž jsou spolu osvíceni a umyti, kteráž stojí na každém z nich, potom potupíce tu krev na sobě, pro malou věc tělesnou se znesváříce, obrátí se v život lotrovský a chtějí spolu boj vésti, spolu se zabíjeti. Co měli velmi ctíti jeden na druhém, totiž tu věc drahou, které jim Kristus dobyl svou smrtí a položil to dobré na ně a tím je povýšil nade všecko tvorstvo, to měli ctíti jeden na druhém a pro nižádné věci pozemské nesahati jeden na druhého mečem ani bojem, aby nezkazil jeden na druhém dílo Kristovo, poněvadž on každého z nich sobě koupil a dílo bolestí svých na nich položil a jim to odevzdal, aby toho ostříhali každý jak na sobě, tak i na bratru. Proto z nižádného důvodu nemá kaziti dílo Kristovo jeden na druhém.

V těch věcech dokonalých měla by státi víra a pravda Kristova mezi křesťany, kdyby nebyli svedeni od Antikrista a neopili se z vína kurvy veliké.[3] Ale nyní opivše se odstoupili od víry Kristovy a obrátili se v boje jedni proti druhým po způsobu lotrovském, převyšujíce pohany bludem svým. Neboť čím bližší účastností kdo se připojí k božské dobrotě, tím více tu dobrotu pohaní, čím protivnější věci té dobrotě činí. A protož méně jsou zlí ti pohané, když tak proti sobě boje vedou, neboť nikdy nepoznali Boha, ani nemají podíl na jeho milosti. Protož mezi křesťany nic protivnějšího není smrti Kristově než to: zabíti bratra z hněvu a z nenávisti, za něhož Kristus umřel z veliké lásky.

[3] Ohlas Zjevení sv. Jana 17, 1 a 19, 2.

Kapitola osmdesátá čtvrtá

Ale k těmto věcem může někdo říci: „Vždyť křesťané, kteří se v bojích bijí, nejsou účastni božských věcí, které ani neznají, ani nemohou být účastni božských milostí s těmi odpornými vraždami!“ Ty věci já nechávám na rozhodnutí jim, aby se sami k nim znali anebo se jich odříkali. A praví-li oni: „My s těmi věcmi duchovními nemáme co činiti ani nemůžem těm účastnostem božským rozuměti; máme mnoho se světem činiti a vojenským zaměstnáním jsme se tak zaneprázdnili, že duchovním věcem nemůžem rozuměti ani se na ně mnoho ptáti,“ na to jest krátká odpověď:

Jest-li kdo křesťanem a účastní se hříchů a jiné věci světské na péči má, opouští Krista a pro ty věci nemůže rozuměti užitkům víry Kristovy, aniž má kdy jejich účastnosti hledati pro jiné pilné zaměstnání, tedy jest marná víra jeho, nadarmo se křtí, nadarmo v očistec věří. Neboť, nebude-li účasten Krista prostřednictvím víry a lásky, ani Kristus ho z očistce nevyprostí. A pakli se oni znají k té účastnosti bolestí Kristových a užitek krve Kristovy vztahují na sebe, chtějíce v tom dobrém podíl míti, což on věřícím lidem dobyl svou prací a smrtí k jejich spasení, tedy beze vší pochybnosti padá na ně pomsta a prokletí větší nežli na pohany, když tak vražednými hříchy v bojích křižují v sobě Krista; a všecky milosti, kteréž by vzali, o nichž vyznávají neb praví, že je mají, ty pohrdáním potupují. A protož s těmi potupnými hříchy — ať zapřou docela Jezukrista anebo ať se k němu tak potupně přiměšují s takovými krvavostmi, jeho bolestem protivnými — nikdy v něm naději nemohou míti budoucí.

Kapitola osmdesátá pátá

Za druhé jsem řekl, že ty boje mezi křesťany o vezdejší věci ani o jiné na Boha vymyšlené pře nemohou býti mezi nimi podle zřízení lásky, kterou oni mají se spojiti v jednotě víry a pravdy Kristovy podle naučení a příkladu jeho. Neboť v takových věcech těžkých, jimiž najednou mohou z víry vyvráceni býti křesťané, musí si nutně řeči Kristovy v tom předložiti a příklady jeho, aby za ním bezpečně mohli kročiti, vyhýbajíce se nejistým a nebezpečným věcem. A tato jedna řeč k správě nutná jest všem, aby žádnému člověku na světě křivdy žádné neučinil na těle ani na duši, na majetku, na cti ani na řeči, ani skutkem ani věcmi škodě nápomocnými, a tak aby nežádal, nebral, násilím neodňal ani lstí nikoho neošidil právě tak, jakož by sám tím ničím nechtěl ošizen býti od jiných. Druhá řeč jest Kristova a jeho apoštolů, aby škodu a bezpráví sobě učiněné strpěl nemstě se, ani zlého za zlé nečině. A nemůže-li se pokojně ve vlídnosti o škody dohodnouti a smířiti s druhým, odpouštěje bezpráví jeden druhému, a zůstává vždy ve sporu s nepřáteli o kterékoli věci, tu platí řeč Kristova: položíce stranou nepřátelství k bližnímu trpěti bezpráví a milovati nepřítele a dobře mu činiti, majíce slitování nad ním, neboť jeho škoda duchovní těžší jest; protož více milovati jeho duši než své tělo a jeho tělo více než svůj majetek hmotný. A tím způsobem může

ukrocen býti nepřítel a polepšen. Ty věci z víry Kristovy jsou k ukrocení všech svárů i bojů mezi křesťany i mezi pohany o časné věci, o jakékoli bezpráví. A na to jsou sliby Boží: cožkoli strpí škod na těle nebo na majetku újmy, za to jim jest slíbeno království nebeské. A proto těm křesťanům, kteří čekají splnění slibů Božích za svá bezpráví, bylo by hanba bojovati nebo nějaké sváry vésti o bezpráví na těle nebo na hmotném majetku, poněvadž za ztrátu těch věcí trpělivým slíbeno jest království nebeské; a ani nemá se to za ztrátu pokládati, když jest jim za to připraveno rozmnožení slávy. Neboť ti křesťané, kteříž jsou svět, také slovou církev svatá; a poněvadž ta církev svět jest, ten svět nepřijme ty věci, neboť jsou smrt tomu světu; protož svět v své nákaze bude kvasiti a z jedné ohavnosti do druhé bude pospíchati, až i splyne jako voda v zatracení.

Protož tyto věci z víry Kristovy jsou pověděny, aby spatřil, kdož může, že bludy tohoto světa nejsvrchovanější, kteréž se dějí v bojích a v jiných krvavostech, ustanoveny jsou službou Boží a prospěchem církve svaté starými svatými a plnými ducha něčího.

Kapitola osmdesátá šestá

Potom dokončuje řeč svatý Pavel a praví: „A protož z nutnosti poddáni buďte netoliko pro hněv, ale i pro svědomí. Neboť proto i daně platíte, protože jsou služebníci Boží, za to sloužíce. Proto dávejte všem dluhy (= povinné věci): komu daň, tomu daň; komu clo, tomu clo; komu bázeň, tomu bázeň; komu čest, tomu čest.“[1]

Nyní z těchto slov svatého Pavla úplně mohou rozumní poznati, že tato správa, kterou podává svatý Pavel touto epištolou sboru Božímu, který byl v Římě shromážděn ve jménu Božím uprostřed pohanstva, nevztahuje se na domácí knížata víry, kteří by s nimi byli mezi věřícími, ale že byli stranou od víry, cizí. Protož takovou správu dává jim o nich, jak se sluší vzhledem k cizím a jakožto k těm, kteří jsou povýšeni nad lidem a jsou páni jejich, vládnouce zemí a spravujíce svět. Protož ti věřící, majíce svá bydla pod nimi v jejich panství — dědiny, domy a jiné užitky hmotné — byli povinni svým pánům tělesným zachovávati to, čemu je učil tuto svatý Pavel, totiž poddanost

[1] Římanům 13, 5—7.

aneb poslušnost náležitou, která se sluší na lidi povýšené podle vůle Boží, dokudž a pokudž to může býti — ne více než Bohu, ale do té míry lidé mohou poslouchati podle vůle Boží — a tak dále, což povinni byli, takovým dávati: daně, platy nebo jiné služebnosti, mýta nebo cla; pak bázeň a úctu aby k nim zachovali skrovnou, jak se sluší na lidi povýšené; ne tak se jich báti jako Boha ani takové pocty jim prokazovati jako Bohu.

A těmito slovy je zavazuje, aby z nutnosti poddáni byli netoliko pro hněv, ale i pro svědomí.

Předně dí: „pro hněv“. Neboť, poněvadž páni jsou, moci užívajíce nad poddanými, jestliže by se jim poddaní z jakékoliv příčiny vzepřeli, nechtějíce býti poddáni, ihned jejich hněv na sebe uvalí s jejich mocí, že právem svého panování násilně na ně sáhnou jako na své s pomstou meče svého, na hrdla nebo na majetek, nebo do vězení je dají, a zvláště proto, jelikož křesťané byli odděleni vírou zvláštní a obyčeji zvláštními od svých pánů i od jejich bohů i od obcování s jinými pohany, svými sousedy. A pro takové oddělení odporující pohanům brzo by ty vrchnosti popudili na sebe s hněvy více než jiní lidé, protože by ti páni za to měli, že to šibalstvo křesťanské nechce nikoho za pána míti na světě, že chtějí sami páni býti. A tak už jen proto by je povraždili. Jako Pilát učinil oněm Židům, kteří nikoho na světě za pána nechtěli míti, jen samého Boha; ti odloučivše se obětovali oběti Bohu, a Pilát je povraždil a smísil krev jejich s jejich oběťmi.[2] Proto takové věci vystříhá svatý Pavel lidi věřící, aby takovým domněním nemoudrým nepopouzeli na sebe hněv jejich, císaře Nerona pohana nebo jiných pohanů, kteří prolévali krev věrných křesťanů.

Za druhé praví: „ale i pro svědomí aby pánům těm poddáni byli,“[3] tak že křesťan, vypověděl-li by jim poslušnost, netoliko jejich hněv by na sebe uvalil, ale také podle svědomí by se provinil, nezachovávaje při tom spravedlnost, k níž jest Bohem zavázán. Neboť sv. Pavel to zde dluhem nazývá a velí jej platiti v tom, že jsou páni jejich, a věci své tělesné pod nimi mají, a páni ti i péči o ně mají jako o své, aby v jejich ochraně došli dobrého prospěchu. Protož již dluhem zavázáni jsou všecko to zachovati svým pánům, což jim tuto vypočítává svatý Pavel, neboť jinak, kdyby to zrušili, své svědomí by zatížili aneb poranili hříchem, a za druhé proto, že v těch věcech zřízení Boží stojí, jímž se všechno obyvatelstvo světa řídí v dobrých věcech nynějšího života,

[2] Lukáš 13, 1. [3] Římanům 13, 5.

vezdejšího příbytku. Proto pokud podle toho zřízení Božího dobré věci chtějí, dobré věci přikazují poddaným svým — tomu se protiviti a tím pohrdati jest i Božím přikázáním pohrdati. Neboť Bůh takové věci přikazuje, aby se všemi pokoj měli, což na nich jest,[4] a ke všem spravedlnost, tichost a pokoru zachovávali.

Proto ty vrchnosti pro užitek svého panování musí takové věci poddaným přikazovati, aby spravedlnost jedni k druhým zachovávali a pokoj aby mezi sebou měli, neboť jinak by nad lidem nemohli panovati s prospěchem, kdyby jedni proti druhým povstali v rotách šibalských a tak by hubili jedni druhé. A jejich panství nad pohany nemoudrými nemohlo by existovati a nad křesťany zběhlými od víry, kteří by z lásky nic dobrého neučinili, což nemusí proti své vůli, mocí donuceni jsouce jako i pohané nemoudří; protož drsné a moudré moci potřebují, aby je často rovnala. A když se nedostává mezi nimi té spravedlnosti povrchní, k níž moc donucuje, tedy proto mečem vládne, aby trestala ty zběhlé od víry pokrytce, kteří dávno se vzdálili od Jezukrista.

Protož k tomu směřuje tato řeč svatého Pavla, aby v těch spravedlivých věcech, jež vrchnosti chtějí a jež přikazují, poddáni jim byli pro své svědomí, aby je neporanili odporem k spravedlnosti, kterou podle vůle Boží povinni byli činiti, neboť pro takové zrušení spravedlnosti, poranili-li by svědomí, ztratili by milost Boží a víra by jim nic neprospěla.

[4] Římanům 12, 18.

Kapitola osmdesátá sedmá

Ale při těchto věcech toto nyní je nejdůležitější, aby té spravedlnosti bylo porozuměno, co sv. Pavel ze základu víry učí křesťany, bez níž by oni nemohli křesťany býti ani v Kristu užitek míti v obcování společném sami mezi sebou; a za druhé, tomu aby mohli rozuměti, co učil z nutných důvodů zachovati vzhledem k těm, kteří jsou vně, mimo víru. Protož poněvadž věci ty během času, které z důvodů vhodných přikazoval zachovati k pohanům, křivým výkladem byly přivlastněny již křesťanům, tu se stal veliký pád křesťanům, kdyby snad chtěli to pokládati za pád. Ale nyní, majíce pád za stálost utvrzení svého, daleci jsou toho, aby to měli za pád, že si zvláštnosti pohanské přivlastnili jako víru apoštolskou. To kdyby mohli seznati, musili

by říci, že odstoupili od víry Kristovy pro to přivlastnění zvláštností pohanských a postaveni jsou ve všelikých přestoupeních zákona Kristova. A napřed kněží se vším množstvím těch odpadlíků, kteří se pod vírou motají, naplněni jsouce krví skrze to přivlastnění zvláštností pohanských jako víry.

Protož tato slova svatého Pavla, kterými poučoval sbor věřících v Krista, v Římě žijících pod vrchností pohanskou, z důvodů vážných uzpůsobují je k poslušenství těch vrchností pohanských, aby před nimi bez žaloby stáli, což nejvíce mohou, zachovávajíce k nim spravedlnost, kterouž mají přikázáno jim zachovávati jako svým pánům — proto ty věci, které měli pro jistou okolnost zachovávati pohanům, nebyly zákon od Boha daný mezi nimi doma tak, aby bratr vzhledem k bratru užíval těch práv, kterých vrchnost pohanská užívá vůči všemu lidu pohanů nebo jiných národů. Neboť svatý Pavel sám o sobě praví, že se neodvážil, jsa poslušen Krista, nic dělati slovem ani skutkem z těch věcí, které Kristus mu dělati nepřikázal. A z věřících v Krista nepřikázal mu takových pánů nadělati, aby bratřím svým postrachem a břemenem byli. Neboť panování pohanské sám Pán zapověděl své rodině. Vida, že se k panování strojí, řekl jim: „Králové pohanští panují nad těmi, které mocí obsáhli; ale vy ne tak."[1] A poněvadž rodina Kristova jinak má živa býti a dokonaleji zřízena než pohané, tedy musí míti jinakou správu než pohané, aby se v bratrské svornosti spojili milováním, nejsouce jedni druhým k postrachu, ale k utěšení a k pomoci, a nejsouce jedni druhým břemenem, ale naopak mají jedni druhého břemena nésti, aby tak naplnili zákon Kristův.

Ale byla-li by tato slova sv. Pavla k správě rodiny Kristovy, tedy svatý Pavel nutně podle těchto slov byl by měl v každém sboru Kristovu, který přivedl k víře z pohanů a ze Židů svým kázáním, pána jednoho z nich ustanoviti nad nimi s mečem, aby se ho báli bázní obtížnější, než tomu bylo v zákoně starém. A za druhé byl by je měl zavázati tomu pánu pod právo královo, podle něhož by mu daň, které nikdy není dost, dávali, což by se mu kdy na nich zachtělo; neboť tak právo královo žádá, majíc žádost bezednou.

[1] Lukáš 22, 25—26.

Kapitola osmdesátá osmá

Za třetí, poněvadž přikazuje mýta platiti, tedy jest to podle práva, aby tím příkazem ten pán mohl uložiti mýta na přívozech, na silnicích a v branách.

A byla-li by ta správa rodině Kristově společné mezi bratry, tedy by byla těžší než v zákoně starém a nic dokonalejší by nebyla než u pohanů. Ale ty všecky věci daleko jsou od víry Kristovy i od jeho služebníků. Ačkoli víra Kristova učí ty věci nésti a trpěti od pohanů z pokory, ale neučí takové věci činiti spolukoupeným bratřím jeden druhému, ani jednoho i mnohým bratřím. Aniž zase to by mohlo býti, aby sv. Pavel, káže evangelium na panství císaře římského a obrátě na víru dva nebo tři tisíce jeho lidu, ustanovil jednoho pána z nich s mečem proti císaři a tak by válku počal o víru Kristovu. Proto to jsou věci k smíchu podobné. Avšak mistrové chtějí na nich základ nejpevnější aneb nejpravější králům ve víře Kristově založiti a tvrdí, že svatý Pavel tím, co mluví tuto o knížatech, dává správu knížatům křesťanským. A již to bude pravda, poněvadž tato knížata, zmalovaná jménem křesťanským,[1] stojí na šlépějích knížat pohanských i mohou na nich zakládati svou oprávněnost.

[1] T. j. mající z křesťanství jen jméno.

Kapitola osmdesátá devátá

Avšak slovo o tom, co se praví, že právo královo by chtěl svatý Pavel zavésti lidu Božímu, na němž by bylo nestálo dříve skrze panování pohanské; to není pravda. Vždyť věděl, že ani u Židů dříve nebylo právo královo, ale když chtěli krále, tedy za trest jejich hříchů jim bylo dáno právo královo, o němž se domnívají naši páni křesťané, že jim to právo k jejich nesmírnému vydírání uložil za zákon, a na tom právu své panování mezi křesťany zakládají. Ale majíce v rukou panování, nemnoho se na písma ptají, která je panovati učí. Dosti mají k tomu za naučení břicho své; to jim svědectví vydává, že jest dobré panovati, poněvadž tím panováním lahodnými rozkošemi břicho napořád pasou na bolesti robotující chudiny. Ale aby na to myslili, že panují neprávem nad křesťany, proti smyslu víry, to jest daleko od nich.

Kapitola devadesátá

Než pak tuto jest zmínka o právu královu. A tak se přihodilo u Židů, že dříve krále s právem pohanským neměli do dnů proroka Samuele. Shromáždivše se všickni urozenější Židé do Rameta, řekli jemu:[1] „Aj, ty jsi již zestárnul a synové tvoji nedrží se těch cest, jako jsi ty činil; ustanov nám krále, aby nás soudil, jako všickni národové mají.“ I nelíbila se ta řeč Samuelovi, protože řekli: „Ustanov nám krále, aby nás soudil.“ I pomodlil se Samuel k Bohu. I řekl Pán Samuelovi: „Uposlechni hlasu lidí těchto ve všem, což mluví k tobě; neboť ne tebe zavrhli, ale mne, abych nekraloval nad nimi. Podle všech skutků jejich, kteréž činili od toho dne, v němžto jsem je vyvedl ze země Egyptské, až do toho dne, v němžto mne opustivše sloužili cizím bohům, rovněž tobě tak činí. A proto uposlechni nyní hlasu jejich; ale prohlas jim právo krále, jenž bude kralovati nad nimi.“ Pověděl tedy Samuel ta všecka slova Boží lidu, který u něho za krále prosil, i řekl: „Toť bude právo krále, který bude nad vámi kralovati: Vezme syny vaše a zapřáhne je do svých vozů a učiní si z nich jezdce a předběhače vozů svých; a ustanoví si z nich velitele a vladaře a oráče rolí svých a žence obilí a kováře pro zbroj a vozy své. A dcery vaše učiní si vyrabitelkami mastí a topičkami, pekařkami, soukenicemi. A role vaše i vinice i nejlepší stromoví olivové pobere i dá svým služebníkům a nadto símě pole vašeho i užitky vinic vašich; s platů vašich desátky bude bráti, aby dal služebníkům svým. A vaše služebníky i děvky i lepší mládence i osly vám odejme a postaví je k dílu svému. A na vaše stáda desátky uloží a vy budete poddaní jeho. I přijde tento den, že volati budete proti vašemu králi, jehož jste si zvolili, ale neuslyší vás Pán toho dne, protože jste si krále vyprosili.“ Tehdy lid nechtěl uposlechnouti hlasu Samuelova, ale řekl: „Nikoli, ale přece král nad námi bude, a my budeme jako všickni národové pohanští.“

Ty věci zde Písmo obšírně vypravuje, jakým způsobem král se svým právem vstoupil mezi Židy: že když byli dobře spravováni soudci podle zákona Božího, téměř po tři sta let svobodu majíce beze všeho práva králova, neboť sám Pán Bůh kraloval nad nimi, dobře jim čině a bráně je před jejich nepřáteli, když to nezmařili svými hříchy; a když Samuel soudil je podle zákona Božího a potom zestárnuv nemohl tu práci sám vykonávati a zjednal syny své k těm soudům a ti dary brali a soudy nespravedlivě konali: z té příčiny lid

[1] 1. Samuelova (1. Královská) 8, 4—20.

shromáždiv se, ihned krále chtěl, jako by želel bezpráví, kteréž se jim dálo od synů Samuelových v tom, že brali dary od nich. A protož když pro ta bezpráví krále žádali, ihned Pán Bůh kázal Samuelovi, aby jim veřejně ohlásil právo krále, který bude nad nimi kralovati. A náramně převýšilo to právo svou tíží onu tíži darů, které brali od nich synové Samuelovi; neboť odírání, násilí a poroby egyptské plno jest to právo. A to ještě jim předložil, chtěje je ještě odstrašiti, zda by upustili od krále, když by slyšeli právo plné bezpráví, jímž je má tak porobiti: „Syny a dcery pobera jim, postaví je k svým službám a prospěchům; děvky a pacholky, osly pobera, postaví k svému dílu, a vy pohledíte za nimi; a desátky uloží na všechen váš majetek; některý tak, neodhaduje se s tím, pobere." A přesto ten lid bláznivý, vyslechnuv o tom právu bezprávném, nepohnul se; stále dále mluvil: „Nikoli, ale přece král nad námi bude." Proto ten lid těžce zhřešil, krále nad sebou žádaje. V tom nejvíce zhřešil, že Boha zavrhl, aby nekraloval nad nimi; spíše ten lid zvolil člověka než Boha, chtěje naději položiti v králi o takovou věc, jíž velmi zřídka došel. Neboť v náramně veliké hříchy modloslužebné zabloudili skrze krále své, a velmi je zatěžovali tím právem nespravedlivým a málokdy pokoje užili za králů, neboť za trest jejich hříchů těžkých v hněvu svém Pán Bůh dával jim krále velmi zlé s tím právem, pod nímž velmi sténali.

Protož ty věci, tam se zběhše tím nenáležitým způsobem s hříchy těžkými, u nás tím zákon učinily, aby na nich ta moc usnula s těmi bezprávími, kteráž činí lidu křesťanskému. Ač nejsou to doslova ta bezpráví, která právo židovské vypočítává, ale jinak je odírají, drancují, ne jako by zle činili, ale jako by práva Božího následovali, jak mistrové praví. Ale jenom toliko jménem právo slove, ale následuje ukrutnosti, bezpráví a násilí, jímž chtěl Bůh odstrašiti od krále ten lid. Ale, kdyby jim to za právo dal, aby je ctnostně s zasloužením vykonávali, odírajíce tak lid, králi židovští, tedy by jim vinu nedával z těch ukrutenství, řka skrze proroka: „Slyšte, knížata domu Jakobova a vévodové domu Izraelského! Zdaliž vám nenáleží znáti soud, kteří v nenávisti máte dobré a milujete zlé, kteří násilím dřete kůže jejich s nich a maso jejich s kostí jejich? Kteříž jedli maso lidu mého a kůže jejich sedřeli s nich; a kosti zlámali a rozsekali jako do kotlů a jako maso doprostřed hrnce. A protož volati budou k Hospodinu, a neuslyší je a skryje tvář svou před nimi v tom času, tak jako oni nešlechetně činili v nálezcích svých."[2] Tak se jim odplatí za to, že plnili

[2] Micheáš 3, 1—4.

právo královo nad jeho lidem. A tuť konečně králové, knížata a páni okusí práva králova, podle něhož násilím odírali lid Boží a dělali s ním, což chtěli. Tuť poznají každé bezpráví, které učinili lidu Božímu. Tak přesně zváženo bude, jakož velmi v rozporu jest s láskou bratrskou a jakož velmi to bezpráví pohanělo bolesti Kristovy v tom každém sedláku, na něhož pyšné oko pro nechuť nemůže hleděti nyní; tot' vše Bůh spočítá do míry i do váhy. Nyníť jest sladké právo královo, neboť hojně břicha sádlem prorostlá v rozkoších a v nevázanostech těla postavuje, když „výrové"[3] nesou a vozí a stojí zardívajíce se, kdežto oni se zpupně sápou na ně křičíce a „chlap"[3] jim v ústech zní. Protož dokudž tak „chlapů" nadávati mohou, dotud právo královo sladké jest. Ale když na ně přijde přímost těchto řečí Božích, které jim položí za násilí a bezpráví to právo, a co komu učinili bezprávného, spoléhajíce na to právo, to vše k pomstě přičteno bude — přijde na ně za to právo náramné nezdraví: „Auvé, hoře, běda, že nás kdy matka na svět porodila!"

Proto naprosto je to daleko od svatého Pavla, aby on, přikazuje sboru Kristovu přebývajícímu v Římě, aby císaři Neronovi daně a mýta platili, aby pak takovými slovy chtěl mezi křesťany zavésti a potvrditi právo Kristovo, aby podle toho práva věřící v Krista jedni druhé násilím utiskovali a loupili jim jejich majetek. Odstup to od svatého Pavla mezi pohany! A když přišlo od pohanů mezi křesťany, tak se pro ně vzdálili daleko od víry křesťanské, jako je to právo daleko od lásky bratrské. Protož chtějí-li, nechť toho práva uleví, neboť se pro ně na věky v pekle šklebí, tam, kde bude pláč očí a skřípění zubů.

Protož toto jest pravda, že sv. Pavel přikázal tu věc věřícím v Krista, žijícím pod mocí císaře římského, pohana, aby jemu daně platili, to jest proto, že nemohl s nich sejmouti ty daně, které platili císaři dříve, než se stali křesťany, a měli statky své na jeho panství. Proto ty věci nemohl jinak utvářiti, než aby poddáni byli s těmi daněmi císaři. A tím je ochránil před cizími, aby náležitě bez žaloby přebývali, aby neměli příčiny sahati na víru. A byli tím povinni i podle zřízení Božího. Protož ty věci, kterými cizím byli povinni, těmito slovy je učil: „Dávejte aneb plať te každému, čím jste mu povinni: komu daň, tomu daň; komu clo, tomu clo; komu bázeň, tomu bázeň; komu čest, tomu čest."[4]

[3] Nadávka sedlákům. [4] Římanům 13, 7.

Kapitola devadesátá první

Ale toto pak příbuzným bratřím svým, služebníkům Kristovým, ihned po oněch praví: „Nikomu ničím nebudete povinni, kromě toho, abyste se navzájem milovali; neboť kdož miluje bližního, naplnil zákon."[1] To svým. Odtud vyvrženo jest právo královo se všemi platy, s robotami, s desátky ze všech statků svých, s porobením bratra svého, aby ho sehnal s jeho díla a hnal ho na své. Neboť láska k bližnímu nic takového zlého neučiní bližnímu. Také bázeň není v lásce bratrské; vyhání ven bázeň láska bratrská. Ani mýta nevyžaduje na bratru; neboť spíše by ho na ramenou přenesla přes vodu, než by od něho mýto brala.

Protož z těchto věcí mohli by býti zřejmé skutky víry a skutky panování pohanského, že ono nemůže býti toto a toto ono. Proto pohanství s křesťanstvím nemohlo dříve existovati spolu. Jelikož se křesťanství obrátilo v pohanství, tedy již spolu volně hodují na jednom řádu, spolu si nalévajíce z vinice Sodomských, točíce hrozen jejich hořký; žluč dračí jest víno jejich a nejhroznější jest opití jejich, aby spolu z jednoho kalicha pili krev Kristovu a z jednoho boku cedili krev bratrovu. Kdyby aspoň opodál v sousedství kvasili! Jeden by měl veselí, pil-li by krev Kristovu, a druhý by se kochal v krvi lidské jako pes z masných krámů. Ale nyní společně všechno dělají a nyní společně všudy Bohu slouží, krev Kristovu pijíce i z bratří krev točíce.

[1] Římanům 13, 8.

Kapitola devadesátá druhá

Též ještě tuto v tom obzvlášť oprávněnost moci světské s panováním pohanským ve víře zakládají, že přikazuje svatý Pavel, aby se modlili za všecky lidi, za krále i za všecky, kteří zaujímají vynikající místo, „abychom mohli vésti klidný a tichý život v samé zbožnosti a čistotě, neboť to dobré a vítané jest před Spasitelem Bohem naším."[1] I zdá se tu základ pravý tomu všemu, oč se tu přeme, jako by sv. Pavel, již nakřtiv si králů a knížat, podporoval je svou modlitbou a jiné k témuž jako by napomínal, aby snažně za svých časů králové křesťanští bránili mečem matku svou, církev svatou, z níž

[1] 1. Timoteovi 2, 1—3.

jsou zrozeni, aby ona na římské stolici seděla, pokojný a tichý život vedla, aby sedíc na hradě spala a nebylo by nikoho, kdo by ji probudil; na toť se rovně vztahují slova sv. Pavla, aby, sebe mocí ohradě jako zdí, kázal pokojně evangelium v bezpečí za hradebními příkopy.

Ale ten smysl mistři nedokáží o apoštolech tím, že tak sami žijí, že by oni sobě moc tak k ochraně osobili, aby říkali po kázání: „Poprostež Boha za patrona, za jeho paní i za jeho dítky i za jeho věrné služebníky." Tak říká církev nynější modlitby své za ty, kteří zaujímají vynikající místo. A to slouží ke zdraví jejím bokům a břicho jí prorůstá sádlem po takových prosbách u stolů panských. Protož, kdyby byl svatý Pavel mířil do toho pytlíku, nebyl by trpěl od vrchností světských, ani ostatní apoštolé, ani po nich by se nebyla krev mučedníků prolévala po celém světě více než po tři sta let od vrchností pohanských, kdež nižádné vrchnosti ani panování pohanského křesťané mezi sebou neměli, stále cizím vrchnostem byli poddáni a trpěli od nich, když tomu vůle Boží chtěla. Protož jiný smysl má ta modlitba, kterouž přikazuje svatý Pavel, aby se dála od věřících křesťanů za krále a za jiné, kteříž vynikající místo zaujímají. A z toho je patrné, že jiný úmysl měl svatý Pavel při té modlitbě, než církev nynější má, poněvadž vrchnost jejich nebyla téže víry ani oni nehledali od vrchnosti obrany mečem. Tedy za ty vrchnosti, které mimo církev byly, krev křesťanskou prolévajíce, modlitba jejich v tu dobu se konala, neboť jiný užitek v protivných vrchnostech hledali nežli ten, aby se skrze jejich moc bránili proti jiným vrchnostem, ale lepší užitek svou modlitbou hledali v nich nežli ochranu svého těla skrze boj meče jejich. A modlitba věřících lidí může vládnouti i protivnou vrchností a ukrotiti jejich zlobu více nežli meč. Protož modlitba věřících lidí před Bohem mnoho zmůže, a on vládne vrchnostmi nejhoršími a má je jako sekeru v ruce. Proto sekera dříve neudeří žádného, až když on chce; pakli on chce, může sekerou brániti, koho chce. Protož jakkoli velikou nepřízeň měla víra mezi pohany, avšak jen podle míry Bohem vyměřené mohli jí pohané škoditi a věřící trápiti; neboť tento štít měli, modlitbu k Bohu, aby on jim uložil zkoušku v pravé míře, aby prospěch z ní měli, když by ji mohli snésti. Jako se praví o věřících v Jerusalemě, na něž se pohané srotili. Tu praví Písmo,[2] že mnozí z věřících pozdvihli hlasu svého k Bohu a řekli: „Pane, ty jsi stvořil nebe i zemi, moře i všecky věci, které v nich jsou; ty jsi s Duchem svatým

[2] Skutky apoštolské 4, 24—31.

ústy otce našeho Davida, služebníka svého, řekl: Proč se vztekali pohané a národové obmýšleli marné plány? Sjeli se králové země a knížata, sjeli se v jednotu proti Pánu a proti jeho Kristu.[3] Neboť opravdu se srotili v tomto městě proti tvému svatému dítěti Ježíšovi, jehož jsi pomazal, Herodes a Pontský Pilát s pohany a s lidem izraelským, aby provedli to, což tvá ruka a vůle tvá předem určila. Vzhlédni tedy, Pane, na jejich hrozby a dej svým služebníkům, aby směle mluvili tvé slovo, abys ruku svou vztáhl k uzdravování a k divům a k zázrakům, aby se dály jménem svatého Syna tvého, Ježíše." A když se pomodlili, zatřáslo se místo, kde byli shromážděni, i naplněni jsou všickni Duchem svatým a mluvili slovo Boží směle.

Tyto věci jsou k víře náležité a prostě ji dokazují. Poněvadž má užitek pokoje modlitbou přijíti, tedy nikde lépe nemůže poznán býti, než ukrotí-li se zlá knížata a bezpráví modlitbou víry. Lepší a spasitelný užitek jest modlitbou víry ukrotiti bezpráví zlých, nežli ten: odpírati mečem, chtějíce odraziti bezpráví zlá. A to zde příklad víry ukazuje, k němuž povinností víry přivázáni jsme, že, když se srotili králi s knížaty proti Kristu Ježíšovi, aby jeho služebníky rozehnali anebo povraždili, Bůh jejich modlitbou proměnil radu nešlechetných. Proto hledati pokoj skrze moc světskou jest věc světská; ale odvrátiti bezpráví zlých knížat modlitbou víry jest věc duchovní a sluší víře; neboť tuto prostě Bůh k pomoci se hledá, aby on, ráčí-li, vysvobodil, pakli se mu však líbí, aby služebníci jeho trpěli a zkoušeni byli skrze bezpráví zlých, aby se mu v tom podvolili. Protož to uvažovati mají služebníci Boží, aby se tak modlili a tak pomoc od Boha hledali v svých zkouškách, aby s nimi podle své vůle učinil, že on je může vysvoboditi, vidí-li jejich dobro v tom. A jest takových příkladů dosti v Písmu, že věřící lidé modlitbou mohli si nakloniti nevěřící a ukrutná knížata k užitku a zlobu jejich proti sobě ukrotiti.

Tak Ester s jiným lidem židovským v svém pokušení učinila, a toto mluvila k Bohu v své modlitbě řkouc: „Pane Bože Abrahamův, Bože silný nade všecky! Uslyš hlas těch, kteříž žádné jiné nemají naděje kromě tebe! Vysvobod' nás z rukou nepřátel nešlechetných, ať se neposmívají našemu pádu, ale obrať jejich radu proti nim a toho, jenž se počal na nás zlobiti, zatrať. Vzpomeň na nás, Pane, a ukaž se v smutném našem času. Králi židovský všemocný! Dej mi řeč spořádanou v má ústa před obličejem lva a proměň jeho srdce k nenávidění nepřítele našeho, aby i on zahynul."[4] Mnoho náleží-

[3] Žalm 2, 1—2. [4] Ester 14, 3 a 11—13.

tého dovedla k Bohu mluviti tato žena Ester, a to dobře věděla, že rada zlých na vůli Boží stojí a v jeho moci; že, když radu vymyslí proti spravedlivým, dopadne na ně, a sami v ní zahynou. Proto se směle modlila k Bohu řkouc: „Obrať jejich radu proti nim, ať to sami nesou, což nenávistně na nás uvaliti chtěli." Také to dobře a moudře věděla, že ukrutné srdce královo v rukou Božích jest, a kamžkoli se mu zachce, nakloní je. A proto mluví k Bohu řkouc: „Proměň srdce lva k nenávidění nepřítele našeho," Amana, kterýž byl první po králi a i největší přízni jeho se těšil, aby se na toho nenávist králova obrátila pro její modlitbu. A kdo by takovou věc mohl aneb odvažoval se pomysliti, že by se ta nenávist v králi zrodila k tomu, o němž se zdálo, že všecko dobro královo v něm trvá? Avšak ona toho řečí dosáhla od Boha, že král, spěšně vstav od stolu a od hodování veselého, kázal vésti ho a oběsiti na šibenici podesát loket vysoké; a všickni byli vysvobozeni, jimž Aman smrt uchystal.[5]

Protož z těch věcí moudrým mohlo by patrno býti, že nepřízeň zlých lidí více jest v moci Boží nežli ve vůli jejich aneb v moci jejich, a jest-li těžká nepřízeň zlých lidí spravedlivým, že k Bohu o to mají hleděti, u Boha přízeň pohledati, a on, jenž vládne nepřízni zlých lidí, uvalí je do moře aneb těm, kteří jámu kopali spravedlivým, způsobí, aby sami do ní upadli. Proto i zlá knížata mohou býti spravedlivým k dobrému, když to od Boha umějí hledati.

Toto pak věznění Židé, jsoucí v moci krále babylonského, vzkázali Židům do Jerusalema, aby za ně oběti Bohu obětovali a modlili se za ně a také aby se modlili za život Nabochodonozora, krále babylonského, a za život Baltazara, syna jeho, aby byli dnové jejich jakožto dnové nebeští na zemi, „aby dal Hospodin ctnost a osvítil oči naše, abychom živi byli ve stínu Nabochodonozora, krále babylonského, a ve stínu Baltazara, syna jeho, abychom sloužili jim mnoho dní a nalezli milost před jejich obličejem."[6] Toho žádali ti vězňové, aby i ti králové pohanští šťastně žili po mnoho dní pro jejich dobro, aby oni v jejich pokoji mohli pokoje užíti — a měli sedmdesát let v jejich vězení býti — a v jejich moci jako ve stínu aby odpočinuli a milost u nich by nalezli jako u nepřátel, aby, nějakou nelibost křivou složíce proti nim, neusmrtili je, jakož jejich bratří mnoho usmrtili v zemi židovské. Proto, aby některak s pokojem jako vězňové pod nimi mohli potrvati, to od Boha mod-

[5] Ester 7. [6] Baruch 1, 10—12.

litbou zde hledají, aby jim zjednal milost u těch pohanů ukrutných sám Bůh, který vládne králi pohanskými i jejich srdcem a učiní je vhod komuž chce, aby oni milost měli k tomu, ke komu on poroučí, a nenávist k tomu, koho on nenávidí.

Kapitola devadesátá třetí

Protož z těchto věcí, kteréž se praví, poznáme úmysl svatého Pavla, proč napomínal k tomu, aby se modlili za lidi zaujímající vynikající místa, totiž proto, že měl veliké množství lidí věřících v Syna Božího po světě pod vrchnostmi pohanskými s tou vírou nenáviděnou od pohanů. Protož, vida ustavičně rychlé pokušení tomu lidu věřícímu mezi pohany žijícímu, k tomu je napomíná, aby se modlili za krále i za všecky, kdož zaujímají vynikající místa, aby jim Bůh dal milost nalézti před nimi, aby se nepopudili krvelačnou nenávistí na ně jako sobě protivné, a také aby milý Bůh uchoval, aby ďábel ty vrchnosti nezdvihl k válkám jedny proti druhým, takže by se lid proti lidu zdvihl v sváry, ve vraždy, takže by se krví všickni naplnili, bouřemi, neklidem. A to by těm křesťanům uprostřed těch roztržek veliká osidla povstala. Neboť ďáblova nenávist hledí nejvíce k těm předním lidem, ke králům a k jiným; neboť snadno může množství poddaných uloviti skrze ně, když jimi zatočí v pýchu, aby z pýchy povstali jedni proti druhým v boje anebo v jiná osidla ďábelská aby upadli na škodu poddaných. Proto na Saule všecka síla boje nejtěžší se obořila, aby lid snáze poražen byl jeho pádem. Stejně i nyní na přední lidi nejvíce ďáblové dotírají na škody jejich poddaných, neboť jimi může mnoho dobrého v poddaných trvati, ale když se popudí jednáním ďáblovým proti pravé dobrotě a skrze zrady služebníků a slidičů Antikristových, právě tak mohou mnohým věcem dobrým silně překážeti anebo je rozptylovati i na lidi dobré násilně sahati, jako to nyní skutečně vidíme.

A protož těm dobrým křesťanům, kteří tak pod vrchnostmi pohanskými přebývali, velmi potřebí bylo, aby se modlili k Bohu za ty lidi zaujímající vysoká místa, aby je uchoval Bůh od skutků satana, který by chtěl skrze ně překážeti té dobrotě, v níž věřící lidé žádali se Bohu líbiti, jakož zde dí: „Abychom pokojný a tichý život vedli v samé zbožnosti a v čistotě."[1] Protož mohli tak i těmi vrchnostmi nějak vládnouti, když Boží milost k tomu obdrželi, aby

[1] 1. Timoteovi 2, 2.

k jejich pravému užitku obrátil ty vrchnosti po některé časy, aby věřící lidé pod nimi v své dobrotě mohli trvati a prospěti do vůle Boží. Téže věci i nám jest potřebí, pod kterýmižkoli vrchnostmi jsme, aby se za ně každý moudrý modlil k Bohu, aby oni šťastně pobyli a dobře živi byli a uchováni byli od ďábelských osidel, od svárů, od bojů i od jiných hříchů, aby to i na nás nepřišlo, abychom pod nimi nějakého poklidu užíti mohli, i za všecky lidi zaujímající vysoká místa, neboť všudy věřící lidé pod nimi přebývají a žádají klidu pod nimi užívati, aby je ďábel k bojům neponoukal nebo je proti spravedlnosti skrze zrádce spravedlnosti nepopouzel.

Kapitola devadesátá čtvrtá

Jsou ještě jiné věci v této otázce, o nichž řeč máme: vrchnost světskou si ve víře založíce důkazy křivými, chtíti tělesně vítěziti skrze vrchnost každý proti svým nepřátelům a vésti vrchnost proti vrchnosti do bojů. A modlí-li se ona strana za své pány, i tato se modlí za své, aby zvítězila, a ona proti těmto, aby je přemohli. A obojí křesťané jsou, každá svým přejíc. Obojí křesťané nespravedlivě bojují prosíce, aby ony pobili, a oni naopak též; které má Bůh vyslyšeti? Proto, jsouce obojí křesťané, nespravedlivě bojují proti sobě a modlitba jejich není z víry; nevyslyší je Bůh. Protož zedrána jest víra těch křesťanů a modlitba jejich chromá jest, když žádají prolití krve svých bratří. Pakli nejsou bratří, tedy jsou nepřátelé, a Bůh velí za ně se modliti a dobře jim činiti; ale tuto bude se díti naopak modlitba na obě strany, když žádají, aby jejich nepřátelé pobiti byli. A proto tento názor jest daleko od slov sv. Pavla, aby se za krále modlili, aby pod nimi tichý život vedli; osobujíce si moc světskou jedni proti druhým, aby skrze ni války vedli, tím způsobem se modlí za krále, aby skrze něho nebo skrze jiné vrchnosti vedli život lotrovský, svárlivý a vražednický. A tak tím způsobem mnohé stavy pod jednou vírou osobují si moc k prospěchu víry a k obraně spravedlnosti. I půjde jedna strana, bráníc církev starou svatou. A druhá půjde, bráníc pravdu zákona Božího. A jiná půjde, bráníc řády Boží, kterouž chtějí zničiti kacíři ti odtržení, po své hlavě vždy dělajíce a staré svaté tupíce. A jiná strana půjde, bráníc obecné dobré, aby chudina nebyla tak hanebně hubena. Půjdou pak králové a knížata, bráníce svou zemi, aby jim panství nezhynulo; ti proti všem války vedou, neboť milují panování a zvelebení ve světě.

A ta všecka sebranka těch stran rozdělených slovou křesťané, spolu říkajíce Bohu: „Otče náš, jenž jsi na nebesích."[1] Všickni jsou přáteli Boha skrze zhubení jiných, domnívajíce se, že když jedni druhé povraždí, že tím Bohu poslouží. A to stále spolu říkají: „Odpusť nám, jakož i my odpouštíme."[2] A na to každá strana vojsko hledá a hromadí je, nehodlajíc odpustiti nikomu, nad nímž má převahu. A tak jejich modlitby jsou veliké rouhání Bohu. Protož taková osobení moci proti moci náramně jsou protivná slovům svatého Pavla v tom, že velí modliti se za všecky, kteříž zaujímají vynikající postavení, aby tak pro ně pokojný život vedli. Neboť takové strany — jakož dříve pověděno jest — opačně myslí: každá s mocí proti jiným připravuje se k válkám; tať již naprosto nezamýšlí pokojný život vésti, ale lotrovský a válečný, ani nepomýšlí svou modlitbou na pokoj všech, kteříž vysoké postavení zaujímají, ale každého modlitba míří k vlastním vojskům, aby oni zvítězili nad jinými. Protož jejich modlitby nehodí se k naučení sv. Pavla, neboť on si neosobil pražádnou moc k tomu, aby skrze ni vítězil nad svými nepřáteli, aby, až je tak pobije, vedl potom život pokojný; ale naopak proti tomu, nehledě k nižádné moci o to, aby se o něho bila a pokoj zjednávala svým mečem, ale aby všecky vrchnosti všudy spolu pokoj měly a aby je d'ábel proti pravdě nepopouzel, a tak aby ji hubiti bránili — za to byla jeho modlitba s ostatními věřícími, a to aby Bůh ráčil dělati pro užitek svých služebníků, aby ukrotil ty vrchnosti, aby mohli svobodně slovo Boží mluviti mezi těmi lítými pohany, pod jejich vrchnostmi jdouce po celém světě, aby všickni všudy po krajích mohli zdar míti v počatém dobrém, majíce jakýž takýž pokoj mezi takovým pohanstvem.

Protož žádné kněžstvo císařské nemůže přivésti k témuž cíli své modlitby, každá strana z nich moc hledajíc, aby skrze moc provedla to, k čemu směřuje úmyslně — jak by chtěla Bohu sloužiti, to mocí aby bránila a k tomu donucovala. Ani také nemůže slušně lid zběhlý od víry své modlitby provésti k Bohu za pokoj, poněvadž nemíní pokoje náležitě užívati k tomu užitku, o němž tuto svatý Pavel mluví o pokojném životě, důvod udávaje, proč chce takový pokoj — praví: „Abychom pokojný a tichý život vedli v samé zbožnosti a v čistotě,"[3] aby v takovém životě pokoje užili, kterýž jest Bohu milý. Ale tato bezbožnost naopak proti tomu pokoje žádá, aby se rozšířila ve všeliké nepravosti a v nečistotě, aby, majíc pokoj, chodila v tlupách po jarmarcích,

[1] Matouš 6, 9. [2] Matouš 6, 12; Lukáš 11, 4. [3] 1. Timoteovi 2, 2.

kupujíce a prodávajíce, na posvíceních žerouce, pijíce a bijíce se, záletům a tancům holdujíce; a což nejhoršího mohou, to dělají v čas pokoje. Protož daleko jest řeč svatého Pavla od toho lidu, který náramně zabloudil od víry. Proto kněží císařovi nedokážou tím oprávněnost moci ve víře, že on velí modliti se za lidi zaujímající vysoká místa. Než tím snáze mohou oni dokazovati, poněvadž ji už ve víře mají a již se ujala silně, již dávno hájí pokrytce odporující Kristu. Proto, majíce moc k obraně, čímkoli chtí, tím oprávněnost moci ve víře dokáží. Všechno jim přísluší: ať už pohany, ať Židy, ať pochodní,[4] ať skřipcem,[4] ať mečem dokazují, vždy jsou jejich důvody pravé — ale toliko u nich. Ale když by takové důvody uvedli, nemajíce na pomoc pro ně moc, kdokoli by jim ty důvody pohaněl řka, že jsou bludné, nemohli by je bez moci hájiti a snad by se zastyděli za některé důvody; neboť o té věci jinak pravé důvody nikde nenaleznou, jen když by je tím potvrdili, že ty věci správně ve víře Kristově mají základ, které oni k tomu skrze moc dělají. Než, jak jest řečeno, když moc mají k obraně, nemnoho na důvody myslí, ale, kterékoli bludy sklektají v radách a na sněmech, ty dokážou skrze moc a vystaví je na světlo za víru lidu od nich svedenému. Proto si hledí té moci, aby jí si víru zmalovali a říkali o ní sobě rovným, že by církev svatá nemohla zůstati v své spravedlnosti, kdyby ji moc světská nebránila, a víra by zhubena byla od násilníků. Ale může býti, že ta církev římská by nemohla zůstati v té spravedlnosti, kterouž ona vede, majíc panství veliké; nezůstalo by jí v rukou, kdyby nad ní králové pozemští nestáli s mečem k ochraně. Protož nutností je jí ta moc.

[4] T. j. na mučení.

Kapitola devadesátá pátá

Ale podle těchto věcí může někdo říci, že já vrchnostenskou moc odsuzuji. Nijak to neříkej, leda chce-li; neboť já ji neodsuzuji, ale ctím ji, jak jí přísluší. A tvrdím, že jest dobrá tak, jakož jí Bůh dobře užívá a jakož skrze ni provede, cožkoli on za dobré má. Ale což v tom lidé zlí skrze ni zlého dělají a to chtějí provésti, to lidem nechválím. Protož mám moc za to, jakž jest křtěna; tak jí říkám. Moc světská svět spravuje a řídí jej ve věcech časných a pozemských, a tak jest světu nutná jako silná ohrada, aby nepadl, neboť ten svět nemohl by bez ní v své pevnosti a v prospěchu existovati. To pravím z příčiny abych tak řekl lidské.

Ale vzhledem k tomu, že Bůh jest pán světa a mohl by jej bez té moci spravovati i udržovati, jak by chtěl, ale nicméně připustíce za základ úvahy to, že on chce skrze vrchnostenské moci zachovati ten svět, aby oni jako lidé řídili ten svět jakožto úředníci jeho panství: tedy, majíce moc nad tím světem, mohou jej krotiti a dávati rozkazy snadno, když to, což vidí dobrého světu, řídí.

Ale bylo-li by mluviti o křesťanech — jsou-li nějak šlechetnější a skrze víru nějak ukázněnější, mírnější než svět? Nikoli! Neboť skutečnost svědčí, že opustili Pána Boha a učiněni jsou svět, zběhlý od Boha, a svět je v sebe pojal a oni již zajedno jsou se světem. Neboť cožkoli svět nalezne opravdu daremného k potěšení, k rozkoším, k obohacení, ke zvelebení, k zabloudění, k rouhání Bohu, to všecko křesťané jedním duchem s tímto světem drží zjevně bez hanby i bez výčitek svědomí. Protož úplně odstoupili od Boha a učiněni jsou svět bezbožný a zlotřilý, nic na Boha nechtějíce nechati ani se v čem o Boha opříti ani jeho v čem uctíti. A to neříkám jeden z nich, ale jeden z tisíce nesnadno se najde, aby se nepřipodobnil k světu a netáhl s ním za provaz v nepravostech jeho. Protož právě tak neztenčeně ta moc světská potřebná jest těm zběhlým zmatencům, jako jest potřebná mezi pohany; neboť neučiní pro víru nic lépe než pohané. Protož když svět jsou, protivný Bohu, musí mečem vrchnosti světské kázněni býti tak, jak přísluší na jejich tvrdý vzdor.

Ale kdyby někde byli praví křesťané, kteří Boha milují a své bližní jako sebe sami, tu z lásky k Bohu zle nečiní; ty není potřebí donucovati mocí k dobrému, neboť sami se lépe domyslí spravedlivých skutků, než kdyby jim je vrchnost přikazovala nebo je k nim donucovala, neboť mají známost Boha v sobě, znají přikázání jeho a mají lásku k Bohu v sobě i činí vůli jeho z lásky a zachovávají spravedlivost k lidem podle přikázání Božích tak, aby moc, která řídí svět, nenalezla na nich snadno nepravosti. Ale když zhyne víra a láska v lidech, jež může právě skrze lásku dělati dobré věci v nich a způsobiti v nich počestnost takovou, aby se líbili Bohu i lidem, po ztrátě takových darů budou postaveni ti lidé v takové zlotřilosti, že jim stěží moc ukrutná stačí, aby v jakés takés slušnosti zůstali, aby nemohli tolik zlí býti, jak by na světě před lidmi chtěli býti.

Protož víra od Boha dána jest k činění dobrých skutků a Bohu milých a užitečných celému světu. A když odstoupí lidé od víry, ihned je popadne nepravost tohoto světa a ihned meč musí říditi cesty jejich. Neboť po ztrátě víry neostává na lidech nic jiného než hřích, a nebude-li hřích napraven po-

káním, tedy ihned do té odpornosti zasahuje meč. Jestliže jiný meč nebude násilně zasahovati každá přestoupení, tedy pošle pán lotra náhle s mečem zvláště odněkud, odkud ho nečekali, aby odíral, loupil, jímal, věznil, vraždil, takže naprosto Bůh nenechá žádná přestoupení bez meče trestajícího nebo bez jiných pokut. Ale poněvadž ta moc světská jest ve víře a přičtena k víře falešným výkladem Písem, již se s ní zasnoubil Antikrist jako s chotí a všecka moc jeho míří proti Kristovi a proti vyvoleným jeho skrze tu moc světskou. A již Antikrist zkazil víru skrze tu moc a nadělal z ní ohlodanin d'áblových, aby již jen mrtvá znamení víry na lidech stála a jména falešná, a všecko pohanství zjevně ve zlých skutcích stojí na nich.

DÍL DRUHÝ

Počíná se díl druhý: o stavech, o každém zvláště

KAPITOLA PRVNÍ

Počátek těchto všech věcí jest o síti Petrově a bude se o tom pojednávati do konce. Petr tou sítí víry množství věřících vytáhl z moře tohoto světa, z bludů a z nevěry, a ve víře Boží ustanovil je jako lidi sítí obtažené; k zachování uzpůsobil je, aby množství věřících jednoho srdce a jedné duše byli. Ale během časů jednáním satanovým nahrnulo se tam ryb odporných té síti aneb stavů lidí protivných víře, kteří potrhali tu síť víry, takže již víra nemá moc podle své spravedlnosti, jen znamení mýlivá víry na lidech zběhlých jsou. Neboť ty stavy odporné nechtějí ve víře zůstati ani za vírou jíti, ale táhnou víru za sebou, aby jejich šerednosti některak chránila, jako oděv počestný život malomocných chrání. Ale jinak nechtějí život od víry přijmouti; to nenávidí, kde by jim víra život spravedlivý chtěla navrhnouti. Ale tím se pak víra ztratí mezi těmi stavy, že každý z nich, když vejde pod síť víry s jakous zvláštní protivností, chce ji víře přičísti, jako by ta protivnost byla součást víry, a že by neměla kárána býti od víry jako její podstatná část, jako by víra taková byla v jakémkoli plášti; kdo by se k ní přidružil, aby ona řekla: „Ten plášť mně jest vhod a sluší mi." Protož ty stavy, ať v jakékoli bezbožnosti protivné víře přimíšeny jsou do ní, chtějí to vše za pravé míti, jako by tomu od víry učeni byli a jako by jim k tomu víra pomáhala. Neboť má víra špatné vladaře, že, cožkoli přimíšeno jest z pouhého bludu k víře, oni nic toho neprohlížejí, dobře-li to ve víře stojí a má-li to život víry v sobě, ale na všecko po pořádku kůži víry natáhnou a všemu podobu víry zevně dávají, neboť slepí jsou a vůdcové slepých a díla jejich převrácená a ve tmě postavená jsou.

Protož tím všecka známost i moc víry zhynula, že ke zlým lidem přimíšena jest a vůni své dobroty skrze ně ztratila, neboť všecky odpůrce víry oslavuje a okrašluje, aby se zdálo, že náleží do víry. Protož naše víra není nic velebného, že by mohla chválu míti pro svou spravedlnost a pro moc duchovní, neboť škaredé zlosynstvo se jí drží všudy, víře hanbu způsobilo a moc její pravou umrtvilo, a oni falešně krásu víry na sebe potahují, všecky své odpornosti v ní uplatnivše, okrášlivše je okrasou víry; ale z toho okrášlení jejich odpornosti, kteréž vedou proti Kristovi, vyčuhují jako škaredí drakové s velikými zuby, které rozdrcují kosti každé pravdy. Proto víra naše zdá se, že jest matka draků a že zrodila ta všecka pokolení sobě odporná.

A tuto o stavech a rodech *erby korunovaných*. Narození jejich v hnisu a sláva jejich na smrti v smradu a velebnosti jejich konec v hanbě. O těch zde trochu promluvíme. Třebaže jsou velmi zjevné svou odporností kříži Kristovu a jeho haněním, nicméně nemohou zřejmé býti v té odpornosti, neboť falešný prorok, jenž mluví lež ve jménu Božím, přistoupil k nim, jejich rouhání říkaje: „Tak na váš stav sluší!" A proto, že jsou povýšeni ve světě, všeliká odpornost Kristovi na ně sluší a odňato jest od nich svědomí skrze lživá ústa falešného proroka, který stojí u jejich stolů rozkošnických. Ač pýchou Lucipera převyšují, ač násilí a vydírání plni jsou, ač sodomský život vedou a volnost v kterémkoli zlu mají, vše jim sluší a nedělají si z ničeho výčitek svědomí. Ale to všecko, což by Bohu anebo Kristovi škoditi mohlo, nic by to nebylo divné po té stránce, když by byli pohané nebo Židé nebo kteříkoli lidé docela se protivící víře Kristově; když by nebyli křesťané, s takovým životem sodomským nemohli by býti tak protivní Kristu Ježíši ukřižovanému. Ale že jsou to křesťané, do víry se čítající, a chtějí míti první právo k víře a chtějí pány víry býti, aby služebnost apoštolská místa neměla, leda když kněz od nich jakožto patronů kostel za peníze nebo za prokázané služby dostane: takové osobení a právo k víře obdrželi s takovými odpornostmi Kristovi, že nevím, jsou-li na ďáblech takové odpornosti Kristovi potupenému, vysmívanému, bolesti plnému, aby se ho takové rouhání přidržovalo a pod jeho bolestmi se krylo.

Neboť, poněvadž nikdo ho nemůže účasten býti, kdo se nepřipodobní k jeho bolestem a na sobě je nenosí a jeho potupení sobě za čest nemá, chlubě se toliko v jeho kříži a jeho posmívaný život aby sláva jeho byl: co se tedy mýlí to převrácené rouhání, jež se za to za všechno stydí a v nenávisti to všechno má! Však on se nebude nic ohlížeti na to, že oni si tak falešnou poctu

na světě osobili a ji erby zkorunovali a přičtli si takovou pýchu za slušnost — a stav jejich zrození je z ďáblů a ze šerednosti hříchů — a takový rod prokletý aby erby zkorunovali, chtějíce z něho slávu míti nade všecky lidi na světě a vždy „dobří"[1] nazváni i jmenováni po rodu býti. Neboť ani králi, ani knížeti, ani pánu, ani panoši nesluší žádná taková odpornost potupení Kristovu, kdož chce křesťanem býti. Pakli se líbí pýcha nebo rozkoše odporné bolestem Kristovým, proč na svou škodu plete se takový do víry a činí se účasten bolestí Kristových, aby těmi odpornostmi, v nichž chce trvati, stále křižoval Jezukrista v sobě, hříchy těžkého potupení na sebe bral? Vždyť by takovým lehčí zatracení přišlo, kdyby byli pohany neznajícími Krista Ježíše, než takto; neprávem jsouce přimíšeni do jeho víry, křtíce se ve jménu jeho, tělo a krev jeho přijímajíce a jiná dobrodiní jeho, potupí to všecko velikými a těžkými odpornostmi a tím aneb skrze to křižují Syna Božího v sobě. Neboť k víře křesťanské, doopravdy ji zachovávati, přísluší toto, což dí svatý Pavel, že, kteréž předvěděl,[2] ty i předurčil, aby byli podobni obrazu Syna[3] jeho tak, jakož jsme nosili obraz člověka zemského, Adama, také abychom nosili obraz člověka nebeského, Jezukrista.[4]

Tyto věci, ač se zdají nerozumné a tak i nepotřebné, ale jsou tak spjaty s člověkem, pokud člověk křesťan jest, že nemůže bez toho víry následovati, neboť v těch slovech všecka moc víry záleží. Jestliže víru přijímá, chtěje v ní spasen býti, musí ihned to mysliti, že spasení v Kristu jest založeno těm, kdož jemu podobni budou, takřka týž obraz nebo podobnost života jeho na sebe herouce v pokoře, v trpělivosti, v tichosti a v pohrdání světem i jeho chválou i jeho rozkošemi i všemi marnostmi jeho, to jest odvrhnouce všecku chtivost, v níž se svět obrací pro hříchy a žádosti těla, jež nakloňují člověka k nepravosti; ty věci odložíce, potom bráti na sebe podobnost novosti života Kristova, jeho poníženého ducha a jinou spravedlnost, kterou na svém životě měl a kterou lidem přikazoval, ty věci nutně musí míti křesťan, chce-li, aby mu víra Kristova prospěla k spasení, a bez těch věcí jest křesťan jako sv. Petr malovaný na stěně, nemaje života v sobě ani rozumu.

Protož ty rody přerozmanité erby zkorunované tomuto všemu jsou odporné, což jest pověděno, ne tak jako ostatní lidé, ale mnohonásobně překonávajíce ostatní lidi v potupení Syna Božího. Neboť dvojnásobní mají rození: jedno

[1] T. j. urození. [2] T. j. předurčil ke spáse. [3] Římanům 8, 29.
[4] 1 Korintským 15, 49.

z hříchu Adamova, a jím se chápou vší nepravosti; tito s jinými v touž cestu prokletí padají, rodíce se k smrti z hříchu Adamova. A druhé rození z hříchu mají podle domnělého rodu, aby podle toho rodu byli vladykami dobré urozenosti a od té urozenosti aby měli jméno „dobří lidé", „počestní" a „nejušlechtilejší", „poctiví", „moudří" a s tou urozeností z výmyslu zvelebenou aby se ve světě oddělili ode všech lidí a vytyčili se nade všecky lidi jako korouhev všemi zvláštnostmi, kteréž k bytí lidskému příslušejí: jmény, vzezřením, oděvy, pokrmy, postoji a pohyby; a veškeré způsoby mravů a chování jiné než ostatní lidé mají, měříce všechen svůj způsob života ctí vymyšlenou světem, kterážto čest všecka pýchou vymyšlenou od světa smrdí jako zdechlina hnusně zapáchající; neboť všechen způsob života, obyčejů i řeči pýchu ukazují a o ní svědčí. A že jsou tak „dobří" urozeností vladyckou, ihned té dobroty se chopila přerozmanitá nepravost. Neboť té dobrotě nižádná zlá věc nesluší, kterouž pokolení lidské musí nésti jako prokleté a padlé pod zlé věci z pokuty Boží. Protož ta dobrota urozenosti vladycké potahuje na sebe dobré věci těla a světa, aby vždy ve všem ctěna a chválena byla; kdyby mohla na sebe chválu Boží vtáhnouti, o to usiluje. Neboť všeho se hodna činí, což Bohu přísluší; a což lidé mohou míti ke zvelebení a ke cti, k tomu se nejvýše pne; což k rozkoším těla libých věcí může nalezeno býti vymyšleného, v těch spočívá dobrota vladycká. A nepříjemnou věc každou nenávidí a varuje se jí ta dobrota vladycká. Jim nepřísluší žádná práce namáhavá ani utrpení ani hanění ani která skromnost ani ponížení ani jiným posloužení, než toliko život svobodný, nečinný, lehký, sytý lahodných věcí, čistota a lepost a oděv krojů zvláštních, vymyšlených a divných, drahých šviháctví nových na podiv všem jako bohové a bohyně slávou a okrasou nade všecky vymyšlenou, jakož na bohy sluší. Také na tu dobrotu slušejí stoly bohatcovy[5] skvostně ozdobené, lože čistá a měkká, řeč sladká a lísavá, pochlebenství plná s přidáním: „Rač vaše milost počíti," a vždy aby kvetla pěknými koupelemi v lázních, rozkošnickým, častým a ustavičným mytím s obtěžováním služebníků, protože až do omrzení stále se čistí, umývají, a těmi cestami život sodomský konají.

Také na tu dobrotu sluší panování pohanské, neboť to pokolení erby zkorunované obsáhlo zemi a obdrželo panování nade všemi ostatními lidmi. Protož skrze bolest „chlapů"[6] a „výrů"[7] mohou ukázati tu dobrotu vladyckou, aby

[5] Oh'as Lukáše 16, 19 a dále.
[6] T. j. sedláků. [7] T. j. chrapounů (nadávka sedlákům).

na jejich potupení a bolesti pýchou náramnou se nadýmali a rozkoše své v jejich krvi a v potu trudném složili. Tuť jejich dobrota základ má. Ale jakmile by selské namáhání přestalo, tak by jejich urozenost bídně na úroveň s pastýři klesla.

Kapitola druhá

Ta všecka dobrota urozenosti vladycké založena jest na nesprávném výmyslu, vynalezeném od pohanů k získání jejich erbů od císařů a od králů. Za hrdinskou službu nějakou darem mají a někteří kupují k své poctě ty erby: bránu, vlčí nebo psí hlavu nebo řebřík, anebo půl koně nebo trubici nebo nože nebo jelito prasečí nebo něco tomu podobného. V takových erbech záleží dobrota aneb důstojenství urozenosti vladycké. I má ta urozenost tutéž slávu jako ty erby, od nichž dobrotu své urozenosti mají. Ale když by se nedostalo peněz k té urozenosti, hlad by je přivedl k tomu, že by nechali erbů a chytili by se pluhů. Proto jen peníze spravují čest jejich erbů a způsobují slávu jejich urozenosti. Proto se více štěpuje sláva urozenosti jejich penězi mnohými nežli erby slavnými, a kdež peněz není, tu sedí jako rovní sedlákům, za práci se stydíce, často chleba k obědu nemajíce.

A těch stavů vladyckých jest mnoho, ježto každý podle svých erbů se počítá a své pokolení za nimi; neboť jinak by se neodvažoval nikdo vladykou nazývati, když by mu erby nedosvědčovaly té dobroty počestné urozenosti nad pokolení Adamovo. Proto, když svědky má a dokázati může, že se „dobře" narodil, řebřík nebo půl koně maje, listy jemu na to král dává, že se lépe narodil nežli Abel, druhý syn Adamův,[1] a jméno obdržel, aby vždy „dobrý" nazván byl i za takového pokládán; i kdyby nejhůře si vedl, erb mu nedá zlým býti. Ale aby opravdu „dobře" urozený byl, to musí dokázati touto jistotou, že po matce měl bábu a děda vladyky a stejně tak po otci bábu a děda; tehdy se opravdu bez odporu narodil ze psí hlavy. Pakli tím způsobem nemůže psí hlava jeho „dobrou" urozenost dosvědčiti, ihned zapáchá sedláctvím a nemůže tak vysoko výti o svém rodu a hanba ho nutí a ponižuje k zemi, protože čtyři kouty[2] nevydávají svědectví jeho „dobrotě". Ale kdyby se poptal sousedů na svou „dobrotu", tu by jiné svědectví uslyšel o svém nešlechetném

[1] 1. Mojžíšova 4, 2.
[2] T. j. čtvero narození, totiž šlechtický původ obou dědů i babiček.

a násilnickém životě; neodvážil by se hanbou oči zvednouti, kdyby hanbu za hanbu pokládal.

Proto sláva „dobroty" vladycké jsou jejich erby. A jako samy erby veliké slávy jsou, stejnou slávu přinášejí těm, kdož se z nich rodí. Proto velikou slávu má půl koně malovaného, a kdo od něho rod vladycký má, tutéž slávu má jako půl koně malovaného.

Kapitola třetí

Jak jsem řekl, ta pokolení dvakrát se z hříchu rodí. První rození mají z Adama skrze hřích. A to první rození zůstavuje přirozeně hřích v těle každému, aby tou přirozenou povahou vždy se klonil k hříchům mnohým, kteréž jsou k libosti těla a ke cti světa. Ale druhé rození z hříchu na vladykách jest v tom založení, že podle křivého nazvání a podle založení na erbech dobrota vladycká a jejich urozenost vynalezena jest původně od pohanů. A to, což se přidržuje té dobroty nebo ji utvrzuje, všecko nové mnohé hříchy rodí, aby po tom rodu měli nepřetržitě hříchy nesmírné. A poněvadž základ té dobroty, postavené na erbech, čest, pýchou prokvetla, ta stále roste, držíc se té dobroty, vztahujíc na sebe křivě to, což Bohu přísluší, aby ve všem s chválou zůstala pro svou dobrotu a nic zlého na sebe vzíti nechtěla, což na hříšníky náleží. I povede si podle té dobroty, chlubíc se rodem, ctí a jinými věcmi, jimiž ta dobrota může se ctí hlásána býti. A na druhou stranu stále se ohání proti zlému, aby na něho nepřišlo nikudy, čím by ta dobrota měla haněna býti. Proto vždy se vytahuje z pohanění skrze hřích nepokory a nevůle trpěti, vadí se i bije o ně. A kdo by mu řekl: „Bídný!" anebo „Sedláku!", hned se o to chce pustiti do soudu, aby se ze selského původu vytáhl a „bídným" nezůstal. Ty hříchy se rodí z „dobroty" vladycké, na erbech založené. A potom, poněvadž té dobrotě sluší zahálka, rozkoše, panování pohanské, ukrutenství, násilí bezprávná, a to jako přivázáno stojí s tím rodem a s tou dobrotou, to jest rod hříchů mnohých neústupných, bez svědomí páchaných: protož vladyctví jest druhá matka hříchů a rozmnožuje je v plození hříchů, neboť rychle na nich porodí všecky věci v hřích, když má u nich za základ hřích mnohého bludu na erbech založeného. A poněvadž ty bludy jdou na světě se ctí, s chválou, s rozkoší, s utěšením a s libostmi tělesnými, tedy mohou mnoho hříchů poroditi. A když ty hříchy kněz odhrnuje, okolo obcházeje, říká jim: „To neškodí, sluší to", nebo „Tot' jest váš řád"; tím nebo podobným mluvením zavlažuje ty hříchy, aby hojně rostly. A dlouhým trváním ve ctnost se obrátí, aby slušely a se ctí se páchaly. A nedomnívej se nikdo, že já mám za hřích toliko ty věci; ale já každou tu věc skrze víru mohu hříchem ukázati. Jestliže mně to nemnozí za pravdu připustí, to není div. Neboť ve všech lidech, i v učených, vzácný jest hřích a téměř nic nikde se za hřích nepokládá v těchto časech, protož ho ani zde nepřipustí, a zejména ne učení, kteří hříchům říkají: „Neškodí, sluší." Neboť, poněvadž lidé nevěří přikázáním Božím ani jim nerozumějí, ani víře Kristově nemohou rozuměti; tím spíše nikdy nevědí, co jsou hříchy, ani tomu neuvěří, že to všecko, což není z víry Kristovy, jest hřích.[1] Nad to více jest hřích, což zjevně odpírá Kristu přestoupením zákona jeho a potupením příkladů jeho života svatého a což se rouhá jeho bolestem a potupuje ho svým pyšným životem i způsoby rouhavými, jeho kříži pohanění.

[1] Římanům 14, 23.

Kapitola čtvrtá

A že ono první rození jest v hříchu Adamovu, který teče jako rána nezavázaná krví, tak i to rození hříchy stále teče. A když ve vladykách má ono první rození toto druhé rození hříchů skrze rod erbovní, tedy první skrze druhé jako rána otevřená teče hříchy, neboť první porození pase se v druhém porození v hříších; neboť které hříchy jsou v těle skrze první porození, ty rostou skrze ten rod vladycký, erbovní. Poněvadž ten rod erbovní stojí podle libosti těla s rozkošemi a s chválou, tedy jen v tom pase se hřích těla a moc má hřích skrze ten rod vladycký jako oheň, když k němu dříví přikládají, aby silně hořel. Neboť to vladyctví posluhuje žádostem hříchů jako život sodomských lidí, kteří v sobě cestu hříchům připravili.

Ale snad tento největší hřích těch rodů vladyckých v dětech ostane, že je v tom rodu tak vychovají a vyučí týmž hříchům a bludům, v nichž sami žijí, zamýšlejíce je nakonec zůstaviti po sobě ve cti a v rozkoši podle běhu tohoto světa. A proto takový úmysl jest velmi protivný Bohu, neboť tím způsobem odnímají Bohu to stvoření lidské, kteréž zrodí, že v něm místa nemůže míti. Vsadí své děti v ducha d'ábelského, jako by je k modle přidružili a obětovali

je modlám, aby tím způsobem života vladyckým, tak odporným Bohu, klaněly se modlám, aby Bůh nemohl k nim míti žádného práva, ani aby Duch jeho nemohl v nich přebývati jako v Židech nevěřících. Neboť děti jejich, zrodíce se v hříchu otců a matek svých, opět skrze svůj rod vladycký budou krmeny hříchy mnohými a chovány budou v nich a učeny budou hříchům: aby po rodu pýchu, rozkoš a nečinnost uměly a té zvyknouce v ní zestárly; aby podle té urozenosti slušelo dáti je ke dvorům do Němec, aby se tam učily pýchám nejdokonalejším a jiným ohavnostem, dvorským způsobům, postojům uctivým s poklonami a tím jedem aby se opily, kteréž u dvorů šenkují; a to vše činí v nich pýcha, že nadmíru milují zvelebení na světě; i nemohou k tomu vhodněji přijíti doma, než aby, k mocným lidem se přimísíce, skrze ně k nějaké cti mohli přijíti, aby se staří měli čím pochlubiti, že syn u krále komorníkem jest a dcera za královnou vlečky upravuje nebo nosí. Protož ten lid z kořen jest marná chvála, nabubřelá jako slina nechutná, od mysli Boží odstrčená, všecka smradem zapáchající; pokládá si za čest to, což jest ohavnost před tváří Boží!

A jest tolik těch rodů erbovních rozmnoženo po všech koutech, že jsou jim všecka dědictví krátká, úzká. Panovati by chtěli bohatě, kdyby mohli, všichni, i není nač; bída a chudoba mnohé tlačí, ale dělati nechtějí, za práci se stydí; ale hrdlo veliké mají. Proto jdou na zámky jako zloději, aby odírali a olupovali chudý lid, aby svého vysokého rodu užívali v rozkoších a v nečinnosti, majíce statku mnoho. Velmi zlý a protivný život vedou v pýše nad d'ábly a v rozkoších jako sodomský lid hnijí. A pakli jsou chudí, náramně prokleta jest chudoba v ústech jejich i v skutcích jejich, ihned příčina pohotová k lotrovství a k mnohému bezpráví lidskému: slouží-li, aby lecjaks leckdes u zlých sloužili nebo loupili, nebo se bez konce dlužili, kde by jen co na kom vymámiti mohli krásnými řečmi a sliby mnohými. A tak napůl vylháním a napůl žebráním se živí, ale pracovati za nic na světě nechtějí, aby svou urozenost prací nepošpinili. Polnosti si osobili velmi rozsáhlé a nejlepší mocí, a ty leží úhorem a vlci po nich běhají;[1] a oni po dvorském způsobu si vedouce, postávají, posedají, v řečech nemírných a v novinkách časy trávíce. A v těch věcech zlých jejich porození druhé, z erbů se rodíc, je udržuje.

Ale z písma Božího nikde nemají ani nemohou dokázati, proč by oni lepšího rodu byli než ostatní lidé. To slavný král Šalomoun vyznává o sobě i o jiných

[1] Chelčický tu nenadsazuje.

a praví: „Jsem zajisté i já smrtelný člověk, podobný lidem z rodu pozemského. Já narodiv se přijal jsem obyčejný vzduch a podobně jako jiní lidé padl jsem na zemi a první hlas podobný všem vypustil jsem na zemi s pláčem. A v plenkách jsem vychován s velikou péčí. Neboť žádný z králů neměl jiného narození."[2] Zde svědek jest veliký a slavný král, že on neměl jiného narození než toliko všem lidem podobné a všecky okolnosti toho narození podobné všem lidem. A ještě dále praví o králích celého světa, že jiného rození neměli než to, jako jiní lidé.

Protož kde se vzalo to přerozmanité rození, na erbech založené, a nestydí se chlubiti takovou lží, vymyšlenou od pohanů, a vytyčiti se s ní nad jiné lidi a pro ni pohrdati jinými, aby všecko „chlapové" a „výrové", „hamúsi" a „bídníci"[3] byli jako psi potupení zjevně? A k tomu urození se nepřirovnávej nikdo, že v obojím zákoně, v starém i v novém, nalezl jsem mnoho těch slov o urozenosti, že by se tyto urozenosti erbovní mínily tu. Neboť říká Písmo: „urozenější z Izraele", „urozenější města", „urozenější ženy" nebo „mnohé ženy urozené uvěřily"[4] a „v městě Beroe urozenější jsou než ti, kteří v Tesalonice byli".[5] Tu urozenost vesměs Písma kladou pro ctnostný život a pro moudrost, k níž náleží čest mravného stáří, ježto i mezi pohany někteří byli obdařeni moudrostí a hodili se k soudům a ke správám městským, i byli takoví urozenější města. A Mojžíš zjevně takové nejvyšší vybíral ke správě lidu, a ti vždy sluli urozenější anebo ušlechtilejší v lidu. A mohlo to spravedlivě býti, aby podle moudrosti Boží nebo i lidské urozenost byla dána. Neboť Židé docela nic nevěděli o té urozenosti erbovní ani o vladykách, neboť jejich dvanáct pokolení bylo z jednoho otce a ti v rovnosti bratrské byli, nemajíce ani vladyků mnohých erbovních rodů, ani pánů korouhevných.[6] Krále měli Saule; od pluhu vzal ho Pán Bůh a učinil ho králem, a Davida od stáda ovcí.[7]

Protož hledíme-li k těm věcem pověděným, nevím, na čem chtějí vladykové své urození založiti výše nad sedláky; podle odvozování od Adama nemohou se nic výše roditi, a podle moudrosti Boží a ctnostného života málo by jich nalezl. Neboť pýcha, která s nimi z břicha jde a provází je až do hrobu, nepřipustí k nim pravou moudrost; neboť dí Písmo: „Daleko jest moudrost od

[2] Moudrosti 7, 1, 3—5. [3] Vesměs nadávky sedlákům.
[4] Skutky apoštolské 17, 4. [5] Skutky apoštolské 17, 11.
[6] Korouhevní páni byli ti, kteří vodili lid do boje pod vlastní korouhví.
[7] 1. Samuel. (1. Královská) 16, 11.

pýchy."[8] Protož jen si zakládají na erbech svou urozenost. A to pošlo od pohanů a z domnělé vymyšlenosti. Neboť každý erb tam mohl počátek míti, že někdy někdo u císaře nebo u krále sloužil a nějaké hrdinství v bojích nebo v útocích prokázal i dosáhl cti a chvály nad jiné, i dostalo se mu erbu podle toho, čím hrdinství dokázal; anebo jinak se dostal do služby a úřadu dosáhl a podle toho od krále k nějakému erbu přišel; tu se lépe narodil než sedlák, a od toho jde jeho rod, jsa již urozenější nad sedláka tím erbem. A protož jest to výmysl lidí bídných.

Hle, k čemu dospěl ten výmysl, co hříchů natropil pod tím erbem! Nedalekoť sedí od modly anebo se docela srovnává s modlami, která v sobě má tutéž vážnost jako půl koně malovaného. Avšak výmysl bludu lidského uctívá modlu dřevěnou božskou ctí, jako by něco velikého byla ta modla. Též tuto polovice koně jakou odvahu vzbudila v témž bludu v bláznech, aby se mohli pro toho koně napolo přeťatého takovou pýchou nadýmati a mnohou nepravostí a domnívati se do sebe jakési dobroty tak neodůvodněné jako v oné modle mrtvé, která ji nemá, a pro tu dobrotu domnělou a vymyšlenou kráčeti tak daleko v nespravedlnosti mnohé, jakož ten rod jeho vede v ně! A jakož skrze erby urozenost a dobrotu tak zvanou a domnělou mají ve lži postavenu, tak i, což skrze tu urozenost a dobrotu vymyšlenou nepravosti množí, v tom ve všem se ďáblům klanějí; oslavujíce takovou lež vymyšlenou takovými hříchy, berouce na sebe čest božskou skrze tak hnusnou a domnělou a vymyšlenou lež, všecko zlo páchajíce, vždy chtějí ctěni a chváleni býti jako dobří a pro nižádnou věc nechtějí haněni ani káráni býti pro urozenost své dobroty a všudy chtějí dokázati svou dobrotu bludy a hříchy těžkými. A jejich dobrotě nikdy nesluší pokora a trpělivost; neboť, jakmile by něco pokorně strpěl, hned by mu řekli: „Zbabělec! Neodvažuje se brániti, dá na sobě jezditi ubožejšímu, než sám jest!" Proto, aby vždy dobrý ostal, co nejpyšněji může, zastává se o všecko svárem, haněním i všemožnou pomstou, vyhrožováním, soudem, bojem, soubojem, aby takovými činy odehnal od svých vrat protivné věci a ostal „dobrý", že se odvažuje udeřiti, aby ubozí naň nehoukali; a čím nejvíce může zlým býti takovými hříchy, to jest nejlepší podle erbů a tak se sluší na jeho urozenost.

Protož jako kurva jen pro smilství se přidržuje člověka, tak i urozenost erbovní na každé cestě stíhá taková nepravost, chtějíc z něho chválu nepravou míti. A tak se již přepne, že pouhou hanbu bude pokládati za čest, jakož bez-

[8] Eklesiastikus 15, 7.

božnost jejich důkaz podává k hanbě i k posměchu přirozenosti lidské. Na mužích košile až k zemi; suknice úzká málo zadek kryje — a kukla sedlo koni kryje[9] — s kuklicí mnišskou i s radlicí;[10] nebo plášť krátký, a vlasy dlouhé, až na ramena spadají, a klobouček kadeřavý na to jako homoli; i vyhlíží z něho jako z krbu, ježto již nevědí, jaké obludy ze sebe chtějí nadělati. Také ženy ošklivé navěšují na sebe toho sukna, že se již sotva vleče v něm, s vymyšlenými kroji a s krásami docela nekrásnými, a hlavy široké a nahoru vysoké s rohem,[11] i chodí jako kurvy slovutné papežovy na podiv a na pohoršení všemu světu. A to vše je dobrota jejich urozenosti, že dýchá nepravostí.

Protož nikde nemůže víra tak náramně mnoho pohaněna býti od pohanů ani od Židů, jako od těch rodů na erbech založených a neprávem do víry přimíšených. A obzvláštně Ježíšovi ukřižovanému se protiví, jejichž všecko bytí jest protivné rouhání jeho potupnému kříži, jemuž na odpor všecko činí, pro slávu světa jednajíce; i sedají s ním za stůl, chtějíce účastni býti jeho bolestí. A pro ty pro všecky věci jsou Bohu nemilí a lidem škodliví a obtížní. Neboť všechen obecný lid pracující těžce nese břemena jejich rodu, a oni pohltí chudinu a vše, což se nalézá na zemi dobrého, to oni zaujmou a pohltí. A náramně škodí všemu lidu, neboť oni vše na sebe zoblékají, pohoršujíce je jako zdechlina hnusně smradlavá, která lidi umrtvuje. A jako malomocný rychle všecky nakazí, tak jejich dobrota vladycká, břicho nepravosti, rodí pokolení lidské a do nepravostí je obléká. Nejprve děti své a služebníky oblekou v sebe, aby se naučili jejich rodu pyšnému a dvorskému, a lid městský více než napolo dělí se s nimi, v ně se obléká, život rozkošnický, pyšný, lísavý, pochlebenství navyklý, s poklonami, s obžerstvím, s pýchou. Protož velikým pohoršením jsou pokolení lidskému jako zavedení modloslužby. Ačkoli se to nezdá lidem, ale náramně hojná jest lež se ctí skrze jejich urozenost vymyšlenou a na lži slepě založenou. A oni všecku prostotu a ponížení Kristovo zavrhli a lid za nimi leze do téhož. Proto změříme-li je podle víry, jsou pravá smrt víry. A poněvadž andělé s pýchou smíšení nemohli pro ni v nebi ostati, tím méně tito hříšníci obalení pýchou. A po rodu pýchu podědivše v každé věci své, kterak s ní do nebe chtějí?

[9] Nejspíše narážka na dlouhé cípy u kukel.

[10] Radlice byla kuklice na vrchu špičatá, s otvory pro oči, ústa a nos, pod bradou na pentličky a knoflíky, na ramenou ukončená jako malý límec.

[11] Roh byl kužel z lepenky, potažený drahou látkou, postavený na hlavě a obtočený šlojířem.

Ale aby ti, kteříž by čtli tyto věci, mohli tomu rozuměti, proč se to vše vypisuje o těch stavech erbovních a jejich přetvrdé odpornosti Jezukristu a jeho bolestnému kříži: nejvíce proto, aby v nich byl patrný Antikrist, který zavedl všechny odpornosti proti Kristu. A tu nejtěžší odpornost zavedl, že místo ve víře dal těm, v nichž víry není ani nemůže býti s těmi zvláštnostmi, které na nich jsou; a zřídil je vírou skrze svého ducha, odporného Kristu, a postavil je na cestě spasení skrze svou lež a přičetl je Bohu, nejurputnější nepřátele kříže jeho, jemu nemilé. Toho se týkají slova sv. Pavla, jež dí mluvě o Antikristu; nazývá ho člověkem hříchu, synem zatracení, jenž přišel ve všem svodu nepravosti podle skutků satanových.[12] Tuť všeliké svedení může zjevné býti, že zběhlé pohanství pomaloval vírou, aby se zdálo křesťanstvím, a tak celý svět odešlý od Boha posvětil Bohu skrze svého ducha lživého, Bohu odporného, aby tím odstrčil Jezukrista, aby on nemohl spasení v lidech působiti. Neboť Antikrist všech se zmocnil a působí spasení celému světu svou lží pokryteckou a smrtelnou; snadno — jakž ten svět sám chce — má tak spasení z jeho rukou. Proto svět neuvěří o spasení tak, jak je Kristus podává těm, kteříž na úzké cestě stojí. Proto Antikrist proti němu všem hříšníkům tohoto světa, kteří jsou na široké cestě, zřídil spasení svou lží, oděnou svatostí lstivou, a tím odvrhl Jezukrista a odňal mu lid, aby v něm nemohl působiti spasení svou spravedlností a svou mocí, kterouž může spasiti ty, kteříž mu jsou po vůli. Protož i ty stavy erbovní, z kořen svedené Antikristem, přilepeny jsou k víře se všemi odpornostmi pohanskými, aby v nich velmi patrno bylo dílo Antikristovo, že jinak podle jejich života odporného Kristu nejmenší částky víry u nich není ani že jí nemohou užíti ničím dobrým, tak žijíce.

A v tom smyslu bude dále řeč i o jiných šibalstvích, která Antikrist zřídil skrze Boha v bludech tohoto světa a oslavil pohanství a svá mnohá kacířství jako víru a jako službu Boží.

[12] 2. Tesalon. 2, 3, 9—10.

Kapitola pátá

Nyní tuto bude řeč o šibalstvích městských, která jsou mocí Antikristovou proti Kristu, zlým spřežením plným smělosti k dokonání zlých věcí, sobě spomocným urputně bojovati proti spravedlnosti a utiskovati ji lstivě pod pokrytectvím, mluvíce počestně o ní pohostinnu ve shromážděních pokolení zlého a smělého šibalstva na cestě Jidášově. A protož ta šibalstva městská náramně těžce potrhala síť víry, když byla přičtena víře se svými zvláštnostmi městskými, podobná panování pohanskému a utvrzená tím panováním, podobná stavům erby korunovaným, ana spolu mnohé věci v jednom jhu táhnou. A náramně jsou rozmnožena šibalství městská a jsou silný základ světa a síla Antikristova; ont' skrze ně má úspěch proti Kristu. Protož víra jako síť nemohla obejmouti ta šibalství mnohá a celá zůstati; potrhali ji svými odpornostmi pravdě Kristově; jen znamení víry lživá a mrtvá ostala na nich a jméno falešné křesťanské.

Město každé tak mnohé odpornosti víře v svém základu a v svém spojení má, že nemůže pravou víru přijmouti ani pokojně snésti. Na příklad, aby byla kázána slovy čisté víry — to nestrpí město, neboť v základu svém jest odporné pravdě Kristově a tak i víře. Stejně tak netrpí v sobě ty, kteří by se upřímně víry chytili, chtějíce ji následovati v skutku; neboť ten by se musil podle víry ihned odděliti od lidu městského následováním, dohodováním, pomocí i vůlí. A protože jejich dobré záleží v tom, že žádají pokojně přebývati, aby mezi nimi svornost města byla, aby všichni spolu svorně v jednom jhu táhli, protož všechny roztržky a srocení v městě jsou proti jednotě městské, pro niž by se brzo sami zhubili anebo by město ztratili. Protož všecka jejich opatrnost, snažnost i rady jejich na tom založeny jsou, aby město neztratili svou domácí nesvorností a jinými nepřáteli cizími. Tu pomysliž si člověk rozumný, kam ta koule[1] padá. Proto, kdyby to myšlení jejich víra byla od Boha jim daná, v tom jen pokoj města ostříhati, jakkoli by mohli, tedy by snadno ve víře zůstali. Ale když se uváží, že víra je něco docela jiného, že ona neostříhá takovou svornost městskou, že žádá plnění své vůle, ba ani pokoj života vždy neostříhá víra: proto tedy s vírou jíti do města mezi jejich svornost — jako by jim chtěl příkopy zasypati a zdi zbořiti a o hrdla je připraviti, tak mile by víru přijali; neboť víra Kristova přímo jest proti těm zvláštnostem městským. Protož kazatele víry Kristovy město nepřijme, než kazatele učených mistrů a kazatele papežů. Přijme kazatele, kteříž káží sebe a příkopy městské a zdi; tyť ono přijme, kteří praví: „Neohradíte-li město druhou zdí, já s vámi nezůstanu." Takové kazatele přijme město místo následovníka víry. A to město jiného nestrpí, leda slepé báby a chromé dědy, kteří u kostela sedíce žebrají, kteří nemají domů v městě, ani polností okolo města. Ale kdyby s takovými statky

[1] V originále: zmítka (t. j. koule, k níž se jako k cíli ve hře házely koule ostatní).

nějaký následovník víry, jda přímo, chtěl se od nich odpřáhnout a tvrditi, že oni zle pokoje užívají, hříšně, neposedí si mezi nimi; leda nějakým záplatováním nepozorovaným může někdo méně zlý než oni s nimi žíti.

Protož mistrové basilejští staré církve, dobře prozkoumavše neb uváživše zvláštnosti městské a zvláštnosti zákona Božího, ihned nelekajíce se zavrhli zákon Boží pro lid městský a ponechali mu toliko zákony lidské řkouce, že lidu městskému má stanoviti zákony ten, kdož tím lidem vládne, vhodné, jež lid městský snadno může zachovati, aby nic odporného nebylo v těch zákonech k zarmoucení obecného dobrého; a že obecné dobré jest upokojení lidu městského; a kterýž zákon pobouřil by obec a v neklid uvedl její pokoj a obtížil by ji břemenem, jež obec nedokonalá nemůže přijmouti, více by zlého učinil. Protož zákon Boží zavrhli od lidu městského jako víno nové od lahvic starých, jež by od vína pukly.

A to jest správné, když vezmeme za základ to, že lid městský nepotřebuje Boha, že mu stačí jen obecné dobré, a k tomu jen svornost a upokojení dosti bude. A jestli ta řeč křest'anům dosti marná jest, aby byli spokojeni obecným dobrým v pokoji tělesném, dosti jest pohanům taková správa, kteří nemají naději v Bohu ani nevěří zákonu Božímu, že by jej měli potřebí držeti. Ale křest'anům se to nemůže namlouvati, leda jen k jejich oklamání. Ale jakož na ty se vztahuje, kteří podle těla žijí, městsky ostříhajíce obecné dobré, ti jsou těmi zákony tak spoutáni, že nic z víry nepřijmou mimo radu basilejskou, aby toliko zákony rychtářskými řídili lid městský v obecném dobrém, pokoj zjednávajíce lidu, aby se nerozpukl od zákona Božího jako lahvice od vína silného. Protož víra v nich stojí jako kostnice s mrtvými kostmi, jichž se nestrachují vidouce, že se na ně ve zbroj nepřipraví v noci. A protož u nich tak smíšeně jde víra pod jménem zákonů papežových, aby jim evangelium a epištoly zpívány byly, aby po nich neplakali ani žádných sporů neměli a tím aby zjevné bylo, že evangelium v Písmu, v souladu jsouc s nimi, nerušíc jim příkopy, hradby městské s chodbami, pušek se nedotýká, k útoku zvoniti nezapovídá, tučné stoly nepřevrací a jiné jedovatiny za jed neprohlašuje: ať jakýmikoli notami v kostele zpíváno bývá, nepopouzí k hněvům muže na radnici. Proto víra evangelia Kristova jest mrtvá u nich a neviditelná, jíž se ani nelekají, ani se z ní neradují, ani ji poznati nemohou ti muži břichatí, kteří pivem smrdí. Poněvadž těmi způsoby zmatenými a smíšenými u nich se motá v písních a znameních lživých a mrtvých a ve znameních posvátných, pod nimiž všecka

lež čestněji projde nežli pod zjevnou modlou, to jediné je olupuje o víru: klamání duchovní a posvátná, v nichž se jim lež skví jako cesta spasení. A za druhé proto v nich víra nemůže míti místa, poněvadž v nich tkví taková představa o chránění obecného dobrého, aby každý obyvatel města tu věrnost spoluměšťanům zachovával, že by měl na mysli toliko jejich obecné dobré chrániti a s nimi totéž jho táhnouti. Neboť Pán Ježíš dí: „Nepřišel jsem uvésti pokoj na zemi, ale meč, abych rozdvojil člověka s otcem jeho a dceru s mateří její."[2] Protož, jest-li jeden aneb mnoho takových, kteréž Pán Ježíš odděluje od přátel i od světa, takoví musí opustiti v městě obecné dobré, kteréž chrání toliko pokoj tělesný, jakkoli může — dobře nebo zle. Neboť, když nic nepřekáží a neruší pokoj, vděčni jsou zaň, ačkoli ho zle užívají, vzrůstajíce ve zlých věcech pod tím pokojem. Pakli se zdvihne zlé, chtíc jim pokoj rušiti, tedy stejným zlem chtějí se obrániti tomu nepokoji, a kdo nejhorší pomohl by jim zažehnati ten nepokoj, s tím se spojí. Protož, které by Pán Ježíš oddělil od jejich pokoje tak škodného, kterak by se s nimi srovnali anebo jim věrnost v takovém dobru zachovávali? Protož, když by víru opravdu někteří přijali, tak roztržka v obci bude. Proto množství zlých ihned na Kristovu rodinu se vrhne, a nepovraždí-li je, tedy aspoň je oloupí a vyženou je od sebe. Proto, když v městě žádným odporem víra neruší jejich svornost, tedy jest to svědectví, že víry pravé v žádném není, leda ta ztrouchnivělá jako dřevo od červů vyhlodané, v němž síly ani užitku není, kterážto víra, tak chatrná, jest škodlivá pravé víře Kristově, jako tma světlo zastiňující a osidla mnohá jí kladoucí a ji utiskující a již ven ji vymítající, jako bludem jí postrkující. Neboť ta víra z bludu ukovaná, která množství hříšníků hýčká, hýčká toliko domácí nepřátele kříže Kristova a všech jeho vyvolených, domácí zrádce jako psy slídicí za zvěří, umějící je po stopě čenichati, pokrytecké lidi a lsti plné, oděné moudrostí pozemskou, nejškodlivější víře Kristově a jeho prostotě. Proto lid městský tu víru může držeti a z ní se roditi v odpornost Kristovi jakožto nejhorší podvodnictví srovnané v jeden svazek odporností nerozlučné, aby si mohli silně býti na pomoc proti Kristu i proti vší čisté víře jeho všemožnými odpornostmi, jimiž jest lid naplněn. A kdož vymyslí něco nejhoršího v tom lidu, k tomu musí pomoci i nejlepší aneb lidu zlému do rukou upadnouti. Proto způsob jejich svazku má všechen způsob i bytí podvodníků, kteří svorně a navzájem si pomáhajíce zlé věci dělají s mnohou smělostí zlou. A ti vždy

[2] Matouš 10, 34—35.

k útisku a k potupě víry jsou; pokud ji znají, tak chytráckou svorností na ni dotírají a ji pronásledují a osidla jí kladou a v potupu ji vydávají svými zvláštnostmi, pohanským podobnými, všem nepřátelům víry, kteří jsou stranou od víry, pohanům i Židům. Pod pláštíkem té víry bludné a mrtvé všecko dělají jako opravdoví pohané.

Základ svého šibalství mají na zlém základě, na Kainovi. Tak jakož zle stojí a zle si vedou, to jim musí růsti už od základu. Ale kdyby byli stranou od víry jako skuteční pohané, že by nelezli pod bolesti Kristovy, činíce se jich účastni částečně a osobujíce si spolek s Kristem, bez toho pohany byli: nic by to div nebyl, že by to šibalství sobě pomocné k užitku těla a světa vedli, když by jen za dobré měli pozemský a časný život, jakož nevědomí pohané mají ty věci za dobré. Kdo by je mohl pohaněti za to, když by, jakkoli by mohli, provedli dobré věci těla podle své nevědomosti, ať už mocí nebo takovým šibalstvem a nevědomostí? Za nevědomé bych já je měl, Boha do toho nemíchaje, kterak on bude souditi nevědomosti pohanské podle své úrady. Protož já tuto považuji za škodu víry pohanství přimíšené do víry, které chce vejíti ve spolek aneb účastno býti i víry d'áblů, aby podle společenství, které s d'ábly mají, utiskovali to, což z víry nazývají dobrým, aby se víra stále menšila a hynula a bezprávím utiskována byla od těch, kteří s d'ábly drží a víru lstivě pozdravují jako Jidášové; zakrývajíce své šerednosti znameními víry a ústním vyznáním, stále tak víru umrtvují a uhašují v sobě i v jiných a v zapomenutí ji uvádějí; skrze lež se k ní počítajíce, jsou domácími a hroznými nepřáteli víry.

Kapitola šestá

Ale mistr Protiva,[1] mluvě o základu měst, toto praví, že Kain pro vraždu bratra svého udělal město. Příčinou jeho vybudování bylo, že loupeží a násilím nashromáždil majetek. Proto výtěžků svých zlodějství užíval a prostotu života lidského vynalezením hranic země, vah a měr v chytrost nebo ve lstivost proměnil a v porušení přivedl. Hranice země první položil a města zdmi ohrazoval, a boje se těch, které poškodil a oloupil se svou rotou, v svých městech je shromažd'oval. Tak Písmo i mistrové základ první měst vykládají.

Protož Kainovi se připisuje počátek měst a stavění hradů, a to pro vraždu,

[1] Viklef ve spise De civili dominio, kap. 21.

loupeže a násilí. Neboť Kain z nenávisti zabil bratra svého Abele a stal se lotrem a tulákem na zemi, bojícím se o život.[2] Protož on první město vystavěl a potom jiné olupoval a násilí jim činil; a těmi loupežemi majetek nashromáždili. A lid zlý si k loupežení sebral. A potom jiná města stavěl, aby, osadě je lupičským lidem, mohl se brániti proti těm, které násilím oloupil. Vražda tedy jej přivedla k stavění měst, a města ho vedla k loupežím bezprávným; neboť nemůže se lid uzavříti v městě k válkám jinak než aby olupoval jiné násilím, aby žral z loupeží a bránil se proti ostatním.

Protož jaký mají základ města a hrady v Kainovi, tak i dnes stojí, v téže šlépěji kráčejíce; neboť jiní by nemohli města a hrady osaditi, leč vražedníci a násilníci, lichváři, kupci, trhovci, podvodníci, kteří se nejvíc falší a lakomstvím krmí. Proto, když založí města a hrady a postaví lid městský na takových nespravedlnostech, také je musí chrániti násilím a bezprávím na jiných, na každý čas připraveni jsouce k vraždě, neboť stále na ně doléhá nepřátelství, bezpráví od jiných i zrady, a oni taková nepřátelství vždy hotovi jsou rozhodovati krví, činíce zlé za zlé. Mají-li město pevné k obraně, tedy loupí a násilí jiným činí, aby zbohatli, a těmi bezprávími popudí na sebe mnohé a tak válku proti sobě vzbudí. I dojde k tomu, že se tak zapletou, aby jen v krvi a v loupežích se namáhali, bijíce se a k boji ohrazená místa připravujíce. A pakli takovou sílu nemají a smělost, aby jiné násilně olupovali a války začínali, aspoň to v sobě mají, aby netrpěli násilí od jiných. Proto na to všechen lid městský jest připraven, aby se bránili proti těm bezprávím s nasazením svých životů na smrt; jiné pobíti chtějíce, sami se k zabití poddávají.

Proto pro zachování životů a statků město vystavějíce, musí krev prolévati, a chtějíce cizí prolévati, musí svou k témuž poskytovati. A tak to pokolení městské a erbovní, které chrání své životy na hradech, na tvrzích a v městech, vždy lká v krvi bratra svého a násilím je utlačuje. Proto jest to pokolení Kaina, prvního vražedníka. A s tím způsobem života nemůže se vraždy zprostiti; neboť když se položí za základ pokoj života tělesného a prospěch statku časného i stavěti na to města a lidem je osaditi, musí přidati takové okolnosti k městu, aby se první úmysl provedl, aby je vždy ohrazovali, stále nad ním bděli v noci i ve dne, aby ho žádný neztekl a je nepobil a majetek jim nepobral. Pakli se někdo objeví, chtěje nepřátelsky a úkladně něco vzíti nebo poškoditi, ihned bez meškání zvon svolá všecky, ten lid městský, k zabití.

[2] 1. Mojžíšova 4, 8 a 14.

Pakli zlapají zloděje nebo zrádce, těch nešetří a nemají dříve pokoje, dokud jejich krev neprolejí.

Proto hned od založení města lid jeho, aby v pokoji život a statky udržovali, musí číhat na krev každého, kdo by jim chtěl na to bezpráví násilně ruku vztáhnouti, a na to všecku péči města vynaložiti, aby lid, maje se za čím krýti, mohl všechno neštěstí odraziti. A když předpokládáme takový úmysl lidí městských k zachování života a statku v pokoji, jakož žádají, tedy neostane v nich žádné přikázání Boží, které se vztahuje k milování bližních; neboť pro svůj pokoj, kterýž chtějí za zdí sytý zachovati, některé násilím budou olupovati, některé lstivě rozličně oklamávati a na protivící se jim násilně ruku vztahovati, hrdla je zbavujíce. Neboť poněvadž proto se ohrazují a příkopem obtáčejí, aby bezpráví netrpěli na životě a na statku, musí vždy zlé za zlé činiti, bráníce se proti bezpráví. Protož ta všecka přikázání musí přestoupena býti, kteráž přikazuje křesťanům trpělivost a jež zapovídají obranu života a pomstu. „Ne sami se bráníce, nejmilejší, neboť dí Pán Bůh: Mně pomsta a já odplatím. Protož jest-li lačný nepřítel tvůj, nakrm ho, a jest-li žíznivý, napoj ho."[3] Ta všecka přikázání Boží musí přestoupena býti, když tak za hradbami v pokoji ten lid chce život uchovávati. A co sami mezi sebou bezpráví mají, na soudech se sváry rozhodují na základě práv pohanských, spravedlnost často nespravedlivou si vykonávajíce, přestupujíce přikázání Kristovo, které velí přidati plášť k sukni a zanechati svárů v soudech.[4] Protož ani k bližním, ani k Bohu neostane nižádné přikázání Kristovo na tom lidu městském; tak se zlé za hradbou uchovává a v to šibalství svorné se vplete. Ale dí miláček Ježíšův: „Toť jest láska Boží, abychom zachovávali jeho přikázání."[5] A jinak milost jeho nemůžem míti, jen když budeme zachovávati všecka přikázání Boží. A když pak ani jednoho není na lidu městském, tedy vůbec milosti Boží nemají ani ji nemohou míti, žijíce v tak mnohých přestoupeních a v zápletkách takových, že pro ně odnikud nemůže přikázání Boží přistoupiti. Proto hroznou věc prorok dí o nich: „Viděl jsem bezpráví a rozbroj v městě. Ve dne i v noci na zdech jeho bezpráví; a práce v prostředku jeho jest nespravedlnost a násilí; z ulic jeho nesešla lichva a lest."[6] Dosti tvrdý nápis a nepěkné pověření na ty, kteří chtějí všecko se ctí provésti. Nechť to smažou se sebe tuční a moudří města! Ale kdyby jim někdo spravedlivý poslal do rady takový list,

[3] Římanům 12, 19—20. [4] Matouš 5, 40. [5] 1. Jan 5, 3.
[6] Žalm 55, 10—12.

toť by se nafoukli; ta srdce pýchou prorostlá by řekla: „Haní dobré, haní radní pány!" Proto beze vší pochybnosti může řečeno býti to Písmo, že viděl bezpráví a rozbroj v městě, všeho pokolení bezpráví, z nichž každé jest velmi protivné Bohu, že takový lid, šibalsky spojený, nižádné přikázání Boží nezachovává ani v něm nemůže míti místa podle toho způsobu, v němž lid městský založen jest — není možná, aby s jejich úmysly nějaké přikázání Boží ostalo v nich. A poněvadž není v nich přikázání Božích, tedy je všecka přestupují. Proto musí v nich býti hojně rozmnožený hřích všeho druhu. Pomsta a krev, ta ihned od základu příkopů a hradeb na ně vlita jest. Potom pýcha za erby v patách kráčí za nimi k lakomství[7] — tím město stojí — obžerství, opilství, rozkoše tělesné — smilství, cizoložství, oplzlých lásek, záletů — k pohoršením jedni druhým, hanebně pospolu žijíce, šeredná spolu mluvení majíce, jedni druhým jako jáma vykopaná ke zlomení vazu. Pýcha jako síť je obsáhla ve všech věcech jako rody erby zkorunované.

Všecky věci se ctí a s chválou tohoto světa chtějí provésti, vladykám se rovnajíce celým svým zevnějškem, oděvy, pokrmy, nápoji, domy, pokoji, světnicemi, loži. A cožkoli dělají, vždy říkají: „Ať jest počestno!" Leda že jejich záchody nepočestněji smrdí nežli vesnických „chrapounů" — ostatní všecko se ctí chtějí míti. A lakomství, to je jejich přirozená povaha, aby každý sháněl, kdež může. Protože ten lid zdí ohrazený málo polností k svému množství má, a ustanovili si míti stoly tučné bohatcovy,[8] domy vysoké a nákladné a jiný majetek mnohý, protož na to musí vydělávati, jakkoli budou moci, obchody, trhy, kupectvím, krčmami, řemesly, lichvami, lstí, jako zde[9] Písmo dí, že nesešla z ulic jeho lichva a lest. Každý míří lstivě na bratra svého, aby ho ošidil a sobě do měšce nahnal; aby ho oloupil z toho, oč se s ním má sdíleti; a což u něho vidí sobě libého, aby o to hleděl lstivě ho oklamati. Neboť veškerá věrnost a láska bratrská jest umrtvena. Protož „muž bratra svého loví až do smrti,"[10] dí Pán Bůh. Protož lichva tu jest hojná i zjevná i v půjčení peněz na polnosti, na louky na určitou lhůtu, aby užil do té doby; a nemůže-li zaplatiti v té lhůtě, ztratí drahou věc za malou půjčku. A těch způsobů lichvářských mnoho mezi sebou mají, takže bohatnou jedni na úkor druhých a bohatí chudé pohltí těmi způsoby lichvářskými; jestliže to nebude zjevná lichva,

[7] Na okraji tisku z r. 1521 čteme: Řády vypravuje městské.
[8] Narážka na bohatce z evangelia Lukášova 16, 19 nn.
[9] Žalm 55, 12. [10] Micheáš 7, 2.

tedy bude pod pláštíkem nějakého domnělého milosrdenství anebo spravedlnosti.

Protož toho lidu městského pravý otec byl Kain po mnohých stránkách; neboť on prostotu života proměnil v lest vynalezením vah a měr, kdežto předtím tak byl prostý lid, že snadno směnili jedny věci za druhé neváživše je ani neměřiše, až on jim uložil, těm zlým, aby se ceny řídily podle váhy a míry. Proto tento lid v tom má moudrost velikou, aby, majíce váhy a míry, někde pro sebe[11] větší měli a pro druhého[12] menší. A pakli míry a váhy podle nařízení rychtářova musí jíti, totiž že jsou správné, tedy stanoví cenu náramně vysokou. A což váží anebo měří, to uměji vše zfalšovati: koření ve vlhku chovati nebo drobné kamínky do něho přimísiti, aby malá věc byla těžká na váze; též obilí s plevami zespoda smíchají. Tak d'ábelské lsti se dopouštějí jedni proti druhým k oklamání, tak si vedou v trzích, v řemeslech.

Protož ze samého břicha Kainovi ten lid se vší lstí vyšel. Neboť synové Agar, znajíce moudrost, kteráž z země jest, byli kupci zemští a Temanští,[13] ale moudrost Boží nepoznali; tak i tento lid pln jest moudrosti zemské smíšené se lstí, jež posluhuje jejich lakomství a k ošizení bratra, aby jeho škodami šťastněji na světě a úspěšněji mohl živ býti, čím lstivěji bratra může ošiditi.

Protož veliká rána byla víře zasazena, když tak odporná šibalstva jednáním Antikristovým do víry byla přimíšena se všemožnými přestoupeními a protivenstvími Kristu Ježíšovi, aby, jsouce pod pláštíkem víry, tak škodlivě ji na zemi pošlapali a k sobě ji přitáhli, aby stála podle nich na jedné šlépěji, až by ji nakonec přijmouce mezi sebe ta šibalstva, uvedla za sebou, rozkazujíce jí, aby jim shovívala, jha těžká na ně nevzkládajíc. Protož všecka zhubena jest pro ta mnohá zlosynstva, přimíšená do ní skrze lež Antikristovu, která se ujala moci pod zástěrkou víry, a táhnou ji za sebou, a ona naprosto žádnou moc v své spravedlnosti nemůže ukázati.

A ta šibalství jsou základy zemské. Proto víry se nesnadno spustí, aby ji zjevně zapřeli, ale řádně ji také držeti nebudou ani nemohou pro svůj základ a pro své výmysly odporné Kristu. Neboť kdyby chtěli v pravdě víře po vůli býti, ona by jim příkopy zasypala a okolo měst, hradů a tvrzí zdi by jim strhla a ze všeho vražednictví i z jiných zvláštností městských by je vyvlekla, v nichž jest moc Antikristova proti Kristovi silná; neboť, kdyby chtěli opravdově víře

[11] T. j. při koupi, při přijímání zboží. [12] T. j. při vydávání, při prodeji.
[13] 1. Mojžíšova 25, 12 a 15; Jeremiáš 49, 7.

po vůli býti, musili by těch všech věcí zanechati. Naproti tomu nyní, tak lstivě se víry přidržujíce, nejsnáze s ní tak falešně budou zacházeti, ústy ji a prstem ukazujíce, aby ji drželi a opatrně na šibenici vedli.

Protož město jest nádoba jedu přerozmanitého, aby otravovalo přerozmanitou jedovatinou své obyvatele i jiné všecky okolo sebe, aby v smrt vběhli ti, kdož se k nim připojí jako k sodomským lidem, jenž plane smilstvím, opilstvím a rozkošemi. A všecky pohostinnu vcházející bláznivé okolo sebe otráví svým opilstvím a zlými a porušenými příklady; téměř všechen lid selský v jejich pýchu a obžerství se obléká a jejich lstivým kupectvím se učí a navyká jejich módě a v rozkoše jejich leze.

Proto město má jako malomocný rozmanité barvy[14] malomocenství, takže rozličně mohou nakaženi býti lidé jejich malomocenstvím. Neboť v městě jsou věci libé žádostem tělesným, bezpečnost tělesná, rozkoše, čest falešná s lahodnou úslužností, ale jen na potkání a pro ty, kteří pohostinsky vcházejí, ale na trh s vlčím zubem proti všem. Proto se táhnou bydliti mnozí do měst a společnosti jejich navykají ti, kteříž okolo nich jsou, pasouce se lahodami jejich. Protož musí silný muž podle víry býti, kdož jedem stavů erbovních a městských nebude otráven. A kněz, vejda mezi ně s úmyslem, aby je přivedl na pravou cestu, dříve než on je na ni přivede, už ho oni otráví a svedou ho svými stoly, natáčejíce hustšího piva, zasílajíce, lahodíce, až pomalu nepozorovaně octne se kněz na jejich cestě. Dříve než on je moudrosti naučí, už oni z něho blázna učiní, až dojde i k tomu, že oni počnou se jemu posmívati řkouce: „Tot' se kněz večer na kvasu opil, že nemohl s nemocnými mluviti." Protož takový stojí mezi nimi jako umrlec; přivedeť šibenici na hrdlo ten lid pálený, který dříve porozumí knězi nežli kněz jim.

A tak z těchto věcí můžeme pochopiti, co neochota trpěti může zlého na lidi uvésti a jak daleko může je od víry i ode všech ctností oddáliti. To může patrno býti na lidu městském a hradském, že chtějíce v pokoji život a majetek zachovati, aby jim na to nemohl nikdo snadno násilně sahati, ohradí město a příkopem opatří a osadí je lidem, aby se mohli za hradbami a za příkopy uchrániti od zlých věcí, jež trpěti nechtějí — pakli se nepřátelství zdvihne, aby se lid silně brániti mohl. A ustanovíce si ten úmysl, musí v to všecko vběhnouti, nač je přebývání v městě vede. Proto přebývání v městě je uvalí

[14] Sr. Rokycanovu Postilu (vyd. Šimek, I., str.. 250): „Na malomocných bývají místa rozmanitých barev, ono místo červené, ono bílé, ono modré, ono brunátné."

v ty nepravosti, které s městem souvisí a z něho se rodí. A všeho toho je základ neochota trpěti, že nechtějí žádných bezpráví trpěti ani pro Boha, ani pro své spasení. A protož ta neochota trpěti se jich nespustí; dokudž hradby na místě stojí, vždy se budou bíti pro svá bezpráví; a dokudž se tak bíti budou, dotud víry následovati nemohou. Proto nemůže tolik víry zapuditi jedna věc od lidí, jako takové přebývání lidu městského odvrhlo ochotu trpěti, neboť bez trpělivosti nelze pravou víru míti. A proto město, ohrazené k obraně, jest největším odpůrcem trpělivosti, a největším osidlem jest to město těm, kdož jsou z víry povinni trpěti bezpráví. Protož sv. David viděl nepravost a protivenství v městě a uprostřed něho práci,[15] neboť město své obyvatele napne na mnohou práci a zatíží je mnohými břemeny, aby město stavěli, hradili, ostříhali je ve dne i v noci, bili se a války vedli pro ně. Takových prací mnoho v městech občané trpí. Ale mimo to v hříších, které v městech jsou, velikou práci mají, a lakomství každý v svých obchodech zadost učiní, že mnohou práci musí na sebe vzíti. A než pýše zadost učiní, co nákladu, co práce na ni vynaloží! Co pak práce obžerství a opilství na ně uvede! Co sváry a nenávist práce na konšely uvede! Co kněží práce neužitečné mají! A tu všecku práci hříchy uvádějí na města, aby jejich břímě bylo těžké v jejich nepravostech. Proto Pán Ježíš, vida město v tak hrozné práci, plakal nad ním[16] vida, že v té zlé práci již pokoj má — bito jsouc, bolestí již necítí.

Ale to by mělo uvažováno býti, kdyby mohli lidé škody víry znáti, odkud její zkažení přišlo. Jen z toho, co se praví o městech. A kdo takovou bezbožnost těch šibalských rot k víře přičetl a zřídil je vírou skrze lež se všemi jejich odpornostmi, ten jest člověk hříchu, syn zatracení,[17] který pohanství zjevné za hřích nemá, anebo jinak: Antikrist domácí, úhlavní nepřítel Jezukristův, jenž všemi cestami umrtvuje Jezukrista. Ten ta šibalství odporná městská a jiná přičetl do víry skrze lež, aby ta klamavá lež, nazvaná vírou, chránila ta všecka zlosynstva, přičtená lživě Jezukristovi, aby jeho víra pravá ven vyvržena byla skrze ta zlosynství šibalů, kteří jsou síla Antikristova proti Jezukristovi.

Proto Antikrist zřídil města pod pláštíkem víry svou lží se všemi nepravostmi jejich; a krvavé skutky městské, co jich dělají, zabíjejíce lidi, to jim za službu Bohu počítá, i tu lstivou chválu Boží, kterou zřídil mezi křesťany svou vysokou lží a již nejsilněji provádí v městech: kostely veliké staví, zvony veliké slévá, kněží a kleriků mnoho nasvětil, aby se uprostřed těch vražedníků děla nejslavnější služba Bohu, ale ne dál než samými křiky a notováním v hlasech vymyšlených od kněží a studentů pyšných a smilných. Proto ten člověk hříchu oslavuje takové množství hříšníků chválou Boží a řády jeho skrze lež a upokojuje jejich svědomí, aby své hříchy neměli za hříchy, ale aby nejtěžší hříchy měli za službu Bohu, a jsou-li některé proti jejich svědomí, na to jim odpustků dosti dá a vody jim nasvětí a postaví kropáč[18] u dveří, aby ty hříchy se sebe smývali.

Protož kdo může mluviti o zkažení víry anebo spočítati protivenství, jimiž jest víra zkažena skrze ta šibalství městská a jiná? Neboť člověk hříchu, pasa se a bohatna hříchy, řídí svou lží takové množství hříšníků pod víru. Proto mohl tolik pohoršení a protivenství víře zavésti, že z lidí vypadla a v neznámost a v zapomenutí vešla, jako by nebývala na světě. A nejvíce proto, že ten člověk hříchu svá pohoršení a protivenství víry oslavil světu jako víru s velmi velikou chválou, aby mohl svá pohoršení jako chválu a řád Boží světu ohlašovati. Protož jemu ziskem jest množství hříchů. Proto mohl své bludy za víru světu uvésti i pase se na ně hojně a bohatě a cti a chvály tím sobě ve světě dobývá a mnohé národy svými bludy upokojil v hříších a oslavil jim svou lež jako službu Bohu.

[15] Žalm 55, 11. [16] Lukáš 19, 41 nn. [17] 2. Tesalonickým 2, 3.

[18] T. j. kropenku.

Kapitola sedmá

Nyní pak o řádech mnišských řeč nějaká bude.[1] Ačkoli, když na jejich způsob hledíme, nemělo by nic proti nim mluveno býti; neboť, takořka svět opustivše pro jméno Boží, k dokonalým a duchovním věcem se obrátili, místa i všecky okolnosti k pobožnosti si zvolivše, jako mrtví světu odloučeni jsou. To jest mnoho pověděno a jest to dalekosáhlé; neboť svět ani k takové službě Bohu nepřivolí. Protož ani já bych nic proti nim mluviti nemohl, kdyby zjevně neměli něco opačného tomu způsobu, v kterém zevně se oddělují od společnosti místem, oděvem, řeholí a mnohými zvláštnostmi té řehole, jíž se oddělují od společnosti tak velice jako lidé nejbližší v těch služebnostech Božích. Ale to může jim i všem ostatním lidem škoditi. Bude-li jméno veliké a způsob posvátný, ale vinami potřísněné, tak všecky věci ostatní upadnou na zemi; nespomůže ani jméno veliké, ani řehole posvátná, ani žádná

[1] V tisku r. 1521 na okraji čteme: O řeholi mnichovské (= mnišské) řeč.

snažnost v té řeholi. Protož ani těm řeholníkům nepomohou jejich zvláštnosti, jimiž se oddělují od světa — místem, rouchem a zákony zvláštními — když lze zjistiti, že se nezřízenou žádostí přidržují světa, jemu se připodobňují některými stránkami anebo docela a chtějí v něm díl veliký míti a s ním marnou slávu hledati, pozemské věci pansky si přisvojiti a chudobu toliko jménem si osobiti a na ní zákon přijímati i sliby činí, aby dobrovolně chudobu snášeli a o majetek aby nestáli, soukromého majetku aby neměli, a tak v tu chudobu vstupují, aby žádné obchody nevedli ani řemesla veřejná nedělali, než aby se prostě na žebrání spolehli se všemi věcmi. A to jest těžká věc a nebezpečná společnosti připadnouti na obtíž se všemi potřebami, tak mnoho těch mnichů přerozmanitých žebravých v každém klášteře i s čeledí aby všickni žili žebrotou, založíce na tom žebrání život sytý — aby jídla, pití hojnost byla, oděvu dosti — stavení mnohá a nákladná jako zástupy vojenské a domy jako domy knížecí, náklady na služby chrámové, aby mnoho bylo ornátů, kalichů drahých, ubrusů, obrazů, zvonů, varhan, a jiných příspěvků k těm službám aby dosti bylo, a to všecko aby žebráním získáváno bylo. Toť musí býti žebrání bez míry ustavičné a nenasytné, aby nikdy míry ani dna nemělo; neboť ty věci pověděné, když jich má dosti býti u žebráků, nemohou jinak trvati, leda když stále žebráno bude. A to nemůže slušně býti na těch, kteříž by opravdu svět opustili, ale víry následovati chtěli s takovými náklady a s lapáním cizího majetku, chudobu zvláštní si usmyslíce vésti, nikdy nenasycenou a nenažebranou. Vždyť takové žebrání nezkrotné, bez míry nestydlivé, nemůže býti bez lakomství a bez zatížení obce a bez pohoršení. Vždyť to žebrání kradou mezi sebou ti, kteří žebrají; na svou mísu nejpilněji hledí dosti nažebrati. A když pak těch řeholí mnoho jest žebravých, tedy musí robotami obec velmi zatížiti, dříve než všecky obdarují, a oni stále žádají bud'to hrachu, nebo semence, nebo máku, nebo sýrů, nebo snopů, nebo ryb, aneb což kde na trhu uzří.

Proto takové hltavé a nenasytné žebrání nesluší ani Židům ani křesťanům. Neboť u Židů neměl žebrák býti podle přikázání Božího; jestliže přece byli, dálo se to proti přikázání Božímu, z neposlušnosti. A mezi křesťany, mezi těmi nemá naprosto základu věčné žebrání, protože dí apoštol: „Kdož nedělá, ten nejez."[2] Protož silní mniši jako koňové někteří neměli by jísti, kteří by mohli snáze pracovati než staří sedláci. Ale dí nejmoudřejší mnich: „Ač neděláme tělesnou práci, ale děláme důležitější, duchovní, zpívajíce a odříkávajíce svaté hodinky za duše, a mše sloužíme za ty, kteréž trpí v očistci." Poslyš dále, mnichu! Svatý Pavel a jiní s ním, úřad apoštolský vedouce v kázání evangelia a jinou práci duchovní vedouce a toho úřadu hodnou konajíce, však k tomu také chvíli anebo čas nalezl, aby sobě i jiným živobytí vydělal bez takového žebrání. Proto ani mezi Židy ani mezi křesťany v zákoně Božím nemají základu k takovému bezednému žebrání, než toliko svůj starý navyklý úmysl, jenž slouží jejich lakomství, lenosti a životu jejich sodomskému bez práce.

A škoda veliká těch mnichů žebravých; stanou se zlotřilými při tom žebrání a ve smilství i v opilství upadají a již i bez žebrání nadmíru lehkovážní a vyprázdněni jsou od duchovních vážných věcí pro lehkost života i srdce; běží beze studu po ulicích, po domech, v trhu sem i tam, na vyhlídkách, na oknech neb jinde přesto, že mají býti zvlášť odloučeni od světa pro upokojení s Bohem. Ale nyní pohříchu mezi všemi těmi řeholemi mnišskými nenalezne se ani jedna, aby žila podle té své vymyšlené řehole, neřku podle zákona Božího. Proto již u nich pořídku pokoj duchovní může nalezen býti a vážnost k samotě pro pokoj srdce nebo pro pobožnost. Již to všudy lidé ztratili, že již pro tesknost nebo přímou lehkovážnost vyběhnouce z pokoje, hledají nepokoj srdci svému a naplní je zlými věcmi, svým úmyslům odpornými. A modlitby jejich jsou lotrovských skoků, neklidné, studené, neochotné, a znechutíce si je, utekou od nich jako od hanění.

Proto o žebrání pravím: Když tak ustavičné jest, aby stále se na něco žebralo, to jest velmi daleko od spravedlnosti křesťanské. Neboť zřejmě jest viděti, že tak žebrajíce musí stále před lidmi vykládati svou chudobu a své nedostatky, že toho se jim nedostává, nemají co jísti a píti; a na druhou stranu vykládají lidem své dobré skutky, kterak za ně Boha prosí ve dne i v noci na svatých hodinkách a na mších. A tak s jedné strany svou chudobu ukazují a s druhé strany duchovní bohatství v pobožnostech, i chtěli by skrze duchovní bohatství nahraditi chudobu tělesnou, zda by se ustrnouce na jejich modlitby časné a ranní dali něco sýrů nebo jiných pokrmů. Ale u lidí znalých víry jest to nenáležitý obchod, hanby hodný. Kdyby se někdo styděl zaň, utekl by od něho hanbou, jako by v zlodějství přistižen byl; neboť i lotru se někdy znechutí takové žebrání časté. Proto ani nejsou k víře slušné ty skutky ani světu milé, ale nejspíše vycházejí dílem z chytráctví zlotřilého a dílem ze zápletky, že vstoupili do těch řádů žebravých a nevědí, kterak změniti ty věci; a opustiti

[2] 2. Tesalonickým 3, 10.

je se neodvažují pro svědomí, protože se zapletli sliby k těm řádům, a také se bojí ostatních mnichů: jakmile by utekli od jejich řádu, tak by je chytili a do vězení vsadili; proto táhnou jako koně zapřažení v těch žebráních, i když jim někdy s těžkem i s hanbou přichází ten život nenáležitý.

To ti žebraví mniši přerozmanití dělají, jsouce na škodu víry i na zkázu lidu vzhledem k jeho duši i na oklamání vzhledem k jeho tělu na majetku.

Kapitola osmá

Ale jsou i jiné řády těch mnichů křižovníků, kanovníků.[1] Takoví moudřeji řehole vynalezli s panováním a s bohatstvím, aby veliké statky připojili ke každému z těch řádů, tu jedné řehole a tam jiné s oděvy jinak pitvornými, jako by oni více pokory a svatosti měli pod tou šeří podivně skrojenou. Ale k té šeři více důchodů přitáhli nežli k bílým sukním s jinými pitvornostmi a s bílým křížem na červeném plášti. Tak se ty řády zerbovaly zvláštními pitvornostmi, jako by ty pitvornosti směšné na každých zvláštní svatost ukazovaly, jedny řády že mají lepší svatost než druhé; to má kříž bílý nebo červený dosvědčovati, kdo z nich je svatěji živ. Tak se ty řády zpřetvářely znameními pokory, trpělivosti a čistoty i zmocnily se panství k těm klášterům bohatým. Někde celou krajinu mají, kde najednou plný džber grošů vezmou platu, a co obilí sypaného všeho druhu! Tit' moudře Bohu slouží, aby mlčíce nábožní byli; mohou tolik sluhů míti, aby mlčíce mohli jísti a píti. A ti v pokoji silné modlitby mají. U těch králové, knížata a páni korouhevní dávají se pohřbívati, neboť v ty mlčelivé skládají o svých duších lepší naději než v žebravé; neboť tito bližší jsou Bohu s velikými důchody, ustavičně jsou na modlitbách, proto jejich věčné prosby přece musí býti splněny, aby ty lidi rozkošnické z třetího pekla vyzpívali. Neboť ti lidé rozkošničtí dlouho sedali za stoly blahobytnými hodujíce, i neměli kdy Bohu sloužiti, proto těm mnichům mnoho nadací udělili, aby stále za jejich duše Bohu zpívali. Ty bohaté řády mnišské obsáhly tolik země, že málo králové a knížata k svému panování statků mají. A někdy ukládají veliká břemena těm klášterům; a mniši své poddané odírají i dají králi berni, ale své platy vždy plně berou; a kdyby je měl král v svém poddanství, jedním platem by ho snáze odbyli. Proto hůře se mají lidé v jejich poddanství než kdyby náleželi pod krále.

[1] Chelčický má na mysli řeholní kanovníky, jako mnichy premonstrátské nebo křižovníky.

Kapitola devátá

Tato rozprávka o bludech mnišských dosti jest neužitečná sama v sobě, ale pro další seznání jiných věcí mohla by se snad hoditi. Proto bych si přál, mohlo-li by to býti, aby něco užitečného z těch věcí rozvedeno bylo.

Napřed jsem něco napsal o všech těch stavech šibalských, které se dostaly do sítě víry a tak ji potrhaly, že z ní již jen cáry zde i onde mohou se znamenati, a k tomu jsem řeč Pána Ježíše položil o pravé jednotě, do níž on uvádí lid svůj, a že ty stavy a šibalstva docela jsou odporná té jednotě Jezukristově. Ale tuto pak zvláště ty stavy ukazují v těch odpornostech, kterými který stav odporný jest Kristu a jeho zákonu. Proto při tomto psaném výkladu potřebí by bylo porozuměti tomu, co jest aneb které jest největší dílo Antikrista, jenž jest nejzavilejší odpůrce Kristu, jenž ta mnohá šibalství zřídil pod pláštíkem víry, každé se zvláštními protivenstvími Kristu, a ten Antikrist jest jakoby hlava toho těla roztrhaného a zlámaného v rotu ducha mnohotvárného, odporného duchu Ježíšovu. A to se lépe sezná, když si představíme Krista Ježíše, hlavu všech vyvolených, kteří jsou spolu mnozí jeho tělo duchovní. A to tělo duchovní má pravé spojení a jednotu božskou v sobě skrze víru a lásku, jako mnozí údové jednoho těla jsou svoji a blízce spříznění, jiného nemyslíce, jen službu a pomoc si navzájem prokazovati v témž smyslu. Těmi skutky se projevuje to tělo duchovní Kristovo, aby jedni druhým byli na pomoc a k užitku skrze lásku, sloužíce si navzájem, ničím si povinni nebývajíce, jen tím, aby se spolu milovali Božím milováním,[1] a všecku moc duchovní berouce od hlavy své, Pána Ježíše.

Aby pak proti tomu opačně naučení bylo: Poněvadž Antikrist jest největší nepřítel Kristův domácí pod jedním pláštíkem víry zevně, tedy má hlavu nejhorší a tělo sobě podobné v téže nepravosti a odpornosti největší Kristovi. A ty roty šibalské jsou to tělo Antikristovo proti sobě rozdělené, zákony zvláštní každá majíc, aby se každá domnívala, že jinak Bohu slouží, každá, což jejího jest, hledajíc, chválu a užitky nad ostatní si každá osobujíc, ostatní nenávidíc, jen s hlavou svou téhož spolu ducha odporného majíce a v tom duchu silně proti Kristovi tlačíce.

A za ty úhlavní nepřátele Kristovy položil jsem moc císařskou a papežskou, kteréž jedna z druhé moc mají a jedním duchem táhnou proti Ježíšovi s mocí

[1] 1. Jan 3, 11.

světskou i duchovní; neboť ten největší Antikrist nemohl by tak silně býti proti Kristovi, kdyby světskou moc neměl na pomoc. Proto v těch dvou hlavách tkví všechen odpor proti Kristu. A ten odpor rozlévá se v tělo Antikristovo mnohých rot šibalských, aby každá z těch rot šla zvláštními odpornostmi proti Kristu, ježto nejprve od těch dvou hlav vyšly dva zákony, odporující zákonu Kristovu: zákon císařský a zákon papežský, jimiž se spravuje to tělo Antikristovo mnohých rot šibalských, které se rodí z těch hlav všelikým odporem proti Kristovi a tvoří moc těch hlav, a ty hlavy představují moc těch rot jako svých údů. A v tom spolu i zvlášť odporují Kristovi i tělu jeho duchovnímu tím, že se dělí v sobě a hádají se, takže dosti má práce světská moc je krotiti, bráníc jedněm proti druhým násilně si vésti; neboť ty roty jsou tak zkažené nepravostí, aby jedny druhé kazily a břemenem jim byly a zisk svůj ve škodě ostatních viděly. A některé z nich moci užívají; ti jiné odírají a mocí a násilím je utlačují. Někteří pak obchody světské mají; ti pak jiných statky loví svými obchody. Jiné pak nábožnosti užívají; ty roty skrze tu nábožnost jiné žerou a svádějí.

A ty všecky roty, poněvadž jsou tělo Antikristovo, všemi těmi zvláštnostmi Kristu odpornými, kteréžto na sobě mají, Krista Ježíše potlačují a umrtvují, se zřetelem k tomu, že jsou pod pláštíkem víry jeho a mají některé účastnosti s ním. Protož, majíce ducha Antikristova a ďábelského v sobě, všemi svými zvláštnostmi míří proti Kristovi, aby on se svou mocí duchovní a ctnostmi byl tak utištěn, aby v tom lidu, jenž slove křesťanský, neměl naprosto žádného práva ani moci, ani také ten, kdo by smýšlel podle Krista, aby nemohl místa míti mezi těmi údy Antikristovými. Jakož jest to zjevné nyní, že ani zákon Kristův ani jeho vyvolení nemohou tam místa míti, leda jestli vírou někde někdo se přidržuje Krista, ale zákon jeho mlčí. Neboť ty roty, které tvoří tělo Antikristovo odporné Kristovi, všecky kouty po zemi obsáhly, úřady světské i duchovní, hrady, tvrze i města, kláštery, fary i celou svou existencí míří proti Ježíšovi ukřižovanému, neboť mají v sobě ducha té hlavy nejodpornější Ježíšovi a všeliké skutky odporující zákonu jeho.

Protož jsem něco málo ukázal té hlavy odpornost, kterou vede proti Kristu Ježíšovi, a nejvíce v tom, že moc a právo Ježíšovo křivě si přivlastnila ta hlava, aby všecky hříchy odpouštěla a jinak plné spasení hříšníkům tohoto světa dělala, aby o všecko, což přísluší k spasení, k té hlavě hleděno bylo a Kristus Ježíš aby jako ubožátko jeho za dveřmi stál vystrčen jsa ven, nemoha spasení

lidské jednati podle své spravedlnosti, neboť Antikrist, hlava nejhorší, působí křivě spasení skrze svou lež hříšníkům tohoto světa z moci své, kterou si křivě osobuje.

Kapitola desátá

Než pak o těch rotách, které jsou tělem Antikristovým, zvláště o těch erby zkorunovaných řekl jsem, že jsou mnohé a velmi odporné Kristu Ježíšovi, majíce ducha Antikristova v sobě. Ty moci protiví se i životem Pánu Ježíšovi a brání tu hlavu, aby pro ně nižádný se neodvažoval ani mluviti, ani ničím hnouti proti té hlavě, a v sobě zvláštní pyšností a životem sodomským potupují Pána Ježíše a všecky své zvrácené výmysly proti jeho bolestem znova připravují. Právě tak ta městská šibalství, ta jsou pak stolicí Antikristovou, aby mezi nimi nejnevázaněji svého ducha vyléval. Neboť se hodí duch Antikristův lidu městskému, který, odvrhna od nich zákon Kristův smutný, postaví je pod zákony rychtářskými, aby skrze ně dále ve ctnosti nezacházeli, jen obecné dobro v pokoji drželi, jinak tělesně plnou svobodu majíce jako pohané. Neboť Antikrist, jsa místo Boha na světě, ten jim spasení připraví bez zákona Kristova ze své moci; řády kostelní jim rozmnoží a nasvětí jim všecko, odpustků jim dosti dá. Proto ta šibalství městská velmi jsou chápavá ducha Antikristova, který jim dává zvůli v tělesných žádostech. Také jsou lití nepřátelé proti duchu Ježíšovu, v komž by jej ucítili mezi sebou; a kdyby jimi jen něco málo pohnul od zákonů Antikristových nebo od jejich pohanských, tak se rozčepýří a ihned začnou o to rady svolávati uvažujíce, kterak by si před ním pokoj zajistili, aby je nehaněl a bouřky aby jim ve společnosti nepůsobil. Proto Antikrist silně města, hrady, tvrze i kláštery osadil svým duchem, protivným duchu Pána Ježíše, jeho životu i jeho zákonu.

Kapitola jedenáctá

Ještě pak dále tvrdím, že ta šibalství mnišská přerozmanitá, proti sobě rozdělená, lstivým duchem jdou proti Kristu i proti jeho zákonu pod pláštíkem zákonní dobroty, pod pláštíkem pokory a svatosti klamavé; ale mají srdce Antikristovo v sobě a ducha jeho. A jakož lid učí a zakládají svět svými

modlitbami a svou nábožností, připravujíce světu spasení v své nábožnosti, tím oni hojně rozlévají ducha Antikristova na svět a mnohými bludy otravují ten svět pro své břicho. Ale i to jest škoda hlouposti lidské, že jsou mnohé roty od sebe rozdělené zvláštními zákony, oděvy, způsoby, poklonami, a každá rota z nich svou svatost před lidmi připravuje, aby se zdálo lidu, že jsou lepší svatosti než oni, kteří maso jedí; a tak těmi přílepky zvláštními vnadí lid k sobě pro své požitky a zaklínají lid, aby jedni tyto chválili a jiní jiné; a tak se jich přidržují, domnívajíce se, že u nich své spasení naleznou.

Protož ty roty svými zvláštnostmi posvátnými a oku lidskému oslavenými ostaví Pána Ježíše jako pometlo za dveřmi, an ani vysoký klášter nemá ani zvony veliké ani varhany hlučné s hlubokými píšťalami, ani mnoho nenotuje u pulpitů. A proto oni s takovými slávami jsou zjevní údové Antikristovi, kteří tak roztrhují lid a vnadí jej k sobě těmi slávami duchem lstivým a lakomým pod rouškou nábožnosti a rozlévají jed svůj na svět a umrtvují Pána Ježíše a v zapomenutí ho dávají lidem, aby, dívajíce se na jejich čarování, nazvané chválou Boží a službou Bohu, nepomyslili na to, jsou-li Bohu nějakou jinou službou povinni než tím, aby jemu ke cti pili jedovatiny těch přezlých pokrytců.

Proto se domnívám, že by bylo třeba, aby rozumní lidé rozuměli těm rotám, kterak jsou tělem Antikristovým všudy rozmnoženým, pilni jsouce ducha jeho, odporného Kristu Ježíši, ježto silně vždy dělají odpornosti Jezukristu podle svých zvláštností a podle jedovatého ducha Antikristova, před nímžto málokdo aneb zřídkakdo může se nalézti, kdo by obstál; neboť ani mistr ani kněz, ani duchovní ani světský, ani moudrý ani nemoudrý — všickni jsou pryč, jen nad kým jako zázrakem ukázána jest sama milost Boží, skrze niž mohl obstáti před tím duchem rozlitým Antikrista, jenž přišel ve všelikém svodu nepravosti[1] až do všech vyvolených a maje toho ducha rozlitého všudy, aby to potvrzoval kat, biřic, rychtář, poustevník. Protož jest to div nad divy, uteče-li někdo duchu Antikrista, jenž pobývá mezi všemi pod tvářností Ducha svatého, nohy všech stavěje na šlépějích Ducha svatého, an sám Antikrist, vzav na sebe moc Boží, z té moci všem spasení podává.

Protož rozumní tím pilněji měli by uvážiti o těch rotách, v nichž Antikrist má největší moc a ducha svého rozlitého. A ani ve spánku nikdo není před ním bezpečný. Neboť na počátku Antikrista apoštolé s velikou bedlivostí se

[1] 2. Tesalonickým 2, 10.

ho vystříhali, ale my již jako ohlodaniny jeho co řekneme k tomu, že ze mnoha tisíců lidí nesnadno najde kdo člověka, aby od jeho ducha nebyl raněn smrtelně? Ani nikomu není možno tak dobře, aby mohl uniknouti duchu jeho, jen ten může, kdo by měl ducha Ježíšova osvícení duchovního a sílu Boží; takový může uniknouti tomu duchu.

Kapitola dvanáctá

Ale při těchto věcech, kteréž se zde mluví o rotách mnišských, žijí s tímto názorem: Poněvadž Pán Ježíš blahoslaví chudobu, pokoru, modlitby a jiné věci, v nichž se služebnost Bohu děje, tedy mniši, takové ctnosti činíce, jsou blahoslavení a plní zákon Kristův, takové ctnosti zvolivše.

K tomu pravím, že jest chvály hodné, plní-li kdo zákon Kristův. Než lehkovážně se to nemá říkati, že by množství řádů mnišských, proti sobě rozdělených ve mnohého ducha neklidného, mohlo v pravdě zákon Boží plniti. Neboť zákon Kristův, kdo mu věří, činí množství lidí jednoho srdce a jedné duše;[1] ale řády mnišské musí každý jiný zákon míti podle svého výmyslu, a jiné zákony těch řádů zamítá. Proto mnohé jejich zákony nadělaly zvláštní řády těch mnichů, učinily je proti zákonu Kristovu. A protož může zákon Boží býti plněn po některých stránkách, jemuž *úplně* se nepodrobí lidé. Neboť lidé mají na to mysl, že v plnění zákona Kristova bývá v některých lidech zmatek tak, že mohou činiti některé věci uložené ve slovech zákona Kristova v duchu cizím nebo nepravém, že jen může podnět a příčinu míti duch cizí, lživý v zákoně Kristově, aby pod ním lépe a počestněji prošel duch cizí, lživý, než kdyby tak sám zhola o pouhou lež se pokusil, chtěje s řeholníkem na ní státi s falešnými úmysly a se životem pokryteckým. Ale zodívati falešné úmysly a pokrytecké následování řeholníkům lze počestněji písmy a zákonem Kristovým; neboť velikou lež mnišskou i jejich lidi může chrániti zákon Kristův skrze cizího ducha aneb falešný výklad. Ani by jinak nemohlo takové množství křesťanů falešných býti, když by víry v cizím duchu lživém nenásledovali, ani sám Antikrist by se nemohl tak dávno mezi křesťany zdržovati, kdyby se vírou skrze cizího ducha neprodával, skrze nějžto víry následují falešně, a zakryt jsa vírou v svých nevěrách, Kristovi odporných. Protož mnoho

[1] Skutky apoštolské 4, 32.

sahá k nepravosti cizí duch aneb výklad lživý v písmech nebo v zákoně Božím, čemuž se také říká „cizoložný“[2] smysl nebo výklad v Písmu aneb ve víře, na nějž d'ábel nejvíce míří, aby se víry užívalo ve špatném a falešném smyslu, aby lid byl řízen skrze lež falešného smyslu ve víře a tak aby ve lži byl postaven všechen lid falešným výkladem víry aneb Písma. Proto i svátosti, kteréž jsou od Boha dány, jako křest, pokání, tělo a krev Kristova, to jsou pravé věci, avšak dějí se ne vlastním aneb pravým smyslem, nemají vlastností, které se k nim hodí; protož nebude z nich užitek, poněvadž se dávají na mrtvou víru zlým lidem, kteří nemají lásky k Bohu a toliko viditelné skutky vnější na ně platí, kdežto o moci duchovní těch skutků posvátných nemají potuchy takoví lidé, kteří stojí v slepotě se svou mrtvou vírou. Jen to u nich zůstává — dotknouti se tělesně svátosti a říkati: „Přijímám Boha, spatřím Boha, mám odříkávati pět Otčenášů jako pokání do letnic.“ Proto tu musí býti zlý smysl cizí, neproměňující život hříšníka ani jeho zlou vůli, tak jsou oklamáni. Domnívá se, že se kaje pro pět Otčenášů! Proto svatý Pavel, pokládaje za těžkou věc smysl cizoložný ve víře, dí o sobě: „My nechodíme ve lsti ani necizoložíme slovo Boží, ale v upřímnosti a zjevujíce pravdu.“[3] V cizí lože uvésti slovo Boží znamená dáti mu špatný smysl a význam aneb podložiti špatný smysl aneb skutek pravdě a obléci jej Písmem pravým aneb z Písma vytáhnouti smysl jemu odporující a říci k té lži: „To praví Písmo.“ Proto nesprávný smysl aneb skutek Písma jest cizoložný, jímž někdy cizoloží někdo, neprávem vztahuje k sobě Písmo aneb bera smysl z něho ne jeho, hlasem Písma se urážeje, protože slovy svrchovanými pravdy jeho se nedobral. A zlým lidem jest všední věc Písma falešně užívati; neboť nemnoho si hledí pravdy Písma, ale spíše napomáhají své zlé vůli Písmem a bludu svému a vztahují je k svým ziskům nebo k hanění jiných nebo k nevázanosti těla. Proto vždy musí býti cizí smysl zlý, který sobě i jiným lže skrze Písmo. Proto nemůže podle Písma náležitě činiti; proti své vůli podle něho jedná, ani obyčeje v něm nenásleduje; splniti je náležitě nemůže ani nemůže v pravdě podle něho jednati, jsa lidmi daremnými nebo nejistými přiveden k následování Písma; nechtěje býti jiný než ostatní lidé, aby od nich pohaněn nebyl, plní je s nimi v nějakých činech nejistých, to Písmo.

[2] T. j. falešný. — „Cizoložiti Písmo“ znamenalo „překrucovati, falšovati jeho pravý smysl.“

[3] 2. Korintským 4, 2.

Právě tak může to býti s mnichy, že oni mohou mnoho Písma plniti a na něm se zakládati duchem cizoložným a lživým, což někdy jen se nazývá a zdá plnění Písma, na příklad jejich pokora v oděvu opovrženém, odlišném od ostatních lidí, smích vzbuzujícím. I zdá se podle takového oděvu, že jest tu hluboká pokora a zavržení světa. Pohni však jen trochu tou pokorou jedním slovem protivným, uzříš, že se rozčepýří a ošklíbne se na tě vlčími zuby, vyhrožuje bitím, maje meč aneb kord pod mnišskou kápí, štěkaje: „Chlape, nehaněj mne, nebo tě stejné stihne!“ Proto tu je jen znamení lživé pokory, a slove pokora, ale není.

Tak ani tu pokory není podle řeči Pána Ježíše, který praví o nich: „Všecky své skutky činí, aby od lidí viděni a chváleni byli.“[4] A ještě lidem spasení slibují skrze své dobré skutky. Protož ti mnoho si smyslí o svých dobrých skutcích, poněvadž v nich jiným naději spasení slibují. Ale pokorný člověk leká se o své dobré skutky, aby snad nebyly nehodné ty činy pro nepravý úmysl nebo pro něco jiného nehodného před Bohem. Neboť Pán Ježíš svým praví: „Když všecko učiníte, což vám jest přikázáno, říkejte: Jsme neužiteční služebníci.“[5] A tu chlouba místa nemá, když se člověk přiznává, že jest neužitečný; spíše se leká a neodvažuje se mnoho výti o svých dobrých skutcích ani lidem spasení slibovati skrze ně.

[4] Matouš 23, 5. [5] Lukáš 17, 10.

Kapitola třináctá

To platí i o chudobě mnichově; když by byla opravdová, byla by blahoslavená; pakli jest nenasytná a nedostatků netrpí, tedy jen tak slove. Třebaže nemá poklady dobré mnohé, nicméně může tolik nasbírati, že tak v hojnosti bude živ jako ten, kdo poklady má; proto slove chudý, zbaviv se nedostatku chudoby. A oni by k té chudobě i jiní měšťané svolili, aby, za záminku si vezmouce řeholi věčného žebrání, nažebrali tak mnoho, že by mohli hojnější stoly míti nežli jejich sousedé, kteří mnoho lakomě vydělávají. A když se chudý mnich dodělá takové hojnosti u svého stolu, že masa hovězího nechce, a hrách znamenitý, proložený tučnou slaninou, nosí od něho, protože nad ním ohrnuje nos, dívaje se po zvěřině, po ptácích a jiných jídlech lahodnějších, nežli jest hrách: ten se dobře dožebral i s ostatními mnichy svými,

lépe svou věc při žebrotě přivedl nežli mnohý panoš mající tři nebo i šest korců polí a hospodářství veliké.

A ještě více jest vzdálen chudoby takový mnich žebravý. Poněvadž stále žebrá, ten by nepohrdal, když by mu někdy zlata podali; přijal by je mnich lakomý a strčil by je do pytle a nakoupil by si polností, z kterých by bral platy, a tak by zanechal řehole žebrání a byl by raději pánem, v klidu Bohu zpívaje. Proto, třeba ani vůle k tomu nemá, musí v řádu žebravém býti, kdež po málu semence dávají, nedobrovolně, když zlata nedávají. Proto nedobrovolně, proti své vůli chudý jest, když neví, kudy bohatý býti a nemůže cestu najíti k majetku. Protož chatrná je taková chudoba a velmi lstivá, aby mohla mnoho lháti. A jejich skutky jsou tím nebezpečnější, poněvadž z výmyslu pocházejí. Neboť jejich řehole z výmyslu lidského vzešly, jen že mají nějaký přílepek ze zákona Božího, že ty přílepky a výmysly těch řeholí jsou zbarveny cizím výkladem, falešným, zákona Božího, aby měly tvářnost posvátnou, jako by se rodily z zákona Božího. Aby ty výmysly lidské nestály jen tak, protož jsou přioděny onde jménem svaté chudoby, onde bosým chozením, onde provazem místo pásu, onde potupnou kápí, onde tím nebo jiným křížem, onde smutnými notami mnohohlasého zpěvu s intervalovými skoky, onde delší písně nežli u jiných, onde nejedení masa, onde mlčení, onde nějaké klanění a padání na tvář, onde zvláštní utrpení nad jiné, onde sliby k čistotě nebo k jiným přílepkům. Těmi přerozmanitými ozdobami jsou zodívány ty vymyšlené řehole, v nichžto není moc k spasení, poněvadž z Boha nevzešly, neboť nemohly z Boha vzejíti.

Protož poněvadž Bůh všem, kdož v něho věří, jeden zákon ustanovil tak spravedlivý a dostatečný k spasení každému, aby již nemohl potom lepší ani takový ustanoven býti: protož jiné zvláštní a mnohé zákony nemohl ustanovovati, aby první zákon nepohaněl anebo neodvolal, neboť tak by i sám sebe pohaněl, když by, zaveda pravou věc a dokonalou, chtěl na to jinou zavésti ke zkažení první. Proto mnohé zákony, jednomu odporné, nemohl ustanovovati, aby mnoho řádů nadělal pod mnohými řeholemi navzájem si odporujícími, poněvadž je nenávidí v své rodině. Neboť on chce, aby jeho rodina byla jednoho svazku, spojená láskou, mající skutky jemu podobné, zřízené jedním zákonem, aby množství jich bylo spolu jedno tělo Kristovo, kteří jedí z jednoho chleba tělo Kristovo a z jednoho kalicha pijí krev jeho. Protož z těch věcí může býti rozumným lidem zřejmé, že, čehož Bůh nemůže učiniti sám pro sebe

a pro svůj lid, že to prostě z lidí musilo vycházeti odporně proti Bohu. Proto na tom založiti službu Bohu znamená jednati odporně proti Bohu a jest velmi nepochopitelná ta služba. Pak ještě takovou službu Bohu odpornou prohlašovati za lepší, než jsou jiné služby Bohu, a že by netoliko těm mnichům spasení přivésti mohla ta služba, ale že i jiným ji mohou prodati k spasení — to jsou hrozné a nebezpečné věci při těch zbarvených řeholích. O nichž praví mistr Protiva:[1]

[1] Viklef ve spise Dialogus v kap. 20. Chelčický ho cituje podle českého překladu pořízeného Jakoubkem ze Stříbra.

Kapitola čtrnáctá

„Viděti jest zjevně, že ti bez potvrzení Božího ty řády mnišské ustanovovali, neboť ti, kteří je brání nebo jim jsou po vůli, do velikého hříchu se přivádějí. A proto ti, kteří nejprve ty řády zavedli a vymyslili bez potvrzení Božího, hřešili; neboť člověk, ustanovující zvláštní zákon věčný, úmyslně se v tom rouhá Bohu, poněvadž se plete do toho, což samému Bohu přísluší, a v tom také potupuje Pána Jezukrista, že na něm nechce dosti míti." Opět k témuž praví: „Poněvadž tedy Kristus zařídil jeden zákon pravý a plný všemu lidu i všem stavům toho lidu bez jiných zákonů zvláštních, aby na něm dosti měli jeho lidé až do soudného dne: protož zanechati Kristův zákon a držeti jiné zákony jest těžký hřích; stejně tak i jiných ustanovení více pilnu býti než zákona Božího jest totéž jako Boha zavrhnouti a něco jiného zvoliti za Boha." —

Z těch řečí rozumní lidé veliké dobré by si měli vzíti, znamenajíce zevnější slávu těch řádů, na něž se svět dívá a uchvácen jest tím divadlem jako leskem andělským, i domnívá se, že nic Bohu bližšího není — proto tam své statky dává, tam své duše modlitbám řeholníků svěřuje. Aj, viz, když ta sláva lžemi skovaná skrze pravdu prozrazena bude, aby známo bylo rozumně to, co člověk bez Božího potvrzení zavedl — co učinil? Těžký hřích a Bohu se v tom rouhal. Založil klášter na tom.[1] Na čem? Na těžkém hříchu a na rouhání Bohu. I může vhod jedno k druhému býti: jakýž základ, takové i sloužení. A základ jest rouhání Bohu a služba také.

[1] Na okraji tisku z r. 1521 tu čteme: Na čem klášter založen?

Ale tyto věci nyní daleko jsou od ducha lidského jako velmi nepravděpodobné. Ale tu má moudrý uvážiti, kterak jest nyní neznáma pravá služba Bohu, poněvadž těch služeb mnoho jest založených na bludech lidských, a i ty služby bludné jsou oděny svatostí lživou, slavností jsou oděny a ještě více oděny Duchem svatým a již, dávno tak existujíce, jsou od lidí přijaty jako věc Bohu nejbližší a od něho zvolená, a zatím je to nejškodlivější modla, zakrytá svatostí lživou, pro niž lid odstoupil od Boha i od jeho zákona a klaní se d'áblům v té modle přikryté. Protož užitečný jest ten výrok,[2] který praví, že zanechati zákon Kristův a držeti se jiných zákonů nebo jiných ustanovení z výmyslu hříšníků mezi lid uvedených jest totéž jako Boha zavrhnouti a něco jiného za Boha si zvoliti. Ty dvě věci vážné jsou. Ale člověk nemůže se od zákona Božího pohnouti jinak, než když Bohem pohrdá. A odchýlení od Boha vždy musí pro něco stvořeného býti; a jakmile Boha pro stvoření někdo zavrhne, tak mu stvoření Bohem bude. Ale vše lze to snáze lidem poznati, když prostě stvoření pro libost hříchu si zvoluje i zavrhne Boha pro ně; a lekl by se toho dosti lehkovážný člověk. Ale když v to upadne člověk pod věcmi duchovními, pod jménem služby Boží a pod jménem svatého poslušenství, pod jménem svaté pokory, že se tak poddá zákonům a ustanovením lidským, chtěje v nich Bohu sloužiti, vida způsob jakoby služby chvalitebné Bohu podle těch zákonů, a nemůže takovou službu Bohu tak slavnou nikde jinde nalézti: kterak to připustí, že by v tom Boha zavrhli? Protož toť zlomí vaz netoliko dobytku nemoudrému, ale i náramně moudrým mistrům. A mniši docela nesnadno tu řeku přebředou, aby takovou slávu a své pobožnosti mnohé, založené na jejich řeholích, chtěli míti aneb to připustiti, že jest jejich služba rouhání Bohu; ta věc v srdce jim nevejde. Protož to může býti připuštěno jen od někoho, kdo má zdravý názor v zákoně Božím o té věci neb otázce, že ten, kdo nejprve takové zákony vynalezl a vydával je za věčný zákon všem, kteříž budou následovníci těch zákonů, nemohl to jinak učiniti, než nejdříve Boha zavrhnouti a jeho zákon, maje tu drzost, jako by něco lepšího chtěl zavésti lidem k spasení než Bůh. Protož v tom musí býti pohrdání Bohem a rouhání jemu.

Poslední následovníci těch řeholí, ač na počátku nezavedli to rouhání Bohu, ale připouštějí je v skutku a potvrzují je mnohem více nežli ti mnozí mnichové, kteří ty zákony zavedli nejprve. Protož měl by tento názor býti o zákonu Božím, aby jej člověk neopouštěl pro nižádný zisk tohoto světa ani pro

[2] Viklefův (viz výše).

nijakou libost tělesnou ani pro kteroukoli dobrotu duchovní neb spasitelnou, kteréž by sám zákon Boží neučil a ji nepřikazoval. A to by učinil ten, kdož by o tom názor Boží měl, ale jiný ne. A že by tak mělo býti, to ze slov Božích můžem viděti, neboť to mluví Pán Bůh k Jozue, nástupci Mojžíšovu: „Ostříhej a plň veškerý zákon, kterýž přikázal tobě Mojžíš, služebník můj, a neodchyluj se proto od něho ani napravo ani nalevo."[3] Ta slova dvě cesty ukazují: jednu napravo a druhou nalevo, a na žádnou z nich nedovoluje se odchýliti od zákona svého. Pravice ukazuje dobré věci, ale levice zlé, a ty se mohou díti v těch věcech, které u lidí jsou jakožto štěstí pravice a neštěstí levice, aby se člověk neodchýlil od zákona Božího ani pro věci libé tělu, ani pro věci odporné a nelibé na tomto světě. A jinak opět, pokud k duchovním věcem hledíme, pravice znamená věci slavné, spasitelné, mající následování počestné, a posvátné, které mají podobu dobroty duchovní, pod níž lež přikryta jest; ale levice znamená odchýlení ke zlým a odporným věcem víry, jako jest kacířství, modloslužebnictví, čáry, kouzla a jiné pověry, jimiž se od víry může odchýliti člověk aneb množství lidí. Proto vezmeme-li k tomuto výkladu řeč Boží, bude správné, aby se neodchyloval člověk od zákona Božího na levici v žádné ty bludy pověděné, kteréž se levicí nazývají, ani na pravici těch věcí klamavých, kteréž se skví náboženstvím spasitelným, aby nižádná ta dobrota, pod níž jest přikryta faleš, nepohnula člověkem od zákona Božího. Tím povinen jest člověk. Ale těžko jest mu poznávati nevěru skrytou pod svatostí, leda tím způsobem, když někdo může poznati, že zákon Boží má v sobě dostatečné následování každé dobroty pravé, kterouž člověk povinen jest učiniti; nemůže ho ve stejnou ani v lepší dobrotu uvésti, než v kterou dobrotu zákon Boží uvádí lidi. Protož ze všech lidí kdyby byl nejlepší člověk, ať by jakkoli nejslavnější zákon ustanovil ke mnohým ctnostem, k utrpením, k čistotě, k pokoře, k chudobě nebo k jiným nábožnostem — přece ten zákon není Boží ani nemůže býti takový. Má tedy nedostatek v sobě protivný Bohu i jeho zákonu; a proto musí býti protivný Bohu i zákonu Božímu, že se z něho nerodí ani s ním zároveň z Boha nepochází.

Proto tedy zákony lidské zavádějí ty, kdož je následují, ve mnohé rozpory s Bohem i s jeho zákonem. A ty zákony lidské, jež se skvějí slávou velikou zevně, jsou leskem satanovým, na jejichž lesk se nachytá člověk nerozumný a nemoudrý, a domnívá se, že je tím svatý, v čemž jest oklamán. Ale potom

[3] Jozue 1, 7.

ten zákon ostaví člověka na zemi, neboť v sobě jalový jest a má lež smrtelnou v sobě. Proto každý ten zákon lidský to zlé působí člověku aneb mnohým, že, spolehna na ten zákon, na Boží zákon péči nemá ani naň nemyslí, zaměstnav se skutky zákona lidmi vymyšleného, i spočine na něm se svým spasením. A to jest veliká věc, že pro tu posvátnost zevnější zákona lidského a pro jejich poklony nábožné mohou tak daleko zákon Boží pustiti od sebe a péči o něj nemíti, že naň nemyslí ani jej neznají. Proto to nemůže býti bez veliké potupy Pána Boha a nemůže dobře člověk žíti bez zákona Božího; musí býti všechen jalový a slepý bez něho, neboť nemůže vůle sama sebe v životě spravedlivém postaviti, když se nepřidržuje Pána Boha; a jeho se nemůže nikterak přidržovati, leda když zvolí to, což on si přeje. A on zvolil ten zákon, který ustanovil a kterýž přikazuje a chce to míti, aby jej plnil každý, kdož chce jeho milost míti. Protož, kdož chce v jednu vůli s ním vejíti, chyť se zákona jeho a staneš v jedné vůli s ním, maje právo k jeho dobrým věcem, k jeho slibům i ke mnohým milostem jeho, které on jen těm dává, kteříž se ho bojí a činí vůli jeho. Proto, jsa jedné vůle s Bohem, má život milosti a pomoc od něho, kteréž nemůže dosíci pod žádným zákonem lidským. Neboť mysl následovníků lidských musí spojena býti s tím zákonem lidským, který si zvolili, v němžto pracují, chtějíce skrze něj spaseni býti; a tak mysl jejich spojena jest s tím člověkem, jehož zákon si zvolili; a poněvadž ten člověk není život milosti, nemůže jejich duše obživiti ani jim milost dáti. Proto následovníci těch zákonů vběhnou v jalovost a ve zpustnutí duše své a v slepotu, jen břímě roboty tělesné těch zákonů namáhavě snášejí. Protož nemohou dobře žíti, ani s radostí, neboť jen zákon Boží dává rozum maličkým a osvěcuje oči těch, kdož svou vůli postaví v něm.[4]

Druhé zlé působí zákony lidské svým následovníkům, aby skrze ně byli zapleteni v taková osidla, aby těmi osidly byli donuceni přestupovati zákon Boží ve mnohých věcech. Na příklad ta jedna věc bývá, že vlákajíce chlapce nebo dívku do svých řeholí, zavážou je sliby k řádu a k čistotě, a potom dojde k tomu, že upadnou ve smilství i v hříchy sodomské, vypasouce se jako koně na obroce. A kdyby byli v manželství, takto snad by mohli, kdyby chtěli, uchrániti se hříchů smrtelných, kdežto v těch řeholích nevědí, kam v nich dojdou. Proto, jsouce vázáni sliby k zákonům lidským, i kdyby nejsprávnější věc poznali podle zákona Božího, nemohou k tomu svobodu míti, aby to

[4] Sr. Žalm 19, 8.

vyplnili, ani svůj řád se neodvažují opustiti pro zákon Boží, ale Boží zákon opustí pro svůj. A jestliže jsou bohatí mniši, chtějíce dosti učiniti těm zákonům, které pro panování přijali, zapletou se v svět a v hříchy mnohé, majetek zle utrácejíce, zle ho užívajíce, a jinak v úřady světské se všudy vpletou, i v katovství ukrutné více než světští; a jsou-li chudí, ti pak bez meškání v pokrytectví nad jiné zvláště upadnou, ve svatokupectví, v lovení lakomé, ve lži, v oklamání mnohá, v pochlebenství i v jiné hříchy pro chudobu žebráním nenasytnou se vrhnouce. Protož postaví je zákon lidský v takových odpornostech zákonu Božímu, že málo je toho, v čem by pro zápletky svých zákonů Boží zákon nepřestupovali. Protož může řeč Boží důležitější býti, jež praví: „Neodchyluj se napravo ani nalevo od zákona Božího"?

A zdá se škodlivé odchýlení nalevo od zákona Božího v kacířství a v jiné bludy víře odporující, ale napravo k službě Boží a k nábožnosti libé se zdá. Aj, viz, že ta pravice vzdálí od zákona Božího tak daleko jako levice a tak odloučí od Boha jako holý hřích. Neboť, což z Boha není, i kdyby to nejkrásněji Bohem zodíval, naposledy vždy čert z toho vykukuje. Neboť, což z Boha nepochází, to všecko nejvíce z lidí a z d'ábla pochází, a co kdo z d'ábla s lidmi založí, stejně tak stavěti dílo své bude. A dílo své hned neukáže, dokud se dřív nepodívá d'ábel, pevně-li jeho základy stojí. Proto klade základy, Boha si na pomoc vzav, jeho dobrými věcmi se odívaje, aby se ho nelekali, nebo nejprve shlédna, že nějaká dobrá věc může mu býti prospěšná k tomu, aby skrze ni anebo pod jejím pláštíkem mohl nepravosti na lidi uvésti. Tot' on umí, neb nejprve na lidi a proti lidem počal: Boha jim podávaje, sobě je podobny udělal. Proto svatý Pavel, za potřebné to maje, praví věřícím lidem: „Nižádný vás nesváděj chtěním v pokoře a v nábožnosti andělské."[5] Neboť mysl lidská jest toho chápavá: kdyby se něco duchovního nového zjevilo blíž k andělům, že by se svatostí skvělo, aby, to vše s chutí vezmouce, odpadli od víry pod tím leskem satanovým. Jako teď můžeme viděti na těch mnohých klášternících, kterak, pod jeho leskem stojíce, nelekají se zjevně přestupovati přikázání Boží a zjevně se pravdě Kristově protiviti. Proto na nich se zjevně dílo Antikristovo ukazuje jako na jeho čeládce v rotách roztrhaných a posvátnými způsoby oděných řeholemi zvláštními, od sebe rozdělených na zkažení zákona Kristova i jeho dobroty pravé, kterou uvedl svou mnohou prací i bolestmi svými. Místo toho již jejich dobrota

[5] Kolosenským 2, 8.

chodí, spasení lidské dělajíc a duše z pekla vykupujíc. Jako jejich hlava, Antikrist, svým panováním a rozkošnickým životem zavrhl jeho život pokorný, pracný, trpělivý, bolestný, tak i se svými zákony rozmnoženými zavrhl jeho zákon, aby všecky věci dělány byly podle správy jeho zákonů, aby více nižádný netázal se na nic zákona Božího mimo jeho zákony, a tím umrtvil Pána Krista v lidu a lid mu odňal. A to on může dělati všudy široko po všech zemích skrze své údy a skrze řády mnišské se může silně jeho zloba Kristu protiviti, neboť oni jsou veliká moc Antikristova, plni jsou jeho ducha, pod mnohou podobou rozlitého k polapení všech národů v jeho tenata a k rozlití jedovatin jeho na všechen lid.

Kapitola patnáctá

Nyní pak o stavech mistrů universitních,[1] že ti mezi křesťany jsou, o nichž se zdá, že jsou jakoby světla světa a že víra Kristova nejsilnější oporu má v pravé rozumnosti skrze ně, a zvláště ve ctnostech; a dokonce v času pokušení lid věřící měl by tu podporu najíti: když v pokušení lehkovážní zběhnou, tedy oni, silnější ve víře, měli by břímě na sebe vzíti, jakož se zdá, že jen proto mnoho pracují ve vědě, a to naznačují, že to pro víru činí, aby ji mohli brániti před kacíři a před jinými odpůrci pravdy křesťanské. Ale ty řeči jejich, když se jimi chlubíce je rozprávějí, nejsou jisté ani je nemají čím dokázati v času nynějšího pokušení. Nevím, koho by zpodepřeli ve víře svou učeností. Zde jest živý důkaz proti nim: Co Hus měl víry v sobě, kdyby byl neměl zvláštní sílu od Boha, byla by učenost všech universit, co jich jest v církvi římské, udusila v něm víru, neboť se do Kostnice sletěly ty všecky university proti němu. Ale milý Bůh dal mu učenost svatých, aby Antikristův duch těch všech krkavců neměl tolik učenosti, aby v něm uhasila víru.

Proto hledíme-li k obraně víry skrze učenost těch mistrů universitních, tuť jest zjevné, kterak by oni tu víru obránili v čas pokušení, že by mohlo v pravdě řečeno býti, že by se takové bezpráví víře nemohlo státi, kdyby jich tolik s tou učeností nebylo. Ani ukrutenství královo nebylo by mohlo svými hněvy tak těžce víře ublížiti. V tom spravedlivém člověku[2] i v druhém[3] s ním

[1] Na okraji tisku z r. 1521 čte se tu: O rotách mistrů.
[2] Husovi. [3] Jeronymovi.

i v jiných všech, kteříž nějakou jiskru víry v sobě mají, lehčeji by se dála jejich těžká zkouška, kdyby je tolik s tou učeností neobtížilo v jejich zkoušce.

Protož k těm slovům, která se v jejich otázce praví, že, když by nebylo těch mistrů s těmi universitami, zahynula by víra a nebylo by nikoho, kdo by se postavil proti bludům kacířským: tedy jestliže by na počátku naší víry měla ta řeč pravdou kdy shledána býti, to by nyní v těchto časech mělo pravdou býti, poněvadž v tom největším zatemnění a zapletení ve víře nějaké hnutí o pravdě Boží se stalo, jakž milý Bůh ráčil dáti, aby pravda Boží ohlášena byla proti Antikristu a proti jeho rotám. Tehdy se poznává, kde práce učených mistrů se ukáže, když se Antikrist rozčepýří hněvaje se, že naň házejí jako blátem, prozrazujíce jeho odpornosti, které vede proti Kristu pod pláštíkem lživé svatosti, a jeho panování pohanské, obnažujíce jej v odporu proti chudobě Kristově i jeho apoštolů — a proti jeho pýše, Luciperovi podobné, proti jeho smilství sodomskému a rozkoším těla, podobného boháči v pekle pohřbenému,[4] i proti jeho svatokupectví nestydatému i proti všem nepravostem jeho... Proto tehdy je viděti, čeho brání učenost mistrů, že jejich učenost chrání nejdůvtipněji čest bludů Antikristových. Co by ti přední Antikristové nedovedli dokázati, papežové, kardinálové, biskupové, opatové, řády mnišské a farářské k užitkům svým a k svým falešným přím, odporujícím pravdě Kristově, to dokázali mistrové universitní. Proto ti mistři, jakoby želejíce otce svého, Antikrista, jeho pohanění prozrazením pravdy, všecku učenost svého mistrovství složili na to a sněmy dva, jeden v Kostnici a druhý v Basileji, několik let trvající, aby moudře skrze svou učenost osidla na pravdu uvedli, a na to moc světskou hledali, aby, což jejich učenost nalezne a na čem se uradí v několika letech, mocí to dokázali a pravdu učenosti mocí ukázali. A již si úplně moc císařskou připravili, aby, pravdu za kacířství prohlásivše a odsoudivše, mohli ji silou císařskou potříti. Ale Bůh, jenž spatřuje myšlení a rady nespravedlivých, nedal jim dosíci toho, oč se radili a oč své učenosti skládají.

Proto z jejich skutků je viděti, že oni svou učeností a svými důmysly pohanskými jsou nejsilnější moc Antikristova, jako štít nepřemožitelný proti pravdě Kristově a proti jeho vyvoleným. Neboť on sám, Antikrist, bez nich by nedovedl sebe a své bludy ani polovičně hájiti, kdyby ty university s učeností pohanskou neměl na pomoc. Protož hledíme-li k jejich při, že by nebylo nikoho, kdo by kacířství zabraňoval, kdyby těch universit nebylo, úplně v tom

[4] Sr. Lukáš 16, 19 nn.

smyslu to může pravda býti, když sukni na rub obrátíme, že ta kacířství, která Antikrist rozesel široce, nemohl by sedlák tak moudře obhajovati, vymlouvaje každé a chtěje z toho kacířství víru křesťanům učiniti, jako oni to dovedou opentliti, ze lži pravdu činíce. Ani by sedlák nedovedl šperky a jedovatiny Antikristovy oduševniti, jako v omáčce sladké je připravuje, aby s chutí pili všickni, aby všecko, což zavedl, veliké moci duchovní i spasitelné bylo; což on posvětí, aby mělo moc hříchy smývati, a kříže, které na mši žehnati kázal, aby mistr, vzdechna s podivením, mohl říci o nich: „Hle! veliké věci duchovní a skryté tají se v těch křížích!" Proto vážně mají žehnány býti, aby tajné moci duchovní s nábožností ctěny byly, aby v křížích moci duchovní skryty byly a v nás zvířeckost tělesná aby se svrchu vozila zjevně. Proto kdo by takový život vlil těm mrtvým čárům jako ta učenost školská, vyučivší se v pohanství, s takovou chválou, že toliko v nich jest hlásána chvála Boží a řád jeho, aby lid v tom oslepl, maje za to, že jen v kostele chvála Boží hlučně se děje, ale doma a jinde všudy Bůh s hanbou stojí a lidé všudy k hanbě Bohu přebývají, jen klerikové mu v kostele ke cti vyjí? A proto z podpaží vyhlédajíce Antikristu, vykasávají nejmoudřeji jeho podolky, aby na ně nikdo nešlapal, a kroky jeho vedou, aby nepadl, jak to bylo zjevně viděti v těchto časech. Co přešlo těch rokování a sněmů, v nichž někteří, majíce v sobě čistotu víry a zákona Kristova, stáli částečně proti doktorům Antikristovým! Co tu falešných námitek a důkazů proti pravdě bylo vyseto v Basileji i zde v Čechách! A za těch pří prvotní církev Kristova byla mezi nimi zpřesívána, a ještě i té utrhali doktorové, že byla hloupá a mnohé věci bez jistoty držela, a to praví, že nynější církev moudřeji své věci činí než ona hloupá a že lépe se poradivši Bohu slouží než ona hloupá. A co tu i jiných pří zákona Božího přešlo o kalichu Božím, o kázání slova Božího, o panování kněžském, o kažení hříchů![5] To všecko téměř za blud bylo uznáno. Třebaže zjevně ty věci neodsoudili, nicméně k tomu všemu s pohrdáním se chovali jako k bludu; důvody potupnými a spíše rouhavými připouštějíce, některak to vždy stranou odsadili, anebo, na svou cestu to zavedše, za pravdu to připustili jako nepřátelé lstiví, kteří nechtějí býti v nepřízni Krista Ježíše, ale všudy ve všem chtějí nepřátelsky proti němu jednati až do jeho potlačení; neboť to jest nepřátelství Antikristovo, aby vždy s ústy byl hotov k líbání jako jeho předek Jidáš a tím líbáním aby vedl na něj zástup k sápání krve jeho.

[5] Jsou to známé požadavky t. zv. čtyř artikulů pražských.

A v těch rozporech, co s Čechy měli ti doktorové o ty otázky stran víry, mnoho potupných věcí o zákonu Božím mluvili. Když oni zmínku mezi sebou činili o kalichu Božím, řekli: „I kdyby to přikázání Boží bylo, aby obecný lid přijímal krev Kristovu z kalicha, církev římská může zavrhnouti ty věci, kteréž jsou v zákoně Božím psány, a jiné místo nich ustanoviti." Proto v těch věcech nejlépe může se viděti, kterak mistři z university víru brání, že tak, aby nemohla vzhůru najevo povstati. Tak dávno pošlapána jest, aby pražádné moci neměla; neboť Antikrist s mocí doktorů svých panuje nad vírou a činí z ní, co chce. A když by se někdo vyskytl, chtěje ji jako z močálu vzhůru vytáhnouti, tedy mistři svou učenost na to připraví, aby jí nedali z močálu povstati. Neboť Antikrist dobře ví, jakmile by víra povstala, že by on spadl s římské stolice i se svými korunami. Neboť, když by lid uvěřil v Syna Božího plnou a božskou vírou, tak by on s panováním pohanským a s pýchou Luciperovou nemohl mezi nimi ostati a nikdo by dále o něho nedbal jako o kteréhokoli pohana. Proto, dokud jest víra potlačena jako mrtvá od něho a u něho stojí svázána, dotud on se nadýmá pýchou a vzteká se hněvivě proti ní, kdež by se odvažovala ústa proti němu otevříti. Jen proto Antikrist hledí, aby vírou svou hanbu přikrýval a těžil peníze skrze ni.

Proto má vždy vážně bráno býti, když učenost mistrů tak na zákon Boží sahá, že může od nich býti sesazován. Není tedy pravda, že by se proto učili, aby víru a zákon Boží bránili, ale proto, aby víru kazili svou učeností lstivou, aby jí osidla připravovali. Neboť víra jest obsažena v zákoně Božím, a když by zákon Boží byl sesazován, tedy i víra musí s ním zahynouti. Protož to jest dávné dílo Antikristovo,[6] že zákon Boží zavrhl a své zákony zavedl na to místo. Proto zákon Boží dávno mlčí a Antikrist vyje, provolávaje své odpustky a milostivá léta, aby takto penízky shrábl. Proto, když zákon Boží tak mlčí, jest jako pohřbený mrtvý pod zemí a neříká nic těm, kdož naň šlapou, a staří lidé, chodíce tudy, nevědí již pro dávnost, kdo kdy jest tam pohřben; proto ani se ho nebojí, ani o něm nic jistého pověděti nedovedou; a tak mají pokoj s tím umrlcem. Ale kdyby ten umrlec hlavou pohnul, řekli by: „Toť d'ábel, z hrobu vyšed, straší nás, pravě to, že, nebudem-li tak živi jako on, nepřívětivé noviny jakési nám říká, že v pekle budem." A zaslechnouc to učenost školská, ty nechutné řeči, všecky doktory na to shledá, aby toho umrlce zase pohřbila

[6] Na okraji tisku z r. 1521 tu čteme: Zákon Boží kterak jest zavržen skrze správce Antikristovy atd.

a v mlčení jej zase uvedla a nestydíc se mohla říci: „Vždyť církev svatá může sesazovati zákon Boží, neboť má větší moc církev svatá než zákon Boží, a může spasení světu zjednávati bez zákona Božího; a kdož podle její rady nebude spasení hledati, může na něho násilím sáhnouti ta církev.“ Jakož skutečně o to usiluje i s těmi doktory, aby si pokoj zajistila před zákonem Božím i před těmi, kdož se ho přidržují. Neboť, dobude-li se nahoru jako z hrobu zákon Boží, sesadí on tu církev a může ji uvésti ve stejné zapomenutí, v jaké ona uvedla světu zákon Boží, aby ještě posměch si z ní ztropili řkouce: „Kde jest ta církev, která se chlubila řkouc: Vdovou nejsem a pláče neuzřím“?[7]

Proto ti mistrové, kteří tak mluví o moci církve, zamítajíce jej, jsou cesta ke všelikým osidlům, která může konečně Antikrist na vyvolené Boží uvésti; toť se bude díti skrze jejich učenost. Neboť tolik umějí, že v jejich umění nyní ostává zármutek spravedlivých. Neboť, poněvadž ti doktorové jsou srdce Antikristovo a na to svou učenost vynakládají, aby zákon Boží zrušili, sesazovali a osidla mu připravovali svou učeností a zákony Antikristovy opravovali a zabarvovali svými důmysly, aby se zdály velice slavné, majíce moc dostatečnou k jednání spasení lidského: protož to nelze k jinému cíli vztahovati, což na nich jest, než aby skrze ně břímě na lidi spravedlivé uvaleno bylo, kteří, přichýlíce se k zákonu Božímu, zanedbávají zákonů jeho jedovatých, Antikristových. Proto leda když by nemohli, že by jim Bůh tolik moci nedopustil, v tom případě nebudou moci způsobiti spravedlivým zármutky nebo i smrt. Neboť, poněvadž hlásají, že zákony Antikristovy jsou chvála Boží, řád Boží, stará víra křesťanská a prospěch a spasení duší, tím hlásáním popouzejí světské a mocné, někdy jakoby naříkavě želíce, že někteří umínění svéhlavě nevěří starým svatým, ruší a nedrží řády Boží a ruší starou víru křesťanskou. Tím hlasem velmi podráždí duše pohanské proti bratřím, aby zvolali řvouce s hněvy: „Velikát jest Diana Efezských!“[8] A poněvadž pro modlu mohl býti tak veliký hněv bláznivých pohanů, čím více pro modlu nejhorší neviditelnou, v níž se domnívá slepota svedených, že jest chvála Boží a jejich spasení! Více ti se hněvají pro tu modlu, v níž leží ctí nejškodlivěji. Proto církev i s doktory zuby bude skřípěti hněvem na ty, kdo by takové řády a chválu Boží porušili aneb tak s nimi Bohu sloužiti nechtěli. Proto leda když by jim Bůh cestu zastoupil, jinak se nedovolají, aby se velikým mužům, kteří Boha uctívají velikými modlitbami, zželelo bezpráví Božího a rušení chvály

[7] Zjevení sv. Jana 18, 7. [8] Skutky apoštolské 19, 28.

Boží. A tu vždy musí býti popouzení k hněvům, a nejvíce na ty, kteříž mluví o zákonu Božím anebo jej vykládají jiným, zanedbavše zákonů Antikristových, a některým prostým lidem k pohaně řkouce: „Co vy se pletete do zákona Božího sami po své hlavě, nerozumějíce mu? Rozsíváte z něho nové bludy, výklady starých svatých zamítajíce!“ Neboť, ač zjevně neříkají, že by zákon Boží byl blud, ale mlčí o něm anebo vrhnou na prosté lidi výtku bludů skrze něj, přisuzujíce jim, že bludy rozsévají skrze zákon Boží. Kdyby oni, moudřejší, nehanějíce hloupé, sami se pokusili zákon Boží lidu vyložiti, hloupí by jim toho nezáviděli, ale Boha by z toho pochválili, že jim, velikým, otevřel ústa v zákoně svém.

Kapitola šestnáctá

Ale poněvadž jsou synové Antikristovi, raději tvrdí, že církev svatá může zákon sesazovati a spasení lidské jednati bez zákona Božího podle správy zákonů té církve a že může církev římská lid městský postaviti pod správu zákonů městských, ježto pro ten lid se nemůže zákon Boží hoditi, jako víno nové do starých sudů, jež by se rozpukly s tím vínem silným, lidem světským protivným. A poněvadž veliký sněm mistrů z mnohých universit církve římské v Basileji ten názor má o zákonu Božím, může jej lehce sesazovati tam, kde ho ani dříve nebylo v jejich krajích ani v žádných sborech nebýval slýchán. A mají takové lidi přezlé, že kdyby jim byl podán zákon Boží, že by jim uškodil jako nové víno starým lahvicím, že by je zarmoutil a sklíčil; proto říkají, že by se stali horšími zákonem Božím. A protož tak mluvíce, již všechen zákon sesadili i odřekli se ho a docela jej odstrčili od toho lidu, kterýž vychovali v bludech jako krahujce k lovu na rukou, že již přinese, nač oni ho vypustí. Proto před tím lidem, vykrmeným v bludech, mohou mlčeti o zákonu Božím anebo jej tupiti, jak chtějí. Protože upalují lidi pro zákon Boží, za kacířství jej prohlásivše před lidem, tedy potom vždy takové pře zákona Božího za kacířství prohlašovati budou. Proto tím způsobem mistři těch universit dokážou své řeči, že se učí proto, aby mohli víru brániti, tak tomu rozumějíce, aby nikde nemohla pro jejich učenost hlavy pozdvihnouti. Neboť v nich cesta Antikristova může největší sílu míti, poněvadž jeho příchod jest ve skrytých tajnostech pod pokrytectvím lživé dobroty

aneb svatosti, aby ve šlépějích skutků satanových šel, všecka nepřátelství a odpornosti proti Kristu dělaje pod zástěrkou falešného náboženství, jako by mu službu a čest prokazoval. A protož mistrové mohou náramně cestu jeho dokazovati barvíce a život jemu podobný majíce, nadmíru pyšný a učeností nadutý a v rozkoších vypasený, velmi podobný vladykám, kteří si po rodu přivlastnili pýchu a rozkoš, velmi odporný život bolestem Kristovým, majíce právě tak o spasení svém i lidském názor podle ducha Antikristova na jeho jedovatinách založený. Protož jimi lži Antikristově silně platnost se dostane.

Kapitola sedmnáctá

Nyní pak o rotách farářských mnohých, které na místech pastýřských stojí, o těch řeč nějaká bude.[1] Hledíme-li k příkladu apoštolů Kristových, takoví měli by býti nejpotřebnější lidu křesťanskému, ježto mají míti péči o duše lidské, kterážto věc převyšuje jiné dobroty křesťanské tam, kde se opravdu podle příkladu apoštolů děje, kteří, od Krista přijavše úřady pastýřství, beze lsti službu tu v skutku zastávali; vytáhnuvše z pohanství množství věřících, kázáním evangelia ve víře Boží základ jim dali, aby to množství věřících na slovu Božím stálo, plníc vůli jeho podle slova jeho. Ale poněvadž po nich měl přijíti nejsilnější přední Antikrist ve všelikém svodu nepravosti[2] všem národům lidským, po tvářnosti víry a dobroty křesťanské postaven jsa mezi nimi v úřadech a ve služebnostech apoštolských, v pokrytectví skrze lež: ihned za tím nastěhovalo se touž cestou, aby apoštolé Antikristovi zaujali ta místa s úřady apoštolskými, plní ducha Antikristova, aby odtud největší protivenství Kristovi i jeho vyvoleným vzešlo. Neboť bez těch úředníků nemohl by Antikrist tak velikou moc míti ani by tak nemohl celou zemi míti a všech koutů aneb krajin se zmocniti k svému poslušenství, kdyby neměl své apoštoly svého ducha široko po všech krajích země rozseté, aby tak všecky lidi i národy jeho duch odporný Kristovi posedl a postavil je proti Kristovi i proti jeho zákonu, aby tak vyprázdnil z nich Krista Ježíše se vším životem jeho duchovním a vnitřním, jenž jest život milosti rodě se z víry Kristovy. A ten duch odporný Antikristův způsobil, že lid křesťanský je proti

[1] Na okraji tisku z r. 1521 čteme: O rotách farářů a jiného kněžstva.
[2] Ohlas 2. Tessalonickým 2, 10.

Kristu, prázdný, zbavený darů Ducha svatého a světla duchovního; a postaven jest v náramné slepotě a v odstoupení od zákona Božího ve všelikém přestoupení, kteréž by mohlo jmenováno býti přestoupením anebo protivenstvím proti Bohu; to jest nalezeno v tom lidu, jemuž Antikrist skrze své apoštoly nalévá ducha svého jedovatého, který umrtvuje Krista Ježíše k tomu v lidech; a učinil z nich poušť d'áblovu, ježto ani rozum ani spravedlnost Kristova v nich neostane; i budou jako zvířata nerozumná, plná zhovadilosti a šerednosti, jak skutky dokazují. Protož pak v takovém lidu prázdném a slepém Antikrist odpočívá svobodně, protože se mu nikdo neprotiví ani mu nerozumí, ačkoliv on všecky požírá, jako vůl si navykl trávu hltati, a nikdo se nezarmoutí, když všecky do zatracení valem žene. Neboť proto Krista, světlo pravé,[3] umrtvuje, aby, leká-li se někdo pekla, nezarmoutil se, ale pospíchal do něho, v naději spasení jsa založen bezpečně skrze apoštoly Antikristovy; neboť to má jejich falešná služba v úřadech nebo na místech apoštolských za úkol, aby v bludech lid slepý uspokojila a v naději zklamání se světa je provázela. Neboť bez takových apoštolů nemohl by Antikrist tak dlouho pokojně panovati mezi křesťany, kdyby jejich úřad tomu neposluhoval. Jinak, kdyby zjevně duch Ježíšův v někom jsa pohnul zemí, káral by svět z hříchů. Neboť to jest dílo Ducha svatého, když přijde v někom, že kárá a ruší je v každém člověku a tajnosti zakryté lživou svatostí Antikristovou obnaží. Ale opačně proti tomu Antikristův duch činí, aby uspokojil svět v hříších, skrze lež svou odnímaje zlé svědomí z hříchů lidem slepým. Neboť on jest člověk hříchů, plodě a rozlévaje hříchy na svět skrze své apoštoly, skrze něž se zmocnil země a skrze něž vylévá svou lež na svět, a oni skrze lstivá oklamání, skrze pochlebenství, skrze sladké řeči a žehnání vylévají jeho ducha lživého a bezstarostnost na svět, aby se v hříších upokojoval a od hříchů dále a dále odcházel, aby ponenáhlu hřích umřel, aby nikde v ničem hřích nebyl, jako i mezi pohany nic hříchem není, a naposledy aby se dlouhým trváním a zakořenělými obyčeji hříchy obrátily ve ctnosti, v řády a ve věci počestné, ve slušnost a v nutnost, v obchody potřebné, v práva a v obecné dobro; tak každý vyjde z hříchů pod těmi jmény a nebude ho tlačiti zlé svědomí a bude míti před lidmi čest. V těch dílech měli zdar apoštolé Antikristovi, kteří se zmocnili země a přisvojili si kostely a přičtli lid k těm kostelům s jejich dvory i s polnostmi, aby nemohl nikdo uniknouti duchu Antikristovu, jejž šenkují aneb

[3] Sr. Jan 1, 9.

rozlévají apoštolé jeho skrze svatost kostela i skrze služebnost svou s jedem smíchanou, aby pili z vína kurvy veliké všickni národové země i krajiny s chutí sladkosti připravené.

Kapitola osmnáctá

Apoštolé Antikristovi, rozsetí po zemi, mají první základ v přistoupení k lidu, protivný Kristu i jeho apoštolům, z císaře Konstantina vzešlý v darování majetku, že ten císař, učiniv pánem papeže panstvím královským a čest slávy císařské dav jemu, také přikázal všudy v svém panství, aby kostely stavěli a pole, kolik pluhem za den zorati lze, k nim přidávali. Potom pak apoštolové Antikristovi, přisvojivše si ty kostely, jako moudří mužové a hospodární rozmnožili v hojnosti přikázání Konstantinovo a získali si dary panské k těm poplužím: lesy, rybníky, platy na lidech, desátky hojné, a všecky svátosti a služebnost svou ocenili a zpeněžili; zvony i se vší zemí okolo kostela vždy znova prodávají na pohřby mrtvým. Protož nad panoše,[1] kteří právem zemským panují, muži apoštolští mnohem více zaujímají zemských věcí neslušným kupčením a osobením panství.

Protož počátek jejich — zcela jiný než apoštolů — v přistoupení k lidu jest žádost panování, svobody panování, svobody těla, rozkoše, což jest způsob Kristovi nejprotivnější: přijmouti úřad pastýřský, ale před péčí o duše dáti přednost užitku z panování světského, svobodě a rozkoši těla. Kde jest jistota té věci, že tak jest to, že by nebylo pastýře stáda toho, kdyby panství k tomu kostelu nebylo a pokoje k tomu, aby pastýř byl bezpečný životem? Odejmi to dvé, a nebude pastýř v kraji nalezen. A toho nyní zjevný důkaz jest, že nyní mnoho opuštěných kostelů jest proto, že není k nim panství, neboť je odňali. Neodvažuje se nájemník pro vlka k ovcím a nemá péče o ovce.[2] Protož co pase, když volně panuje a o život se nebojí? Nejvíce naň křivda svědčí, že břicho pase, peníze loví a lidi svádí. Neboť, kdyby nějaká jiskra lásky k duším lidským byla, tedy by bez tělesných pohnutek vždy nalezl náramně tělesnou potřebu k opatření duší lidských, aby nezahynuly a nešly na zatracení, ani toho nemůže zanedbati, co se duším zlého děje! Když havran zdechlinu nevidí a necítí, o živé koně se nestará; ať už táhnou nebo ať hladem mrou,

[1] Panošové byli nejnižší stupeň šlechty. [2] Sr. Jan 10, 12 a 13.

on toho neželí. Ale když s nich kůži stáhnou, ihned havran obletuje, počne mu vigilii zpívati krákaje: „Rach, rach!" Právě takoví jsou pastýři, kteří si umínili pásti se z tuku ovcí. Dotud se zdá, že jsou pastýři, dokud ovce stříhají, mléko dojí, tuk žerou. A když není co stříhati ani dojiti, tak pastýř dí: „Nemohu žádný zdar míti u toho kostela." Proto živých i mrtvých zanedbá, nikomu vigilie nezpívá, ani na jeho duši v pekle nevzpomene: jest havran, který koně živé nemůže hltati; raději si sedne vysoko, bude na mrtvé čekati.

A proto nejjedovatější okolností jest tomu úřadu apoštolskému přidání panství kněžstvu té služebnosti jako přiložení zdechliny havranům, aby nejprve nehodné táhlo majetkem k nim, aby v protivě k apoštolům vcházeli do těch služeb. Apoštolé nejprve, než počali službu pastýřskou vésti, pozemské věci opustili, aby byli hodni nebeské věci zvěstovati; neboť jen těm náleží služebnost nebeských věcí, kteří pohrdali pozemskými věcmi. Protož tomu nejodpornější způsob jednání jest, když by ti, kteří neměli pozemské věci, nechtěli tu služebnost vésti. Protož co mohlo takovou ránu uvésti na tu služebnost nejpočestnější? Jen tak otevříti bránu nepravým lidem k ní, aby množství nejhorších táhlo se ke kněžskému úřadu pro panství a tělesné rozkoše, nemajíce k tomu ani života hodného ani učenosti ani žádné lásky k duším lidským. Jak tedy mohou takoví víru Kristovu stádu ukázati, kteří v sobě žádné způsobilosti života ani rozumu příhodného k tomu nemají, ale žádost porušenou a tělesnou k panství a k rozkoším mají? Proto bude pastýř jako vlk mezi ovcemi, aby je dávil. Protož Pán Ježíš, chtěje k té službě pastýřské míti svatého Petra, třikrát se ho tázal: „Petře, miluješ-li mne?" A on jemu řekl: „Pane, ty víš, že tě miluji." I řekl jemu Pán Ježíš: „Pasiž ovce mé."[3] Nejprve se ujistil člověkem, má-li pravou lásku k němu, teprve potom mu stádo to svěřil, kteréž těžce svými bolestmi a smrtí ukrutnou si dobyl. Neboť jen ten mu víru ukáže nad tím stádem, kdož ho miluje tak, aby žádnou věc na světě nemiloval ani svůj život, než nad to nade všecko Pána Ježíše a jeho bolesti složené v stádu jeho. Proto těmto věcem nijak neučiní zadost vlk, který se uvazuje v úřad pastýřský pro zadávení ovcí, aby zdechlinu hltal. Ani v radě Ježíšově nebyv, ani ho nikdy nepoznal ani nemá lásku k němu. Proto připraven jest k tomu, aby odporně činil proti Ježíšovi, aby se učinil nepřítelem bolestí jeho první po ďáblu nade všecka jiná nepřátelství, kteráž se dějí pod nebem proti Ježíšovi. Jsa jako slepé zvíře a odcizený víře a všem účastnostem Kristovým, uvazuje

[3] Jan 21, 16—17.

se v takovou službu duchovní, posluhující nebeské slávě, předsevzav také v tom svobodu a rozkoše tělesné — žádostí zvířeckou puzen jsa k tomu — které by v takové lehkovážnosti nečinného života na světě nalezl; té svobody po službě Boží dosahá. Proto svatý Petr a svatý Judas, apoštolé Kristovi, o takových prorokovali náramně hrozné věci, nazývajíce je studnicemi bez vody a oblaky bez dešťů,[4] hovadských duchů, nemajících žádné moudrosti ani žádosti Krista.[5] Jako zvířata jen o tělo pečují, jako studnice bez vody užitku v sobě duchovního nemajíce, aby zarmoucené a v osidla zapletené radami a naučením spasitelným potěšili a upravili jejich nesnáze, jako bývá potěšen a svlažen žíznivý vodou dobré studnice. Ale když jsou studnice bez takových vod živých, jsou to jámy ke zlomení vazu slepých, aby se jejich životem zlým pohoršovali a naučením jejich falešným v bludech utonuli, aby tak slepý slepého veda do jámy zatracení spolu upadli.[6]

Protož škoda nade všechny škody veliká jest přidání zdechliny k těm kostelům, aby havranové, kteří zdechlinu milují, uvazovali se v kostely pro mrchu. Ale jiné věci v tom není, jen to, že cesta a moc Antikrista, jenž měl přijíti ve všelikém svedení nepravostí, nemohla by nikde s takovým odporem proti Kristu existovati v žádném jiném úřadu ani v jiných službách, jakož stojí v úřadu pastýřském a v služebnostech, v nichž lid spasení čenichá, aby tím způsobem mohl Antikrist podkasati pod svého ducha všecky větší i menší, vládna jejich svědomím, aby, procházeje jejich svědomí, zamířil je ve svého ducha a ukládal jim cesty podle ducha svého. A z čehož chce, z toho jim hříchy činí, a což bez hříchů usoudí, to bez hříchů bude, aby spasení světu dělal sám ze sebe, ze své moci bez Krista. Jestliže napřed podává Krista, barví jim svého ducha pod jménem Krista, takže se domnívají, že přijmou spasení tam, kdež jim smrti podává, okrášliv ji Kristem. Neboť všecko podrobil pod svou moc a pod svého ducha: lidi i víru, aby se mohl silně protiviti Kristu a odníti mu lidi, žehnaje je Kristem. I dosáhl jich pro sebe a podal je ďáblům. Vyssáv je dříve sám a rozkoše své proved skrze ně, vehnal je ďáblu v hrdlo. A ty věci dělá skrze apoštoly své, skrze něž zaujal zemi pod svou moc a pod svého ducha smrtícího, jenž umrtvil Krista v lidech.

[4] 2. Petr 2, 17; Judas 12. [5] Judas 19. [6] Lukáš 6, 39.

Kapitola devatenáctá

Ještě jiná odpornost Kristu při té služebnosti pastýřské jest v těch, kteří tak duchem Antikristovým přijímají kostely a uvazují se ve množství lidí pod jménem pastýřství jako vlci hltaví ovcí. A v tom jest ta jejich odpornost: v tělesném spojení s lidem svazkem smlouvy trhové, aby si lid zavázali povinností dávati hmotné užitky, desátky, oběry a jiné platy, a oni lidu zase posvátné věci, aby kněz podle práva upomínal o ty věci, kterýchž dosáhl za právo na tom lidu, a netoliko aby upomínal, ale aby mocí donutiti mohl, také do klatby dávati a žalovati do cizích zemí, aby mohl, před vyššího Antikrista je donutě, dobývati požitků, které si přisvojil právem falešným a lakomým. Právě tak zase lid slepý a svedený jde na kněze, aby jim kněz jejich právo činil; právě tak duchovní věci chce podle práva míti, jako kněz desátky, a k tomu právu aby byli zavázáni všickni lidé té osady i každý člověk a kněz podle práva každému člověku. Proto mezi nimi již neexistuje láska ani víra ani svobodná vůle dobrá, ale právo donucující, od lidí lakomých a světských vynalezené, a to o věci, které by měly býti věci víry a spasení duší, aby z víry Jezukristovy se to vedlo s obou stran z lásky a z víry. Protož tuto již všecko naopak protivně proti pravdě Kristově se děje podle těla pod právem tělesným, jakož způsob panování světského se děje podle práv, která jsou mezi pánem a jeho lidem, že jsou si podle práva něčím povinni. Pak služebnost apoštolskou převésti na totéž — to již musí stranou od víry býti, tot' cesta Antikristova, odporující Kristu a jalová, v nížto není života ani polepšení svědomí lidského, ale právo světské a pohanské a zvyk mrtvý nemající života v sobě. A toho zvyku mrtvého následuje slepota a lakomství v tom, že lid, podle práva světského žádaje duchovních věcí aneb uplatňuje svůj nárok na ně tím právem nenáležitým, činí to z slepoty, neznaje toho, kterak stojí o duchovní věci, dobře-li čili zle, jest-li jich hoden nebo nehoden; to posouditi nedovede, jen na to hledí, že jest zvykem tak činiti a právo smluvené k tomu mají s kněžími. Právě tak i kněží, na to právo dávajíce duchovní věci, v té služebnosti slepotou se spravují a lakomství jejich je k tomu zavazuje; poněvadž toliko vydírání za právo na lidi uvedli, musí jednu věc položiti až za druhou, aby svému lakomství a neslušnému vydírání mohli říkati zasloužení a potřeba.

A netoliko v tomto nedostává se spravedlnosti té služebnosti kněžské, že

tak pod právem bludným, skrze lakomství uvedeným, proti víře dělají tu služebnost, ale i v tom náramně ztratili spravedlnost při té služebnosti, že při ní klíčů neužívají ani je nemají a ani je nemohou míti, s takovou slepotou stojíce v té služebnosti. A ta služebnost pastýřská bez těch klíčů, které dal Pán Ježíš svatému Petrovi a ostatním apoštolům, nemůže býti vykonávána v žádné částce své ani ji nelze počíti správně konati, a čehožkoli se z té služebnosti dotkne kněz bez klíčů, to vše zkazí a v hříchy obrátí.

Kapitola dvacátá

A klíče ty měla by býti znalost Boha v zákoně Božím položená, aby kněz, maje ji, mohl tou znalostí odděliti čisté od nečistého, aby znal rozdíl mezi svatým a prokletým, aby mohl náležitě otevříti spravedlivým království nebeské a zlým zavříti. Ale poněvadž Antikrist se svými apoštoly dávno zavrhl zákon Boží, proto nemohou míti tu znalost, jíž by odlišovali čisté věci od nečistých. Proto bez klíčů právy nepravými a od lidí vynalezenými množství hříšníků řídí a ve škodě drží pod tou služebností a řídí skrze ni v domnělé spasení zlé a nejhorší hříšníky všecky napořád, což jich svět má, a všecky přestupníky zákona Božího činí účastny Boha svou lží, odpornou Kristovi. Proto klíče Kristovy nepasují ani se nehodí na to dílo převrácené, kterýchžto klíčů užíval se vší pilností svatý Petr, odděluje zlé lidi od svatých věcí a zavíraje jim království Boží a jen čisté pouštěje do něho. A to nečinil jen tak z dohadu, ale ze zjištění dobrých svědomí a spravedlivých skutků, ani také za zlé neprohlašoval lidi svým výmyslem ze své vlastní nepřízně ani se na někoho domnívaje jen křivě zlých věcí ani je nepokládaje za zlé pro falešné nařčení a obžalování, ale bezpečným vyšetřením hříchů pro přestoupení přikázání Božích nebo pro nevěru, že někteří nevěřili v Syna Božího; a bez takového vyšetření kdyby byl pokládal některé za nečisté, to by nebylo užívání umění, ale domněnky ošemetné nebo falešných žalob nebo svých vlastních nenávistí, a v takových klíče nemohou obstáti. Protož každého člověka i při každého jednotlivce musí posuzovati podle jistého naučení zákona Božího. Proto, kdož jsou zjištění a neústupní přestupníci zákona Božího a nemohou přiměni býti pilností kněze, aby za to náležité pokání činili, jak víra učí, takovým má zavříti království Boží, odlouče je od obcování se spravedlivými a ode všech účastností Kristových, řka jim: „Nemějte pražádnou naději v odplatě spravedlivých, poněvadž se Bohu protivíte a zákonu jeho nevěříte a pokání činiti nechcete, a proto jste na cestě zatracení."

A když by tak kněz klíčů užíval, nemohl by následovati takových práv vymyšlených v služebnosti kněžské, neboť podle víry nemohl by bráti žádné požitky hmotné k své nutné potřebě od zlých lidí, kteří se Bohu protiví a zákon jeho nedrží. Poněvadž je odmítá od účastnosti Boha, tedy nenáležitě chtěl by míti podíl na jejich pozemských věcech, neboť oni ihned by chtěli jeho prostřednictvím účastni býti božských věcí, jichž hodni nejsou, protivíce se Bohu. Proto žádným právem nemohli by od něho dobývati věcí duchovních, když by on na ně nevzložil právo svého vydírání. A proto, odvrhna práva zlá a následuje víry v své službě, musí od víry odlučovati všecky hříšníky, kteří přestupují přikázání Boží, i od svatých věcí. A na to by měl míti moc klíčův, což jest znalost zákona Božího aneb chápání jeho, aby mohl souditi při každého člověka a vinu ve smyslu víry a zákona Božího, buď že přestupují přikázání Boží anebo že je zachovávají, a to by buď k pokání měl přiměti anebo zatvrzelé přestupníky vyloučiti.

A k těmto věcem máme potvrzení v Božích slovech. Toto přikázal Pán Bůh prvnímu knězi[1] zákona starého, aby, chtěje službu Bohu konati podle svého úřadu, nepil nic, čím by se opíti mohl, aby mohl rozeznati aneb souditi mezi čistým a nečistým, mezi svatým a prokletým, neboť opilý a blázen, kterýž rozumu nemá, to nemůže Bohu k libosti dělati. A potom kněžstvo některé nalezl, kteří to přikázání Boží přestoupili, i žaluje na ně řka: „Kněží opustili zákon můj a nečinili rozdíl mezi čistým a nečistým, mezi svatým a prokletým."[2] A tak jest zjevné ze slov Božích, že jest to zákon od Boha daný kněžím, aby vždy ve všem oddělovali čisté od nečistého a tu klíčů náležitě užívali; neboť Pán Bůh nenávidí každou nečistotu na lidech, a na komž jest něco nečistého, toho každého zamítá a v nelibosti má. A ta všeliká nečistota, která na lidi padá nebo která na ně může upadnouti, ta na ně přestoupením přikázání Božích padá. Proto služba kněze jest říditi lidi ke cti Bohu podle jeho přikázání, a což by nemohl k té čistotě přivésti svou pilností, to aby odloučil a svázal jako prokleté před Bohem, a jinak aby nic nečinil, aby někoho nečistého chtěl Bohu přičísti anebo v účastnost božských věcí přijmouti; tím by přestoupil zákon sobě daný od Boha a potupil by ho a pohaněl

[1] T. j. Aronovi. Sr. 3. Mojž. 10, 8—10. [2] Ezechiel 22, 26.

by služebnost svou a ohavnou by ji Bohu učinil a trestu by od Boha zasloužil, dělaje ohavnou služebnost před ním.

Protož z těch věcí může patrno býti, že služebnost kněžská jen v klíčích moc má a prospěch, kteříž by je měli, když skrze ně mohou činiti rozdíl mezi čistým a nečistým a odlučovati nečisté od čistého. A té moci ani znalosti jinde nemohou se naučiti, jen v zákoně Božím; neboť sám zákon Boží jest neposkvrněný; protož jsou blahoslavení neposkvrnění, kteříž chodí v zákoně Božím.[3] A proto jiné umění nemůže dáti knězi aneb jinému člověku to poznání, co by čisté nebo nečisté bylo, jen sám zákon Boží, v němž Bůh ukázal, co jest před ním nečisté a co čisté. Což přestupuje ten zákon, to nečisté, a což plní ten zákon, to před ním čisté jest. Proto dokud služba kněžská řídí se podle zákona Božího, líbí se Bohu a prospívá spasení lidskému. A pakli není naučení zákona Božího v kněžích, že jej neznají a jinak lid Bohu přičítají podle svých práv vymyšlených nebo podle přízně tělesné, shodnouce se s lidem zlým, přestupujícím zákon ten, kteří sedají kolem dobrých stolů, i žehnají jej a Bohu jej přičítají, ačkoliv jest zlořečený před Bohem: tedy jejich služba jest slepá, bezbožná a lotrovská, ježto opačně proti úmyslům Božím konají to, což se jim líbí, ke škodě lidu toho, kterýž spravují. Neboť opustiti soud zákona Božího při té služebnosti kněžské jest jámu zatracení lidu kopati věčného i sobě, aby, slepý slepého veda, oba do jámy zatracení upadli.[4] Proto, poněvadž klíče Petrovi dané jsou podle soudu zákona Božího a podle pravé jeho moudrosti, aby skrze to poznáno bylo prokleté a svaté, aby rozlišováno bylo: tedy ty klíče daleko jsou od širokých osad, které faráři zaujali každý k svému kostelu, což nejvíce mohl: někteří veliké město a k tomu vsí několik a některý veliký okrsek vsí, a v těch osadách plno jest přestupníků. Pod tyto osady nebo kostely si podmanili celý svět hříšníků a rozměřili je k těm kostelům; čím kdo z nich si mohl více přisvojiti k svému kostelu, tím šťastnějšího, lepšího losu se mu dostalo než jeho sousedu; naveze plnou stodolu desátků! Protož, nabudou-li tak velikého množství hříšníků, kterak budou na ně užívati klíčů podle soudu zákona Božího, aby nečisté hříšníky odvrhl a zavřel jim království nebeské? Neboť ti všickni hříšníci povstanou proti faráři, který jim zavřel království nebeské a od svatých věcí je zamítá jako pekelníky. A snad může málokdo nalezen býti čistý z toho množství v osadě. A bude-li se říditi farář klíči, musí všem zavříti království nebeské; neboť

[3] Žalm 119, 1. [4] Lukáš 6, 39.

jsou bezmála všichni přestupníci přikázání Božích a tak jsou nečistí a Boha nehodní i všech účastností jeho. Proto čím jim ten farář bude, do pekla je odsoudivší? Nic jiného, než protiva vražednický a nemilý. Proto nijak v tom smyslu lid světský a neznalý Boha nedbal by kostela s takovým panstvím a s těmi mnohými požitky toho kněze, který by je prohlásil za prázdné Boha i všech věcí křesťanských, kdežto oni proto kostel stavěli i statky k němu přidali a usadili na tom kněze jako havrana na zdechlině, aby, hltaje zdechlinu, neuletěl jim, ale spasení jim dohodil, křtil, oddával, mazal, žehnal, a což oni chtějí, činil jim, pokojně se usadiv na jejich zdechlině. Protož to spasení kdyby jim bylo odepřeno, pro které kněze najali s takovými důchody, hněv veliký by byl toho lidu a ani by nestrpěli takového kněze. Proto kněží, jak jen vezmou klíče svatého Petra, tedy málokde který ostane u kostela a musí mnoho kněží mučedníků býti od nynějších křesťanů zběhlých a dávno svedených v bludy Antikristovy.

A proto z těch věcí pověděných může patrné býti, že takové přisvojení množství lidí zlých k jednomu kostelu pod práva donucující skrze moc nijak nemůže obstáti na jiných lidech pokojně, jen na těch, kteříž odstoupili od Boha a od jeho zákona, aby kněží byli vlci hltaví a havrani krákající, milovníci zdechliny, aby panovati mohli, svobodu a rozkoše tělesné, život nečinný, lehkomyslný, sytý, smilný aby vedli, a lidé jejich, které žerou slepé, přestupky zákonů Božích naplněné, ničeho dobrého neznalé, kteří si úplně pokoj učiní před zákonem Božím, aby toliko pod právy stáli a pod mocí světskou. Neboť farář chce si tak osadu osedlati k takovému vydírání a ke mnohým důchodům, aby mu je musili bez újmy dávati jako platy pánům svým, i musí moc světskou k tomu míti těch pánů, kteří mu kostel prodali nebo darovali, těch pánů, jejichž lidé k jeho kostelu náleží, aby jen lid donucovali k svým platům a k farářovým desátkům. Proto nemohou výše tu služebnost zdvihnouti, než pod práva světská s lidem vejíti a na ta práva vrchnosti světské donucující užívati a podle práva upomínati jedni druhé. Lid podle práva chce od kněze to, co se Boha týká a v čem se naděje svého spasení, zaplativ hojně za to, v čemž si spasení skládá u něho; a kněz, poněvadž jest pán i pastýř, na obě strany přikazuje a chce míti, aby mu domů snesli a svezli to, po čem on nejpilněji pase u toho kostela. Proto k tomu způsobu života příhodně klíčů užívá aneb, kdyby se mu lid jinak protivil, aby mocí na něj tlačil, do klatby dával, žaloval; tu moci klíčů užívá.

Kapitola dvacátá první

Za druhé klíčů užívá při zkoumání svědomí na zpovědi, když ukládá pokání. A moci klíčů v rozhřešování užívajíce, dokazují a praví, že říkajíce nějaká slova, moc rozhřešovati mají: když ruce kladou a říkají ta slova, tedy všecko odpuštěno bude. Ale rozhřešují takové, kteří mají nepřetržité hříchy v sobě, to jest, že ty hříchy, z kterých je rozhřešují, potom ihned zase páchají, neboť ani vůli ani úmysl ani život hříšný nezměnili; zač pokání na zpovědi dostali, to i s pokáním bez přestání dělají. Protož to jest lež Antikristova, neboť ani prohlašování rozhřešení není užívání klíčů, ale zjevným bludem zklamání. Neboť Bůh neodpustí nikomu hříchy, jen když dříve odstoupí od nich vůlí, úmyslem i skutkem. Proto jejich rozhřešování a při tom klíčů užívání jest jako počínání kejklířů a čarodějníků, o němž se zdá, jako by to něco bylo, a ona je to lež. Proto kněží, odvrhnuvše zákon Boží v užívání klíčů, v nižádném myšlení ani v skutku, ani v žádných slovech nemají moci k užívání klíčů ani je nemohou míti jinak; neboť v ničemž jinak nemohou poznati čistého a nečistého před Bohem, než toliko v naučeních zákona Božího, ani nikdo nemůže učiniti člověka čistého na zpovědi aneb jinde, leč když ho založí v zákoně Božím plným srdcem; rozhřešuje-li ho jinak, vždy nad ním velikou lež koná.

Protož to zaujetí osad ke kostelům a pod práva donucující moci světské jest zapletení Antikristovo, ke všelikým odpornostem Kristu Ježíšovi hotové, a jest nejprotivnější služebnosti apoštolské a jejich svobodě; nejsou posláni k takovým ohrazeným zásekám,[1] ale ke všem lidem na světě, aby jim víru zákona Božího kázali, a kdožkoli uvěří evangeliu Kristovu, ten aby byl člověk Kristův. A k takovým apoštolé ukázali služebnost úřadu svého z lásky, odmítnuvše ty zisky pozemské, to panování ohyzdné, přimíšené k služebnosti pastýřské. Proto nižádné zápletky pro ty rozměřené osady, ani pro věci pozemské k nikomu závazek nedobrovolný nemajíce, mohli svobodně klíčů užívati ke všem lidem a všecky, i protivící se víře, svázati a odloučiti od svatých věcí.

A z tohoto může patrno býti, že vždy svoboda musí býti k užívání klíčů u těch, kteří došli pravého smyslu v zákoně Božím a věří, že jinak ani jinde nemůže býti moc klíčů, jen toliko podle soudu a naučení zákona Božího. Pak

[1] T. j. k okrskům, tvořícím jednotlivé farní osady.

takoví musí býti prosti zápletek Antikristových v tom, což napřed pověděno jest o nich, že ti, kteří pod právy světskými a lidskými konají službu pastýřskou, zapletše se se světem, nemohou klíčů užívati, aniž je mají takoví havranové usazení na zdechlině.

Kapitola dvacátá druhá

Také musí býti prost kouzelnického smýšlení, kterého se drží církev římská o klíčích, v nějakých slovech je majíc, užívajíc jich nad hříšníky neustávajícími od hříchů, ano i v klatbách nespravedlivých a v jiných trestech užívá klíčů, do pekla posílajíc ty, kdož se jí protiví. Dále, kdo chce klíčů užívati podle soudu zákona Božího a svazku nevinnosti, musí býti prost lásky a přízně nepravé. Neboť, jsa raněn nenávistí proti některým, křiví smysl spravedlnosti proti nim, násilně si proti nim počínaje ukrutnou neláskou, tíže jim hříchy váže nežli Bůh. Protož tu nemůže býti naučení zákona Božího, a tak klíče zhynou, když směřují dříve k zavření království nebeského, než vydá rozsudek zákon Boží, už se jeho hněv na soudě posadí. Tak i láska a přízeň nespravedlivá ochotně od spravedlnosti odstoupí. Ačkoliv jsou před Bohem nehodni, nicméně, protože jsou kněží přátelé, zvou ho ke stolu a některé dary dávají, konve uleželého piva posílají, pěkně do očí mluví, kněze pochvalují: tuť srdce mnohého kněze změkne jako Samsonovo, když se k němu Dalila lísala.[1] Protož, neodpustí-li jim všecko, aspoň na polovic jim srazí hříchy jejich a dá jim své požehnání a přivlastní je Bohu.

Proto k užívání klíčů musí býti srdce oproštěno od přízní tělesných a od nenávistí a od slepoty, v níž tkví neznalost spravedlnosti, kteráž jest v zákoně Božím. Protož čarují mnozí, ale nikoliv klíčů užívají.

[1] Sr. Soudců 16, 6 nn.

Kapitola dvacátá třetí

Mluvíme-li ještě o těch osadách, můžeme pozorovati tu zápletku nejpohotovější a velmi zlou u těch osad ke škodě celého světa, jenž jest vyměřen pod ty kostely, v nichž služebníci Antikristovi vládnou, mající ducha nejodpornějšího Kristu Ježíši, aby všecky prolili tím duchem jedovatým, majíce moc nad tím lidem učiti jej, což chtějí, aby se pražádný neodvažoval

postaviti jim na odpor, ani jejich ducha v čem zkoušeti, ať by sebevíce lhali, aby napořád pili jed Antikristův z jejich úst, neodvažujíce se ničemu říci, že jest to zlé, ani pomysliti o víře jináč než tak, jak Antikrist chce. Tak si lid podmanili a podřídili je pod ty kostely, aby ani jeden snadno neušel jejich duchu, a vychovali je v svých bludech jako krahujce. Tak došel úspěchu Antikrist skrze ty osady, a to moudře, jako by péči měl o jejich spasení, aby žádná duše nebloudila, majíc svého pastýře doma u svého kostela.

Kapitola dvacátá čtvrtá

Ještě třetí rána jest na těch, kteří chtějí faráři býti nebo jsou u těch kostelů, k nimž jest množství hříšníků přivázáno duchem Antikristovým i sami kněží. Neboť kněží nesnadno mohou dveřmi vejíti k těm kostelům se zřetelem na to, že nejvyšší Antikrist tu moc jen sobě přisvojil, aby bez něho dobré skutky nebyly nic platny, když by on k nim své požehnání nedal a je nedovolil. Proto ani služebnost farářská anebo pastýřská nemohla by existovati bez jeho dovolení a potvrzení. A tomu říkají péče o duše. A ta péče o duše jest na prodej; musí ji koupiti u biskupa. A když ji koupí, nemá péči o duše ani biskup ani farář. Proto, kdož kupuje tak neřádně duchovní služebnost, jest svatokupec a upadá v prokletí sv. Petra, jenž proklel Šimona, když nabídl peníze za moc Ducha svatého, i řekl jemu: „Peníze tvoje bud'te s tebou na zatracení, protože ses domníval, že můžeš dar Ducha svatého za peníze koupiti."[1] A tuto se kupuje úřad služebností duchovních skutků, jež příslušejí k spasení duší; i péči o ty duše má kupovati! A některým se udá kupovati několikrát to záduší aneb služebnost pastýřskou. Neboť u papeže kupují listy s jeho zmocněním a s povolením toho kostela, a potom opět od biskupa kupují potvrzení a péči o duše, a potom od patrona za službu nebo prosbou nebo dary dosáhne kostela.

A ty věci, poněvadž se týkají duchovních věcí anebo k nim příslušejí, neměly by býti kupovány ani prodávány podle žádosti lakomé, proti Bohu chtějíce tu panovati a rozkošnicky žíti a vcházeti v to svatokupecky, duchovní věc za tělesnou koupíce. A opět skrze duchovní v pozemské lézti věci, skrze duchovní služebnosti dosáhnouti panování pohanského a panování a bohatství a s tím vběhnouti v život rozkošnický a sodomský, bezbožný skrze věci náboženství — tu s té strany nové hříchy na sebe berou. A se zřetelem k tomu, že ta služebnost duchovních věcí se týká, tak skrze Boha hřeší, v hříchy tělesné lezouce; skrze jeho věci duchovní, kteréžto věci Bohem způsobeny jsou na zkažení hříchů, skrze ty svatokupce si cestu k hříchům připravují. Proto ty hříchy musí těžší býti než jiné hříchy. A ten, kdo se zaplete do těch hříchů, bude úředníkem, který by v tom úřadě měl rušiti hříchy na mnohých. Kterak tedy nenáležitě ten úřad povede na zkažení hříchů, když sám skrze mnohonásobné hříchy se dotřel do toho úřadu! Protož v toto upadá takový každý, což dí Pán Ježíš: „Kdož nevchází dveřmi do ovčince ovcí, lotr a zloděj jest; a zloděj nepřijde pro nic jiného, jen proto, aby kradl, zabíjel a zatratil."[2] To jest prospěch u kostelů lotrů svatokupeckých, aby lid zahubili na duších lživým a jedovatým duchem Antikristovým a v zatracení jej vehnali.

A netoliko tak hřeší kněží, kostely svatokupecky získávajíce, ale i páni světští i panošové[3] hřeší svatokupectvím mnohými způsoby. Nejprve a nejzjevněji, že vezmou mnoho peněz nebo dary nebo pokrmy nebo jiné věci, a dávají za to kostely. A někteří páni dávají pro přátelství kostely nehodným; a v tom bludu jest mnoho vladyk, kteří dávají kostely slabým přátelům, kteří by nebyli hodni svině pásti, neřku duše lidské. A někteří dávají kostely na pochlebnické prosby nebo z jiných příčin nehodných, skrze něž se páše hřích svatokupecký, ačkoliv takoví to vážně neberou. A někteří se sázejí o kostely takto říkouce: „Oč se vsadíme, pane, že nedáš synu mému kostel?" A pán dí: „Sázím se o padesát kop, že dám." A on dí: „Platí!" A pán řekne: „Já dávám tvému synu kostel; dejž mi padesát kop!" Vhodná koupě se nahodí, která může mnoho úroku přinésti; zpeněží on mnoho mší a svatých hodinek, honě svých padesát kop. Tuť očistce potřebí bude.

Protož hledíme-li k tomu mnohonásobnému hřešení skrze ta záduší, nebezpečné jest a hrozné světskému člověku, knížeti nebo pánu, míti patronát biskupství aneb farářství; neboť, dá-li je zlému za peníze, za dary, za službu tělesnou, pro přízeň světskou, z přátelství, pro pochlebenství — běda jemu s tím patronátem bude! Neboť je třeba věděti, že patronát není toliko kostel kamenný nebo oltář, ale že jest to moc k duchovním služebnostem. Poněvadž tedy jest to duchovní věc, nesluší se ji prodávati ani kupovati, ale zdarma dávati hodným, aby měli úspěch skrze ni, poněvadž jest připravena ke službě

[1] Skutky apoštolské 8, 20.

[2] Jan 10, 1 a 10.

[3] Panošové byli šlechtici nižší než rytíři.

na spasení duší. Ale kdež odstoupili od víry páni i kněží, tam kupují a prodávají patronáty jako voly nebo krávy k zabití a těží na všem zisky tělesné. A proto těmi věcmi jest zapleteno to náboženství a smíšeno s těžkými hříchy.

Kapitola dvacátá pátá

Ale zprvu mezi křesťany nebylo takových osidel ani osobení kostelů pod moc světskou; neboť sbory prvních křesťanů měly svobodu voliti biskupa nebo jiného kněze vhodného ke správě duchovní. Proto u nich nemělo místa takové prodávání a kupování svatokupecké. Ale potom, když Antikrist největší síly nabyl skrze moc světskou, tak země byla rozpočítána a rozměřena pro kostely, a knížatům světským a pánům tak se líbilo k jejich panství ve světě, aby si osobili patronáty a tak aby jedni prodávati je mohli druhým, draho je vycenivše; a kněží také tím způsobem, jak jest pověděno, kupují u pánů nebo jinak neprávem dosahují kostelů od nich. A potom již do práva kostely se dostaly,[1] aby je kněží tak neřádně kupovali a jich nabývali, a páni aby již bez hanby je prodávali anebo za dary podle přízně je dávali zlým a nehodným. A poněvadž celá země jest rozpočtena a rozměřena pro ty kostely, jimiž svatokupečtí páni a kněží vládnou, jisto jest, že neostává pravým kněžím místa ke kázání evangelia v pravdě. Neboť páni se sešli v jedno s kněžími svatokupeckými v duchu Antikristovu proti Kristu, pochlebují si a pomáhají navzájem a užívají jedni druhých a tak jsou silní nepřátelé Kristovi. Zaujavše ta místa posvátná, k nimž jest celá země rozměřena, nedají místa pravdě Kristově. Proto nyní nemohl by Kristus poslati své apoštoly, aby kázali evangelium veškerému tvorstvu.[2] Neboť moc dvoje, zmocnivší se všech koutů země pro kostely a pro svá panství v jednom duchu Antikristovu, nedovolí nikde kázati evangelium proti nepravostem, v kterých Antikrist ukolébal svět. Protož nyní apoštolé Antikristovi v pokoji zpívají evangelium latinsky světu, pročež se svět nehněvá, že mu evangelium převedli ve sladké písničky s vysokými hlasy a nábožnými notami, kadidlem doprovázejíce evangelium a světla mnohá zapalujíce, zvoníce. Tak ve sladké omáčce připravili evangelium světu, aby, slyšíce je v cizím jazyku a ve zvuku s libými notami, nermoutili se pro ně ani se ke hněvu nepopouzeli, poněvadž mu ne-

[1] T. j. patronát stal se institucí právní. [2] Sr. Marek 16, 15.

působí bolesti tak ta píseň. Ale oni apoštolé, když kázali evangelium proti světu a kárali svět pro jeho hříchy, zemřeli od něho. Protož mnohé věci nyní Antikrist činí nad apoštoly pro evangelium, který velmi ctí evangelium a přeje mu skrze kadidlo a světla mnohá, když se zpívá latinsky a za ním se oběra vleče. Ale když se česky káže proti jeho pýše — tu přeje žalář smradlavý s hovny.

Ale tyto věci dosti známy jsou. Protož jen tuto pohleďme, v jaká osidla víra upadla, že ty všecky věci světské i duchovní na to jsou převedeny aneb připraveny, aby víru tak utiskli, aby nemohla dechnouti ani místa míti. Proto, jest-li v někom, musí mu s ní teskno býti od toho lidu nejhoršího, jenž, pod jménem víry jsa, ústy ji líbá a blahoslaví tam, kdež o ní nic neví aniž její vůni v čem cítiti může, ale když se zjeví v někom v slovech pravdy, tu jí pohrdá a z kacířství ji obviňuje. Proto jest to nejlstivější lid a nejodtrženější od ducha Ježíšova a nejpohotovější vždy křižovati Jezukrista a vyprazdňovati moc jeho kříže a jako v posměch míti.

Kapitola dvacátá šestá

Ale ještě o prodávání patronátu světských pánů apoštolům Antikristovým jest důležité pověděti, že těžké hříchy na sebe berou, nepřátelům kříže Kristova tak neřádně prodávajíce neb dávajíce za věci pozemské a hřích veliký svatokupecký na sebe berouce; za druhé, že nepřátelům kříže Kristova prodávají nebo i zadarmo zlým dávají. Co dávají? Kostel, ne holých zdí, ale ten kostel, k němuž zabrali mnoho lidu. A když má zlý kněz ten kostel v své moci, tedy má ten všechen lid v své moci, který k tomu kostelu právem zemským přisvojili. Což tedy ten lid jest? Stvoření Boží jest, kteréž Bůh sobě k libosti i ke cti stvořil, a jest ten lid koupen od Krista a vyceněn bolestmi jeho. Komu pán prodal ten lid, který si Kristus koupil krví svou? Ten lid pán prodal apoštolu Antikristovu, úhlavnímu nepříteli Kristovu, aby to, což chtěl míti Kristus v tom lidu, to aby posel Antikristův v nich zkazil. A Kristus je koupil svou krví a smrtí svou těžkou k tomu, aby život dal jim. A apoštol Antikristův koupil je u papeže, u biskupa i u pána na to, aby pro svůj rozkošnický život umrtvil život, kterého jim Kristus bolestně dobyl. Neboť ten, jenž se tak hanebně toho lidu dokupčil, dveřmi nevešel, ale jinudy, mimo

dveře. Protož jest lotr a zloděj,[1] a to jest jeho práce, aby kradl, zabíjel a zatratil, a s tím nemá v svých rukou nic jiného než smrt a zatracení. A ta práce ihned padne na námahu Kristovu, aby on dělal v lidech svou smrtí život, a pak posel Antikristův tomu životu aby dělal smrt, aby zabil a zatratil. Protož Kristus kupuje, a pán prodává; což Kristus kupuje, to pán prodává. K čemu Kristus kupuje? K životu a ke spasení. A k čemu pán prodává? K smrti a k zatracení. A to jest náramně hrozná věc a nezřejmá, jako by nebyla. A jest to nevýslovně těžká odpornost: aby člověk směřoval proti Bohu. Ten člověk nemá žádné hříchy na sobě tak odporné, jimiž by mohl tak zlou věc provésti proti bolestem Kristovým, jako touto věcí. Neboť jinými hříchy může v sobě křižovati Pána Krista, ale tímto prodáváním mnohých lidí v moc nepřítele Kristova zabije ve všech ten život, kterého jim Kristus dobyl svou smrtí — pakli v někom nebyl ten život, tedy také aby nemohl býti pro toho, jenž přišel kupecky, aby kradl sobě v svého ducha, aby život smrti Kristovy nemohl tam. Neboť ten nepřítel zastoupil cestu všem milostem Božím v tom lidu odporným duchem Antikristovým, jedu nalévaje. Protož v pořádku jest, aby kradl a jiné aby zmordoval a všecky zatratil. Pane! Chceš-li, pomni, že jsi na to zlé prodal kostel poslu Antikristovu a dal jsi jemu moc tím obchodem nad lidem, který si koupil Kristus svou krví, aby, tu nespravedlivou moc maje od tebe, odňal skrze ni Bohu lid a nedovolil na něm ostati bolestem Kristovým. Protož pochlub se tím, že máš patronát a že tvé panství jest dražší o sto kop grošů pro ten patronát! Pakli, jsa pokárán, rozhněváš se a mluviti budeš z hněvu: „Ha, já dám faru mnichu nebo lecjakému čertu!" — nevztekej se mnoho, ještě tě nepotkaly ty věci, které tě čekají; a když přijdou, jistě bys raději chtěl býti patronem smrdutého záchodu, než vzíti na sebe břímě trestu, který jsi vytěžil na kostele, ponechávaje jej na potupu bolestí Kristových, odnímaje právo Kristu nad tím lidem, který náleží k tvému kostelu, jejž si poddal v moc nepříteli Kristovu i s tím lidem, který jste přisvojili tomu kostelu.

Protož to jest předivné myšlení a netušené oslepení v těch křesťanech, v kněžích i v pánech, že tak kupčí tím lidem beze strachu. Vždyť Kristus si je koupil za nejdražší cenu své krve. Potom je pán kupuje opět a ten bez milosti vozí se na nich, zapřahá je jako hovada, do čeho si usmyslí. Potom je již třetí kupec na týž lid, farář. Ten u papeže kupuje lid ten; a papež jej prodává

[1] Sr. Jan 10, 1.

v moc tomu, jehož nezná, a ani neví, je-li to člověk čili ďábel vtělený, a tak ani lid nezná, ani toho, jemuž lid prodává, jen aby on vzal dukáty od vlka, aby lid odíral. Tak i u biskupa doma je kupuje. A ještě ty dva obchody neprospějí, musí pána patronátního hledati s třetím. Protož pán ty lidi, které koupil Kristus a potom on sám, prodává třetímu kupci, jen také aby odíral, moc maje nad nimi stejnou jako pán; také do klády posazuje pro platy a pro jiné požitky žaluje, do klatby dává. Proto jiného v těch třech nemůžem shledati, jen že obchody dělají o lidi jako o hovada a jako o voly, aby jimi orali, a o krávy, aby je dojili a jiné užitky hmotné aby jimi zjednávali. Neboť ti dva páni, světský a duchovní, k jinému nemíří, jen k porobení lidu pod těžká břemena, aby stále sténali pod nimi. Ale až třetí kupec přijde a zeptá se těchto, kterak jeho koupi kupovali, nepotázavše se s ním o to ani ho v tom neuctivše, a svým kupováním zkazivše jeho koupení toho lidu a odňavše jeho koupení, činili z něho zisk ďáblu: ó, kéž by bylo lze v tu chvíli říci horám: „Zakryjte nás, ať nehledíme na tak hrozného soudce!" Ale nyní vše to se zdá k smíchu a že jest to blud.

Kapitola dvacátá sedmá

Ale jakož zde služebnost pastýřská aneb získání úřadů jejich žalostně s mnohými vinami se líčí, tak práce služby jejich a užitky té práce s pohaněním neplodné jsou jako strom rozhlodaný a prolezlý od červů, nemajíce pražádné chvály ani užitku, jen hoře a bídu a pláč nad jejich dílem; neboť všecko porušeno a v smrti postaveno jest dílo jejich. Neboť, mluvíce o pravé dobrotě skutků záslužných, podle slova Božího musíme míti kořen dobrý. Protož on dí: „Já jsem kořen pravý vinný, a vy jste ratolesti."[1] A ratolest sama od sebe nemůže ovoce dobré nésti, nestojí-li životně při kořenu; a nebere-li sílu z něho, uschne. A tak jest to s námi všemi, když v něm živou vírou a láskou nestojíme: život milosti nemáme v sobě, ani nemůžem míti kromě něho. Proto žádných skutků záslužných a Bohu milých nemůžem činiti. Protož i ten lid protivný Bohu, v ďáblu stoje, ovoce smrti nese. Ač se skví úřady a zbožností pokryteckou a omylnou zevně, ale v tom jest viděti, že lotrovsky živ jest, lotrovsky se vkupuje v ty úřady na potupení Pána Ježíše.

[1] Jan 15, 5.

A stále to přezlé kupectví vede a pase život tělesný na tom. Protož o nich mluví apoštol Kristův, že jsou stromy podzimní, neplodné, dvakrát odumřelé, z kořen vyvrácené, vlnobití ukrutného moře, pěny hanby na povrch vynášejíce.[2] A poněvadž jsou umrlí bez života Boží milosti, nemohou konati skutky libé Bohu, než ovoce smrti dělají, rozlévajíce jed Antikristův na svět a umrtvujíce jím lidi, a služebnosti ty zevně ze samých obyčejů mrtvých podle zákona hlavy své, Antikrista, vyměřené. A ty věci konají s jakýmsi zvukem mumlavým, se řvaním v chrámech, kdežto ostatní lid obecný nemodlí se tak hanebně jako oni, chodíce s knihami velikými po dvoru, bubnujíce „fam frr, fam frr", rozkazujíce čeledi posty, toulajíce se okolo vsí, jakési výmysly mrtvé ze zvyku povinného páchajíce, až je hanba dívat se na takové bláznovství masopustní. A to by ani ty věci směšné neuměli, kdyby to vše nebylo napsáno a jim ustanoveno. Ti pak jiné mají vésti, i nemohou jinam vésti než tam, kamž sami jdou. A těmi modlitbami smíchu hodnými a prodávanými aby ještě z pekla pomáhali duším, to vše skrze díla Antikristova mohlo za svatost slavnou vylíčeno býti.

A to vše, což dělají v tom kněžství, penězi oceněno jest způsobem svatokupeckým. Mše prodávají, vigilie, žaltáře, oddávání, křest, zpovědi, olej, pohřeb, zvony; a což od nich žádají, to jim zadarmo nedávají, neboť ani oni zadarmo nevzali od svého otce, Antikrista. Také zadarmo od kněze nenaděj se smilování, toť jest v Čechách dávné zpívání. Neboť předně, chtějíce Bohu tak sloužiti, nabrali na to polností, platů, desátků, odírání, a za druhé znova musí jim všecko platiti.

Proto jejich služebnost všecka svatokupectvím a kacířstvím prolita jest. A to podle soudu doktorů a papežů i sněmů za největší kacířství jest odsouzeno mezi křesťany. A někteří z doktorů praví, že svatokupci jsou kacíři a kněžstvo v nich neostává, to jest, že ztrácejí moc kněžství pro svatokupecké kacířství. Ty věci nadmíru hrozné jsou mezi křesťany a zjevně dokazují, že Antikrist, největší odpůrce Kristův, svými díly mezi nimi panuje. Když všecko množství křesťanů oklamaných a slepých v domněnce Krista hledá, nedím v pravdě a v jistotě, ale v ošemetnosti klamavé, lze se domnívati, že někde nějak hledá, kdež nenalezne. A naprosto u Antikrista a u jeho čeledi nenalezne, který umrtvuje Krista a sám sebe za užitek spasení slepým klade. Krista jim nastrkuje na oko, ale sám sebe klade za užitek lidu. A pro ty věci

[2] Judas 12—13.

Kristus nemůže jinak cestu k lidu míti, než tak, jak ho Antikrist ukáže aneb podá lidu. A on ho vždy tak podá lidu, aby se pod ním sám zalíbil lidu, a tak skrze Krista dosáhne lidu. Proto nemůže býti poznána jeho nepřízeň, kterou má proti Kristu. Neboť před ním jde proti němu; ukazuje zevně přízeň k němu, a pod tou vylévá nepřízeň proti němu. Jako Jidáš, líbaje ho, ukazoval znamení přízně, a pod tím líbáním svou úhlavní nepřízeň vylil a uvalil na něho: právě tak zde s velikými pobožnostmi, s poklonami, se slavnostmi, s posvěcováním, s žehnáním a s největšími znameními svatosti klamné půjde, povyšuje jméno Kristovo s velikými hlasy, s klekáním, se sklopenými hlavami, s poklonami vážně všecko, a pod tím hledí vykořeniti z srdce Ježíše Krista v jeho pravdě podle moci jeho duchovní, aby pravda evangelia jeho a život chudý, pracný, pokorný jeho nikde místa neměl ani kázán nebyl. Proto tyto věci velmi jsou skryté u té nepřízně Antikristovy, neboť se odívá službou a ctí Kristovou. A ta nepřátelství a odpornosti proti Kristu dějí se nejvíce skrze apoštoly Antikristovy kostelní, kteří všecku zemi zabrali a rozměřili těm kostelům, a skrze ně všechen jed Antikristův rozlit jest na zemi k otrávení lidí mnohých po zemi.

Kapitola dvacátá osmá

Těch věcí zde část pravím, jakž mohu, velmi dávno se přihodivších a od světa přijatých, jimiž svět zapleten jest a vězí v slepotě a v bludech od toho, jenž jest člověk hříchu, jenž porodil všecku zemi v hříchu mnohotvárném. A o tom mělo by se nejpečlivěji uvažovati, kde se nejzjevněji potýká s Kristem se svými odpornostmi, s falešnou svatostí zakrytou. Neboť proto má jméno Antikrist, že chová takové protivenství proti Kristu, aby zničil aneb ven vyvrhl Krista a sám aby zůstal na jeho místě. A to vše má býti chápáno pod pokrytectvím takovým, aby lid na něho hleděl jako na službu Kristovu a na jeho čest, chvále takovou čest. Ačkoliv také mnozí mohou viděti nepřátelství a odpornosti v tom, že služebníky Kristovy upalují, stínají, v žalářích hníti jim dávají a zabíjejí; a při tom jeho život zlý, cizoložný a lotrovský, s kterýmžto vede protivenství proti Kristu a evangelium jeho odsuzuje, v těch věcech zjevný jest. A v tom také velmi odporně stojí proti Kristu, že si osobuje moc Boží a moc Kristovu, totiž v tom, že by lidé neměli moc dobré skutky konati: kdež by on nedovolil, nepožehnal a nedal svou moc, aby ty

dobré skutky nebyly platny ke spasení; jestliže by ty skutky dobré Bůh přikazoval konati, ale když by je on zapověděl a zabraňoval je konati, aby platny k spasení nebyly. A tak kázati evangelium Kristovo proti jeho pýše a píti krev Kristovu z kalicha on zabraňuje, ale Kristus to velí; nemá to tedy platno býti k spasení, protože on se tomu protiví, což Kristus přikazuje. A tak svátostí nelze užívati ani nemohou býti, když on je nevysvětí a dovolení k nim nedá nebo činiti je zapovídá. Proto nemohou křtíti ani mše sloužiti ani zpovídati ani mrtvé pohřbívati, kdež on zapoví. Protož toť na Boha sluší takovým způsobem moci užívati a ještě nad Boha. Neboť v takových věcech moci neužívá, aby dobré věci mocí rušil. Poněvadž dobré věci přikazuje činiti, kterak by řádně moci užíval proti svému přikázání? Toť nemůže jemu příslušeti, aby něco činil v rozporu sám proti sobě; tak by se sám zkazil, ačkoliv to nemůže býti ani nelze to říci. Ale ani k tomu nechce moci užívati, aby proti své vůli zlého nechali lidé, kdežto nám se to zdá dobře, aby množství zlých zabránil mocí, aby nehřešili. A on to velí, aby nehřešili, ale proti jejich vůli k tomu nedonucuje, nýbrž kdo chce, aby ze své svobodné vůle zlého nechal. Proto, poněvadž Bůh, nejvyšší moci užívaje, v tom jí neužívá, tedy nenávist a opovážlivost pyšná Antikristova má takovou drzost, aby se nad Boha povyšovala a zjevně proti dobrým skutkům povstávala. Předně proto, že ho hnětou dobré skutky; zvláště kázání pravdy proti jeho zlému životu, to jest mu těžké. Proto z kacířství to obvině, rád by to zarazil, aby se mu ta špatnost nedála. Za druhé proto, poněvadž chce, aby všeliké dobro se dálo toliko z moci jeho povolením. Tehda má z toho podnět, aby potupil každé dobro, kteréž bez jeho nálezu a povolení se bude díti, maje za to, že všecko prokleté jest, což on nežehná a což jeho povolením se díti nebude. Proto ostaví lid v tom, aby, opustíce Boha i Pána Jezukrista, k němu se obrátili, toho dobra toliko jsouce pilni, které jest u něho váženo, a tak je dělajíce, jak on mu cestu uložil v tom dobru. Protož, poněvadž jest protivník Kristův, tedy neuvede lid na tu dobrotu, kteráž jest Kristova, ale na omylnou, ve lži postavenou, Kristu odpornou, a ostaví lid u sebe tak jako by on byl ten, z něhož dobrota pochází jako od studnice pramenité, kteráž vyschnouti nemůže.

A tím způsobem odnese Pána Jezukrista, aby on jako pověst vzdálená jen v hlasech a v písních se obrážel v lidu, ale v moci své aby byl vyprázdněn jako hrozny vína vymačkané a neužitečné; ale Antikristovi již jako hroznu plnému všecka moc dobroty zůstává v rukou, aby bylo všecko svaté, což on posvětí.

Protož posvěcení kněžstva jenom v něm má moc, takového, kteréž jest jeho ducha; ale ostatní zamítá, kteří by kalich jeho podávati chtěli aneb evangelium proti němu kázati, a tím by chtěl pravdě cestu zatarasiti, aby nebyla kázána proti jeho nepravostem. A on toliko vysoké kněží posvěcuje, a oni pak nižší, než jsou sami, a ti, od hlavy moc majíce, světí svátosti, aby v nich mohlo odpuštění hříchů některých nebo všech býti. A z té moci světí kostely, oltáře, hřbitovy, ornáty, kalichy a jiné věci k službě připravené. Pak posvěcují pokrmy, maso, vejce, sýry, mazance, beránky, slaniny, svíce, popel, oheň, oves, vodu. A tak všecko, což on chce, může býti svaté z jeho moci; a kterak to chce míti svaté, tak to svaté bude; a což proklíná, zlořečí, tupí, čertům přenechává, do pekla posílá, to do pekla jdi; což oslaví, z hrobu pozdvihna, a svatým nazve, to svatým ostane; a svátky k svěcení ohradí: tím nazváním svatým svěťte všickni; protož z toho jde, že z jeho rukou spasení i zatracení světa jest. Protož úplně místo Kristovo sobě osobil v posvěcování všelikém a v plném dělání spasení, aby to falešně a odporně proti Kristu činil, což Kristus v moci má a což on v pravdě činiti může. Proto na potupu Kristovi nejhoršího kněžstva nasvětil náramné množství po zemích a dal jim moc nad lidem v úřadech apoštolských, aby jejich prostřednictvím vylil svého ducha odporného Kristovi na zemi. A tak jeho posvěcování zlého kněžstva jest pošlapání Jezukrista a posvěcení živých tvorů jest otrávení lidu, aby všecko svaté chtěli míti od něho, sami ve všech věcech jsouce poskvrněni skrze něho. Proto to jsou hlavní odpornosti Kristovi v Antikristovi, jenž zavrhl Jezukrista s jeho pravou mocí, kterou může dělati spasení lidem, a sám aby ostal lidu spasením svou falešnou mocí.

A to nade všecko zlé jest, že si osobil odpuštění všech hříchů a muk zbavení, aby bez muk a bez pokání se jim dostalo odpuštění hříchů a potom spasení. Proto dává odpuštění těm, kterým Bůh neodpouští; neboť Bůh nikomu neodpustí, kdož pokání nečiní a tak docela od hříchů neodstoupí vůlí, úmyslem i skutkem, a kdož v tom pokání do smrti setrvá bez hříchů smrtelných, ten bude míti od Boha odpuštění hříchů. Ale že Antikrist dává odpuštění všech hříchů a muk zbavení těm, kteří pokání nečiní, to jest zjevno z toho, že po zemích mnohé listy své rozesílá za dukáty na odpuštění všech hříchů takovému lidu, který se nikdy z hříchů v pravdě nekaje aniž ví, co jest pravé pokání, aniž může znáti, z čeho by se měl káti, poněvadž nezná to, co jest hřích; neboť poznání hříchů musí skrze zákon Boží vzejíti, aby, znajíce

zákon Boží, věděli to, že přestoupení kteréhokoli přikázání jeho jest hřích smrtelný; a poněvadž nic nevědí o přikázáních Božích, tedy jinde neostávají, jen v přestoupení náramně rozmnoženém těch přikázání a v tom se neznají a tak se káti nemohou bez poznání hříchů. A takovým hříšným a slepým lidem Antikrist dává odpuštění všech hříchů a muk zbavení, jimžto Bůh neodpouští.

Za druhé plete se v odpouštění hříchů neprávem, neboť odpouštění hříchů Pán Bůh sobě zůstavil a praví: „Já sám odpouštím a shlazuji hříchy lidské."[1] Protož, když Antikrist tak odpouští bez pokání, oklamává lidi a Bohu se rouhá, pleta se v to, což sobě samému Bůh zůstavil a synu svému Jezukristu. Neboť on má právo odpouštěti hříchy těm, kdož se za ně káti chtějí; neboť on umřel za hříchy lidské, on jest Beránek Boží, jenž snímá hříchy světa, a ví, komu má odpustiti, neboť zná srdce lidská. Proto Antikrist nemůže dávati tím způsobem odpustky ani jiné milosti Boží, jak se mu nyní zdá, že může dávati jakž chce a komuž chce, neboť tu moc nemá ani práva komu, neboť nemůže znáti každého člověka povahu a kterak jest kdo uzpůsoben: k větší-li čili k menší milosti, k menšímu-li odpuštění hříchů čili k plnému odpuštění. Poněvadž tedy nemůže správně Antikrist v to trefiti, neboť nevidí do srdcí lidských ani je nemůže znáti, protože není Bohem, proto nemůže dávati pražádné milosti Boží ani žádné pravé odpustky tak, jakož se nyní zdá, že je dává. Protož z těch věcí odporných může více cenné býti k víře, kteráž v Kristu jest, že On jest biskup budoucího dobrého, jenž skrze Ducha svatého sám sebe obětoval neposkvrněného Bohu, aby očistil svědomí naše od skutků mrtvých k službě Bohu živému. A on, jsa pravý Bůh a pravý člověk, má právo a moc k takovému odpouštění a k dávání milosti, neboť vidí do srdce všech lidí; a kdož jest více způsobilý, tomu více dává účastnu býti svých darů a svého vykoupení; a kohož vidí, že ho více miluje a jemu se více pokořuje, tomu ihned více odpouští hříchů, jakož sám dí: „Odpouštějí se jí mnohé hříchy, neboť mnoho milovala:"[2] A kdo také pokorně trpí, což ho potkává protivného, a proti tomu nereptá a nečiní zlé za zlé, tomu se mnoho hříchů snímá; a kdo čím dále tím lépe v polepšení života prospívá, den ode dne více a častěji želí hříchů svých, ten obdrží největší odpuštění hříchů od toho biskupa, který má moc a právo k odpuštění hříchů podle toho, jakž koho v čem hodna vidí.

[1] Izaiáš 43, 25. [2] Lukáš 7, 47.

Kapitola dvacátá devátá

Protož při těchto věcech takořka kořen víry stojí, největších věcí se dotýkaje, totiž očištění od hříchů lidí hledajících milosti k odpuštění hříchů, kteráž z víry v Kristu Ježíšovi zde se oznamuje proti nepříteli jeho, Antikristovi, jenž ho bezprávně utiskl v té při a loupežně to na sebe potahuje a svět na tom postavil, aby mnohé země národů běžely v zástupech do Říma, hledajíce odpuštění všech hříchů u Antikrista, a po zemích aby posvěcoval milostivá léta k takovému odpuštění všech hříchů a muk zbavení a listy aby dával za dukáty na svobodu hříchům, aby několik let měl svobodu hřešiti, kterými chce hříchy, a potom, který se nahodí kněz, aby je mohl papežovou mocí rozhřešiti, totiž toho člověka, jenž si u něho koupil svobodu k hřešení. Protož toliko rozhřešením těch odpustků po zemích vyhladil Jezukrista z lidí, aby nevěděli, kterak on odpouští hříchy, majíce přítomna Antikrista s jeho snadným odpuštěním, jenž stojí při všelikém lidu skrze své apoštoly, kteří těží peníze skrze jeho odpustky, jako Šimon mámil lid samarský svými čáry.[1] Proto po této stránce nejzjevněji Antikrist vymítá Pána Krista skrze takové odpuštění hříchů světu, neustávajícímu od hříchů, dělaje to odpuštění odporné Kristu. Neboť když po této stránce Antikrist dosáhl práva, kteréž Kristus má, potom nemá lid nižádné stránky v Kristu, pro niž by se měl táhnouti k němu. Poněvadž má odpuštění hříchů u Antikrista, tedy všecko jiné snáze; neboť u něho již není nedostatek, poněvadž z největší moci vysadil Jezukrista a sobě ji loupežně přisvojil. Proto všeliké jiné právo Kristovo může si osobiti, aby, jakož mocně odpouští všecky hříchy a muky snímá, tak plné spasení mohl jednati celému světu, mocně posvěcuje všecko, čisté a spravedlivé čině všecko, a může milosti mnohé šířiti a množiti a řády zaváděti Bohu ke cti, kteréž chce nejchvalitebněji, aby svět Boha v nich chválil jeho duchem, plným smrti a plným všech odporností Kristu Ježíši. Proto takovou chválu Bohu zavádí do lidu, aby skrze ni vešel v zapomenutí Ježíš Kristus jako mrtvý a aby skrze tu slávu umrtvil lid co do života milosti a víry. Protož takou měrou může nazván býti Antikristem pod jménem Krista, jakou nemůže býti nazván Antikristem žádný cizí pohan, násilník víry, jenž by mnoho krve svatých prolil a zjevně Jezukrista potupil až do vyhlazení všech křesťanů tělesného, až do zkažení všech věcí křesťanských, do spálení knih zákona Božího.

[1] Sr. Skutky apoštolské 8, 9 nn.

Neboť, když by tak činil, mohl by způsobiti, že by křesťanů nebylo živých vůbec tělesně; ale, když by je zmordoval pro víru, nemohl by je na duši učiniti mrtvé. Proto to by byl Antikrist, veliký nepřítel Kristův. Ale ještě by takový nedosáhl takové odpornosti proti Kristu, aby pod jeho jménem, pod způsobem svátosti služebnosti apoštolské, k spasení zřízené, vyvlekl lid z víry a postavil jej proti Kristu a uvedl jim Jezukrista v smrt a v zabití duší, aby jim ďáblů nebylo potřebí k jejich zatracení, než toliko sám Kristus, omočený v ducha Antikristova nejjedovatějšího, jehož Antikrist podává lidu tak, kdež by sám nejsmrtelněji mohl skrze Krista vkročiti do lidu, aby on Krista ustavil v lidu svými bludy, odpornými Kristu.

Kapitola třicátá

Než pak mluviti o takovém nezřejmém nepřátelství Antikristovu tomu lidu, který se opil duchem jeho a do neznámé smrti vběhl skrze něho, nic váženo není. A ani to nelze za zlé míti, že Antikrist pode lstí, přikrytou svatostí omylnou, umrtvuje v nich Jezukrista. Jestliže nějaké zjevné a veliké odpornosti vede proti Kristu, lid opilý duchem jeho spí v tom, uzavřen jsa ve veliké tmě, a Antikrist na cestě smrti postaví je i slibuje jim život, a oni ze tmy nepohledí na to.

Ale napřed jest pověděno, že on své nepřátelství odporné Kristu provede skrze apoštoly své, skrze něž zabral celou zemi a rozměřil ji ke kostelům, aby oni rozlili všechen jed jeho na národy, podmanivše si je mocí. Proto pak ti apoštolé jeho rozličné jedovatiny jedu Antikristova vylévají na pokolení lidská, kterýchžto jedovatin hojnost mají v moci Antikristově podle toho, což jest o nich napřed pověděno.

Ale nadto pak mají všecky svaté v nebi: apoštoly, mučedníky, panny svaté, anděly i matku Jezukristovu, aby skrze ně rozlévali smrtící jed Antikristův na svět odloučený od Krista, dobrotu a milosti svatých vkládajíce do ucha lživě lidu bláznivému, lidu milujícímu lež v řečech příjemných, jako hudbu při holdování vínu rád slyší lid zběhlý od společenství a účastnosti svatých. Nechtějí zde nic se svatými míti: ani s nimi hříchů nechati nechtějí, ani se z nich káti, ani se svatými nechce svět opustiti, ani s nimi žádná bezpráví nechce trpěti, ani mučednictví s nimi nechce podstoupiti, ani žádnou svatost jejich

na sebe bráti; ale nepravosti všech ďáblů chce na sobě nositi a v jejich družině státi. Protož pak apoštolé Antikristovi kostelní a mnišští takový lid těší svatými nebeskými, mnohé přednosti a zásluhy jejich jim vykládajíce, a zvláště jejich milosti veliké a mnohé, které mají k hříšným lidem, a že pilně pečují o jejich spasení a o jejich štěstí na světě, proto velmi silně modlí se k Bohu za ně a z těch velikých milostí, které mají k hříšným, také z bídy jim pomáhají; neboť někteří svatí vládnou ohněm, někteří vodou, někteří světskou hanbou, někteří chudobou, někteří náhlou smrtí, někteří zimnicí, někteří padoucí nemocí, někteří vězením nebo okovy, někteří zuby, někteří očima, někteří vlky, někteří hady, někteří sviněmi; a tak všecky zlé věci, kteréž lidem škodí a nesnáz jim působí, svatí v moci mají a vládnou jimi. A proto jim člověk slouží, postí se jim k vůli, světla jim k poctě pálí, oběry dává, mše zaprošuje, světí jejich svátky, nábožně se k nim modlí; toho vyprostí z těch zlých věcí, jimiž vládnou a jež lidé neradi trpí. Když někoho zuby bolejí, těmi svatá Apolona vládne; a obdržela ten úřad nad bolestí zubů, že jí otec její zuby vyrazil pro jméno Ježíšovo.

A tak rozdělili úřady mezi sebou nad tím, aby lidé netrpěli těch zlých věcí, které na ně Bůh spravedlivě dopouští pro jejich hříchy; to svatí napravují. Bůh ztepe, a svatí vyléčí; a tak jsou proti Bohu. Bůh dopouští světskou hanbu, padoucí nemoc, slepotu, chudobu pro jejich hříchy. To vše svatí zařídí, aby to ani ono netrpěli jejich služebníci. Protož vnesení takových domněnek o svatých do lidu hříšného, který Boha neposlouchá ani ho v ničem nectí, nevzešlo takové mluvení svádějící s pravé cesty jinak, než z ducha Antikristova skrze apoštoly jeho kostelní, rozseté po celé zemi, kteří pro své lakomství povyšují svaté mnohými lžemi, svatost jim připisujíce před lidem bláznivým, aby jej zloupili v kostelích skrze svaté na majetku i na duších, kdežto by nemohli tak snadno lháti lidu, kdyby neměli tolik svatých v nebi, aby, poskytnouce svatosti svatých, dosáhli skrze to jejich měšců a z toho aby rozmnožovali a ctili své lakomství pod pláštíkem svatosti svatých a šířili modloslužbu mezi nemoudrým lidem, jenž všudy ve všech věcech Boha loupí, poctu božskou na stvoření vnášejíce, vztahujíce na stvoření to, což sluší na Stvořitele, hledajíce toho od stvoření, což měli z povinnosti víry hledati od Stvořitele.

A netoliko tato modlosloužení rozmnožuje ten slepý Antikrist, který pivem smrdí a hotov jest Boha i svaté propíti a opíjeti se na ně jako na slaného herynka. Netoliko ten tak svádí, ale i ti, kteří se zdají moudřejší anebo jako

by chtěli nejsprávněji Boha oslaviti. Ti pak nejdůvtipněji pracují o to, aby to rouhání Bohu a tu modloslužbu co nejmoudřeji dokázali a je spravovali Písmy i doktory to hájili. Proto ti velmi vyvyšují svaté skrze lež zakrytou s jejich mnohými milostmi, které mají k hříšným lidem, a říkají: „Poněvadž, když byli zde v těle, měli péči velikou o spasení lidské, majíce ještě na překážku své tělo, tím více a hojněji mají milosti, když se zbavili již těla a jsou s Kristem. Tu již mají velikou milost, a Bůh s tou jejich velikou milostí v ničem jim neodepře; což oni poprosí za hříšné, ihned bude hříšným vše dáno. A tím více pak matka Pána Ježíše, tať již převyšuje všecky svaté i všecky kůry andělské převyšuje ctí a chválou; protož prý přeslavnou pannu vůbec neoslyší její milý Syn, za kohož ona poprosí." A ještě více mluví o její lásce k hříšným, že do pekla chodí a s čerty se tam soudí o hříšné a dobývá jich z moci d'ábla; proto prý jí říkají „Zdráva, Maria, milosti plná." A bude-li se tak díti ještě milosrdenství její k hříšným, aby jich z moci d'áblů a ze zatracení pekla dobývala, tedy nikdo v pekle neostane; všecky ona vyprostí.

Proto k těmto věcem, kteréž tak mistři a jiní poslové Antikristovi o svatých mluví, o jejich velikých milostech a pomocech, skrze lež to potvrzujíce, i tu víra musí na soudě státi. Nemohout' tak mnoho hloubati a hýbati nebem i peklem, zákony mnohé vynášejíce z nebe i z pekla skrze klamavou lež; vždy se zde objeví víra, založená na slovech Božích, která ty zákony vynese jako jed na svět. Proto naneste ty všecky největší milosti na svaté, že jimi konají pečlivě spasení hříšných aneb prospěch života na světě, a povyšte matku Kristovu nad Boha v milosrdenství jejím k hříšným: vždy víra se proti tomu postaví a ukáže ta všecka svůdná lhaní!

Protož k těm milostem, kteréž tak hojně připisují svatým, vztáhneme víru svatého evangelia, kde svaté evangelium ukáže největší milosti všem lidem, kteříž hledají milosti v pravdě a kteříž hodni jsou přijmouti milosti Boží. O těch dí evangelium, že zákon skrze Mojžíše dán jest, ale milost a pravda skrze Jezukrista se stala.[1] A i to o milostech Božích evangelium mluví, že ty všecky získány jsou a dány svatým skrze Jezukrista, neboť on všem dobyl svou smrtí každé milosti. Proto svatí apoštolé se všemi svatými se přiznávají k tomu, že kterékoli milosti měli a dary, že to všecko z plnosti Kristovy vzali.[2] A poněvadž svatí z jeho plnosti všecko mají, cožkoli mají, ti, kteříž jsou v nebi: i ti, kteříž na konec mají býti v nebi, také z jeho plnosti mají vzíti.

[1] Jan 1, 17. [2] Jan 1, 16.

Neboť všickni, kteřížkoli mají býti v nebi, musí svatí býti a musí býti údy hlavy, Krista, a z té hlavy všecku moc duchovního života mají vzíti; neboť kteřížkoli mají v nebi býti, ti musí všickni svatí býti. A on jest kořen plný všech milostí a všech sladkostí vína utěšení božského, a všickni svatí v nebi jsou ratolesti, jež, stojíce na tom kořenu, všecku moc duchovní k rozmnožení spravedlnosti ovoce mnohého z něho berou. A nebere-li kdo z plnosti kořene všelikou milost života duchovního, jest větev suchá, k ohni připravená. A poněvadž od kořene vlastního, stojíc na něm, nemohla život vzíti, od kohož jej vezme, jsouc mrtva? Nemyslím, kdyby svatí plný pytel milosti na ni vsypali, že by ožila. Neboť, kdyby tu na kořeni stojíc a život milosti z něho nevezmouc, mohla se venku jinde ujmouti a život milosti nalézti bez tohoto kořene vinného, nepravil by to Spasitel o té ratolesti řka: „A která větev na mně stojící nenese ovoce, uschne a do ohně bude vržena a shoří."[3] Protož, která nemohla život z kořene vzíti, neobránili ji svatí velikými milostmi, aby jí život dali s jiné strany. A která přistoupila ke studnici živých vod, aby, pijíc z plnosti její, nežíznila ani kam vážit chodila, co jí přidá krůpěj rosy, jež na trávu padá? Tak jsou svatí proti Kristu, studnici plné živých vod. Proto to svatý Jakub, mluvě o milostech Božích, dí: „Každé dání nejlepší a každý dar shůry sestupuje od Otce světlosti."[4] Těmi slovy svatý Jakub shromažďuje všecky milosti a dary Ducha svatého dokonalé, kterýchžto lidé potřebují k zasluhování života věčného, a že ty všecky dary dány bývají shůry od Otce světlosti skrze zasloužení Ježíše Krista těm, kteříž stojí v něm vírou živou a láskou jakožto v svém vlastním kořenu, všecku plnost v něm majíce. Tak svatý Pavel pevně na tom založil věřící lidi, aby jinde milosti aneb dostatečnosti sobě ke spasení nehledali. Dí jim: „Neboť v Kristovi máte všecku plnost a hojnost milosti, neboť v něm přebývá tělesně plnost božství."[5] Protož studnice živé vody jest plná. A kdož žízní — netoulaje se, rosy hledaje na bylinách — pije ze studnice plné.[6]

A tuto jest spor o milostech velikých, že svatí, zbavivše se těla, již dosáhli milostí velikých, protož hojně je mohou udělovati hříšným, a nejvíce matka Kristova, o níž jest pověděno, že jest plna milosti. To vše když již tak nadsadíme, jak se komu nejlépe líbí mluviti o milostech svatých aneb matky Kristovy, přece ty všecky milosti nedosáhnou této milosti, o níž dí Spasitel: „Většího milování žádný nemá než ten, kdož duši svou položil za své přátele.

[3] Jan 15, 6. [4] Jakub 1, 17. [5] Kolosenským 2, 9. [6] Sr. Jan 7, 37.

A vy přátelé moji jste, učiníte-li to, co já vám přikazuji."[7] Hle, zde jest jasné, kdo největší lásku má a nejdále s ní k člověku sáhnouti může: ten, kdož stvořil člověka a kdož, jsa Bohem, chtěl býti člověkem pro člověka a kdož na smrt ukrutnou život svůj dal pro člověka hříšného, aby ho zprostil zatracení věčného a umyl ho v krvi své od hříchů jeho a smířil ho s Bohem a získal mu milost Boží a zasloužil mu života věčného.

A protož se zřetelem k těmto věcem on teď sám dí, že většího milování nad to nemá nikdo, aby tolik mohl z lásky komu prokázati dobrého a tak užitečně jako Syn Boží. Proto nikdo v nebi ani na zemi tu milost ani tu moc nemohl míti: ani apoštolé, ani matka Kristova, ani všickni andělé z nebe, jako sám Syn Boží. Protož, velebíce svaté s jejich velikými milostmi, míjejí se s touto a oklamávají hříšné lidi skrze milosti svatých, loudíce je od největší milosti Syna Božího, minuvše se s ní.

[7] Jan 15, 13—14.

Kapitola třicátá první

Ale tuto jest třeba již dopověděti o těch milostech Božích, kam mohou padnouti aneb přijaty býti od koho a komu je Syn Boží podává. A dí svatý Pavel o něm, vykládaje, kde ostanou jeho největší milosti, a praví, že se ukázala milost Boha a Spasitele našeho všem lidem, učíc nás, abychom odřeknouce se vší nepravosti a tělesných žádostí spravedlivě živi byli na tomto světě.[1] A má to smysl, proč těm věcem učí ta největší milost Boží. Pro nic jiného, než proto, že nemůže od jiných přijata býti ani místa v nich míti, ani jim prospěti, kteříž se nenaučí od té milosti tomu učení, aby nejprve, chtějí-li tu velikou milost Boží míti v sobě k užitku, místo jí připravili u sebe tím, že se odřeknou věcí protivných té milosti, a to jest každá nepravost a tělesné žádosti, s nimiž nemůže milost Boží místa míti v žádné duši, protože bud'to v ní musí zloba hříchů býti anebo sama milost Boží. Neboť dí Písmo: „Úzké jest lože: dva na něm ostati nemohou; krátký jest plášť: oba přikrýti nemůže."[2] Protož k těm věcem míří tato řeč, že milost Boha našeho přišla na svět, chtějíc se dáti lidem, ale za okolností k tomu příhodných. A ty okolnosti v tom záleží, aby ten, kdož chce tu Boží milost sobě k užitku míti, zřekl se zlých lásek tohoto světa i svého těla proto, poněvadž ta milost Boží nemůže býti v jedné

[1] Titovi 11, 12. [2] Izaiáš 28, 20.

duši se žádnou láskou zlou a tělesnou, než sama toliko chce míti místo v člověku.

Proto na to přišla milost Boha našeho, aby nás tomu umění naučila. A naučíme-li se od ní tomu umění, abychom, vypudíce z vůle všecky lásky k nepravostem, jí samotné místo dali: ostane s námi ke všem užitkům a prospěchům spasitelným. Pakli kdo pohrdá tou milostí s jejím učením, nechtěje pro svou nepravost povoliti učení jejímu, i obrátí se do nebe, u někoho nějakých milostí hledaje: kterak se s nimi potká? Vždyť všickni nebeští měšťané vzkřiknou na něho řkouce, že Pán nebeský na zemi sestoupil se všemi milostmi, což jich lidé potřebují, a volaje k těm milostem všecky, praví: „Jestliže někdo žízní, pojď ke mně a pij dosyta."[3] Protož on jest cesta všech milostí, cesta budoucí odplaty, a nikdo nevejde do nebe jinak, než skrze něho, ani žádných milostí Božích nenajde jinde, než toliko v něm a skrze něho.

[3] Jan 7, 37.

Kapitola třicátá druhá

Protož nespravedlivě si počínají kněží a mistři proti pravdě Kristově, vnadíce lid jinam, oslazujíce jim svaté v nebi s velikými milostmi, a nejvíce matku Pána Ježíše, třebas že o ní nemohou říci v pravdě ani jednoho slova takového jako o Pánu Ježíšovi, že by ona byla cesta lidem a život.[1] Ačkoli porodila toho, jenž jest cesta a život lidem, ale toho ona nemá, že by Kristem byla, aby svět vykoupila krví svou od zatracení. Tu moc ona ani žádný nemohl míti, kdož není pravým Bohem a spolu pravým člověkem, aby mohl smířiti lidi s Bohem v krvi své. Proto matka Kristova, nejsouc Bohem a člověkem, nemohla lidi smířiti s Bohem v krvi své, jen, že Syn Boží tělo pravé člověcké z ní vzal, v němž lidi s Bohem smířil. Proto ona tou věcí nejvyšší prospěla spasení lidskému nad jiné svaté, že z ní vzal tělo vhodné k vykoupení pokolení lidského. Protož za to má chválu nad ostatní svaté; ale moc tu k dělání spasení lidského jako Syn Boží nemá.

Proto bezpráví se víře děje ukazovati milosti božské tam, kde jich není, a pominouti je tam, kdež jsou, v Kristu Ježíšovi, a slibovati milosti veliké ve svatých těm hříšníkům, kteří Kristovi nevěří, jeho neposlouchají a přikázání jeho nezachovávají, nehodní všech milostí Božích, stojíce v hříších a v slepotě.

[1] Sr. Jan 14, 6.

Protož pak Jidášové, zrazující všechen lid o jeho spasení, uvázali jim matku Kristovu jako na hradby,[2] aby skrze ni nadmíru mohli lháti tomu lidu hříšnému, vypravujíce jim o jejím milosrdenství k hříšným, jehož míru sami neznají, a ani by je v Kristu Ježíši nedovedli tolik vypověděti. Protož ji připravili lidu hříšnému jako kravské vemeno, aby z ní ssáli; tak široké a rozmnožené bez míry milosti jako Jidášové hlásají o ní, tak nevěřící, že podle toho, kdyby to mohlo pravda býti, Kristus se svými milostmi musil by býti bez užitku. A když lid uvěřil milostem v matce Kristově a ve svatých těm, kteréž v Kristu jsou v pravdě, v těch lidech bez užitku jest Kristus se svými milostmi. Ale podle víry jest dokonalý všem věřícím s nimi; neboť, jako nemůže nikdo Krista popříti, tak ani ty milosti, kteréž jsou v něm položeny věřícím ke spasení. A jestliže někdo z něho milosti nebere tak, jak on je podává lidem, tedy jinde nikde nic nevezme, právě tak v nebi, jako v pekle. Neboť kdož není skrze Krista požehnaný, ten skrze všecko tvorstvo jeho jest prokletý. Neboť všecko tvorstvo Bůh obleče ve zbroj na pomstu proti němu; proto nikdež nemůže vzíti nic jiného, než ve všem své prokletí. Neboť kdož má Syna, i Otce má. Protož, nemaje Boha, ani Syna jeho Jezukrista, což má? Nic zhola nemá ani v nebi ani na zemi, jen, jsa zlořečený, peklo čeká. Protož Antikrist se svými apoštoly, nepřítel Kristův, všech milostí z nebe přeje světu a zvyšuje je rozličnými výmysly, aby v nich svět uspal, aby zaspal pravé milosti v Kristu. Neboť k tomu d'ábel vede apoštoly Antikristovy, aby lid hříšný chlácholili těmi milostmi, kteréž neexistují ani jim nepřijdou, a ty milosti, kteréž jsou v Kristu pravé, jež by jim prospěti mohly, ty aby tajili a zasypali je jako umrlce v hrobě, aby nikdo nic o nich nechápal ani nevěděl; neboť to sluší odpornosti Antikristově milosti jedovaté rozlévati hojně na svět a cizí z nebe podávati, o nichž svět neví, že Antikrist pod tím umrtvil Krista s jeho milostmi a v zapomenutí uvedl.

[2] T. j. na hradby obléhaného města, nutíce ji k něčemu, k čemu nemá moci ani práva.

Kapitola třicátá třetí

Ale jest mnohé mluvení a zaměstnávání se o svatých. A kdo by na vše odpovídati mohl, co jest domněnek o nich podle zprávy poslů Antikristových, kteří silný zákon o nich ukovali z domněnek lživých shromážděný, položivše užitek spasení lidského a téměř na polovic na ně zavěsivše? Proto jimi lid zaměstnávají, aby jim mnohé svátky světili, postili se jim k vůli, obětovali a modlili se k nim, pravíce mnoho o jejich milostech, že pečují o hříšné, přimlouvajíce se za ně, a že již mají větší milost k hříšným, nežli ji měli zde jsouce, a že se k nim máme modliti za ty přímluvy, kteréž oni činí za nás před Bohem. A jiní pak, slevujíce s těch řečí, něco lehčího o nich praví, že nemůžem zapříti to o svatých, že by nám dobrého nežádali od Boha. Proto nevím, kdo by všecky takové věci vypověděl, co o nich rozseli nesmírných domněnek falešných, které z víry Kristovy nejsou, ale mnohé jsou hříchy a podvrtel nohám slepých, aby skrze ně k úrazům přicházeli a padali do jámy bludů mnohých, za pravdu držíce lež oslavenou svatými. A cožkoli na ně poct vznesli, kteréž příslušejí samému Bohu, tím zavedli zvláštní modloslužebnost, jako modlení, posty, oběti, svěcení svátků, světel pálení, mší sloužení, klekání a jiné pobožnosti, kteréž se dějí tělem nebo duchem. Ty všecky pocty a projevy utrpení příslušejí samému Stvořiteli; tak dalece k nim zavazuje, totiž každý lid zákonem svým, aby klekáním, padáním, klaněním a kterýmkoli těla nebo ducha ponižováním před samotným Stvořitelem to činili jemu ke cti, jak přikázal. A protož ty věci obrátiti na stvoření jest modloslužba. Židé žádnému stvoření slavné dni nesvětili ani světla nepálili ani se k nikomu nepostili, než toliko samému Bohu. A to i dnes činí, přikázání Boží v tom ostříhajíce. Pakli kdy takové věci modlám činili, za to je trestal. Protož jak mnoho s takovými poctami zavázáni jsou křesťané samému Stvořiteli, tak mnoho rozmnožili modloslužebnost, obrátivše ty pocty a služby na stvoření, třeba že jsou to nebeská a slavná stvoření. A on své cti a chvály nedá nižádnému — jak praví Izaiáš — v nebi ani na zemi.[1] A může moudrý člověk uraziti velebnost božskou spíše skrze důstojného tvora než skrze opovrženého; neboť opovržený se nelíbí a nenese užitek milosti. Proto se nelíbí, a tak se láskou k němu nenakloní. A nebeští tvorové jsou slavní, a užitek spasení, milosti rozmnožení se v nich slibuje. Proto ochotně se k nim láskou přichýlí

[1] Izaiáš 42, 8.

a bez meškání všelikou čest, kteráž přísluší Stvořiteli, na ty tvory přenesou. A jestliže se Stvořitele bojí ti hříšníci pro své mnohé hříchy, aby je do pekla neposlal, a proto naději v něm míti nemohou, tedy v svatých, kteří jsou milostivi hříšným, velikou naději mají. Proto milosti, pomoci, přímluvy u nich hledají jako před králem uherským. Protož tu docela přichýlí poctu božskou k tomu, kdož krotí proti nim prudký hněv Boží. Proto nyní nic necítí kněží, čemu učí a v čem lid založili. Neboť mají dávné svaté plné Ducha svatého, kteří na to stačí; čímkoli napájejí, vždy praví, že z jejich plných sudů točí; na jejich svatosti spočinuli. Také opět, cožkoli hledají ve svatých, čeho měli z povinnosti víry hledati v samém Bohu, vždy jiných bohů hledají aneb si je vyvolují, jsouce zklamáni mnohými a falešnými sliby apoštolů Antikristových, kteří olupují lid na těle i na duši, skrze svaté všecko dobré slibujíce lidu bláznivému ve svatých, netoliko přímluvu před Bohem tak bludnou jako před hrozným králem, jehož hněv proti někomu stěží mohou ukrotiti služebníci jeho. Tak i o pomocech mnohých svatých jim vyprávějí smyšlenky, o nichž napřed pověděno jest, že, cožkoli trpí zlého ti lidé bláznivi, ke všemu jest jim slibován některý svatý, který vládne jejich neštěstím a může pomoci z něho tomu, kdož mu tak slouží, jak se tobolce kněžské hodí a jejich břicho sytí; ihned svatý k té službě se hne a neopustí věrné sluhy břicha kněžského, ale kněz vždy praví: „Svatému jsi dal, což jsem já sežral." A blázen, třeba vidí, že kněz žere, nicméně se domnívá, že svatému tím slouží.

Ale k těmto věcem, kteréž se mluví o tom, že, hledajíce u svatých toho, čehož u samého Boha mají hledati, jiné bohy si vyvolují a odstupují od Pána Boha! A v těch věcech, pro něž odstupují od Boha, domnívají se, že spasení duší hledají, a službu svatým prokazují, v nich více přízně cítí nežli v samém Bohu, jsouce zpiti tím jedem skrze moudré mistry a jiné apoštoly Antikristovy, kteří jiného nic neumějí rozlévati než něčí svatost cizí lstivě na oklamání lidu hříšnému, jenž zasloužil hněvu Božího, hromadíce jim vždy důvody, a nejvíce o těch věcech, které jsou mimo víru. Protož v těch nemírných věcech, jimž nikdo dna nemůže nalézti, nic jiného nevidím, že by co mohlo prospěti, než, kdož by se mohl víry chytiti při těch nemírných naučeních. A snad nakonec nic neostane lidem z poznání víry, jen trpěti s ní od zlých lidí, a kdož nebude moci trpěti s ní, musí zahynouti s nevěřícími lidmi.

Protož k předešlé řeči hledíce, že tak svaté hledají, chtějíce skrze ně zlým věcem tělesným uniknouti, jakož jsou o nich zpraveni, že oni vládnou zlými

věcmi, kteréž by mohly lidem potíže činiti, jako chudoba, světská hanba, padoucí nemoc, vězení a jiné nemoci anebo nesnáze, jež jsou společné lidem: protož k těm mnohým smyšlenkám tato víra jest, aby je pohaněla, co praví Pán Bůh: „Obětuj Pánu Bohu oběť chvály a splň Nejvyššímu sliby své a volej ke mně v den zarmoucení svého, a já tě zprostím."[2] Toť jest víra na slovech Božích založená o všech zármutcích, kteréž se mohou přihoditi člověku. Zde přikazuje, aby se k němu utekl s tím, modle se k němu za to, aby on podle vůle své dobrotu učinil člověku v těch zármutcích a zprostil ho z nich, a zvláště z těch, které k hříchům pudí člověka nebo osidla nastražují nebezpečná a k pádu pohotová. A v takových zármutcích má Boha pilně k pomoci hledati rozumný člověk. Protož toho přikázání Božího člověk věřící poslouchaje, spočine na víře ve všech zármutcích svých a nechá jíti smyšlenky lživé mimo sebe jako krupobití, stoje pod střechou. Pakli opustí to přikázání Boží, pustí se do větru jako na moře bez vesla, nemoha se zastaviti v čas zahynutí svého. Jakož jest viděti, že nejsou v žádném zármutku bez pádu, kteříž s nimi pomoci ve svatých hledají. Ti netoliko bludně svatých v zármutcích hledají, ale i týmž domněním bludným kouzelníky a hadače vyhledávají v čas svých pokušení, stejnou vážnost ke kouzelníkům majíce v té věci, jako k svatým: brzo do Kyjova k matce Boží, do Temelína ke kouzelníku a nyní do Týna a k svatému Prokopu, k zaklinačovi, kdokoli by ulehčil, Bůh nebo d'ábel, neboť bez víry bludem jsou hnáni jako větrem, jemuž není zákon.

[2] Žalm 50, 14 a 15.

Kapitola třicátá čtvrtá

A o svatých tato rozepře jest mezi jinými rozepřemi, že se k nim máme modliti za ty pomoci a za přímluvy, o kterýchž nejistě mluví. Tu vždy víru Boží držeti máme, že takové modlení, k němuž jsou přikázání Boží, a to, co se dotýká služby Boží, spasení duší aneb správy člověka v životě ctnostném a duchovním aneb k jakékoli správě aneb polepšení člověka, nepřísluší žádnému tvoru, než toliko samému Stvořiteli. Jiné věci lidské zde na zemi, jimiž jsou si lidé povinni z lásky vzájemné, za ty mohou prositi lidé druhé lidi, jimiž si navzájem slouží a pomáhají, obdarovávají se jimi, půjčují si je: sekery, pytle, sůl, chléb, oděvy, peníze a jiné věci, v nichž si lásku projevují. Proto to jsou věci lidské, kteréžto činíce jedni druhým z lásky, plní

v nich přikázání Boží. Ale modlení k svatým v nebi není sousedsky pytel k trhu u nich vyprositi, ale věci vyšší než pozemské, jež lidé v moci nemají, nýbrž sám Bůh, kteréž se týkají spasení duší. A poněvadž ty věci naprosto v moci samého Boha jsou, za ty se modliti k svatým — když předpokládáme napřed nečistou víru a odstoupení od Boha v těch, kdož se modlí k svatým, neboť z jiného kořene nemohou počíti to modlení k svatým než z toho, že nevěří Bohu v tom, že zavázal každého člověka, aby se modlil jen k němu samému, a zavázal ho s každou věcí, kteréž potřebuje, ať tělesnou nebo duchovní, aby se za ni k Bohu modlil — protož to opustě a jinde toho hledaje, přestupuje přikázání Boží. A za druhé z toho kořene to modlení k svatým apoštolé Antikristovi zavedli v lidu: Chtějíce, aby slušně stálo, ponížili velmi lid, že jsou zlí a hříšníci velicí a že jejich modlitby Bůh neuslyší; pak s tím zošklivili jim Boha, že se na ně hněvá náramně velikým hněvem; protož svaté jim připravili v medové omáčce, bez míry jim je pochválivše, že jsou milostivi a pečují o hříšné, přimlouvajíce se za ty, kdož jim svatou oběť položí na oltář. A pro tu modlitbu líbeznou svatým lid hříšný za to má, že svatí Boha ukrotí, jako purkrabí a maršálci krále ukrutného s hněvy ukrutnými krotí proti člověku obžalovanému — takové domněnky bludné majíce o Bohu i o svatých jako o králi tělesném ukrutném, a že svatí, přijmouce dary a služby od hříšných, stojí s přímluvami snažně za hříšné, krotíce hněv Boží proti nim. A tímto ponětím hmotným hájí zjevně modlení a přímluvy svatých, přirovnávajíce Boha ke králi hněvivému a svaté si představujíce jako jeho milostivé purkrabí, kteří, berouce dary od hříšných, milosti jim hledají u Boha.

A tak jedny bludy zrodí druhé. Bludem jsouce přivedeni k takovému modlení k svatým, ihned z toho zle smýšlejí a věří o Bohu i o svatých, tak jej přirovnávajíce ke králi světskému a hněvivému. Právě tak o svatých smýšlejí, že se za dary přimlouvají za hříšné, kdož jejich milost nalezne, oběry jim dává, světla jim pálí, postí se, svátky jejich světí a jiné pocty jim činí, že ten jejich přímluv zaslouží, že oni, dary jsouce přemoženi, starají se o hříšné. Právě tak o nich smýšlejí jako o rychtářích, kteří pro dary na soudě straní nespravedlivým. Protož z toho bludu ihned se v nich rodí jiný, aby, když slyší tolik o užitcích svatých a že mohou jejich přízně požívati za dary, oblíbili si je nad Boha a položili v nich naději o těch věcech, o nichž měli naději položiti v samém Bohu, hledajíce těch věcí v svatých; a tak svou naději přenesou s Boha na stvoření, to slyšíce, že on se hněvá, kdežto svatí milost mají k nim. Protož hříšníci, neustávající od svých hříchů a nenapravení žádnými milostmi Božími, opustivše Boha, stvořitele svého, studnici živých vod, všecko své dobré majíce v něm, mohou tolik bludem zklamáni býti skrze apoštoly Antikristovy, i kdyby se jim někdy něco dobrého zachtělo, aby v tom zklamáni byli skrze ně a s tím odstrčeni byli od Stvořitele k stvoření, kdež nenaleznou toho, čehož se nadějí v tom stvoření, zavrhnuvše Stvořitele s jeho plným dobrem.

Kapitola třicátá pátá

Protož, poněvadž jest zmínka o modlení k svatým, tu vždy k víře Kristově stůjme, vidouce již, že zlému nikde neutečem, spustíme-li se víry. A v evangeliu je založena víra o modlení, ke komu se má díti. Když d'ábel řekl Pánu Ježíšovi: „Toto všecko ti dám, jestliže padneš a budeš se ke mně modliti," tehdy řekl jemu Ježíš: „Odejdi, satane, neboť psáno jest: K Pánu Bohu tvému modliti se budeš a jemu samému sloužiti budeš."[1] Ty věci Pán Ježíš mluvil o modlení, kteréž se má díti samému Bohu, maje k tomu příčinu důležitou, když ho d'ábel chtěl přiměti k jinému modlení nežli samému Bohu, totiž k stvoření, kteréžto modlení bylo v rozporu s modlením k Bohu. Proto tolik o tom pověděl, že se má díti modlení jen samému Bohu. A to všecka písma Starého i Nového Zákona ukazují vždy, že modlení jen k samému Bohu má býti. A mohl by to smysl víry ukázati, kdyby po tom smyslu šli. Poněvadž Bůh stvořil člověka, z toho chce nad ním práva nejvyššího užívati. Neboť, jakož sám mohl ho stvořiti, jakž chtěl, tak i sám chce nad ním práva nejvyššího užívati, tak i sám chce nad ním vládnouti podle své vůle, sám ho doprovoditi a říditi chce a on sám mu dobře může učiniti v každé věci. Protož, stvořiv ho sobě ke cti, chce jím sám vládnouti, chce od něho lásku, modlení, neboť on může splniti modlitbu jeho. Neboť on sám jediný zná člověka i všechny jeho povahy i tajnosti srdce, a nikdo v nebi nemůže znáti všechny zvláštní vlastnosti a tajnosti člověka každého, ani sám člověk nemůže býti sebe tak znalý, než toliko sám Pán Bůh zná srdce lidí a jejich zvláštní věci, jak to Šalomoun řekl k Bohu na modlitbě mluvě: „Ty sám jediný znáš srdce lidská."[2] Protož jemu patří modlení, neboť on jest pán,

[1] Matouš 4, 9—10. — 5. Mojžíšova 10, 20. [2] 2. Paralipomenon 6, 30.

stvořitel všech, a chce, aby k němu měli zření ve všech věcech, neboť on všecko učiniti může, zač prošen bývá v náležitém prošení, a ví, komu má dobře učiniti, lépe než ten, komuž dobře činí. Neboť někdy i svatý člověk modlí se k němu za některé věci, které se jemu zdají dobré, a on ho nevyslyší, věda, že mu nejsou tak dobré, jak se člověku zdají dobré, jakož je zjevné na svatém Pavlu a na Mojžíšovi.

Protož v takových věcech tajných, jež jsou toliko samému Bohu známy a skryty mnohé věci i nejvyšším andělům, jak praví Dionysius,[3] kterakž by mohla tedy modlitba k svatým obstáti v takové při, jíž Bůh nevyslyší ani od dobrého člověka, vidí-li, že mu není k dobru to, zač prosí? Proto svatí, nevědouce tak, jak Bůh sám zná, komu co dobré aneb zlé jest, kterakž by oni splnili takové nejisté prosby, nevědouce, hodí-li se to člověku, zač jich prosí?

[3] Míní se tu Dionysius Areopagita, ale spisy jemu přičítané vznikly až koncem 5. století.

Kapitola třicátá šestá

A opět, poněvadž všecky modlitby k svatým se dějí v pokrytectví neupřímném — neboť ti, kdož se k svatým modlí, kterak by se dobře mohli k nim modliti? Tupíce Boha svými hříchy těžkými, hledají přízně u svatých svým modlením a Boha popouzejí proti sobě k hněvu, přestupujíce jeho přikázání — kterak tu modlitbu lstivou přijmou svatí? Předně proto, že jim modlitby lidské nepatří. A za druhé, že nepřátelé Boží lstivě jejich přízeň hledají svými modlitbami, pána jejich tupíce; chtěli by toliko trestu pána jejich uniknouti skrze jejich přízeň. Anebo snad nejsprávněji může se říci, že slepí a svedení nevědí, kam jdou. A dále nikdo z víry nemůže dokázati, že by svatí na sebe pocty božské brali, a zvláště modlení, které přísluší samému Bohu, že by je přijímali. Neboť dokud zde žili, ani klanění ani oběti ani modlení nepřijímali, ač měli menší poznání Boha, než tam v nebi mají; proto beze vší pochybnosti taková věc dále jest od nich nyní, než zde byla. Tak se vypravuje o svatém Petrovi: Když přišel ke Korneliovi, vyšel mu Kornelius vstříc a padl k nohám jeho a poklonil se mu. A Petr jej zvedl řka: „Vstaň, vždyť i já jsem člověk jako ty!“[1] Podobně se vypravuje o svatém Pavlu a o Barnabášovi. Když jim chtěli obětovati, apoštolé Barnabáš a Pavel uslyševše to, roztrhli svá roucha,

[1] Skutky apoštolské 10, 15—16.

vskočili do zástupu a volali: „Muži, co to činíte? Vždyť i my jsme smrtelní, vám rovní lidé, zvěstující vám, abyste se od těchto jalových bohů obrátili k Bohu živému, jenž učinil nebe i zemi, moře i to vše, což v nich jest.“ To i jiné věci jim mluvíce, stěží upokojili zástupy, aby jim neobětovaly.[2]

To *zde* měli, že nic na sebe nebrali, což přísluší Bohu. Proto ještě více to o nich věříme, když jsou *tam* přítomni velebnosti božské, kdež padají před jeho velebností, chválu mu vzdávajíce. A i zde lidem to ukazovali, že klanění a modlení ani největší andělé nepřijímají od lidí. Neboť tyto věci jsou psány ve Zjevení svatého Jana a praví toto sám o sobě: „A já, Jan, jenž jsem slyšel a viděl tyto věci, padl jsem, abych se modlil před nohama anděla, jenž mi tyto věci ukazoval; i řekl mi: „Hleď, abys to nečinil, neboť já jsem spoluslužebník tvůj a bratří tvých, majících osvědčení Ježíšovo. Bohu se klaněj a k němu se modli.“[3] Máme tedy od svatých apoštolů i od největších andělů svědectví, že žádných poct, kteréž příslušejí samému Bohu, na sebe nepřijímají, ani klanění ani modlení ani oběti; a když bez jejich vůle jsou jim prokazovány takové pocty, že je nedovolovali pro sebe, ale Bohu je činiti kázali.

Proto moudří měli by k věření dosti na takové věci, kdyby apoštolé Antikristovi nestáli při tom, ohánějíce se citáty z Písma, z doktorů a svými nápady pohanskými, kteří nebe i peklo změřili a všecku prostotu Jezukristovu zrušili. Protož o těchto věcech mnoho přemlevše neupřímných věcí, také zmenšili některé věci. Majíce proti sobě dosti bystrou stranu, již potom připustili, že modlitba náleží jen samému Bohu, ale svatí aby jí vlečku řídili přimlouvajíce se, aby ta chromá a bezmocná modlitba se některak namáhavě přibelhala před Boha na přímluvu svatých, ale sama by to nedokázala, kdyby se toho nedoprosili svatí. Proto toto jest jejich vypsání,[4] v němžto praví: „Věříme a z Písma shledávajíce držíme, že svatí v nebesích křesťanům zde věrným svými prosbami a laskavými pomocmi podle jejich způsobilosti pomáhají; mohou je tedy křesťané vhodně žádati i prositi za pomoc i za přímluvu, při tom však poctu, kteráž samému Bohu přísluší, na ně nevznášejíce, ale tou měrou, jakou se sluší k svatým míti, k nim se majíce, a cožkoli by bylo neřádného zření k svatým a nad míru žádání, to zamítajíce.“ Nejmoudřejší lidé! Jak přepěkně se okasali, brodíce se přes veliké bláto! Mohli by vítr učiti, aby mírně vanul,

[2] Skutky apoštolské 14, 13—15 a 18. [3] Zjevení sv. Jana 19, 10.

[4] Je to citát z artikulů kněží pražských o zachovávání řádů církevních (otisk u Palackého AČ III. 269); pocházejí z r. 1428 nebo 1429.

aby chalupy nebořil. I chtějí, aby zachovávali míru při prosbách svatých, jako by to škoda byla, kdyby je velmi nebo srdečně prosili. Ale to dá rozum: poněvadž chtějí od nich míti pomoc a přímluvu, musí tak snažně prositi, aby mohli vyprositi, a tak, aby je vyslyšeli, vidouce jejich veliké a srdečné žádosti; ale jak by prosili mdle, dřímajíce, tak by je nevyslyšeli, ale řekli by jim: „Pokrytci, vy se nám posmíváte, posměch z nás majíce!" Protož co jest to jiného, než d'ábel na pánvi pražený, co z lidí činí? Jakou míru jim velí zachovávati, při tom tomu je učíce, že to z víry mají a z Písma to shledali, že je mají prositi za pomoc a za přímluvu, a klásti jim nebezpečenství při té víře? A mají-li to z víry Kristovy, ta nemá žádných takových úrazů ošemetných, aby něčemu učila, bojíc se škody v tom. Protož, čemu učí, chce, aby to bez pochybování, beze strachu, srdečně, s velikou žádostí a s velikou snažností dělali, aby toho hodni byli, oč stojí. Pakli modlení svá z víry Antikristovy shledali a snesli tu víru z domněnek mnohých jako kouzelníci, ta jest plna ošemetností pochybných, nejistých, i mohou to se zřetelem k ní říci, aby s měrou „tak akorát" to dělali jakožto nejistou věc a pochybnou. A neodvažují se pro Antikrista říci lidu, že jest to víra zlá, takořka jako od čápů zobany naklapaná, ve stínu smrti proti ní postavená. Proto se pěknými a moudrými řečmi odívá, aby Antikrista blázni raději koupili, ale následujíce víry Pána Ježíše, pomoci od něho hledajíce. Tu všecko srdce jako v takové příhodě: Někdo by vůz zvrátil do bahna, i prosí jiné za pomoc; ten je nenapomíná, aby se nezamazali, ale žádá, aby silně tlačili. Právě tak následovník víry Boží; upadne-li do bahna hříchů, nikam se neohlížeje, rychle se vrhnouti na Boha s doufáním, jenž jest pomocník pravý z hříchů a síla všech dobrých činů. Neboť pravda jest: „Pomoc má jest od Hospodina, kterýž učinil nebe i zemi."[5] Tent' může silně pomoci z bláta, i kdyby někdo až po krk v něm vězel.

[5] Žalm 121, 2.

Kapitola třicátá sedmá

Než tuto se to jinak motá při modlitbách k svatým za pomoc: bude-li při nich veliká žádost nad míru, uškodí. Ospalou žádost nevyslyší, a veliká přesáhne míru; tak ani onak tedy neprospěje. Ale kdo pohledí na tuto lest, jakou rozsévají na svět a v jakém umění chtějí mistři velicí býti, mohli by se podiviti tomu učení. Nechť tomu sedláky naučí, aby, v prsa se bijíce, „tak akorát" a s měrou se modlili, v ochranu matky Kristovy se odevzdávajíce, majíce v ní větší naději než v samém Bohu![1] Se vší nábožností, s klekáním, s poklonami se modlí i s pláčem; nechť tu míru podají takovým modlitbám, když mluví, že poctu, kteráž přísluší samému Bohu, na svaté nevznášejí! Vždyť modlení, posty, svěcení svátků, sloužení mší, oběti, utrpení — to všecko přísluší samému Bohu. A tomu všemu mistrové učí i sami to činí svatým. Protož kdy jest větší sláva v kostelích než v svátky svatých? Zvony a varhanami nešetří k poctě svatým, a písní je vždy mnoho slavnějších nežli Bohu. Kdyby mnich ledajaký svatým slul, ten lepší má než svatá neděle.

A proto, ceníce ta slova o poctě svatých nad Boha, daleko zašli od míry tou poctou. Protož ta pocta svatým, jíž by mohli císaře světského ctíti, hlasy s notami sladkými a píšťalami, zvony, světly nemírnými, ta sláva svatým oloupila Boha o jeho pravou poctu, kterouž chce míti v duších lidských. A skrze to velebení svatých zmámeni jsou lidé slepotou, že nic nevědí o pravé službě Boží, ani nemohou rozuměti, chce-li Bůh jinou poctu mimo to pískání a zpívání, kterýmiž se zaměstnali v kostelích poslové Antikristovi na oklamání světa.

[1] Na okraji tisku z r. 1521 tu čteme: Modlitba a poklona nemá býti činěna žádnému než Kristu Pánu v nebesích sedícímu na pravici Otce.

Kapitola třicátá osmá

Hledíme-li tedy na ty zápletky, kteréž mistři tak rozsévají na svět k velikým škodám, kdo jest, aby napravil ten svět na pravou cestu? Neboť malým svět neuvěří proti mistrům velikým; neboť, což velikého a slavného jest v očích světu, toť přijme. Ale jejich moudrost, ač se může skvíti světu slavně, když na ni víra přijde a pohledí na ni, rozstříkne ji jako bláto pod nohama. Protož nám při takových zápletcích nutno jest držeti se víry apoštolské, kdež se jí můžeme ujistiti, a jasných naučení apoštolů. A právě k těm věcem, o nichž tuto mluvíme, přímo míří řeč svatého Jakuba, jenž praví: „Jestliže někdo z vás potřebuje moudrosti, žádej ji od Boha, jenž dává všem hojně a nic nevyčítá, a bude mu dáno. Ale žádej ve víře, nic nepochybuje; neboť kdo pochybuje, podobá se vlnobití mořskému, jež se větrem vznáší a zmítá. Protož nedomnívej se člověk ten, že by přijal co od Pána atd."[1] To

[1] Jakub 1, 5—7.

může viděti, kdo chce, že toho, kdo má nedostatek v moudrosti Boží, přivádí s modlitbou k samému Bohu, který dává moudrost hojně všem, kdož ji od něho hledají, a nemá za zlé, nevyčítá svůj dar slovy hanlivými, jako člověk lakomý, dá-li dar chudému, uhaní ho s tím. Proto dar lidí nespravedlivých nebude ti užitečný. Ale Bůh své dobré dává hojně a laskavě a chtěje, aby člověk polepšen byl jeho darem. A praví, aby, od Boha chtěje prositi moudrosti, nic nepochyboval ve víře,[2] to jest v té víře, že, zač prosí Boha, aby věřil tomu, že vezme od Boha, zač prosí; ale kdož od něho prosí cožkoli a pochybuje o tom, že by mu to Bůh dal, ten nic nevezme od něho. Protož tu jest koule cílová jistá,[3] kdož k ní může koulí dohoditi: aby člověk, potřebný moudrosti, milosti nebo jiných darů, uměl se za to modliti k Bohu s nadějí, že to vezme od Boha sám skrze svou vlastní modlitbu, protože svatí se o to nepřičiňují svými přímluvami, jen sama jeho modlitba spojená s doufáním a s vírou. Kde budou motání mistrovská, jež stěží připustí modlitbu k Bohu, postavice jí v patách přímluvy u svatých, aby ji oni dopracovali před Boha? A i ty přímluvy ještě zchromí, že musí na odskok s měrou jich žádati, aby, chtějíce přímluvu svatých, jejich nemocná aneb zedraná modlitba byla splněna skrze ně, aby je prosili za přímluvu, ale srdcem v nich neostávali, aby je bez srdce prosili, nehezky pod nějakými měrami je postavice. Tuť k Bohu modlitbu nemohou bez svatých provésti, protože jsou nehodni; a za přímluvu od svatých se neodvažují prositi horlivou žádostí ani srdcem u nich ostávati. Což budou na té modlitbě? Jako ten na chůzi, jemuž nohy i ruce usekali.

Protož kde takový lid mohl by k slovům apoštolským přistoupiti, aby se modlil nepochybuje nic ve víře? Poněvadž se neodvažuje sám před Boha s modlitbou, leda když dřív si vyprosí něčí přímluvu, aby jeho modlitba skrze ni byla splněna, protož ten dříve pochybuje, než ji počne, a tak k ní oporného kůlu hledá, aby ji něčí přímluvou podepřel. Kterak může mnoho doufati v to, že vezme od Boha za tu modlitbu po troubách vedenou, poněvadž z víry sám nemůže založiti modlitbu k Bohu? Však nikdy taková modlitba zmatená před Boha nepřijde, neboť z víry není ani nemůže ve víře založena býti. Neboť z víry Boží zavázán jest každý člověk, i kdyby byl nejhorší, aby, chtěje se k Bohu modliti a milosti u něho hledati, sám u sebe měl víru a naději k Bohu věře, že ho vyslyší a k milosti ho navrátí, v pokání ho založí i spasí nakonec. Neboť zjevný hříšník tou cestou přistoupil před Boha s modlitbou,[4]

[2] Jakub 1, 6. [3] T. j. cíl jistý. [4] Lukáš 18, 13 n.

věře Bohu, že ho vyslyší bez přímluvy všech jiných a smiluje se nad ním; a nalezl milost před Bohem přímo po své modlitbě. Též pohanka, kde zamítl přímluvy učedníků za ni Pán Ježíš a tak dlouho ji samu stálou držel, až ho přemohla svou vírou, že k ní nemohl mlčeti řka: „Ó ženo! Veliká jest víra tvá; staň se tobě, jakož chceš."[5] Též lotr na kříži s ním vise, vida, že se jeho smrt blíží, s velikou vírou řekl: „Pane! Vzpomeň na mě, když budeš v království tvém." Řekl jemu Ježíš: „Zajisté pravím tobě: Dnes se mnou budeš v ráji."[6]

Protož takoví hříšníci tak daleko zasáhli vírou Boha, že po lotrovském životě ihned byli hodni ráje. Protož tuto[7] svatý Jakub každého modlitebníka k Bohu samému odkazuje s vírou nepochybující, aby mu věřil, že od něho vezme, což slušného u něho prositi bude. Protož zajíkání mistrův žádného dílu nemají v řečech Božích, skrze něž lidem mistři hyzdí Boha před lidem a skrze čáry Bohu cizí chtějí před ním lidské modlitby založiti, jako by nemohli lidé skrze víru své modlitby před něj uvésti. Ale já tuto jejich moudrost za nevěřící pokládám, jenž jsem velmi malý v jejich očích, ale seznávám na lidu, kterýž oni spravují, že jest bez moudrosti Boží a že jejich čárům nerozumí.[8] Protož vše napořád ve velkých kusích hltá jako svině nepřežvykující, brzy k Bohu se počne modliti, brzy k matce Kristově, brzy k svatým, brzy Otče náš, brzy Věřím v Boha, brzy Zdráva Maria, a totéž na jednom místě v jednu chvíli páchá; všecko dohromady semlev, blábolí ústy, nevěda, co lepší aneb lahodnější: Bůh-li čili svatí, Zdráva-li Maria čili Věřím v Boha, nebo všecko napořád; mrská modlitbami, tepa se v prsa. A to vše na jejich učení zmateno jest páté přes deváté, všem věcem v ústa stejně dávajíc, což se nahodí.

[5] Matouš 15, 28.
[6] Matouš 27, 38; Marek 15, 27; Lukáš 23, 42—43; Jan 19, 18. [7] Jakub 1, 5—7.
[8] Na okraji stránky v tisku z r. 1521 čteme: Modlitby vypravuje nynějšího lidu křesťanského.

Kapitola třicátá devátá

Ale když mluvíme o těch pomocech, kterých tak mistři velí hledati u svatých a za ně se k nim modliti, tedy ani proroci ani apoštolé k takovým pomocem lid nevedli ani jich sami nehledali, ale v Pána Boha všecku pomoc skládali. Proto v žaltáři toto mluví: „Pozdvihl jsem očí svých na hory, odkud by mi přišla pomoc. Pomoc má jest od Hospodina, jenž učinil nebe

i zemi."[1] A opět dí: „K tobě jsem pozdvihl očí svých, jenž bydlíš v nebesích. A jakož oči služebníků v rukou jejich pánů jsou a jakož oči služebnice v rukou paní její, tak i oči naše k Pánu Bohu našemu, dokudž se nesmiluje nad námi."[2] A opět dí: „Nebot' on Bůh můj jest a spasitel můj, pomocník můj, a proto nezahynu. V Bohu spasení mé, a chvála má Bůh pomoci mé, a naděje má v Bohu jest. Doufej v něho každý sbor lidu, vylejte před ním srdce svá, neboť Bůh pomocník náš jest na věky."[3]

Vyskočte, mistři, a vyčarujte nám také tolik na svatých svou moudrostí pohanskou! Jsout' proroci staří svatí, kteří jasněji o Bohu promlouvají nežli tito noví kouzelníci, kteří potupují a umrtvují Boha v lidech. Proto víra slavná, na Bohu založená jest všelikých pomocí hledati v něm. Nebot' mnoho jest zármutků spravedlivých, a z těch ze všech Bůh vysvobodí je. „Ostříháť Hospodin všech kostí jejich, ani jedna z nich nebude zlámána."[4] Kosti i vlasy jejich počítá, aby ani jeden z nich nespadl bez vůle jeho. A proto největší jest pomoc člověku u něho, jenž má moc nade všemi věcmi, kteréž člověka utlačují anebo mu zármutky působí; z těch ze všech může pomoci. A on nejvíce může lítost míti ke spomožení v nouzi jeho a může pomoci slabosti člověka; když by nemohl k dobrému míti sílu pro cokoli, on mu může pomoc dáti. Protož mnoho tu řekl: „Pomoc má jest od Hospodina, jenž učinil nebe i zemi."[5] Nejlepší díl vybral k pomoci, neboť jiný žádný nemůže tolik pomáhati jako ten, kdož mohl nebe i zemi svou mocí učiniti. Nenít' takové nesnáze, aby na ni nemohl stačiti a člověka z ní vyprostiti, kterýž jeho pomoci hledá. I mnohem více z malých nesnází může pomoci, když naději v něj mají a někdy s malou nesnází mnoho si zastesknou s malou vírou; neboť on může mdlého posilniti proti tvrdým věcem. A nemůže-li mu někdo důstojně sloužiti a k němu užitečně se modliti, on mu může pomoci. A nemůže-li se káti z hříchů a zvolá k němu o pomoc, ke všem těm věcem jest pohotový pomocník. A pro ty pomoci božské dosti by mohlo býti dokladů z víry Písma svatého, když by potřebí bylo šířiti se o tom více.

[1] Žalm 121, 1—2. [2] Žalm 123, 1—2. [3] Žalm 62, 7—9.
[4] Žalm 34, 21. [5] Žalm 121, 2.

Kapitola čtyřicátá

Avšak teď o jistotě těch řečí, kteréž mistři tvrdí o velikých milostech svatých, které k hříšným mají a také se za ně snažně modlí neb přimlouvají! A jest-li to tak, což o nich mistři tvrdí, pravda, tedy v tom se ukáže: Slyší-li Bůh přímluvy svatých za hříšné, tedy zjevně mají úspěch modlitby svatých hříšným, že obrátíce se od hříchů svatý život vésti musí; vždyť k jinému cíli svatí za hříšné by se nikterak nepřimlouvali. A protože svatí mají těch služebníků a modlitebníků plný svět, již by neměl žádný hříšník býti; všem by milost vyprosili. Ale poněvadž stále hříšníci jsou ti, kteří nejvíce svatým slouží, a nejhorší jsou, tedy bud'to modlitba svatých za hříšné nemá úspěchu před Bohem, anebo jí není. A tak do větru důkazy své dělají o těch věcech, jež skutky tomu odporující ze lži viní.

A ještě dále cožkoli praví mistři o těch milostech velikých, kteréž svatí mají k hříšným, toto říci o nich nemohou, že by dříve byla milost svatých k hříšným, nežli milost samého Boha jest k nim. Neboť Bůh jest bezměrná dobrota, ale svatí mají dobrotu jen s měrou, a cokoli jí mají, to od něho mají. Protož, poněvadž dříve musí býti milost od Boha k hříšným než svatých, tedy se může dříve smilovati než svatí. Ale to činí prozřetelně, to jest uložil dáti milost hříšným, budou-li se z hříchů káti. Za druhé větší jest lítost i milost v Bohu k hříšným než ve svatých, neboť on jest bezměrné dobro. Proto on, dříve stoje u hříšných svou bezměrnou dobrotou, může jim dáti milost tajnou v srdce předcházející a hnouti jimi k pokání dříve, než se svatí za ně přimluví. Neboť kým on tajně hýbe k dobrému skrze Ducha svatého, toho žádný jemu přítomný v nebi nezví, leč by komu chtěl zjeviti své tajnosti. Neboť on přítomen jest svatým v nebi i těm, kteříž v pekle jsou, i všem, kteříž na zemi jsou, neboť jím živi jsme i hýbeme se i jsme. On tedy, všem všudy přítomen jsa, může dělati v někom na zemi to, co v nebi nebude známo. Protož těm širokostem božským nevšudy může pochopením stačiti přímluva svatých, když on předchází svou dobrotou dřív než dobrota svatých.

Kapitola čtyřicátá první

Také z víry Písma máme jistotu, že se svatí nepřimlouvají za ty, které Bůh nenávidí pro jejich nepřetržité hřešení a nekání z hříchů. Neboť, jestliže by oni pro takové lidi dobře chtěli, kteréž Bůh nenávidí, musilo by se připustiti, že chtějí to, což Bůh nechce a což on zapovídá. Proto svatí v nebi, jakmile by chtěli to, což Bůh v nenávisti má, dobře činiti jinak, než Bůh chce, hřešili by a nebyli by svatí. A to není pravdě podobné pomysliti o nich; neboť proto počali býti svatí, že usilovali o to, aby se srovnali s vůlí Boží tak, aby se nemohli pohnouti od ní k ničemu jinak, než tak, jak vůle Boží chce. Proto i doktorové praví, že svatí nejsou přátelé nepřátelům Božím. Proto nadarmo se modlí k svatým ti, kteříž svatostí svatých pohrdají anebo ji nenávidí. Chtěli by skrze svaté k Bohu, ale cestou za svatými v dobrých činech nechtějí jíti; protož žádného svatého v nebi za přítele nemají. I písma božská ty věci potvrzují.

Kapitola čtyřicátá druhá

Dále praví Pán Bůh prorokovi po jiných řečech: „Protož ty se nemodli za tento lid ani nepřijímej chválu a modlitbu za ně, a nepřekážej mi, neboť nevyslyším tebe. Zdali nevidíš, co tito činí v městech judských a v ulicích jerusalemských? Synové sbírají dříví, a otcové podpalují oheň, a ženy zkropují bílou mouku, aby pekly mazance a pokruty královně nebeské,“[1] to jest měsíci. Týž prorok dí: „Řekl Hospodin ke mně: I kdyby se postavili Mojžíš a Samuel přede mnou, nemohu míti srdce k tomuto lidu. Pusť je ode mne!“[2] Z těch písem je patrné, že nechtěl vyslyšeti modlitby největších svatých za takové hříšníky, kteří nepřetržitě hřešili a káti se z hříchů nechtěli.

Opět dí Pán Bůh o zlém lidu: „I kdyby byli tři tito mužové uprostřed země, Noe, Daniel a Job, a já řeknu meči: Jdi skrze zemi a setři s ní člověka i dobytek, a tři mužové tito budou uprostřed ní: Živ isem já, praví Pán Bůh, že nevysvobodí syny a dcery své, ale oni sami vysvobozeni budou.“[3] A tito svatí mužové, Noe, Daniel a Job, v takové vážnosti u Boha byli, že mohli mnohým svou modlitbou prospěti a veliké věci zastaviti, aby se nestaly pro

[1] Jeremiáš 7, 16—18. [2] Jeremiáš 15, 1. [3] Ezechiel 14, 14, 17—18.

jejich modlitbu. Avšak zde Pán Bůh mluví o lidu takovém, který se ho lstivě držel, hříchy nepřetržité na sobě měl, nečistoty a urážky v srdci svém položil. Proto, když by Pán Bůh pomstu meče uvedl na ten lid, aby pobil lidi i dobytek jejich, a mezi tím lidem byli by ti tři mužové, Noe, Daniel a Job se syny a s dcerami svými, tedy ti mužové nevysvobodí svou modlitbou ten lid od pomsty meče, ani syny a dcery své, jen toliko sami sebe vysvobodí od pomsty meče. Protož, poněvadž nemohla jejich modlitba před Bohem nižádného z té pomsty vysvoboditi, ani jejich syny a dcery, kdo by tedy svou modlitbou prospěl tomu lidu? Nemohl by ukrotiti spravedlnost božskou nad nimi nikdo jiný. Neboť ty uvedl za vzor, jimž rovných nebylo na nebi ani na zemi.

Protož v těch písmech i v jiných má býti křesťanům víra, že Bůh modlitby hříšných lidí neslyší ani modlitby svatých lidí za ně nepřijímá. Neboť kdož odchyluje ucho své, aby neslyšel zákon Boží, modlitba jeho prokletá jest a v hřích se mu obrátí. Právě tak za ty hříšníky ani svatých na nebi ani svatých na zemi modlitby nevyslyší, nepřijme Bůh. Jakož napřed pověděno jest, velikému proroku řekl Pán Bůh: „Ty se nemodli za ten lid, neboť nevyslyším tebe. A i kdyby Mojžíš i Samuel, ti dva mužové nejvyšší svatosti, postavili se přede mnou modlíce se za ten lid, odporující zákonu mému, nevyslyším jich.“ Kterak tedy svatí v nebi modliti se budou za takový lid, kterýž Bůh v ošklivosti má? Neboť tato víra, na slovech Božích založená, nemůže zklamána býti, kterouž svatí zachovávali, do nebe chtějíce. Proto kterakž, jsouce tam, chtěli by tu víru zrušiti, kterouž svatí zachovávali, a prositi za to zlosynstvo, které Boha tupí, přestupujíc jeho zákon, a svatých žádá, aby se za nějaký úplatek velhal do nebes skrze svaté? Protož všickni jsou zlořečení, kteříž se odchylují od přikázání Božích, a jejich modlitba ohyzdná a prokletá jest. A poněvadž jejich modlitba prokletá jest, kterak cizí modlitba za ně požehnaná bude?

Protož ty zákony o těch přímluvách svatých ukovány jsou od poslů Antikristových, kteří se pasou na nich, vnadíce lid bezbožný s oběrami, s dary, se světly, aby se domníval pošetilý lid, že svatí takových darů a obětí žádají a že by se pro ty dary ihned hnuli přízní a milostí k hříšným a přimlouvali se za ně, dary jsouce nakloněni k tomu. To se domnívá lid slepý, neboť svatokupci stále jim domlouvají v uši a loudí na nich statky skrze svaté.

Kapitola čtyřicátá třetí

Ale poněvadž tuto o přímluvách řeč jest šířena a ony jsou mnou popírány, ne proto jsou popírány, jak by se někdo domníval, že jest tak svatý, že mu přímluvy není potřebí, ale proto jsou popírány přímluvy, že se o přímluvu ti hrnou, kteří jí nejsou hodni, a tu ji hledají, kdež ji nenaleznou. Neboť ten nikdy přímluvy hoden není, kdož ustavičně hřeší, to vždy myslí činiti, zač přímluvu hledá u toho, jenž moci k přímluvě nemá. Protož která přímluva z víry Kristovy jest, tu my nepopíráme, ale žádáme ji. Protož tato přímluva z víry Kristovy jest, o kteréž se svatý Jan zmiňuje řka: „Synáčkové moji, toto píši vám, abyste nehřešili; pakli kdo zhřešil, přímluvce máme u Otce našeho, Ježíše Krista spravedlivého. A on jest smíření za hříchy naše, a netoliko za naše, ale také za hříchy celého světa."[1] Ta víra jest naše o přímluvě. A naprosto žádný v nebi nemá moci ani práva — jen že jim jest připsána bez důvodu víry — než sám Kristus, Syn Boží, s právem přísežným biskup nejvyšší, jak tato slova i jiná apoštolů jeho to vyjadřují. Kdyby někdo jiný měl se přimlouvati za hříšné kromě Krista, Syna Božího, apoštolé jeho nebyli by zamlčeli tu přímluvu. Než o téže, na kteréž dosti všem jest, přímluvě, kteráž v Kristu jest, dí zjevně, že máme přímluvce před Otcem naším, Jezukrista spravedlivého.[2] Neboť nikdo se nehodí k přímluvám před Bohem za jiné, jen kdož žaloby zproštěn jest skrze přímluvu Kristovu, a ani by nikdo jinak nemohl spasen býti, kdyby přímluvy Kristovy za něho nebylo. Neboť všichni jsou uznáváni za hodny žaloby kromě Krista, jakož praví svatý Pavel: „Všickni zhřešili a všickni potřebují slávy Boží."[3] Neboť skrze jednoho člověka hřích na tento svět vešel a skrze hříchy smrt vešla, v němžto všickni zhřešili."[4] „Jakož dí Písmo: že není žádný spravedlivý, není moudrý, není, kdo by hledal Boha; všickni se uchýlili, spolu se stali nepotřebnými; není člověka, který by činil dobře, není ani jediného."[5] Protož jediný mezi všemi Kristus nalezen jest bez žaloby každého hříchu, Duchem svatým se počav. Protož jemu jedinému právem se připisuje spravedlnost taková, aby mohl přímluvcem za nespravedlivé býti, a v témž svatý Pavel jeho kněžství ohlašuje řka: „Ale Kristus proto, že zůstává na věky, má věčný kněžský úřad. Proto také může navždycky spasiti, přistoupě skrze sebe samého k Bohu,

[1] 1. Jan 2, 1—2. [2] 1. Jan 2, 1. [3] Římanům 3, 23.
[4] Římanům 5, 12. [5] Římanům 3, 10—12.

neboť je stále živ, aby za nás orodoval. Takový biskup se nám hodil, svatý, nevinný, neposkvrněný, oddělený od hříšníků, povýšený nad nebesa."[6] Tu svatý Pavel počítá sebe se všemi apoštoly i se všemi lidmi mezi hříšníky. Protož o všech dí nám hříšníkům: „Takový biskup se nám hodil, svatý, neposkvrněný a oddělený po všech stránkách od hříšníků," nižádné slabosti hříchů s nimi nemaje, ale plnou sílu nevinnosti maje s velikou milostí, božské moci jsa, aby mohl hříchy všech nésti, dosti za ně učině Bohu; proto takový biskup nám, hříšníkům, potřebný byl, aby všecky statky krví svou koupil, mohl také za všecky orodovati, kteréž koupil.

Protož víra jest, že žádný do nebe nemohl vejíti, než toliko skrze jeho vykoupení a orodování. Neboť kněz nejvyšší starého zákona, jenž znamenal Krista, měl obětovati a modliti se za všecku obec židovskou. Proto tento v pravdě hojněji sebe sám obětoval Bohu neposkvrněného, aby vyčistil svědomí naše od skutků zlých v krvi své; ten stojí před obličejem Božím, stále živ jsa k orodování za nás. A ta víra ohlášena jest celému světu skrze apoštoly a ještě pořád není odvolána. Třebaže Antikrist, největší nepřítel Kristův, umrtvil tu víru na světě a jiné přímluvce rozmnožil světu, nejisté a nevážné svaté, mnichy otylé, takže mohou takoví v pekle býti, a Krista veřejně mezi ostatními přímluvci někam za dveře vystrčili: nicméně nikdy nemohou nepřátelé Kristovi této víry zapříti, že všickni dohromady svatí nemohli ani jednoho vykoupiti svou krví, aniž také práva mohli obdržeti, aby za jednoho orodovali, ale on, za všecky dosti čině, obdržel právo přísežné k orodování za všecky. A poněvadž všickni, všedše do nebe skrze jeho vykoupení, ne hned proto jsou kněží s právem přísežným, k orodování za všecky obdrževše moc: protož všickni svatí nebeští podnes drží tu pravdu, že tam žádný nepřijde jinak, než tak, jak oni vešli, skrze vykoupení a orodování Kristovo. Právě tak poslední všickni mají vejíti skrze něho, neboť on jest cesta a žádný tam nepřijde jinak, než skrze něho tak, jakož oni vešli.

Proto, jakož všem nutné jest jeho vykoupení, právě tak každému jednotlivci potřebné jest jeho orodování bez těch všech orodovníků domnělých. Neboť on více má moci k orodování nežli všickni, co jich jest v nebi, a má právo k orodování od Otce, Boha, ale nikdo ani o nikom jiném nic Bůh neřekl, že by on měl za někoho orodovati. Proto ta víra, kteráž jest o Kristu a o jeho orodování, nemůže nikomu v nebi připsána býti. Neboť jakmile by každý

[6] Židům 7, 24—26.

stejnou moc a právo k těm věcem měl, ke kterýmž Kristus moc a právo má, tak by on byl jiným rovný. Protož víra o něm nebyla by dražší v něm, než stejně jako v každém jiném, a bezpochyby méně než v jiných, neboť skutek ukazuje, že za jinými stojí v té při.

Protož ta věc již nejvíce podle přízně se děje; kohož kněží nejvíce ze svatých vychválili, v tom se nejvíce víra skví a ten nejlepší má. Proto to beze vší pochybnosti na matku Kristovu spadlo, jakož i dnes vskutku jest, že ji nad Krista zvelebili a naději svého spasení v ní položili. Ale to Antikrist uvedl na oklamání světa, proto to víra není. Nižádný toho práva nemá k orodování za všecky, kdož není spolu Bohem a člověkem, jenž za hříšníky odporné neoroduje, za pokrytce lstivé. Protož on, jsa Bohem, zná srdce všech lidí a podle toho poznání ví, za koho má orodovati. A protož ani za ty, kteříž sladkými řečmi aneb s hlubokými poklonami přímluvy jeho hledají — tím se on neuspokojí ani se za takové lstivé nepřimlouvá. Ale on zná, kteří jsou vyvolení a v kterých jest upřímnost pravá v srdci, které jsou jeho ovce, jež hlas jeho slyší a následují ho.[7] Protož on, jsa pravým Bohem, beze vší pochyby ví, za které se má přimlouvati a za které milá bude jeho přímluva před Bohem. To poznání nemůže míti žádný svatý, aby věděl, kdo jest vyvolen za syna a kdo má pravou upřímnost srdce. A tak, neznaje to, mohl by se přimlouvati za takové, kteří jsou v nenávisti Boží, a tak by jeho přímluvy byly marné. Protož Kristu, Synu Božímu, toliko jemu přísluší přímluva podle nepochybné jistoty a podle vykoupení. Neboť nikdo nemůže tolik milostí a slitování míti nad nimi jako on, který za ně umíral a umýval je v krvi své od jejich hříchů. Proto, vida v nich výsledek své mnohé práce a bolestí svých, nejvhodněji může se přimluviti za svůj vlastní koupený majetek v čas jejich zármutků a v čas jejich pádů, kdy pro své slabosti a pro osidla d'ábelská podléhají výčitkám zlého svědomí. Proto, navrátíce se k srdci, od něho pomoci a utěšení žádají, odpuštění a všelikých milostí se od něho nadějíce v své sklíčenosti a v truchlivosti srdce, kteréžto věci pro spáchané hříchy napadají i ty, kteříž to silně dobro chtějí, skrze osidla pokušení vezdejších, kteříž úmyslů k hříchům nemají a jich se varují. Proto v tom smyslu praví svatý Jan: „Pakli kdo zhřešil tak z náhody, přímluvce máme Jezukrista spravedlivého před Otcem naším, Bohem,"[8] to jest, aby pro pád, jenž se lidem dobrým může přihoditi, nezoufal ani v nijakou opuštěnost a sklíčenost nevběhl, ale zase povstal, maje velikou

[7] Jan 10, 4. [8] 1. Jan 2, 1.

naději v Boha skrze Jezukrista, Pána našeho, že, poněvadž umřel za nás a knězem věčným od Boha ustanoven jest, aby navždy spasiti mohl, stále živ jsa k orodování za nás, aby prostřednictvím jeho bezpečný přístup měl k Bohu s doufáním a tak skrze jeho zasloužení vždycky aby hledal milosti k odpuštění hříchů a ke zproštění velikých zármutků a k dobytí všelikých nutných věcí. A nemůže-li někdo rozumět jeho přímluvě, kterak ona se tam děje před Bohem anebo kterak by i sám za nás prosil, aspoň toto měj, abys ve všech věcech milosti Boží hledal skrze jeho zasloužení, skrze jeho mnohou námahu a ukrutnou smrt, což nám a pro nás všecko činil.

A tak vždy jeho přímluva bude se konati a provede se, když Boha a jeho milosti ve jménu Ježíšově hledati budem a k němu se modlíce jeho prostřednictvím provedem modlitby k Bohu. Protož on stále jest živ k orodování za ty, kteříž jeho prostřednictvím Boha a jeho milosti hledají. A i k němu se modlíme, neboť s Bohem Otcem i s Duchem svatým jeden nerozdílný Bůh jest; protož spolu modlitby zasluhuje Otec, Syn i Duch svatý, Bůh nerozdílný, jemuž říkáme: „Otče náš, jenž jsi na nebesích, odpusť nám naše hříchy." Ale Syn Boží vtělil se v život Panny Marie a jest spolu pravým Bohem i pravým člověkem. Protož on skrze své člověčenství nás vykoupil a zasloužil se o naše spasení a všeliké milosti, jichž máme od Boha hledati skrze něho jakožto skrze zprostředkujícího smírce, abychom vždycky k Bohu přístup měli, jak ve všech našich potřebách žádáme, majíce nejvyšší naději v něm, když nám dal Syna jednorozeného, aby nás skrze něho s sebou smířil, a ustanovil ho přímluvcem naším před sebou na věky, že nemůže v to upadnouti nic, pro co bychom zanedbáváni byli v které potřebě, leda kdyby to zavinila naše lenost a nevěra nebo nějaké pohrdání a nevděčnost za ty největší milosti, které nám dal skrze Jezukrista, Syna svého; ty věci s naší strany mohou nás připraviti o to dobré, kteréž nám Bůh připravil v Synu svém.

Ale kterak se on přimlouvá anebo se modlí za koho, to jasně ukázal na své poslední modlitbě řka: „Otče, neprosím za svět, ale za ty, které jsi mi dal, ze světa je vyloučiv."[9] Tu zjevně svět vylučuje ze své modlitby a naklání ji k těm, kteříž pro něho svět opustili, jemu uvěřili a slova jeho přijali a v něm zůstali do smrti. Protož takové i podnes jsou ovce jeho, které slyší hlas jeho a věří mu[10] a následujíce šlépějí jeho oddělují se od světa pro něho a v něj toliko svou naději skládají všeho svého dobrého. Za ty on se přimlouvá v je-

[9] Jan 17, 9. [10] Jan 10, 4.

jich potřebách, nakloňuje k nim Boha s jeho milostmi. Ale za svět se nepřimlouvá, neboť svět nevěří jeho slovům, neposlouchá ho, není vděčný za milost jeho a protiví se mu ve všech cestách svých. Všechen utonul v mrzké chvále podléhající porušení, hledaje zde v svých zkaženostech zvrácených, ohavných chvály a ve vylití rozkoší oplzlých se poskvrňuje a v nejhorších věcech libost maje, duchem nejodpornějším Kristu Ježíšovi opojen jsa, skrze nějžto sahá k mylným a nejvíce smrtícím věcem, jimiž se nadobro zbavuje účastnosti Boha a stránky příbytku Božího v sobě pozbývá a padá v los zatracení věčného. Protož tak mnoho a daleko postaven jest proti Bohu, aby snadno lék nalézti nemohl proti svým ranám pro takové přivázání k nepravostem, kteréž si po rodech dědí; po úřadech, po stavech, po městech, po tvrzích, po statcích, po obchodech, po pokrmech i po všech svých zvláštnostech svět si nepravosti přerozmanité dědí a takové bludy a hříchy za radost, za zisk, za právo a za „musím" si počítá.

Proto ani smrt Kristova ani jeho přímluva ani žádné milosti Boží ani žádný lék Boží nemůže se dostati tomu světu, dokudž trvá v takovém kvasu odporném Bohu, a také ani na jediného člověka světského žádná účastnost božská nepřijde, dokud se neodloučí od světa srdcem, skutky, přízní, obcováním, zanecháním nepravosti, kterouž se oddělují od Krista. A poněvadž se Kristus nepřimlouvá za svět ani za toho, kdož miluje svět a leze pod jeho křídla, kdo jest pak v nebi, aby se za ten svět přimlouval? Proto podle víry žádný by se neodvažoval to potvrditi, že by někdo něčím pohnul v nebi nebo některé přímluvy měl proti Kristu, poněvadž on, maje od Boha právo k přímluvě,[11] odmítá svět od ní; v nebi pak žádný, nemaje právo takové k přimlouvání, za ten svět protivný Bohu nemohl by se přimlouvati. Neboť nepřevyšují Krista v milosti; on největší milost má k hříšným, kteříž ji hledají od něho přímo; svatí, což mají milosti, to z jeho plnosti vzali, a ti, kteříž tam mají býti, všickni musí z jeho plnosti každou milost vzíti.

Proto nechť nahromadí, což nejvíce mohou důkazů o milostech svatých k hříšným, nic jiného tím nedokážou, jen urážky mnohé té víře, kteráž v Kristu jest. Proto Antikrist, jenž jest farář tohoto světa, zavedl to proti Kristu — přímluvy mnohých svatých tomu světu, kterýž Kristus vylučuje ze své modlitby i přímluvy. Neboť Antikrist shledal všecky moci i milosti, kteréž v svatých jsou, a dovedl z nich nadělati léku tomuto světu na každou ránu, při níž

[11] Jan 17, 2 a 9.

toliko svět věří Antikristovi o uzdravení ran svých nikdy nezhojitelných, vředového hnisání, otoku a opuchlosti zsinalé. Po léku a v ranách jeho odpočívá smrt bez zarmoucení, neboť stojí pod nebeským léčením, mohouc světu nadějí spasení domnělou býti.

Kapitola čtyřicátá čtvrtá

Ale co já tuto o přímluvě Kristově tvrdím, to také někteří z doktorů potvrzují. A zvláště svatý Řehoř, vykládaje knihu svatého Joba na ta slova: „Kdo mi dá pomocníka, aby žádost mou Všemohoucí vyslyšel?",[1] na to praví: „Věděl zajisté svatý Job, že byly-li by k věčnému vysvobození, odpočinutí nebo prospěchu vzaty lidské modlitby, nemohly by vyslyšeny býti jinak, jen skrze advokáta vlastního, o němž praví apoštol Jan: Jestliže kdo zhřeší, orodovníka máme před Otcem naším, Jezukrista spravedlivého. Ten je smíření za hříchy naše, a netoliko za naše, ale i za hříchy celého světa.[2] Také o něm svatý Pavel apoštol praví: Kristus Ježíš, jenž umřel za nás, nyní i z mrtvých vstal, jenž sedí na pravici Boží, jenž také oroduje za nás.[3] Protož to, že jednorozený Syn za člověka oroduje, zajisté znamená, že před spoluvěčným Otcem sám sebe člověkem ukazuje; a jeho prosba za lidské pokolení znamená tutéž přirozenost lidskou k výsosti svého božství přijmouti. Oroduje tedy za nás Pán ne hlasem, ale milosrdenstvím; neboť co nechtěl, aby ve vyvolených bylo potupeno, to přijímaje vysvobodil je. Tedy pomocník bývá hledán, aby člověk žádostí byl vyslyšen, neboť, kdyby za nás orodování prostředníka neorodovalo, od ucha Božího beze vší pochyby hlasy našich modliteb by se ztratily aneb oněměly."

Ty věci mluví svatý Řehoř někde stranou od nás vysoko. Protož ač to jest nejasné, k potvrzení víry nejvíce proto to jest, že apoštoly cituje o přímluvě Kristově a na to potvrzuje jeho přímluvu tak dalece, že by všecky lidské modlitby byly marné a nyní pryč od ucha Božího, nevyslyšel by Bůh nižádných lidí, neboť naše modlitby mají moc a úspěch v jeho zasloužení a v přímluvě. Právě tak i skutky naše dobré jsou vítány Bohu toliko v zasloužení jeho dobrých skutků. Proto naše modlení a zasluhování v něm moc bere, že on proto kořen jest, abychom my se svou dobrotou život a moc brali v něm, neboť

[1] Job 31, 35. [2] 1. Jan 2, 1—2. [3] Římanům 8, 34.

on nejprve od nás hřích odňal, skrze nějž jsme mrtvi byli, a potom moc života pravého dal a zasluhování a k tomu ještě stojí před Božím obličejem za nás svým zasloužením a svými modlitbami, abychom my se mohli platně modliti skrze něho k Bohu i práci příhodnou konati k zasluhování věčnosti v slávě. Ale poněvadž bez jeho orodování by modlitby lidské umlkly anebo němé byly před sluchem Božím, tedy i přímluvy svatých by nebyly nic platné těm, kdož v ně doufají; neboť, kdyby jejich přímluvy pokolení lidskému stačily, neoloupil by všechny lidi o jejich modlitby od sluchu Božího ucha jako němé, kteří nemají moci k volání, jen toliko se zřetelem k orodování Kristovu za platné pokládaje, že by lidské modlitby skrze něho ucha Božího se dovolaly.

Kapitola čtyřicátá pátá

Nyní slyšme řeč svatého Augustina na ta slova svatého Jana, kdež dí: „Zhřeší-li kdo, přímluvce máme před Otcem naším, Jezukrista spravedlivého."[1] Takto praví: „Tento muž spravedlivý a veliký, to jest svatý Jan, kterýž z prsou Páně skrytá tajemství pil, ten, kterýž z prsou Páně božství vypověděl aneb dosvědčil, ten Krista jako přímluvce uvedl, ne sebe, a chtěl raději sebe položiti mezi hříšníky, aby měl za přímluvce Krista, nežli by sebe položil za přímluvce místo Krista." A dále praví: „Kdo tomu věřil, kacířstvím se neprovinil. Neboť odkud rozdělení se stalo? Jen z toho, že lidé říkají: My jsme spravedliví, my z hříšníků činíme spravedlivé, my prosíme, my vyprošujem." — Tu pořádně Antikrista po tonsuře udeří! Z té řeči jest viděti, že ta víra o přímluvách rozmnožených mnohých přímluvců jest děravá, v nichžto trošku poodkrývá Antikrista a hanbu mu způsobuje, neboť se toho nenaděje. A tak jest zjevno, že tehdy nejvíce počátek vzaly mnohé přímluvy, když se roztržka mezi křesťany stala o to, že mnoho mnišských řádů posvátných se nadělalo mezi nimi, aby chlubíce se lhali jedni proti druhým řkouce: „My spravedliví jsme, my posvěcujem nečisté, my spravedlivé činíme z hříšníků, my prosíme, my vyprošujem." A jako v sobě rozděleno jest to tělo Antikristovo takovými pyšnými zvláštnostmi, tak uvedli lid k rozdělení mezi sebe i mezi svaté, aby podle jejich chválení oblibovali jiné a jiné svaté k orodování za sebe. Proto tak lžou lidu, aby, dokudž mohou, jim své orodování

[1] 1. Jan 2, 1.

sladkým činili. A když by jejich orodování nevynášelo tolik peněz, podají jim orodování svatých, aby se za ním větší řada k oběře vlekla, neboť je mohou většími lžemi obsypati, než své přímluvy, chválíce jejich svatost a jejich lásku k hříšným vysoko, každému svatému něco nad jiné přičítajíce, aby byl prodejnější jako kůň na trhu pěkně vyhřebelcovaný. Proto, tak povyšujíce hojně svatosti jejich, utrží mnoho užitků a žerou nebe i peklo i zemi skrze ta orodování pyšná, kteráž sobě lžou nestydatě nebo je na svaté uvádějí vymyšlenými lžemi pro své užitky.

Kapitola čtyřicátá šestá

Ale poněvadž tento doktor[1] tak rozumně odpírá svatému Janovi takové přímluvy, protože on sám se do nich nepletl, tím, že mezi hříšníky se počítaje s nimi vyznal, že má za přímluvce Krista raději, nežli kdyby sám sebe přímluvcem za hříšné činil aneb nazýval: protož z toho je dobře viděti, že se ani apoštolé, ani jiní spravedliví lidé neodvažovali na sebe ty přímluvy potahovati ani že se neodvažovali hledati si je od Boha bez samého Krista Ježíše, jenž jest od Boha za přímluvce ustanoven všem, kdož budou hodni jeho přímluvy. Vždyť jinak by ta víra, v Kristu daná, byla marná, když by si ji osobovali apoštolé nebo jiní svatí, jakož i podnes marná jest skrze dílo Antikrista, jenž pase břicho skrze ni. Neboť orodování svatých a jiné zisky si rozmnožuje skrze ně, vytahuje ty věci z Písem lživým duchem ke zvelebení svatých, aby skrze to velebení svatých lstivě domníval se svět, že Antikrist velmi přeje svatým, jako by jim blízký byl, a aby se zdálo, že Antikrist velmi přeje spasení světu skrze svaté, jejich svatost užitečnou světu hlásaje a pod tím nevěrně Jezukrista s jeho velikým spasením umrtvuje a v zapomenutí světu dávaje, kdyby ledajaký mnich svatým nazván byl, vážnější k spasení lidu byl nežli Kristus; neboť Antikrist každého svatého obsype takovou svatostí a mocí k spasení světu, aby svět, ochotně přilna k svatým a své dobré slyše u nich a v nich, neptal se na Krista.

[1] T. j. sv. Augustin.

Kapitola čtyřicátá sedmá

Když jsme počali řeč o přímluvě bezpečné, kterou máme v Kristu, také se tu přidává k dobrým lidem mistr Protiva[1] řka, že jest zajisté náležité, aby se lidé Kristu klaněli, a že není potřebí k rozmlouvání s ním jiné svaté přijímati ke smíření, a že by pošetilý byl, kdo by jiného přímluvce hledal, a že v prvotní církvi svaté zvláště modlitba obrácena byla k té osobě prostředníka za pomoc duchovní a že, když se tak dálo, tedy více prospívala a rostla v dobru církev svatá než nyní s mnohými přímluvami smyšlenými a nově vymyšlenými.

Rozumným lidem dává se tím věděti, že bezpečná víra jest v Kristu o přímluvě těm, kdož jí podle víry hodni budou. Poněvadž se světu žádná přímluva nedostane, ačkoli svět má naději ve mnohých přímluvách podle slibů Antikristových po vydané víře jednou svatým o přímluvě Kristově, proto nové a smyšlené přímluvy jsou jalové a klamné. A okolo nich se svět namáhá jako okolo modly mrtvé, ač nikdy od ní odpověď neslyšel ani žádné pomoci se mu od ní nedostalo; opiv se jedem Antikristovým skrze tu modlu mrtvou, mnoho lživého mluví o ní, domnívaje se, že jest život v smrti, řka s oněmi pohany: „Velikát jest Diana Efezských!“[2]

Protož ještě několik slov o svatých, skrze něž zaplétají svět a otravují jej sladkou libostí z nebe, pravíce světu, že již svatí tam v nebi větších milostí nabyli, jsouce bez těla, nežli zde přebývajíce v těle měli. A tím mluvením chtějí dokázat ty přímluvy, kteréž světu slibují v svatých, že jsou již svatí s velikou milostí příčina k dobrému hříšných, pečlivěji se o ně starajíce než když zde přebývali. Proto ty řeči, které o milosti vedou, v tom smyslu, ke kterému ji vztahují oni, můžeme popříti, ale jinak, jak se ta věc má v pravdě, připustiti, předpokládajíce v pravdě ten život, který svatí zde měli a který tam mají, že nic tam nemají, což zde měli, a zde nic neměli, což tam mají, ale věřili, že tam jiné míti budou, a v naději očekávali to, což tam mají. Proto skutky zasluhující již tam nemají ani pro sebe ani pro jiné. Proto žádných těch služebností skutečných, kteréž zde měli sobě k zasluhování a jiným k prospěchu, tam již nemají. A tak již věříme, že zde jest místo a čas k zasluhování, a tam k odplatě. A tak jest pověděno: „Blahoslavení mrtví, kteříž v Pánu umírají; neboť řekl jim duch, aby odpočinuli od svých prací;

[1] Viklef ve spise Trialog IV., kap. 30. [2] Skutky apoštolské 19, 34.

neboť skutky jejich jdou s nimi,“[3] to jest odplata za jejich skutky jde v jejich klíně. Protož tato řeč se vztahuje na zde přebývající, dokavadž čas bude, aby mohli dělati, jak praví: „Dokudž čas máte, čiňte dobře všem;[4] neboť přijde noc, kdežto žádný nebude moci dělati ničehož.“[5] Protož, mohli-li by tam lidé mrtví více prospívati než za živa mohli, nemohla by ta slova pravdivá býti: „Dokavadž máte čas, čiňte dobré všem.“ Neboť mají-li tam míti větší úspěchy jejich dobré skutky, tedy by jim k nim čas nastal teprve po smrti. Ale že tam času není k nim, zde jim čas před oči klade k dělání dobrých skutků. Proto svatý Petr věda, že po smrti nebude moci napomínati k pravé dobrotě, dí některým lidem věrným: „Proto mám v úmyslu napomínati vás vždycky k těmto věcem, ačkoli je znáte a jste utvrzeni v přítomné pravdě. Pokládám však za spravedlivé, pokud jsem v tomto stanu, probouzeti vás napomínáním; vždyť vím, že brzy musím složiti svůj stan, jak mi také náš Pán Ježíš Kristus zjevil. Usiluji však o to a častokrát, abyste si také po mé smrti tyto věci po každé připomínali.“[6] A v té řeči ukazuje svatý Petr svou snažnost, kterou měl k věrným lidem, že je často učil a napomínal, s nimi žije, a k tomu je chtěl navésti častým učením a napomínáním, aby učení a rozumní byli i utvrzení v nynější pravdě, to jest, kterou pravdu nyní v tomto stavu máme zachovati podle přikázání Božích a podle víry Jezukristovy, aby spravedlivě a moudře tomu porozuměli a „v té pravdě abyste utvrzeni byli, aby protivné věci vás od té pravdy neodrazily; protož já věda, že zanedlouho umřu, k tomu vás pilně vedu, abyste si to po mé smrti pamatovali a v tom setrvali.“ A z té řeči mohl by porozuměti, kdo by chtěl, že svatý Petr dobré před smrtí na péči měl, kteréž po smrti nemohl činiti. Tu měl lásku k těm lidem, aby je k dobrému navedl. A nespoléhá na to, že by jim po smrti mohl právě tolik nebo více učiniti. A proto činil, co mohl a dokud mohl, věda, že po smrti ani kázati ani napomínati ani epištoly psáti jim nebude moci.

Proto vyber si z toho, kdo jest moudřejší, což může nejvíce, a spočti milost přítomných apoštolů a nyní nepřítomných a potvrď to, neobelhávaje lidi; neboť něco jiného jest mluviti podle drzosti pyšné a podle zvrácených bludů, a něco jiného podle jistoty víry v Písmu ukázané, a mluviti tam veliké věci, kdež o nejmenších nic jistého nelze praviti, an by takový lživě mohl říci, že svatí Bohem vládnou a že Bůh bez jejich rady nic neučiní. Proto mluvíce

[3] Zjevení svatého Jana 14, 13. [4] Galatům 6, 10. [5] Jan 9, 4.
[6] 2. Petr 1, 12—15.

o těch slovech, že svatí, jsouce v nebi, mají větší milost, než zde měli, to můžem připustiti se zřetelem k užívání Boha; více tam milují Boha nežli v tomto smrtelném těle; přítomni jsouce Bohu, mají v něm všelikou plnost, netoliko horoucím milováním zapáleni jsouce, ale plnou radost v něm majíce tak, aby nemohlo jejich srdce dále sáhnouti v tu plnost nad sebe; mají přesypanou míru, uchváceni jsouce takovou slávou a horoucím milováním, které je nikde jinde mimo sebe nezůstaví. Že by je mohl nějaký rozum neb žádost neb cítění držeti v čem jiném, to není v nich, neboť jsou pohlceni tou slávou a láskou horoucí, aby v ní mimo sebe i všecky ostatní věci zůstaveni byli. Jako může něco patrno býti na svatém Pavlu, který, jsa ve třetím nebi, nevěděl to, byl-li tam v těle čili bez něho.[7] Neboť plná sláva aneb radost by nebyla, kdyby člověka do něčeho jiného pustila, než jest sama, aniž jeho doma u sebe zůstavila.

O těch věcech my chabě můžem mluviti; ale více jest tam, což v srdce lidem nevstoupilo.[8] Proto po té stránce, mluvíce o milostech svatých, můžem říci, že žádný posel Antikristův není tak moudrý, aby vypověděl jejich mnohé milosti, jimiž převyšují vezdejší lásku k Bohu, kteroužto lásku mohou míti v osobním užívání Boha, plné nasycení radosti jeho majíce. Protož na to, což se praví, můžem uvésti nějaký příklad při věcech přírodních, které se sejí pro pokrmy z čistého obilí. To obilí — pšenice nebo jiné — mají jinou schopnost aneb užitek v rozsévání a jinou schopnost a užitek mají v tu dobu, když se k pokrmům připravují. To je rozemelou, roztlukou a potom uvaří nebo upekou. Proto ta věc již se nehodí k prvnímu účelu, totiž k setí, aby ze sebe jiné obilí plodila, neboť možnost vzrůstu aneb plození jest jí odňata a v jinou schopnost užitku obrácena, v užitek jídla a nasycení připravena, kdežto dříve rostouc nemohla pokrmem takovým býti. A jsouc pokrmem takovým, ke vzrůstu se nehodí ani nemá k tomu schopnosti. Ale hospodář chtěl, aby dříve rozsévána byla a rostla a hojně užitku zplodila. Ale když mu z ní chutný pokrm k jídlu připraví, tak ji nepodá oráčovi do secí zástěry, aby ji rozséval po poli, ale s chutí toho pojí. Rozsévání a množení užitků s tesklivými bolestmi se dálo, ale požívání na hodech při víně s veselím.

Proto z těch věcí, kdož by chtěl, mohl by porozuměti o svatých, že jsou v blahoslavenství postaveni ve stavu daleko odlišném od stavu vezdejšího; že ty skutky, kteréž měli zde k prospěchu jiným, nejsou již na nich, ale samé

[7] 2. Korintským 12, 2. [8] 1. Korintským 2, 9.

radování a nasycení v Bohu bez nedostatku, plné odpočinutí ode všech prací, od starostí, od milých náklonností vezdejších. Nic jejich mysl nedrží než sama radost v Bohu ukojená, neboť jinak nemohla by býti plná, kdyby ji co zde na světě táhlo k sobě.

Kapitola čtyřicátá osmá

Ale ještě tuto rozepři o ně mají jako již nejposlednější: přece by se jejich přímluv neradi pustili; proto praví o nich, že svatí, jsouce v té radosti, nemohou bez toho býti, aby nám dobrého nežádali.

To můžem na polovic děliti. O kterých věcech Písmo svaté nic nepraví jistého, jež jsou zavřeny v tajemství Božím, ale sami lidé táhnou se k nim a mohou se o nich domnívati nejistě, že se jejich rozumu zdá to pravdě podobná nebo pravá věc, to ani zcela tvrditi ani zcela popírati nesluší; ale cožkoli jest před Bohem pravé při těch tajemstvích, to uznávejme. A jest-li jejich záliba veliká neb menší, buď Bohu chvála; dobrému vždy máme rádi býti. Ale tvrditi některé věci bez Písma nejisté o svatých a zákon z nich lidem ukovati jako povinnou víru, toť musí divná věc býti. A to již nepochází z dobroty, že člověk, smrdě pivem, chce mnoho o žádostech a o milostech svatých radujících se v nebi rozprávěti — neviděv ani neslyšev mnoho ani málo, než jsa nadutý pýchou, chce býti mistrem těch věcí, kteréž ještě nepočal znáti — z těch věcí chce lidem zákony tvořiti, které na srdce lidem nevstoupily. Proto svatý Pavel, vtržen jsa do třetího nebe — „v těle-li čili bez těla, nevím; Bůh ví“[1] — nevěděl sám o sobě, kterak v třetím nebi byl. Kterak se tedy mohl vyptati na žádosti svatých, co oni komu žádají, když o sobě nevěděl? Než to zde pověděl, že to na srdce lidem nevstoupilo,[2] co jest tam, a že nesluší člověku o tom mluviti, neboť nemůže žádný člověk mluviti o tom, což jest nad jeho rozum.

[1] 2. Korintským 12, 2. [2] 1. Korintským 2, 9.

Kapitola čtyřicátá devátá

Ale tato drzost lživá, tukem prorostlá, takže stěží kouká z tuku, to směle tvrdí, což mu nikdy v srdce nevstoupilo, jen že ho[1] blud nutí, aby jej rozséval a lakomství aby skrze blud rozmnožoval — tot' mnohým ústa otvírá k takovému lhaní škodlivému a ke křivému svědectví.

Ale o nás mnoho lidé mluví pravíce, že my svaté tupíme a za nic je nemáme, a že tvrdíme, že zde lidem nic užiteční a pomocní nejsou. Ale toho jsme daleci, co oni lživě praví, naopak podle víry vyznáváme a v naději držíme, že ve svaté jakožto spoludědice budoucího dobrého a v užitek i pomoc jejich věříme — kterýkoli užitek nebo pomoc Bůh v ně položil zde spravedlivým, za to Bohu děkujem. Ale svatí nemohou nižádných užitků ani pomocí zde přebývajícím poskytovati, než sám Bůh může skrze ně dáti, což komu chce dáti. A jinak nic nedá, než tak, kdož dříve u něho hledá to, což on má, i to, což svatí mají. Protož od něho všeliké dání nejlepší i každý dar dokonalý pochází shůry.[2] A nepodá-li on užitků svých, oni docela nic žádnému nedají.

Proto k tomuto se známe o svatých, což ve Vyznání víry obecném vyznáváme: „Věřím svatých obcování." A ta víra, když by rozumně a v pravdě držena byla, nemohl by nikdo k svatým lepší přístup míti ani je lépe ctíti ani v pravdě jejich pomoc obdržeti, než s nimi v pravých dobrotách obcovati a přátelství míti. Neboť ta víra není položena k pouhému mluvení, abychom na tom chtěli dosti míti, že říkáme: „Věřím svatých obcování," protože, neměli-li bychom ho v skutku ani ho nečekali v naději, co nám prospěje vyznávání ústy těch věcí, o něž bychom v pravdě nestáli, abychom toho dosáhli?

[1] T. j. kněze. [2] Jakub 1, 17.

Kapitola padesátá

A nejprve se říká: „Věřím v Ducha svatého, svatou církev obecnou," a potom se praví: „Věřím svatých obcování." Neboť Duch svatý dělá to obcování aneb přátelství mezi svatými, to jest spojení vespolek údů v duchovní tělo Kristovo a toho těla spojení s jejich hlavou, s Kristem, vírou a láskou. A to tělo se počítá od prvního svatého, Abela, až do posledního svatého, který se narodí před soudným dnem. A ty všecky nazýváme církev svatou,

choť Kristovu aneb tělo skryté, duchovní, jehož Kristus jest hlava, kteréžto tělo Kristovo duchovní všecku moc duchovní aneb život milosti bere a má od hlavy, Krista. A tak každý spravedlivý, jenž jest úd toho těla, bere moc a život od té hlavy, Krista. Proto těch všech svatých, což jich bude, vyznáváme svatých obcování, kteréž mezi nimi existuje a bude existovati na věky, že ti svatí budou spolu míti ta všecka zasloužení dobrých skutků k odplatě a k radosti věčné; každý bude míti pomoc a účastnost k radování a k slávě v zasloužení všech ostatních.

Proto takové obcování aneb účastnost svatých jest nejvyšší pomoc a užitečnost svatých. Neboť člověk nemůže chtíti více pomoci od svatých, jen v tom, aby byl účasten všech jejich zásluh a s nimi spolu se z nich radoval; a naopak, což sám dobrého činí, to vše k radosti, ke cti a k pomoci všem svatým v nebi činí. A jinak by je ničímž nemohl uctíti než tím, že jim všecko ke cti a k radosti činí a jest jim sám ke cti i k radosti, vstoupiv s nimi v obcování svaté.

Kapitola padesátá první

Proto k takovému obcování v svatých skutcích jest řeč Pána Ježíše, jenž praví: „Hle, pravím vám, zdvihněte oči své a pohled'te na pole, že se již bělají ke žni. A kdož žne, mzdu dostane, i kdož sklízí obilí k věčnému životu, aby i ten, kdož rozsévá i kdož žne, spolu se radovali. Neboť v tom jest pravdivé přísloví, že jiný jest, kdož rozsévá, a jiný, kdož žne."[1] Tu zjevně Pán Ježíš činí rozdíl mezi dělníky: jiný rozsévá, jiný žne, jiný do stodoly vozí. Ale za stůl spolu sedají. Právě tak v duchovních pracích a v zasluhování svatých lidí jest, že každého práce, která se v Bohu dělá, jest k radosti všem svatým, jakož zde praví, aby se spolu radovali.

Ale jest nutno *úplně* rozuměti této řeči, když se mluví o obcování svatých. Neboť ta účastnost bude se díti a děje se i nyní. Ale kdož sám svatý není, ten ode všeho dobrého, což svatí mají a budou míti, odvržen bude. Proto musí každý svatý býti, kdož chce se svatými v nebi obcování míti. A ten každý svatý jest, kdož jest bez hříchu smrtelného; a ten toliko může bez hříchu smrtelného býti, kdož náležitě ve víře Syna Božího trvá a zachovává všecka přikázání Kristova, miluje své bližní jako sám sebe, i své nepřátele, jak při-

[1] Jan 4, 35—37.

kazuje Pán Ježíš. A těmi přikázáními a vírou má svatý býti. A kdož přestupuje přikázání Boží, není svatý a nemůže účasten býti Boha ani obcování svatých ani zde na světě ani v nebi a nemůže ničím ctíti Boha ani svaté. Neboť maje hřích smrtelný, tupí Pána Boha a rouhá se mu a tupí všecky svaté a rouhá se jim. Jestliže by jim kostely nebo oltáře stavěl, postil se, modlil se, jim svítil, obětoval, zvonil, světla pálil — toť tak milé jest, jako by jim do tváře plival. Neboť přestoupí-li přikázání Boží, jest všechen prokletý se všemi skutky svými. Čím chce tedy prokletý požehnané ctíti? Nemá, co by od něho přijali. Proto nemůže svaté ctíti jinak,[2] leč by, sám jsa svatý, sebou je ctil a byl jim ke cti, k radosti a k pomoci jejich svatosti a přidal jim ke cti svůj svatý život v jejich obcování, následuje jejich skutků, v kterýchž příklady jejich věrné zůstavili a spisy pravdivé k naučení svatého života. A to jest veliká pomoc svatých, vzory svatých životů a spisy k naučení pravého života těm, kdož to mají za pomoc od nich.

Proto svět nemůže míti obcování svatých, ale, s d'ábly v jednom duchu jsa, nyní jich jest účasten v nepravosti a potom v trestu. Protož svatí mají všecko spolu dobré v tom svatém obcování. A mají pravé bratrství v Kristu, neboť, plníce přikázání Kristovo, synové Boží jsou a vlastní bratří mezi sebou v duchovním porození z Boha skrze víru a lásku a všecky věci duchovní, které jsou synům Božím připraveny, mají spolu. A mají bratra Krista Ježíše, který z mrtvých vstav řekl: „Jdi k bratřím mým a rci jim: Vstupuji k Otci mému a k Otci vašemu, k Bohu mému a k Bohu vašemu."[3] Proto tím bližší jest obcování mezi svatými, že mají spolu synovství Boží a bratrství s Kristem a mezi sebou spolu v duchovním porození. Proto jejich věci vlastní jsou vespolek, neboť oni jsou si vlastní,[4] aby ve všem jedni druhým k užitku i k radosti věčné byli.

Protož nyní, v tomto smyslu trvajíce, máme rozuměti řečem Ducha svatého, v tom těle duchovním aby jeho dílem mezi sebou jeden úd k druhému se spojili skrze lásku. Jako duše člověka v těle lidském spojuje všecky údy živé, kteréž nejsou mrtvé, tak trochu podobně údy duchovní živé milosti Boží zjednáním Ducha svatého jedny k druhým se mohou spojiti milostí. A spojeni bývají spolu k hlavě, Kristovi, a moc duchovní od něho berou, v té duchovní jednotě a účastnosti přebývajíce, aby jeden druhému z toho, což má od Boha,

[2] Na okraji strany v tisku z r. 1521 tu čteme: Čím bývají svatí od nás uctěni.
[3] Jan 20, 17. [4] T. j. příbuzní.

přispíval a jeden druhého aby účasten byl. Nemá se tomu tak rozuměti, když by někdo uděloval hmotnou almužnu jednomu bližnímu, že by každému po celém světě mohl totéž učiniti, ale, jako kdyby nemocnou ruku léčil, to by se hodilo celému tělu i všem údům toho těla. Proto, což se děje v tom těle takového zřízení duchovního, praví se, že se děje dílem Ducha svatého.

A hmotným způsobem nemohou tomu lidé porozuměti, ale tak hmotně smýšlejí o církvi svaté, jak kněžstvo Antikristovo praví, že to spojení hmotné papeže s kardinály a s ostatními preláty jest církev svatá. Anebo jináč, že kněží jsou oči, páni ruce a sedláci nohy; pak řád toho těla, aby jedni bojovali, druzí se modlili a třetí pracovali, aby se ti dvojí žrouti nenasytní na sedlácích vozili a z jejich potu a z bolesti si rozkoše činili. Tím rozměřením Antikrist vykládá církev svatou. Ale to je daleko od toho, což se praví o církvi svaté, o choti Kristově, jež jest sbor vyvolených Božích, a podle jiného obyčeje říkáme: tělo Kristovo duchovní, jež se řídí Duchem svatým a jest svázáno dohromady z mnohých údů.

Protož k tomu obcování svatých, o němž jsme počali řeč, ač málo pochopení jest o něm v lidech, nejvíce potřebí jest zachovati přikázání Boží, aby člověk stál v lásce k Bohu a řádnou lásku zachoval k bližním; tehdy vždy půjde ta účastnost svatých k němu a od něho ke všem svatým skrze dílo Ducha svatého k prospěchu všech věřících, k chvále i k radosti svatých v nebi. Ale hříšníci tohoto světa nemají pražádného podílu v těch věcech a jsou tělo Antikristovo a mají v sobě ducha d'ábelského a jsou sebe navzájem účastni v nepravostech, aby na každého přišla nepravost všech hříšníků, co jich celý svět má, a potom pokuta se všemi v zatracení. A tak bude sbor Antikristův nejprokletější v den zatracení svého.[5]

[5] Tisk z r. 1521 připojuje k tomu tento závěr: Končí se kniha, jež slove „Síť víry", snažnou péčí Chvala Dubánka ten čtvrtek před utěšenou památkou Všech svatých léta od narození Syna Božího 1521 v klášteře vilémovském.

O ŽIVOTĚ A DÍLE PETRA CHELČICKÉHO

O životě tohoto největšího spisovatele vzešlého z táborského bratrstva a nejoriginálnějšího myslitele své doby v celé Evropě toho víme žalostně málo.

Podle dosavadního bádání klade se jeho život mezi léta 1390—1460; byl by tedy asi o necelé desítiletí starší než Rokycana, který zase o celých deset let později zemřel (1471); přesné datum narození Rokycanova však neznáme (roku 1397?). Za rodiště Petrovo se pokládaly nejspíše Chelčice, ves u Vodňan; byl asi zeman stavu rytířského (podle jiných badatelů prostý sedlák). Najisto žil v Chelčicích už od roku 1421, tedy od počátku husitské revoluce, kdy soustředil kolem sebe obec bratří Chelčických. Jméno Chelčický přidal Petrovi nejspíše teprve Řehoř, zakladatel Jednoty bratrské, který ho navštívil v Chelčicích na sklonku jeho života.

Do těchto dohadů a nejistot snaží se v nejnovější době vnésti světlo historik F. M. Bartoš. Posunuje především rok narození Chelčického i rok jeho smrti asi o deset let zpět, takže by byl žil asi mezi lety 1380—1450. To souvisí s jeho hypothesou, že náš Petr Chlečický je totožný s Petrem Záhorkou ze Záhorčí; Záhorčí je vesnička vzdálená asi čtvrt hodiny od Chelčic. Otec jeho se jmenoval Svatomír a pocházel ze zemanského rodu, který se psal i z Březí, takže se hlásí k Hrádku Březí u Týna n. Vltavou jako k rodnému hradu; někdy se členové tohoto rodu píší i po nedaleké tvrzi Knínu (Kmínu). Z tohoto rodu pocházel i poslední biskup litomyšlský Aleš z Březí. Matka Petrova se jmenovala Běta a byla ze zemanské rodiny z Bílska (u Protivína). Svatomír Záhorka se s ní oženil roku 1378, syn Petr se jim narodil buď roku 1379 nebo

ve dvou letech následujících. Otec Svatomír záhy zemřel (jistě byl mrtev už roku 1388). O sirotkovo vzdělání pečoval — podle Bartoše — nejspíše jeho strýc Hostislav, bratr matčin, který byl od roku 1369—1414 farářem v Krumlově; byl to muž neobyčejně vzdělaný, který (roku 1380) založil při krumlovské faře knihovnu, jež se časem stala jednou z největších knihoven v Čechách. Tím vysvětluje Bartoš nadprůměrné vzdělání Petra Chelčického, který, ač neměl vyšších škol, přece se naučil i latinsky (ovšem ne do té míry, aby rozuměl subtilním otázkám theologickým; proto si dával překládati některá taková místa od českých theologů). Zprávy o Petru Záhorkovi mizejí rokem 1424; to vysvětluje Bartoš tím, že jeho další život pokračuje v životě Petra Chelčického.[1]

Přesto, že se odborníci dosud nevyslovili o této hypothese Bartošově, lze ji přijmouti jako velice pravděpodobnou.

V Praze pobýval Petr najisto v letech 1419—20. Přišel tam asi se zástupy, které se tam po smrti krále Václava IV. hrnuly ve svatém nadšení a revolučním zanícení. Byl snad očitým svědkem bitvy na Vítkově roku 1420, po níž prchal proradný uherský král Zikmund z Čech. Býval beze vší pochyby přítomen i kázáním mistra Jakoubka ze Stříbra, snad ještě i těm, na nichž vykládal Zjevení sv. Jana a stavěl posluchačům před oči apokalyptickou nevěstku a Antikrista, kteří přivodili mravní zkázu světu. A přece se i v Praze dožil zklamání. Setkal se tu sice s učenými mistry, stoupenci Husovými, s nimiž rozmlouval o otázkách náboženských. Ale v mnohém se s nimi rozcházel, zejména v tom, že se Pražané přidržovali všech řádů církve římské, kdežto Chelčický v tom shledával jen hříšné lidské nálezky, odporující Písmu svatému a praxi prvotní církve apoštolské. A ještě více ho tísnilo rozhodnutí mistrů pražských o tom, je-li dovoleno křesťanu bojovati.

Otázka o přípustnosti boje znamenala tehdy pro Čechy otázku bytí či nebytí. Když bojovníci pro „pravdu Boží" vznesli hned na počátku válek husitských (roku 1419) dotaz na pražské mistry, je-li dovoleno křesťanu bojovati, odpověděli kladně, třebaže s jistými výhradami (jako kdysi Viklef). A Petra bolelo asi nejvíce, že hlavní účast při tomto rozhodnutí měl vedle Křišťana

[1] Sr. o tom F. M. Bartoše: Kdo byl Petr Chelčický? (Jihočeský sborník historický XV., Tábor 1946, str. 1—8; též zvláštní otisk). Týž: Památce Petra Chelčického. (V Táboře 1947, str. 11.) — V první práci zde jmenované klade Bartoš narození Petrovo do let 1374—1381, což v druhé mlčky opravuje na 1379—1381, patrně na základě nově zjištěného roku sňatku jeho rodičů.

z Prachatic i Jakoubek ze Stříbra, muž, kterého Chelčický sám pokládal téměř za světce a o němž věděl, že je sám zásadně proti každému boji a násilí, jak hlásal nejednou s kazatelny i jindy. I navštívil Jakoubka a tázal se ho přímo, má-li dosvědčeno z Písma svatého, že je dovoleno křesťanu bojovati. Jakoubek odpověděl, že nemá pro to autoritu Písma, a že se opírá o církevní Otce, kteří boj dovolovali. Jak jinak měl odpověděti hloubavému jihočeskému sedláku, který shledával rozpor v učení a jednání velikého nástupce Husova? Měl se mu přiznati, že jen pod tlakem poměrů umlčel hlas vlastního svědomí, v jehož hloubi souhlasil s Chelčickým, pokládaje za bezpečnější cestu k spasení trpělivé snášení zla, a že po vyhlášení křížové výpravy proti Čechům donucen těžkou situací přivolil aspoň k boji obrannému?[2]

Chelčického ovšem Jakoubek nepřesvědčil. Petr zavrhoval umělkované často výklady Písma svatého, jež napsali církevní Otcové; podle něho je Písmo sv. jasné jako studánka a nepotřebuje učených výkladů (má na mysli především Nový Zákon). Přikázání „Nezabiješ!", jež Kristus svými slovy i celým svým životem osvětlil, je tak jasné, že je marné je překroutiti, i když se o to pokoušejí přední autority církve římské, na př. sv. Augustin (Chelčický se s ním náležitě vypořádal ve 40. kapitole I. dílu Sítě víry). Každý boj — i boj obranný — je podle Petra zavržení hodný — proto zavrhuje i války husitské.

Roztrpčen poměry v Praze odchází do své jihočeské samoty a stýká se raději s kněžími táborskými, kteří sice také jsou pro boj — a vášnivěji než mistři pražští — ale zamítají jako on všechny nálezky lidské a církevní řády, snažíce se v tom co nejvíce přiblížiti prvotní církvi apoštolské. Tak z celého obřadu mešního ponechali jen přijímání večeře Páně, zpívajíce při tom české duchovní písně, sloužili bez bohoslužebního roucha, nenosili ornátů, byli pro naprostou roztržku s Římem. Tím byli blízcí Petrovi.

V Chelčicích, kde prožil svá mužná i poslední léta, zahloubal se do otázek, které zmítaly jeho nitrem. Nebyly to jen otázky týkající se náboženství, ale i celého společenského zřízení, zejména poměru církve k státu. Při návratu do rodného kraje našel Vodňany vypálené a patrně i Chelčice. Mladý chelčický farář Vojtěch, jeho přítel, byl za jeho pobytu v Praze zajat pro věrnost kalichu a upálen v Budějovicích. To asi bylo příčinou toho, že se Petr už roku 1421 stal hlavou a mluvčím „bratří Chelčických", kterým tak nahrazuje

[2] Srovnej o tom úvod k vydání Jakoubkova Výkladu na Zjevení sv. Jana (vydal Frant. Šimek) I., str. LXIX—LXXIV.

duchovního pastýře, a že se rozhodl výsledky svého hloubání projevovati i písemně.

Čítal už dříve Štítného a Husa a některé jejich spisy začal zpracovávati v svém duchu (Štítného Řeči besední, Husův Výklad na Otčenáš a Devět kusů zlatých). Kromě toho naň působil i Jakoubek ze Stříbra[3] a své názory vytříbil rozhovory i polemikami s předním zástupcem kněží táborských Mikulášem Biskupcem a s hlavou církve kališnické po Husovi a Jakoubkovi, s mistrem Rokycanou.[4] Se všemi třemi sloupy husitského hnutí znal se Chelčický osobně: rozmlouval s Husem o večeři Páně (nejspíše po jeho odchodu z Prahy, kdy pobýval v jižních Čechách); o stycích s Jakoubkem byla řeč výše; s Rokycanou se seznámil důvěrněji asi za jeho několikaletého pobytu (1437—1448) v Hradci Králové. U všech hledal poučení v otázkách náboženských, ale přijímal je kriticky a nedal se zaslepiti ani vážností, jíž se těšili.

Polemicky se utkal i s hlavou kněží táborských, Mikulášem z Pelhřimova.[5] Mikuláš byl zvolen roku 1420 starším (seniorem) nezávislé církve táborské, ale byl nazýván i biskupem (odtud bývá jmenován i Mikuláš Biskupec). Napsal mimo jiné spisy proslulou Konfesi, v níž hájil zejména prostou mši táborskou, zamítal očistec a uctívání i modlitby k svatým. Chelčický přijal leccos z této Konfese do svých spisů doslovně. Na koncilu Basilejském odůvodňoval Mikuláš účinně artikul o stíhání veřejných hříchů státem; proti němu mluvil na koncilu pařížský doktor G. Charlier.[6] — Mikuláš, ačkoli byl biskupem táborského bratrstva, žil většinou nikoli v Táboře, ale v Písku, druhé to hlavní tvrzi táborské. V době, kdy měl polemiky s pražskými mistry o večeři Páně, doslechl se o Chelčickém, že se zabývá touto otázkou, a pozval ho k sobě dvakrát do Písku a do Vodňan; na konec se však oba rozešli v nevůli — Chelčický tvrdil, že Biskupec jinak píše a jinak mluví, Mikuláš pak obviňoval Chelčického, že překrucuje a nepoctivě vykládá jeho vlastní slova.

O stycích Chelčického s Rokycanou se dočítáme i v Předmluvě k Síti víry. Úcta obou těchto mužů byla vzájemná. Rokycana si vážil Petra, doporučoval svým posluchačům četbu jeho spisů a dal tím podnět k založení Jednoty bratrské; Chelčický viděl v Rokycanovi muže nevšedního významu a nerozpakoval se mu to i napsati (nazývá ho „mužem silným v velikých věcech"), třeba se v mnohých názorech zásadně rozcházeli, jak vidíme z jejich polemik.[7]

K nejdůležitější události historického významu náleží návštěva synovce Rokycanova Řehoře u stařičkého Petra v Chelčicích, třebaže si ani jeden ani druhý nebyli vědomi celého dosahu této schůzky. Řehoř, slovy strýcovými nejednou upozorněný na spisy Chelčického, seznámil se s nimi důkladně a zatoužil poznati osobně svérázného a radikálního myslitele. Tato schůzka utvrdila Řehoře v jeho záměru, založiti náboženskou společnost v duchu Chelčického — a tak vyrostla v několika desítiletích Jednota českobratrská, výkvět českého hnutí reformního. Petr sám se toho už nedožil...

Spisy Chelčického byly čítány s oblibou v XV. i v XVI. století. Znal je Rokycana, který je doporučoval čísti svým horlivějším posluchačům. Členům Jednoty bratrské byly ovšem úhelným kamenem při stavbě jejich společnosti; s láskou zabýval se jimi vedle zakladatele Jednoty br. Řehoře zejména br. Lukáš a Vavřinec Krasonický. Tiskem vyšly oba hlavní jeho spisy — Postila a Síť víry — za necelých sto let po svém vzniku. Znal ho i Komenský, z odpůrců Jednoty Václav Šturm, bojovný jesuita. Potom však jméno Chelčického i jeho dílo upadly v zapomenutí a teprve v XIX. století dostalo se mu zasloužené pozornosti.

První spis Chelčického z roku 1421 má název *O boji duchovním;*[8] v něm vyložil a odůvodnil své stanovisko, že každý boj je nekřesťanský a že je těžkým přestoupením zákona Božího. Dílko *O církvi svaté* vzniklo z jeho styků a rozhovorů s táborskými kněžími. Už zde vystupuje proti moci světské a hlásá bratrství a rovnost všech lidí, zavrhuje rozdělení společnosti na tři stavy, jak bylo tehdy běžné, t. j. na stav kněžský, rytířský a robotný Někdy z doby okolo roku 1425 pochází spis *O trojím lidu řeč, o duchovních a o svět-*

[3] Jakoubek ze Stříbra narodil se ve vesničce Vítkově (dnes Víchově) u Stříbra asi r. 1370; po Husovi se stal duchovním vůdcem strany podobojí. On to byl, jenž dokázal, že přijímání pod jednou je novota církevní, zavedená teprve asi před dvěma sty lety, a žádal obnovení přijímání pod obojí i pro obecný lid. Po Husově smrti stal se správcem Betlemské kaple; zemřel r. 1429. Byl horlivým obhájcem Viklefa. — O něm naposled psal F. M. Bartoš, Světci a kacíři (Praha 1949), str. 82—105. Sr. i František Borecký, Mistr Jakoubek ze Stříbra (Praha 1945).

[4] Sr o něm poznámku v Předmluvě k Síti víry.

[5] Nejzevrubněji o něm pojednal F. M. Bartoš: Mikuláš z Pelhřimova (v uvedené už knize Světci a kacíři, str. 175—196). — Chelčického Repliku proti Biskupcovi vydal roku 1930 Josef Straka.

[6] Srovnej o tom v Síti víry, díl I., kap. 68 a násl. (zvláště 77 a 78).

[7] Sr. F. M. Bartoše, Chelčický a Rokycana (Listy filologické 48, 1921, str. 30—40, 118—135).

[8] Vydal jej Kamil Krofta v Ottově Světové knihovně.

ských.[9] Chelčický se tu zabývá otázkami, jež později soustavně probral znovu v Síti víry, zejména o tom, že pravý křesťan by nepotřeboval nad sebou vrchnosti, odmítá oprávněnost války a trestu smrti. — Popírá i existenci očistce, o čemž napsal dva traktáty. — Z ostatních jeho spisů je významný traktát *O šelmě a obrazu jejím* (název vzal ze Zjevení sv. Jana, kapitoly 13 a 14); máme z něho dochovány jen zlomky, ač byl i vytištěn (znal jej ještě Koniáš).

Nejrozsáhlejší díla Chelčického jsou Postila a Síť víry.

Postilu neboli *Knihu výkladů spasitelných na čtení nedělní celého roku* dopsal někdy před rokem 1440; psáti ji začal asi brzo po tragické bitvě u Lipan. Jako asi půl století před ním Štítný svými Řečmi nedělními a svátečními chtěl posloužiti opravdovým věřícím, kteří se nemohli z rozličných důvodů zúčastniti kázání v kostele o nedělích a svátcích, tak i Petr v dobách pro český lid nejtěžších, kdy nebylo ani dostatek kněží, kteří by mohli kázáními poučovati lid, složil svou knihu, opíraje se nejednou o Postilu Husovu. Pokládalť kázání za nejdůležitější výkon náboženský, jako před ním nebo s ním zároveň Viklef, Hus, Rokycana a jiní stoupenci směru reformního. — Tiskem vyšla Postila Chelčického roku 1522 (v Praze, jen I. díl), roku 1529 oba díly, po třetí roku 1532 nákladem Petra Severína. Populárně ji otiskl roku 1890 Benjamin Košut v Praze. Kritické vydání vyšlo péčí Emila Smetánky nákladem Comenia (I. díl roku 1900, II. díl roku 1903).

Nedlouho po Postile — asi v letech 1440—41 — vznikla jeho nejzralejší a nejzávažnější kniha, *Síť víry*, zároveň i nejucelenější. Názvu dostalo se spisu podle evangelia Lukášova (kapitola 5, v. 4—6), kde se vypravuje, jak pozdější apoštol Petr s jinými marně lovil celou noc; na Kristovo vybídnutí zkusil ještě jednou lov sítí a ulovil tak veliké množství ryb, že se síť trhala. To vykládá Chelčický obrazně: Petr a jeho druhové jsou rybáři lidí, apoštolé a kazatelé; síť jest víra, zakládající se na zákoně Kristově; moře znamená svět s jeho neklidem a s jeho hříchy; do sítě se dostaly i ryby nežádoucí a potrhaly ji, t. j. zatracenci, kacíři a jiní, kteří jsou jen povrchními křesťany, ale víru pravou nezachovávají.

Kniha je rozdělena na dva díly: první, obšírnější, pojednává v 95 kapitolách o poměru církve k státu všeobecně, druhý díl v 51 kapitolách uvažuje o jednotlivých stavech a třídách („rotách") křesťanské společnosti zvlášť a podrobuje je přísné kritice.

[9] Vydal jej Kamil Krofta v Ottově Světové knihovně.

Po stránce obsahové se zjistily v Síti víry stopy učení sekty valdenské, která byla v těch dobách rozšířena v jižních Čechách (zejména v okolí Jindřichova Hradce).[10] Chelčický se sice nikde v díle o této sektě nezmiňuje, ale ty části spisu, kde odsuzuje všechno násilí a brojí proti světské vrchnosti, jsou zřejmě ohlasem valdenských ideálů. Jinde mu byly pramenem nauka a spisy táborských kněží, zejména Mikuláše z Pelhřimova; jeho jméno uvádí však jen ve spojitosti s jeho veřejným vystoupením na Basilejském koncilu. Zato častěji se dovolává a cituje Viklefa;[11] jmenuje jej „mistrem Protivou", patrně proto, že se protivil (odporoval) církvi středověké. Leccos přejal (místy doslovně) z Husových Knížek o svatokupectví. — Přes jednotlivosti i delší partie odjinud čerpané je dílo Petrovo originální: je původní základní myšlenkou, jež se vine celou prací a jež dala titul knize, bystrou analysou celé společnosti i jednotlivých stavů tak neúprosnou a smělou, že jen mohutný a vítězný rozmach husitské revoluce uchránil autora od smrti na hranici. Jeho štěstím bylo, že moc římského papeže a církevní inkvisice nedosahovala tehdy přes hranice českého státu. Není divu, že zaujala Síť víry velikého ruského filosofa L. N. Tolstého tou měrou, že ji nazval „knihou v každém ohledu podivuhodnou"; „vedle toho, že jest zajímavá, ať hledíme na ni jakkoliv, kniha tato jest jedním z nejpozoruhodnějších plodů mysli jak hloubkou obsahu, tak i podivuhodnou silou a krásou národního jazyka i starobylosti".[12] Tolstoj ovšem neznal spisy Štítného, Husovy a Rokycanovy, abychom uvedli aspoň spisovatele Chelčickému časově i obsahově blízké; ti zastiňují najisto jihočeského písmáka po stránce jazykové. Jeho řeč se nevyrovná krásné a bezvadné češtině Štítného, je daleka logické výraznosti Husovy a oslnivé výmluvnosti Rokycanovy. Přesto lze uznati, že i po této stránce je Chelčický osobitý, z jeho mluvy jako by na nás dýchala zemitá vůně jeho rodného kraje. Znalci jazyka staročeského pozná-

[10] Valdenští hlásali, že se pravý křesťan nemá brániti proti zlým lidem, ale trpělivě snášeti příkoří, jak kázal Kristus; kromě toho tvrdili, že má zachovávati evangelickou chudobu. Zakladatelem sekty byl lyonský kupec Petr Valdus (žil v XII. století).

[11] Jan Viklef (zemřel r. 1384), proslulý anglický theolog, mistr university oxfordské, učil, že papež je náměstkem Kristovým na zemi jen potud, pokud žije podle příkladu Kristova a jeho apoštolů a řídí se jeho zákonem. Nečiní-li tak, není Kristovým náměstkem, nýbrž Antikristem — jeho rozkazů pak netřeba poslouchati, jeho klateb netřeba dbáti, naopak sluší přese všechny jeho rozkazy a klatby spravovati se zákonem Kristovým. Za jediné a naprosto dostatečné pravidlo víry uznává jen zákon Kristův, Písmo svaté. Církev má býti podřízena vrchnosti světské.

[12] Tolstoj, Spása ve vás (přeložil K. Štěpánek, Knihovna Rozhledů 2, 1896, str. 21).

vají sice, že mu chybí vyšší školské formální vzdělání; rád se opakuje, zejména myšlenku, kterou chce vštípit do duše čtenářovy, podává třeba několikrát jen málo pozměněnou stilisticky; nejsou u něho vzácná vybočení z vazby (anakoluty), zvláště v delších periodách, v nichž si libuje — zapomene, jak začal větu, a skončí ji gramaticky chybně nebo vynechá docela i řídící sloveso; leckdy je i rozvláčný. Ale tyto vady ustupují v pozadí při originalitě obsahu.

Proto se těšila Síť víry ze všech spisů Chelčického největší pozornosti. Byla vydána tiskem už roku 1521 péčí Chvala Dubánka nákladem bratří Václava a Hynka z Perknova v klášteře vilémovském. Tento husitský klášter byl proslulý nábožností mnichů a za jeho výmluvnými kazateli putovali tam lidé z daleka, i z Prahy. Zajímavé je, že vydání Sítě víry v tomto klášteře stalo se beze vší pochyby přičiněním „menší stránky", konservativní, Českých bratří, která měla na počátku XVI. století v okolí Vilémova převahu nad větší, pokrokovější „stránkou". — Nově byla Síť víry otištěna J. S. Annenkovem a V. Jagićem roku 1893 v Petrohradě spolu s volným překladem ruským; tento ruský překlad byl znovu vydán v Moskvě roku 1907. Rovněž volný překlad do němčiny pořídil Carl Vogl (Das Netz des Glaubens, Dachau 1924). Kritické vydání staročeské vyšlo prací Emila Smetánky nákladem Comenia roku 1912, nové, opravené vydání roku 1929 nákladem Melantricha. Kromě toho vydal Síť víry ve věrné reprodukci fotomechanické roku 1926 Zdeněk Tobolka (Monumenta typographica č. 1).[13]

Poněvadž se jevila potřeba vydati Síť víry tak, aby byla přístupna i širším vrstvám lidovým, požádal mne Dr Václav Osvald, abych ji upravil novočesky pro Politickou knihovnu, vydávanou Orbisem. Vyhověl jsem ochotně této žádosti, ač jsem si byl vědom, že to není úkol nejsnadnější, přetlumočiti dílo Chelčického novočesky. I nejlepší znalci staročeštiny (Smetánka, Zubatý) uznávali, že text Sítě víry je mnohde porušen opisovači i starým tiskem, takže nejedno místo i jim zůstávalo temné. Smetánka v svém vydání vnesl hodně světla do těchto temných míst, leckde ho doplnil Zubatý v recensi 1. vydání

[13] O dnešním stavu bádání o Chelčickém a jeho spisech — nehledíme-li k uvedeným spisům F. M. Bartoše — poučí se čtenář u Jana Jakubce, Dějiny literatury české (2. vyd.), díl I., str. 465—500 a u Rudolfa Urbánka, České dějiny III. 3 (Věk poděbradský), str. 884—978. Podnes nepozbyla ceny charakteristika Chelčického od Arnošta Denise, Konec samostatnosti české (překlad J. Vančury, Praha 1893, str. 222 nn.). Populární spisy o Petru Chelčickém napsali Kamil Krofta (Vodňany 1914) a Václav Novotný (ve sbírce České hlavy, č. 33, 1925).

Smetánkova,[14] což s povděkem použil Smetánka při 2. vydání Sítě víry. Přesto zbylo i pak několik vět, jejichž smysl není zcela jasný. Při zpracování Sítě víry užil jsem 2. vydání Smetánkova i jeho poznámek. Místy jsem ponechal anakoluty Chelčického, pokud nepřekážejí porozumění textu, aby i po této stránce poznal čtenář zvláštnost jeho řeči. I slovosled jsem se snažil ponechati co nejvíce původní.

Předkládáme spis Chelčického novočeským čtenářům, aby poznali, jak český myslitel XV. století řešil osobitě otázky tehdejšího společenského dění.

FRANTIŠEK ŠIMEK

[14] Listy filologické 40 (1913).

Poznámky a doplňky

Str. 42 (konec kapitoly 8): Zubatý v LF 1913, str. 34 n., vykládá poněkud násilně Chelčického slova „aby se zapálili"; myslím, že stačí naše novočeské „aby se zarděli studem, stojíce před bohy", t. j. před pohanskými soudci. Sr. k tomu str. 40/41.

Str. 48 (I. díl, kap. 13): Řeč Palomarova (Ioannis de Polemar) je otištěna v latinském znění u Mansi, Sacrorum conciliorum nova . . . collectio, tomus 29, c. 1105—1168. (O mistru Paynovi-Engliši mezi jiným praví: „A nevěřím, kdyby zdědil majetek po otci, po příbuzném nebo po příteli, že by jej zanesl ke společnému užívání bratřím kláštera Na Slovanech, s nimiž žije"; sr. c. 1116.)

Str. 97 n. (začátek 32. kapitoly): „Právo městské aneb králův pohanských jest právo z důvodu hříchu od lidí vymyšlené k učinění spravedlivé věci obecné (= obce) s donucením skrze moc vzhledem k dobrým věcem těla a majetku tělesného." V originále u Viklefa (De civili domino kap. 18): Ius autem civile est ius occasione peccati humanitus adinventum ad iustificandum rempublicam coactive quoad bona corporis et fortune. Jak vidět, překlad Chelčického je otrocký; „k učinění spravedlivé věci obecné" = k uvedení obce (státu) do právního stavu.

Str. 116: Slova sv. Augustina („velikého sloupu církve římské", jak ho ironicky nazývá Chelčický na začátku 40. kapitoly I. dílu) jsou v jeho listě Marcellinovi (S. Aurelii Augustini Epistolarum classis III, epistola CXXXVIII, Augustinus ad Marcellinum c. I 15, Migne Patrologia Lat. 33 c. 531 s.).

Str. 133 (I. díl, kap. 47): „podle kroniky Josefa". Rozumí se tu spis *Josefa Flavia,* řeckého spisovatele, který žil asi od r. 37—95 (narodil se v Jerusalemě, zemřel v Římě). To, čeho se tu dovolává Chelčický, není však v jeho Kronice židovské, nýbrž v jeho jiném významném díle, jež má v latinském překladě název Antiquitatum Iudaicarum libri XX, a to v I. knize, kapit. 3. Tu čteme nejen o tom, že Kain vzdělal první město, aby v něm bránil

své loupeže, ale i že vymyslil míry a váhy atd., jak o tom píše Chelčický i v 6. kapitole II. dílu (str. 220 n. a 224).

Str. 160 (I. díl, kapitola 68): Tištěna je řeč „Jiljího" u Mansi (ve sbírce výše citované, tomus 29, c. 868—972) pod názvem: Aegidii Carlerii oratio . . . ad articulum secundum Bohemorum de corrigendis peccatis publicis, quem proposuit per biduum Nicolaus Taborita. Tam jsou uvedena i místa, kde lze nalézti citáty autorit, jichž se „Jiljí" dovolává a proti nimž se tu staví Chelčický.

Mezi jiným tu uvádí Jiljí Karlier i přirovnání církve (víry) k síti podle Řehoře Velikého (11. homilie na evangelia, Migne, Patrologia Lat. 76 c. 1116): „Nyní totiž dobré i zlé dohromady jako smíchané ryby *síť víry* (fidei sagena) chová . . " Ze slov Řehořových, která z této disputace jistě znal, vzal Petr Chelčický patrně základní myšlenku pro svou knihu i její název.

K poznámce 2 na téže straně: Tak se domníval Smetánka; ale správně má býti, že to je nikoli „glossa ordinaria" (Strabova), nýbrž glossa mezířádková, jak čteme výslovně v řeči Karlierově (Mansi uv. m. c. 878): Glossa interlinearis super illo Exodi XX *Non occides* dicit: Iudex non occidit reum, sed lex . . . Autorem tohoto Výkladu Písma sv. je Anselmus Laudunensis (z Laonu), který se narodil asi r. 1050, zemřel r. 1117. Jeho Glossa interlinearis in universum Testamentum bývala tištěna ve starých vydáních biblí mezi řádky (na př. v Biblia sacra, Antverpiae 1634). Tam lze najíti tuto glossu mezířádkovou na 2. Mojž. 20, 13 (tomus I, p. 681/2).

Str. 263 n. (závěr 24. kapitoly II. dílu): „A někteří se sázejí o kostely . . . na všem zisky tělesné" přejal Chelčický téměř doslovně z Husových Knížek o svatokupectví (sr. o tom *V. Flajšhanse,* Husovy Knížky o svatokupectví, Sborník filologický I, 1910, str. 72 n.).

Str. 283 (závěr kapitoly 33): *„do Kyjova"* je beze vší pochyby omyl místo „do *Kájova*". Kájov bylo (a je podnes) starodávné poutnické místo; je to vesnice ležící 4 km západně od Č. Krumlova. Už před r. 1263 tam byla mariánská kaplička, k níž se konaly poutě. Roku 1436 byl tu dostavěn kostel, jehož stavba trvala 36 let. (Sr. Julius Košnář, Poutnická místa a památné svatyně v Čechách, str. 428—433). Je pochopitelné, že se po dostavění kostela hrnuli poutníci do Kájova ještě více než předtím, takže zmínka o tom v době, kdy psal Chelčický Síť víry (1440—43), byla jistě časová. (Roku 1702 zapálil blesk v Prachaticích a oheň se šířil tak zlověstně, že Prachatičtí slíbili tehdy, že budou konati každou první nebo druhou sobotu postní pouť do Kájova k Panně Marii, bude-li požár obmezen. Tedy i po několika staletích znali krajané Chelčického Kájov.) Kájov byl asi redaktoru tisku v klášteře vilémovském neznám, proto změnil jméno na známější Kyjov (není-li to prostě chyba tisková, kterých je v knize dost). Bylo by s podivem, aby tu mluvil Chelčický o nějakém vzdáleném Kyjově, když i dále uvádí jen místa jihočeská. Ostatně v českých vsích toho jména se poutě nekonaly. Ani moravský Kyjov nebyl poutním místem. — *Temelín* — ves u Týna nad Vltavou, který tu dále je také prostě jmenován jako *Týn.* — *„K svatému Prokopu"* — patrně do kláštera sázavského, kde byl hrob sv. Prokopa hned po jeho smrti poutním místem. Klášter

byl sice r. 1421 husity spálen, ale r. 1433 se tam vrátilo několik mnichů (sr. Košnář v uvedeném spise str. 54).

Str. 286 (závěr kapitoly 35, dílu II.): Citát z Dionysia přejal Chelčický asi z Chronicon Taboritarum I. kap. XXV (otištěno *K. Höflerem*, Die Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung, II, str. 678 n.).

Str. 301 (začátek kapitoly 44, dílu II.): rozumí se tu Řehoř Veliký, jehož slova najde čtenář v latinském znění u Migne, Patrologia Lat. 76 c. 238 (Gregorii Magni Moralium sive Expositio in librum b. Iob l. XXII c. XVII, 42). Smetánka (str. 442) se domnívá, že Chelčický přejal citát z Řehoře asi z Chronicon Taboritarum, část I, kap. 24 (otištěno u Höflera, Geschichtschreiber II, 633), ale tam není citát z Řehoře úplný, jak upozorňuje sám Smetánka, kdežto u Chelčického jest.

Str. 302 (začátek kapitoly 45, dílu II.): Citát z Augustina je u Migne, Patrologia Lat. 35 c. 1983/4 (S. Aurelii Augustini In epistolam Ioannis ad Parthos tractatus decem, tract. I, 7, 8).

K závěrečné stati: „O životě a díle Petra Chelčického" odstavec třetí (str. 313):

„Záhorčí je vesnička"; tak u Bartoše. Sedláček (Místopisný slovník historický království Českého str. 1000 uvádí *Záhoří* (i Záhořice, Zahořičí, Zahorčice) — nikoli Záhorčí, jak píše Bartoš — jako „dvůr u Chelčic, někdy tvrz a ves". Podle sdělení prof. dr. Ant. Profousa je doložen též (jednou) tvar „Záhorčí".

K poznámce 3 (str. 316): Za rodiště Jakoubkovo se pokládalo až do r. 1914 Stříbro. Teprve toho roku upozornil Jan Sedlák, že jeho rodným místem je vlastně vesnička u Stříbra Vítkov neboli (prý) Bítov. F. M. Bartoš (Jihočeský sborník historický IX, 1936, str. 34 n.) ukázal, že se tu nerozumí Bítov, nýbrž Bytkov neboli Vítkov (úřední název dnes Víchov). Dr Antonín Profous v svém díle „Místní jména v Čechách" díl I (1947), str. 235, uvádí tuto osadu, vzdálenou 6 km sz od Stříbra, pod heslem Bytkov.

Ke str. 317 n. doplň: Traktát „O trojím lidu" převedl do nové češtiny *R. Šenk* (Tábor 1945). *Rudolf Holinka* vydal v Praze 1940 Traktáty Petra Chelčického: O trojím lidu. O církvi svaté (s úvodní studií a poznámkami).

Ke str. 320: Některé ukázky ze Sítě víry přeložil pečlivě do němčiny také *A. St. Mágr. Vilémov* (u Čáslavě); benediktinský klášter vilémovský, v němž byla Síť víry tištěna, byl založen okolo r. 1120. Těšil se zvláště přízni Přemysla II. a papeže Mikuláše II. Podrobně vypsal historii kláštera *Čeněk Sameš*, Klášter vilémovský (Časopis Společnosti přátel starožitností českých r. 1933 a 1934).

František Šimek

OBSAH

Theoretický dovršitel husitské revoluce *(napsal Dr Radim N. Foustka)* 5

Síť víry: Předmluva *(z tisku roku 1521)* 19

Díl I. 23

Díl II. 205

O životě a díle Petra Chelčického 313

Poznámky a doplňky 322

POLITICKÁ KNIHOVNA

PETR CHELČICKÝ

SÍŤ VÍRY

NOVOČESKY UPRAVIL A POZNÁMKAMI OPATŘIL
Dr FRANTIŠEK ŠIMEK
ÚVODNÍ SLOVO NAPSAL Dr RADIM N. FOUSTKA
I. VYDÁNÍ V LEDNU 1950
VYŠLO V NAKLADATELSTVÍ ORBIS, PRAHA
V NÁKLADU 3500 VÝTISKŮ
PÍSMEM GRANJON VYTISKLA KNIHTISKÁRNA ORBIS
PRAHA XII, STALINOVA 46
OBÁLKU NAVRHL JAROSLAV SMUTNÝ
BROŽ. 11,5 Kčs 23

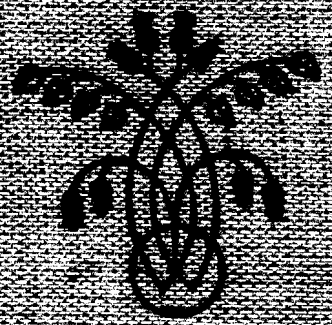

SÍŤ VÍRY